



МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ОСОБОВОГО СКЛАДУ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ
ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЧЕМПІОНАТУ
ЄВРОПИ З ФУТБОЛУ У 2012 РОЦІ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

Україна (м. Харків)
17 листопада 2010 року

м. Харків
2010

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК
МВС УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
АКАДЕМІЇ ВВ МВС УКРАЇНИ**

**„Проблеми психологічної безпеки
особового складу сил охорони правопорядку
під час підготовки та проведення Чемпіонату
Європи з футболу у 2012 році”**

**Матеріали міжнародної науково-практичної
конференції**

*Україна (м. Харків)
17 листопада 2010 року*

Харків-2010

Проблеми психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 17 листопада 2010 року). – Х.: Академія внутрішніх військ МВС України, 2010. – 263 с.

Оргкомітет конференції:

Голова оргкомітету – І.І. Приходько, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, полковник.

Відповідальний секретар оргкомітету – І.В. Воробйова, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психології службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України.

У збірнику представлено наукові доповіді та повідомлення, в яких визначенні чинників психологічної небезпеки для особового складу сил охорони правопорядку під час проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 р.; можливості використання міжнародного досвіду з організації та проведення таких заходів та надбань сучасної психологічної науки і практики для збереження психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час проведення міжнародних масових спортивних заходів.

Публікується за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції „Проблеми психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році”, що відбулася в Академії внутрішніх військ МВС України 17 листопада 2010 року у м. Харкові.

Матеріали конференції будуть корисними науковцям, викладачам вищих навчальних закладів, психологам-практикам, керівникам і працівникам силових структур.

Доповіді відтворені безпосередньо з авторських оригіналів. За достовірність представлених результатів відповідальність несуть автори.

© АВВ МВС України

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Савченко О.А.,

заступник начальника Головного
управління – командувача внутрішніх
військ МВС України по роботі з
особовим складом, генерал-лейтенант

Актуальні проблеми забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу

Шановні учасники міжнародної науково-практичної конференції!

Дозвольте щиро привітати Вас від імені командування внутрішніх військ МВС України з початком конференції, побажати плідної праці, а також висловити надію, що сьогоднішня конференція надасть нового імпульсу нашому співробітництву щодо вирішення широкого кола науково-теоретичних та прикладних проблем психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку!

Проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році є надзвичайно важливою подією для загальноекономічного розвитку України, оскільки дозволить за короткий термін мобілізувати ресурси та реалізувати проекти, які за інших умов вимагали б досить тривалого часу. До того ж, такі масштабні події здатні об'єднати все населення країни навколо однієї ідеї, а економічні наслідки відчуватимуться протягом наступних десятиліть.

Сьогодні одним із пріоритетних напрямів діяльності сил охорони правопорядку під час проведення Чемпіонату Європи з футболу 2012 року в Україні є забезпечення громадської безпеки та охорона громадського порядку, припинення групових порушень громадського порядку й масових заворушень під час проведення міжнародних спортивно-масових заходів.

Європейський досвід свідчить, що УЄФА приділяє значну увагу саме питанням безпеки. Так, за оцінками експертів, на Євро-2004 Португалія витратила на заходи безпеки значні кошти та навіть залучила сили НАТО для гарантування громадського порядку і захисту від терактів. Німеччина в період підготовки чемпіонату світу з футболу 2006 року провела серію навчань у сфері безпеки, серед яких тренування «Теракт на стадіоні». Для підготовки Євро-2008 Австрія і Швейцарія підписали договір про єдину систему гарантування безпеки, а перед чемпіонатом розробили спільний план та затвердили відповідний комплекс заходів. Для підготовки Євро-2012 в Польщі підписаний відповідний договір з відомою приватною безпековою фірмою Group-4 (Велика Британія), на яку покладатимуться завдання фізичної охорони правопорядку та встановлення технічних приладів забезпечення безпеки. Подібні заходи, згідно з регламентом УЄФА, також проводяться і в Україні в рамках підготовки до Євро-2012.

Отже, дуже важливо вчасно почати вивчати та впроваджувати європейський досвід і мати час на розробку і реалізацію багаторівневих заходів безпеки в Україні.

При цьому необхідно мати на увазі, що безпека проведення чемпіонатів Європи з футболу є одним з важливих неформальних елементів системи загальноєвропейської безпеки, яка щойно почала формуватися. Завдяки цьому вибудовується інфраструктура безпеки та формуються відповідні стандарти. І саме це є надзвичайно важливим, адже для України правильно вибудована система безпеки чемпіонату означає автоматичну інтеграцію в частину стандартів європейської безпеки, що не менш актуально, ніж економічна складова при вирішенні питання щодо вступу нашої країни до ЄС.

За попередніми підрахунками, заплановані в Україні матчі фінальної частини чемпіонату відвідають понад 600 тис. уболівальників із різних країн світу, а у прямій трансляції по телебаченню побачать декілька мільярдів глядачів. Отже, враховуючи те, що чемпіонат є однією з найбільших за масштабом та масовістю спортивною подією, УЄФА зобов'язав Україну виконати комплекс важливих заходів, основними з яких є забезпечення безпеки українських громадян та гостей під час проведення зазначених спортивних заходів.

Проте, важливо відзначити, що проведений аналіз матеріалів з різних інформаційних джерел (засоби масової інформації, Інтернет, наукові дослідження тощо) показав, що в останні роки у всьому світі, у тому числі й в Україні, відмічається зростання кількості порушень громадського порядку з боку молодіжних неформальних угруповань (спортивних фанатів), вони відрізняються особливою зухвалістю та жорстокістю, заподіянням матеріального збитку обладнанню стадіонів, транспортним засобам та матеріальному майну громадян. Ці дії також часто супроводжуються нанесенням фізичних пошкоджень та можливим виникненням психічних розладів не тільки у громадян, але й у особового складу сил охорони правопорядку, які забезпечують охорону громадського порядку та громадську безпеку під час проведення спортивно-масових заходів, особливо матчів з футболу. Тому питання забезпечення особистої, у тому числі психологічної, безпеки особового складу сил охорони правопорядку України, є дуже важливими та актуальними.

Однією з вимог вироблення ефективного механізму безпеки Євро-2012 є необхідність підготовки серед особового складу сил охорони правопорядку відповідних фахівців зі знанням іноземних мов, міжнародних стандартів, методів суспільної профілактики терористичним проявам, психології професійного спілкування та тактики взаємодії. Як свідчить досвід Ізраїлю, США, Великої Британії, таких фахівців готують у вищих навчальних закладах за окремими програмами терміном від одного до трьох років з обов'язковим стажуванням.

Таким чином, невід'ємною частиною забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки під час підготовки та проведення Євро-2012 є удосконалення професійної психологічної підготовки особового складу сил охорони правопорядку.

Професійно-психологічна підготовка – сучасний вид професійної, прикладної, спеціально організованої підготовки працівників правоохоронних органів. Її мета – підготувати останніх до подолання психологічних труднощів професійної діяльності, сформувати у них професійно-психологічну підготовленість і тим самим забезпечити успішне вирішення поставлених перед ними завдань.

Вбачається доцільним вдосконалення професійної психологічної підготовки особового складу сил охорони правопорядку, який має забезпечувати громадський порядок та безпеку під час проведення в Україні чемпіонату Європи з футболу за такими напрямками:

1. Правова підготовка особового складу (ознайомлення з європейськими стандартами в області захисту прав людини, формування правової культури особистості працівників, формування та розвиток стійкої психологічної установки на захист інтересів народу України від протиправних посягань, спрямування спеціальної мотивації працівників на самовіддані дії при вирішенні покладених на них службових завдань, досягнення розуміння державної необхідності їх безперечного вирішення), а також формування толерантності до представників інших країн, народів, етносів, релігій (терпимості до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, думок, ідей і вірувань).

2. Комунікативна підготовка особового складу, що спрямована на розвиток і вдосконалення їх стилів професійного спілкування в міжособистісній взаємодії. У процесі взаємодії з громадянами, вболівальниками і колегами співробітників сил охорони правопорядку повинен володіти професійними психологічними знаннями, що представляють собою необхідну інформованість з питань психології людей, груп, з психологічних факторів, які впливають на стан законності і правопорядку, та інших, які мають відношення до його професійної діяльності; володіти високим комунікативним потенціалом; мати розвинені професійно-психологічні уміння та навички психологічного аналізу обстановки, складання психологічного портрету громадян (які представляють оперативно-службовий інтерес), психологічного впливу, психологічної спостережливості, психологічно умілого ведення переговорів.

3. Підготовка до діяльності в екстремальних умовах повинна бути націлена на те, щоб озброїти особовий склад сил охорони правопорядку знаннями в об'ємі, що забезпечує осмислення динаміки розвитку екстремальних умов діяльності; допомогти оцінити ступінь ризику, але, разом з тим, і суспільну значимість виконуваних оперативно-службових та службово-бойових завдань, набути навичок безпеки, уміння зберігати психофізіологічне здоров'я та ефективно діяти в екстремальних умовах, розвинути необхідні для успішних дій професійно важливі якості (пильності, мобілізованості, зібраності, спостережливості, оперативності та точності мислення, інтуїції, сміливості, витривалості, цілеспрямованості, наполегливості, активності, обачності) і навчити регулюванню бойових психічних станів.

4. Професійна підготовка особового складу (формування навичок користування технологічними новинками та індивідуальними засобами захисту; розвиток вміння визначати і вилучати у вболівальників заборонені речі – піротехнічні вироби, спиртні напої, вогнепальну та холодну зброю, інші предмети, які можуть бути використані проти глядачів та особового складу сил охорони правопорядку; відпрацювання навичок затримання осіб, які порушили громадський порядок; навичок недопущення до стадіону осіб, які перебувають у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння, а також уболівальників, що характеризуються негативною поведінкою під час проведення минулих матчів, осіб, які мають неадекватну поведінку; відпрацювання

навичок супроводу футбольних команд до стадіону, до гри та після її завершення, а за потреби – й офіційних осіб).

Таким чином, зазначені заходи професійно-психологічної підготовки особового складу сил охорони правопорядку, який залучатиметься до забезпечення громадського порядку та безпеки під час підготовки та проведення в Україні чемпіонату Європи з футболу, дозволять виконати надані УЄФА державні гарантії і забезпечити безпеку та правопорядок під час проведення ЄВРО-2012.

Головним управлінням внутрішніх військ МВС України на сьогоднішній день проведено ряд заходів, спрямованих на забезпечення підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році. Представниками внутрішніх військ за останні роки зроблено наступне:

- Здійснено візити до країн, які мали досвід проведення міжнародних спортивно-масових заходів (Франція, Італія, Німеччина, Російська Федерація), запрошуються делегації з цих країн для вивчення досвіду правоохоронних органів з питань охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки під час проведення спортивних змагань.

- Проведено поглиблене вивчення іноземної мови та зарубіжного досвіду з питань забезпечення безпеки особового складу сил охорони правопорядку при проведенні спортивно-масових заходів міжнародного рівня на курсах підвищення кваліфікації офіцерського складу внутрішніх військ на базі Академії внутрішніх військ МВС України.

- Для покращання координації спільних дій між внутрішніми військами та іншими силами охорони правопорядку, органами влади, громадськими організаціями проводяться круглі столи, науково-практичні конференції, семінари тощо.

- Випускаються навчальні посібники, методичні рекомендації для впровадження наукового та практичного досвіду в діяльність сил охорони правопорядку України.

Шановні товариші!

Зрозуміло, що серед багатьох проблемних питань, які стосуються забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, я зупинився тільки на окремих. Сподіваюсь, що учасниками конференції буде продовжено фахову розмову, а міжнародна науково-практична конференція сприятиме розширенню позитивного ефекту попередніх напрацювань, налагодженню подальшої плідної співпраці між силовими відомствами інших держав та іншими військовими формуваннями України з внутрішніми військами МВС України з питань впровадження й ефективного використання психологічних знань у службово-бойовій діяльності.

Впевнений, що скоординована робота під час проведення науково-практичної конференції представників інших силових відомств, наукового та науково-педагогічного складу навчальних закладів, військових частин внутрішніх військ, наукових установ, плідний обмін думками та досвідом колег з інших держав будуть сприяти позитивним змінам в роботі з військовослужбовцями внутрішніх військ та нададуть новий імпульс вдосконаленню професійної діяльності.

Дякую за увагу! Бажаю Вам плідної роботи!

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Полторак С.Т.,

Начальник Академії внутрішніх військ МВС
України, генерал-лейтенант, кандидат
педагогічних наук, доцент, заслужений
працівник освіти України

Роль вищих навчальних закладів та наукових установ МВС України у підготовці до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

Шановні учасники міжнародної науково-практичної конференції!

Від імені усього колективу Академії внутрішніх військ МВС України вітаю Вас з початком міжнародної науково-практичної конференції „Проблеми психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році”. Я сподіваюсь, що наша сьогоднішня праця буде натхненною і плідною, а співробітництво з гостями нашої Академії тривалим і змістовним.

Відомо, що на Чемпіонат Європи з футболу в Україні покладається багато сподівань. Ця подія бажана як для економіки нашої країни, для підвищення іміджу України у світі, для розвитку інфраструктури країни, так і для здійснення мрії багатомільйонної армії українських вболівальників.

Однією із ключових вимог УЄФА до проведення Чемпіонату з футболу в Україні у 2012 році є забезпечення безпеки громадян і гостей України під час масових спортивних заходів. Принциповість позиції УЄФА щодо проблеми безпеки покладає велику відповідальність на вітчизняні сили охорони правопорядку під час підготовки до Чемпіонату Європи з футболу в Україні у 2012 році.

Особливість цієї вимоги полягає у тому, що й до нині існують відмінності у розумінні і реалізації безпеки українськими силами охорони правопорядку і їх європейськими колегами. Ця різниця є як у правовому статусі працівників сил охорони правопорядку, громадян та гостей європейських країн, в яких проводяться спортивні заходи міжнародного рівня, так і у взаєминах між цими суб'єктами діяльності з охорони громадського порядку.

В таких обставинах виконання вимог УЄФА неможливо лише за умов покращенням оснащення сил охорони громадського порядку та навчанням особового складу іноземних мов, воно потребує нового підходу у професійному навчанні фахівців сил охорони правопорядку. Це ставить перед науковими закладами МВС завдання дослідження європейських умов забезпечення безпеки під час масових спортивних заходів міжнародного рівня і розробці на їх основі нової моделі фахівця сил охорони правопорядку, нової моделі охорони громадського порядку та нових підходів до формування іміджу сил охорони правопорядку, організації їх взаємодії з громадськими організаціями, фанатськими рухами та окремими громадянами, гостями країни.

Розроблені на основі адаптованого світового досвіду модель фахівця сил охорони правопорядку і модель охорони громадського порядку мають реалізовуватися під час розробки і реалізації заходів професійно-психологічного відбору кандидатів на військову службу у внутрішні війська та службу в органи внутрішніх справ та під час розробки та реалізації навчальних планів та програм з підготовки фахівців сил охорони правопорядку України.

Особлива увага науковців приділяється також вдосконаленню і приведенню до Європейських стандартів законодавчої бази, згідно якої має здійснюватися охорона правопорядку під час масових спортивних заходів.

Саме на ці вимоги орієнтуються провідні вищі навчальні заклади МВС України, на які покладена підготовка особового складу, що забезпечує правопорядок безпосередньо в місцях проведення заходів Чемпіонату.

Так, у Національній академії внутрішніх справ реалізуються такі організаційні та практичні заходи:

- проводяться семінари з вивчення нормативно-правових документів УЄФА, Федерації футболу України та МВС України з питань забезпечення охорони громадського порядку під час проведення масових заходів;

- створюються робочі групи для доопрацювання англо-українського, німецько-українського та французько-українського розмовників для співробітників ОВС з лексичними відповідниками та синтаксичними конструкціями, що є типовими для ситуацій спілкування в умовах чемпіонату;

- розробляються навчальні програми для тримісячних курсів підвищення кваліфікації, що передбачає навчання за трьома модулями: іноземна мова; адміністративна діяльність і тактико-спеціальна підготовка; психологія спілкування, етика професійної поведінки;

- проводиться первинний аналіз правового забезпечення та підсумків діяльності поліції на Євро-2008.

Надзвичайно ефективна робота по підготовці фахівців до Євро-2012 розгорнута Донецьким юридичним інститутом ЛДУВС, який широко використовує сучасні технології навчання:

- проводиться розробка та напрацювання психологічних тренінгів з підготовки особового складу до участі в охороні громадського порядку і громадської безпеки під час проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року;

- розроблений «Довідник з англійської мови для працівників ОВС», який містить необхідну для працівників ОВС, що будуть задіяні до ОГП під час Євро-2012, країнознавчу інформацію та лексичні матеріали;

- проводяться заняття з курсантами, яких планують залучити до заходів Євро у якості волонтерів, з поглибленого вивченням іноземних мов;

- проводяться заняття з працівниками патрульної служби ДМУ ГУМВС України в Донецькій області щодо спілкування з гостями чемпіонату;

- на адміністративному полігоні з підготовки працівників міліції громадської безпеки інституту введено комп'ютерну модель стадіону «Донбас Арена», яка дозволяє моделювати на інтерактивному екрані ситуації, що можуть виникати під час проведення футбольних матчів.

У Харківському національному університеті внутрішніх справ продовжується робота з підготовки навчально-методичного забезпечення проведення факультативних занять із вивчення спеціальних засобів, які будуть використовуватися при виконанні завдань із забезпечення охорони громадського порядку та безпеки при проведенні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу. Здійснено підбір матеріалів для розробки посібника з англійської мови, присвяченого футбольній тематиці, спілкуванню з іноземцями та охороні громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів. Обговорюється питання розробки пам'ятки для працівників міліції з тематики забезпечення охорони громадського порядку та безпеки при проведенні фінальної частини чемпіонату.

Херсонський юридичний інститут Харківського НУВС розробив практичні заняття за участю практичних працівників ОВС щодо відпрацювання дій особового складу у забезпеченні громадського під час проведення спортивно-масових заходів.

Львівський державний університет внутрішніх справ співпрацює з керівництвом Головного Управління МВС України у Львівській області та воєводськими правоохоронними структурами й навчальними поліцейними закладами Республіки Польща щодо впровадження цільової програми підготовки працівників ОВС до належного правоохоронного супроводження ЄВРО-2012. Згідно з Програмою підготовки до „ЄВРО-2012” в університеті організовані курси з вивчення іноземних мов для місцевих правоохоронців, які працюватимуть з іноземцями.

Прикарпатський юридичний інститут Львівського ДУВС приймає участь у реалізації спільного польсько-українського проекту: “Співпраця поліції, органів адміністрації і місцевої влади у забезпеченні безпеки і порядку на масових святкуваннях ЄВРО-2012”

В Одеському державному університеті внутрішніх справ приділяють значну увагу розробці формам та методам забезпечення суспільного порядку. Проводяться комплексні навчання, спрямовані на те, щоб максимально підготувати майбутніх працівників ОВС до охорони громадського порядку під час проведення «Євро-2012» в їх рідному місті. На полігоні університету майбутні співробітники органів внутрішніх справ, які сьогодні навчаються в ОДУВС, відпрацьовують та апробують отримані ними теоретичні знання. У майбутніх працівників ОВС формують установку, що «Євро 2012» - це не лише скупчення певної кількості народу на невеликій території, що потребує високого рівню безпеки. Підтримання правопорядку - це справа гідності українського правоохоронця, це та візитівка, що позитивно впливає на імідж України, держави, яка прагне до Європейського Союзу.

У вищих навчальних закладах МВС України з метою науково-методичної підготовки працівників органів внутрішніх справ до забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу видаються методичні рекомендації з питань охорони громадського порядку під час проведення масових заходів та попередження екстремальних ситуацій.

Академія внутрішніх військ МВС України не стоїть осторонь від цих новацій. Так, науково-педагогічним складом Академії:

- розробляється модель військовослужбовця внутрішніх військ, що здатен ефективно виконувати службово-бойові завдання в умовах проведення спортивно-масових заходів європейського рівня;
- розробляється автоматизований комплекс визначення професійної придатності до військової служби у внутрішні війська згідно цієї моделі;
- приділяється увага питанням цілеспрямованого формування іміджу військовослужбовців внутрішніх військ;
- розробляються нові моделі організації охорони громадського порядку;
- на полігонах навчального центру відпрацьовуються нові заходи забезпечення громадського порядку відповідно до цих моделей.

Хотілось би відзначити, що саме Академії належить лідерство у питаннях підготовки офіцерів-перекладачів, які, крім іноземних мов, опановують основи міжкультурної комунікації, психології спілкування, конфліктології. Так, спілкування з уболівальниками на футбольному матчі наповнені психічною напругою і містять конфліктогенний потенціал, який може перерости в найгостріше протиборство. При реалізації установки на зменшення самої вірогідності застосування силових методів для розв'язання конфліктів серед уболівальників підготовка таких фахівців набуває особливої актуальності. Фахівцями Академії розроблений словник, який розрахований саме на ситуації спілкування в умовах проведення Чемпіонату Європи з футболу.

Як вже зазначалось, умовою ефективності професійної підготовки майбутніх офіцерів внутрішніх військ, що будуть здійснювати охорону громадського порядку під час Чемпіонату Європи з футболу в Україні у 2012 році, є ретельне дослідження тих обставин, в яких здійснюється охорона громадського порядку під час масових спортивних заходів європейського рівня. Це стає можливим лише при здійсненні міжнародного співробітництва з зарубіжними навчальними закладами, правоохоронними установами і організаціями. Таке співробітництво базується на встановленні прямих зв'язків у сфері освітньої, наукової та навчально-методичної діяльності. Важливим напрямком міжнародного співробітництва є візити офіцерів, курсантів нашої Академії до закордонних навчальних закладів та правоохоронних органів з військовим статусом. Ще однією формою такого співробітництва є організація та проведення міжнародних конференцій, форумів, круглих столів. На сьогоднішній день у внутрішніх військах діє 13 міжнародних договорів міжвідомчого характеру з правоохоронними структурами іноземних держав.

З метою ефективного залучення внутрішніх військ МВС України до євроатлантичної інтеграції України та процесу реформування правоохоронних структур держави відповідно до міжнародних вимог та стандартів щодо забезпечення громадської безпеки в сучасному демократичному суспільстві, міжнародне співробітництво внутрішніх військ здійснюється з наступними закордонними силами охорони правопорядку:

- поліцією оперативної готовності Федеративної Республіки Німеччина;
- військами карабінерів Італії;
- національною гвардією штату Каліфорнія (США);
- національною жандармерією Франції;

- жандармеріями Туреччини, Румунії;
- внутрішніми військами МВС Російської Федерації, Республіки Білорусь, Казахстану, Карабінерами Молдови;
- поліцією готовності Угорщини;
- службою громадської безпеки Литовської Республіки;
- військами озброєної народної міліції Китайської Народної Республіки.

Так, у Німеччині відбулися семінари щодо залучення поліцейських підрозділів до оперативних дій при проведенні великих спортивних заходів. Метою цих заходів було вивчення європейських підходів до залучення поліцейських підрозділів під час оперативних заходів особливого значення, а також гарантування безпеки під час проведення масових спортивних заходів.

З Французькою стороною на Твінінгах обговорювалися питання створення у внутрішніх військах МВС України Міжнародного центру підготовки сил підтримання громадської безпеки.

Досить цікавим є досвід Румунії, жандармерія якої на шляху до вступу в Європейський Союз поступово повністю перейшла на європейські стандарти в рамках професійної підготовки та освіти особового складу, екіпіровки та оснащення, порядку і правил забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинністю, професійної етики правоохоронців тощо.

Сьогодні ми не можемо не звертати уваги на проблеми в організації наукової діяльності в Академії, однією з таких проблем є впровадження результатів наукових робіт у повсякденну діяльність внутрішніх військ та навчальний процес. Саме для вирішення проблем такого роду і потрібно проводити науково-практичні конференції, на яких практики та науковці можуть забезпечити один одному зворотній зв'язок. Так, науковці можуть уточнити завдання, які ставить перед ними практика виконання службово-бойових завдань внутрішніх військ. Представники практичних підрозділів внутрішніх військ можуть отримати рекомендації щодо впровадження нових наукових розробок.

Мета сьогоднішньої конференції як раз і полягає у співробітництві практиків і науковців України та зарубіжжя у питаннях забезпечення психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час Чемпіонату Європи з футболу в Україні у 2012 році. Вирішення питання безпеки особового складу необхідно розпочати з дослідження, визначення та класифікації ймовірних загроз і ризиків, беручи до уваги не тільки можливі терористичні дії та порушення громадської безпеки, а також увесь спектр негативних явищ – від природних до соціально-політичних, економічних, етнопсихологічних, релігійних тощо. Використовуючи світовий досвід, практичні напрацювання представників підрозділів та частин військ, науковий здобуток ми маємо змогу чіткіше окреслити проблему, оцінити відповідність запропонованих науковцями заходів її розв'язання та відреагувати на допущені помилки і прорахунки у розробці заходів забезпечення психологічної безпеки особового складу сил охорони громадського порядку.

Дякую за увагу, бажаю, щоб наша співпраця була успішною і ефективною!

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Христосв В.А.,

Заступник міського голови – директор департаменту у справах сім'ї, молоді, спорту та підготовки Євро-2012 з футболу Харківської міської ради

Нормативно-правове забезпечення підготовки та проведення у м. Харкові фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу

Спільна робота, яка була проведена протягом 2008-2010 років Харківською міською радою, обласною державною адміністрацією, обласною радою за підтримки та фінансуванням приватними інвесторами ряду об'єктів інфраструктури, була спрямована на реалізацію положень Угоди між містом приймаючим фінальний турнір чемпіонату Європи 2010/2012 року з футболу та Європейським союзом футбольних асоціацій, Угодами між Європейським союзом футбольних асоціацій зі стадіоном та аеропортом.

У м. Харкові до 2012 року необхідно забезпечити готовність:

–стадіону еліт-класу для проведення матчів групового турніру Чемпіонату з необхідною інфраструктурою та упорядкованою прилеглою територією, пристосованою для розміщення автотранспорту, медичних служб, безперешкодного пересування глядачів при одночасній організації умов безпеки та громадського порядку;

–міжнародного аеропорту пропускною спроможністю 2550 пасажирів на годину з необхідною інфраструктурою та організацією роботи служб сучасного паспортного контролю, сучасного автовокзалу для перевезення авіапасажирів;

–транспортної інфраструктури (громадський транспорт і дороги комунальної власності) та забезпечення високого рівня послуг з розміщення цільових груп УЄФА у 2765 номерах готелів 5, 4 і 3-зіркової категорії, обслуговування учасників та гостей, створення безпечних умов їх перебування під час проведення матчів фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу;

–туристичної інфраструктури для ознайомлення з приймаючим містом та організації дозвілля.

Міська цільова програма підготовки та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу затверджена рішенням 45 сесії Харківської міської ради 23.06.2010 року № 180/10 зі змінами, затвердженими рішеннями 46 і 48 сесій міської ради, з урахуванням заходів обласної програми, передбачає виконання 366 заходів, що входять до складу 21 завдання за рахунок усіх джерел фінансування на суму 9169, 34 млн.грн, (з урахуванням м.Полтава), з них по м. Харкову – 9113, 86 млн.грн., у т.ч. за рахунок:

– державного бюджету – 2674, 19 млн.грн. (питома вага – 29, 2% від загального обсягу фінансування);

– місцевих бюджетів – 3237, 8 млн.грн. (питома вага – 36,3%), у т.ч. міського бюджету м. Харкова – 3058, 09 млн.грн. (питома вага – 34, 5%).

Роботи з підготовки спортивного комплексу комунального підприємства «Обласний спортивний комплекс «Металіст» в основному виконані. За сприяння керівництва міської ради та облдержадміністрації вирішені питання фінансування робіт, пов'язані з дотриманням на спортивному комплексі КП ОСК «Металіст» умов безпеки вимогам експертів УЄФА.

Проведена Державна експертиза та затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.06.2010 р. № 1279-р новий титул і проект реконструкції стадіону з наступними техніко-економічними показниками:

– загальна кількість глядацьких місць за пропозиціями експертів УЄФА має складати – 38757, з яких «чистих» місць 35 721;

– VIP місця – 357, з них 124 у скайбоксах;

– місця для інвалідів – 100;

– місця для преси – 674;

– коментаторські позиції – 80;

– потужність освітлення поля – 2400 люкс;

– кількість турнікетів – 88.

З метою створення безпечних умов перебування та евакуації глядачів на стадіоні експертами УЄФА визначені ключові питання і перелік заходів з їх реалізації.

Між ФК «Металіст» і компанією «Arena com» узгоджено і укладено договір на проведення комп'ютерного моделювання евакуації глядачів зі стадіону. Компанією «Transexpro» в даний час розроблено проект схеми розташування камер відеоспостереження і передано на розгляд УЄФА. Затверджено концепцію медичного обслуговування приймаючого міста, яка передбачає розташування чотирьох пунктів першої медичної допомоги на території стадіону.

За вимогами УЄФА стадіон повинен мати медіа-центр і задовольняти потреби у розміщенні 340 журналістів і 160 фоторепортерів.

Акредитаційний центр після отримання згоди від УЄФА вирішено розміщувати на першому поверсі існуючого будинку автосалону Hyundai.

Місця для паркування автотранспортних засобів в районі стадіону КП ОСК «Металіст» планується розмістити на:

1. Вул. Нехаєнко для паркування 300 автобусів;

2. Перетині вул. Плеханівської з вул. Польовою для паркування 150 автомобілів;

3. Вул. Державінській для паркування 315 автобусів;

4. Вул. Плеханівській при перетині вул. Державінської з пров. Плеханівським для паркування 830 автомобілів, 45 автобусів і 6 вантажівок;

5. Терміналі висадки / посадки уболівальників по вул. Кірова, Державінській, богдана Хмельницького, Броненосця Потьомкіна;

6. Території «Кінного ринку» для паркування 200 автобусів;

7. Території «Завод ім. Фрунзе» для паркування ВПП-транспорт.

Заходами програми передбачено будівництво, реконструкція та переобладнання 5 об'єктів спортивно-тренувальних центрів:

–ВАТ ФК «Металіст»;

–стадіон «Олімпік» Харківського державного училища фізичної культури №1;

–дитяча футбольна академія ФК «Металіст»;

–лікувально-оздоровчий центр «Сонячний» Південної залізниці;

–стадіон «Ворскла» ім.О.Д.Будовського (м.Полтава);

Трансферний тренувальний центр «Superior Golf Hotel». Як резерв розглядається питання включення в програму стадіону «Геліос-арена».

Керівництвом «Південна залізниця» дано згоду щодо реконструкції та будівництва об'єктів дитячого лікувально-оздоровчого центру «Сонячний» для розміщення команд-учасниць чемпіонату Євро-2012 (м.Харків, Білгородське шосе, п.П'ятихатки).

У 2011 році роботи будуть завершені в повному обсязі.

Трансферний тренувальний центр «Superior Golf Hotel»

УЄФА підтримав пропозицію щодо створення трансферного спортивно-тренувального центру на базі готелю «Superior Golf Hotel» із залученням стадіону «Олімпік». Розглядається варіант використання, в якості трансферного тренувального центру стадіон «Геліос-арена» на базі п'ятизіркового готелю «Меркурій».

Будівництво та реконструкція міжнародного аеропорту «Харків»

Робота по реконструкції «Міжнародного аеропорту «Харків» фінансується і проводяться у двох напрямках:

–реконструкція та будівництво аеродромного комплексу (фінансується з Державного бюджету);

–реконструкція та будівництво аеровокзального комплексу (фінансується інвестором – компанією «Нью Системс АМ»).

Загальна кошторисна вартість проекту – 1620,36 млн. грн.

Аеродромний комплекс

Загальна вартість проекту – 1086,53 млн. грн. З метою компенсації нестачі кількості місць стоянок літаків планується використовувати місця інших аеропортів України:

– Аеропорт Донецьк – 40 літаків;

– Аеропорт Дніпропетровськ – 15 літаків.

Виконано 98% робіт, передбачених графіком.

Термінал введено в експлуатацію і працює в режимі тестування.

Реконструкція привокзальної площі завершена.

Для забезпечення паркування наземного транспорту на привокзальній площі планується організувати 21 місце паркування автобусів і 629 місць для паркування автомобілів.

Новий пасажирський термінал дозволить збільшити пропускну здатність Міжнародного аеропорту «Харків» до 1300 пасажирів на годину, а реконструйований існуючий термінал – до 250 пасажирів на годину. Використання

Міжнародна науково-практична конференція, Академія внутрішніх військ МВС України

17 листопада 2010 року м. Харків

тимчасового пасажирського терміналу забезпечує пропуск до 1000 пасажирів на годину, що відповідає вимогам УЄФА. Усього пропускна спроможність аеропорту становить 2550 пасажирів на годину.

Міський громадський транспорт

В даний час пасажирські перевезення в м. Харкові здійснюються на:

- трьох лініях метрополітену з 28-и станціями загальною довжиною 35,588 км.;
- 15 трамвайних маршрутах;
- 26 тролейбусних маршрутах;
- 172 автобусних маршрутах.

Щодоби на міські маршрути виходить близько 320 вагонів метрополітену, 500 одиниць трамваїв і тролейбусів, близько 1200 автобусів різної місткості, якими перевозиться близько 1,7 млн. пасажир.

На початок 2012 року програмою передбачено:

- оновлення парку трамвайних вагонів у кількості 68 одиниць;
- оновлення парку тролейбусів на 329 одиниць, з яких 300 одиниць в умовах фінансового лізингу;
- будівництво та реконструкція понад 3,36 км трамвайних колій і тролейбусних ліній;
- капітальне будівництво 2 станцій метрополітену;
- оновлення парку міських автобусів у м. Харкові на 16 одиниць.

У 2010 році планується введення в експлуатацію станції «Олексіївка» Харківського метрополітену.

Дороги комунальної власності та облаштування території за маршрутами руху

Міською цільовою програмою до 2012 року передбачено:

- реконструювати 152 об'єктів вулично-дорожньої мережі міста загальною протяжністю 191,83 км.

Пріоритетними напрямками пересування для оптимізації транспортної мережі та підвищення її пропускної здатності в період проведення Чемпіонату є:

- Аеропорт – стадіон «Металіст»;
- Південний вокзал – стадіон «Металіст»;
- Готелі та базові медичні установи – стадіон «Металіст»;
- Вулично-дорожня мережа в районі стадіону «Металіст»;
- Аеропорт – центр міста – головна фан-зона.

Проведення робіт з ремонту та реставрації будівель за маршрутами руху учасників та гостей чемпіонату

Міською цільовою програмою за рахунок міського бюджету передбачено виконання робіт з:

- Ремонт фасадів житлових будинків, де розашовані об'єкти інфраструктури Євро-2012 на суму 5,0 млн. грн.;
- Оновлення назв вулиць та номерних знаків на українську та англійську мови на суму 0,1 млн. грн.;

• Реконструкції мереж зовнішнього освітлення за маршрутами руху учасників чемпіонату на суму 17,91 млн. грн.

Державною цільовою Програмою передбачена реконструкція Міжнародного автомобільного пункту пропуску через державний кордон «Гоптівка».

Облдержадміністрацією спільно з Дергачівською та Харківською райдержадміністраціями здійснено підготовку по створенню перехоплюючих паркінгів.

У Дергачівському районі буде створено 4 паркінга, загальна площа земельних ділянок 7,112 га, на яких буде розміщено 440 транспортних засоби.

Інфраструктура розміщення та обслуговування учасників та гостей Чемпіонату

Розміщення цільових груп УЄФА

До 2012 року згідно з вимогами УЄФА, під час проведення матчів фінального турніру чемпіонату Європи з футболу 2012 року, м. Харків має забезпечити для розміщення цільових груп УЄФА у готелях 2 765 одиниць номерного фонду, зокрема в готелях рівня:

5* - 1240 номерів; 4* - 1315 номерів; 3* - 210 номерів.

Фінансове забезпечення розвитку готельного господарства здійснюється за рахунок коштів власників готелів (інвесторів), а гуртожитків вищих навчальних закладів – за рахунок коштів Державного бюджету України.

Розміщення вболівальників

Згідно з вимогами УЄФА для розміщення вболівальників місто має надати не менше 26 380 місць.

Для забезпечення зазначених вимог та рекомендацій у Харкові буде задіяно:

63 гуртожитки вищих навчальних закладів на 22 609 місць;

39 готелів на 5097 місць;

Апартаменти (квартири) квартирних бюро міста до 1000 місць;

Євро-фан – містечко «Олімпійське село» на 1123 місць (будівництво).

Всього: 29 829 місць.

Планується розміщення наметового містечка в районі оздоровчо-розважального комплексу «Аркада-Арізона».

Верховною Радою України прийнято Закон України, яким звільняється від оподаткування на 10 років прибуток підприємств, отриманий від надання готельних послуг у разі якщо такі готелі в т.ч. щойнозбудовані або реконструйовані, або в яких проведено капітальний ремонт або реставрація, були введені в експлуатацію до 1 вересня 2012 року.

Надання медичних послуг

Для обслуговування вболівальників та учасників чемпіонату визначені наступні базові установи охорони здоров'я:

- Обласна клінічна лікарня;
- Обласний клінічний центр урології та неврології ім. проф. В.І. Шаповалова;
- Міська клінічна багатопрофільна лікарня №17 заводу ім. Малишева;

- Міська клінічна лікарня швидкої та невідкладної медичної допомоги ім. проф. А.І. Мещанінова.

Розроблено концепцію медичного забезпечення під час проведення Євро-2012, яка взята Міністерством охорони здоров'я України за основу при створенні Загальнодержавної концепції медичного забезпечення.

Не визначено механізми підготовки волонтерів та немедичних працівників з питань надання невідкладної медичної допомоги.

Не вирішено питання створення в Україні системи страхової медицини.

Не вирішено питання розміщення та матеріально-технічного забезпечення пересувних госпіталів в районі головної фан-зони міста і стадіону КП ОСК «Металіст».

Організація дозвілля гостей чемпіонату

На початок 2012 програма передбачає підтримку, реставрацію, будівництво і капітальний ремонт будівель об'єктів культури та культурної спадщини, а саме:

- Харківського державного цирку;
- Харківського державного університету мистецтв імені І.П. Котляревського;
- Харківської державної академії культури і бібліотеки імені В.Г. Короленка;
- Харківського академічного театру ляльок імені В.А. Афанасьєва;
- Харківського академічного театру опери та балету імені М.В. Лисенка;
- Харківського академічного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка;
- Харківського історичного музею;
- Харківського художнього музею;
- Будівлі Харківської дирекції УДППЗ «Укрпошта»;
- Харківського міського центру дозвілля молоді.

Фінансування цих заходів здійснюватиметься за рахунок Державного, обласного та міського бюджетів.

Також невід'ємною частиною дозвілля гостей чемпіонату є відвідування кафе, ресторанів, барів та інших закладів дозвілля. На території м. Харкова функціонує 2563 таких закладів на 118 986 посадочних місць.

На ринку туристичних послуг у місті Харкові і харківській області працюють 692 туристичних підприємства, в тому числі 81 туристичний оператор і 611 турагентів. Харківський регіон за кількістю обслужених туристів займає сьоме місце серед регіонів України, що складає 3,02% від загального числа туристів по країні.

Фан-зони міста

У місті Харкові:

- Буде створено 3 фан-зони: майдан Свободи (найбільша площа в Європі), парк «Перемоги» та Палац спорту.
- Передбачено в 2012 році здійснити на фан-зонах монтаж 13 сучасних великих плазмових телевізійних екранів, з них 9 на площі Свободи.

За проектом концепції інфраструктура офіційної фан-зони УЄФА включає:

- Штаб-керування – 1;
- Медіа-центр – тимчасово обладнане приміщення на 150 осіб. Місце можливого розташування медіа-центру готель «Харків»
- Сучасні плазмові телевізійні екрани – 9, з них 3 на центральній сцені;
- Пункти продажу напоїв і продуктів харчування – 5;
- Біотуалети – 250 (за межами фан-зони);
- Пункти медичної допомоги – 3;
- Пункти продажу сувенірної продукції з тематикою чемпіонату – 10;
- Контейнери для сміття.

Транспортна доступність

До Євро-2012 планується залучення близько 300 одиниць автобусів великої місткості, які будуть працювати як «шаттл-баси» за напрямками «аеропорт-стадіон», «аеропорт-фан-зона», «стадіон-фан-зона».

Забезпечення умов безпеки на фан-зоні

Для забезпечення безпеки вболівальників на фан-зоні, її територія по периметру буде обгороджена парканом. Основні входи/виходи будуть обладнані турнікетами для здійснення контролю кількості вболівальників на території фан-зони. Парканом буде відгороджено сцену та інші функціональні зони.

Заходи згідно з календарним планом УЄФА

Заходи у 2011 році:

Весна – початок продажу квитків;

Літо – початок компанії залучення волонтерів;

7, 8, 11 жовтня – кваліфікаційні матчі Євро 2010/2012;

11 жовтня – завершення відбіркових матчів групового турніру;

11,12,15 листопада – матчі плей-офф;

Грудень – жеребкування фінального турніру в Києві.

у 2012 році:

8 грудня 2011 – 8 червня 2012 – третій етап оформлення міста згідно з концепцією приймаючого міста (передтурнірні заходи);

1-15 лютого – виїзд на об'єкти керівників підрозділів;

16 лютого – кінцевий прийом об'єктів;

Травень – передача стадіонів УЄФА;

11 травня – початок періоду стадії готовності;

8 червня – матч-відкриття у Варшаві;

Червень – проведення 3-х матчів групового турніру;

1 липня – фінальний матч у Києві.

Висновок: вся система заходів, передбачена в концепції Державної цільової програми, цільової програми м. Харкова при проведенні у м. Харкові матчів з футболу чемпіонату Європи 2012 Харківською міською радою, обласною державною адміністрацією, обласною радою при залученні державних, недержавних органів і організацій, будуть виконані.

Дякую за увагу!

РОЗДІЛ 1

ПРАВОВІ І ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Бацамут В.М., Бєлай С.В.

Застосування спеціальних засобів “Терен-6” в ході проведення спеціальної операції з ліквідації масових заворушень

Внутрішні війська МВС України згідно Закону України “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” беруть участь в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю, у забезпеченні громадської безпеки під час проведення масових заходів, припиненні масових заворушень. Сльозоточиві речовини для припинення масових заворушень і групових порушень громадського порядку дозволено застосовувати ст. 14 цього Закону.

Правила застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії при охороні громадського порядку визначені Постановою Ради Міністрів Української РСР від 27.02.1991 року [1], які зі змінами внесеними Постановами Кабінету Міністрів України від 28.10.1992 року № 597 та від 30.08.1993 року № 583 залишаються чинними і сьогодні.

Даними правилами накладаються обмеження на застосування таких спецзасобів: по-перше, забороняється прицільна стрільба по правопорушниках; по-друге, забороняється розкидання і відстрілювання спецзасобів у середину натовпу; по-третє, забороняється повторне застосування спецзасобів у межах зон ураження в період дії активної речовини.

У 1998 році згідно наказу МВС [2] на озброєння органів внутрішніх справ, частин внутрішніх військ МВС України, замість спецзасобу сльозоточивої дії “Черемуха-6”, був прийнятий пристрій миттєвого розпилення сльозоточивого аерозолі “Терен-6” вітчизняної розробки. Цим наказом була введена інструкція по застосуванню даного спецзасобу, яка накладає додаткове обмеження на порядок його застосування, а саме забороняється застосовувати спецзасіб “Терен-6” ближче 2 м до людей.

Аналіз програм бойової підготовки військових частин СМВЧМ, СП та підрозділів ОП показав, що від груп застосування спеціальних засобів вимагається тільки чітке знання: законодавчої бази, щодо умов застосування таких спецзасобів; інструкцій щодо порядку і правил застосування конкретного спецзасобу; тактико-технічних характеристик спецзасобу; заходів безпеки при поводженні з певним спецзасобом. Відпрацювання порядку дій груп застосування спецзасобів в межах того чи іншого тактичного прийому не проводиться у зв'язку з відсутністю самих прийомів.

Аналіз відомих варіантів та тактичних прийомів використання спеціальних засобів сльозоточивої дії, історичний досвід припинення масових заворушень з

застосуванням спеціальних засобів виявив, що відомі тактичні прийоми не в повній мірі враховують фізико-хімічні властивості як самих спеціальних засобів слезоточивої дії, так метеорологічні умови та умови місцевості (сільська або міська).

До того ж відсутня методика розрахунку потрібної кількості спеціальних засобів слезоточивої дії для типових варіантів проведення спеціальних операцій з ліквідації масових заворушень (групових порушень громадського порядку).

Також у зв'язку з швидкоплинністю зміни оперативної обстановки скорочуються терміни на прийняття рішення щодо застосування спеціальних засобів, що в свою чергу, обумовлює необхідність автоматизації процесів вироблення варіантів рішень. Відсутність відповідного програмного забезпечення уповільнює процес прийняття рішень та знижує їх обґрунтованість.

Таким чином постає питання розроблення і нормативного закріплення в системі МВС України низки тактичних прийомів із застосування спецзасобів слезоточивої дії, зокрема спецзасобу “Терен-6”, та методики розрахунку необхідної кількості зазначених спеціальних засобів.

З метою розроблення тактичних прийомів застосування спеціальних засобів розглянемо обставини, що виникають під час їхнього виконання. Під час проведення спеціальних заходів при охороні громадського порядку можливі провокації з боку агресивно налаштованого натовпу з використанням різноманітних предметів як таких, що випадково опинились в районі проведення заходів, так і таких, що були навмисно пронесені з метою здійснення насильницьких дій.

При цьому, з боку натовпу можливе використання наступних засобів:

- ударно-травматичної дії (каміння, дрючки, штахетник, різного роду кийки, шматки шлангу тощо);
- вогневої дії (пляшки з запалювальною сумішшю, вибухові пакети, петарди, палаючі автомобільні скати тощо);
- хімічної дії (пляшки з кислотами, лаками, фарбою тощо);
- спеціального призначення (крюки, тарани).

В цих обставинах рішення на застосування спеціальних засобів приймає старший оперативний начальник, а також може приймати керівник конкретної операції. Спеціальні засоби застосовуються після завчасного, чіткого попередження осіб, проти яких ці засоби будуть застосовані, при чому на державній і рідній для них мові. Попередження може бути зроблено голосом, а при умові великої відстані або звернення до великої кількості громадян – через гучномовний пристрій посилення мови. В будь-якому випадку попередження робиться не менше двох разів з наданням достатнього часу для припинення протиправних дій.

Виходячи з обмежень нормативно-правової бази щодо порядку застосування спецзасобів, характеру побудови бойових порядків, що застосовуються підрозділами міліції і внутрішніх військ МВС України під час припинення масових заворушень (групових порушень громадського порядку), тактико-технічних характеристик спецзасобу “Терен-6”, було розроблено чотири тактичні

прийоми застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії: “Стримування”, “Стримування-відхід”, “Витіснення”, “Розосередження”. Докладніше ці прийоми викладені у роботі [3].

Застосування розроблених тактичних прийомів (їх поєднання) дає можливість впливати на агресивно налаштований натовп бажаним чином і спрямовувати його рух в потрібному напрямку, уникати (принаймні зменшувати) прямий фізичний контакт з натовпом бойових порядків правоохоронців.

На основі розроблених тактичних прийомів офіцери оперативного штабу мають можливість формувати типові варіанти замислу (керівник оперативного штабу – приймати і уточнювати рішення) в частині впливу активною речовиною з непереносною концентрацією на агресивно налаштований натовп.

Для застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії під час виконання зазначених тактичних прийомів розроблена методика розрахунку необхідної кількості спеціальних засобів “Терен-6” для застосування у спеціальній операції з ліквідації масових заворушень.

З метою прогнозування розподілення концентрацій сльозоточивої речовини в атмосфері в залежності від метеорологічних умов була вибрана модель розсіювання, що базуються на інтегральних законах збереження або в хмарі в цілому (залповий викид), або в поперечному зрізі хмари (тривалий викид) – модель розсіювання “важкого газу”. Модель вибрана в інтересах органів внутрішніх справ та внутрішніх військ за критерієм “точність/трудомісткість під час використання” для розрахунку зон ураження тією чи іншою сльозоточивою речовиною.

Таким чином необхідно зазначити, що в умовах ускладненої соціально-політичної обстановки на території України, в умовах проведення чемпіонату з футболу “Євро-2012” в Україні постає актуальним питання розроблення і впровадження в службово-бойову діяльність внутрішніх військ і підрозділів МВС низки тактичних прийомів застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії та методики розрахунку необхідної кількості спеціальних засобів “Терен-6”.

З метою зручності та оперативності користування зазначеної методики й автоматизації процесів вироблення варіантів рішень розроблено відповідне програмне забезпечення. Використання програмного забезпечення в ході проведення спеціальної операції дозволяє швидко розрахувати необхідну кількість спеціальних засобів “Терен-6”, які потрібні для створення початкової і/або нестерпної концентрації сльозоточивої речовини на визначеній площі місцевості.

Література.

1. “Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку”: постанова Ради Міністрів Української РСР від 27.02.1991 р. № 49. – 1991. – 6 с.
2. “Інструкція про застосування спеціального засобу Терен-6”: наказ МВС України від 13.01.1998 р. №26. – 1998. – 2 с.
3. Бацамут В. М. Тактичні прийоми застосування спеціальних засобів сльозоточивої дії проти учасників масових заворушень / В. М. Бацамут, Ю. П. Бабков, С. В. Белай // Честь і закон. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2010. – Вип. 2. – С. 19 – 23.

Деякі аспекти ефективності професійної діяльності в умовах ризику

Визначено основні фактори (індивідуально-психологічні та ті, що пов'язані з умовами праці), які впливають на ефективність професійної діяльності військовослужбовців Збройних сил, Національної жандармерії, поліцейських та пожежних Франції. Обґрунтовано напрями забезпечення особистої безпеки особового складу ризиконебезпечних професій Франції.

Plan de l'intervention pour la conference du 18.11.2009 Academie des troupes de l'interieur a Kharkov

I - introduction:

Dans nos sociétés contemporaines, il est essentiel de reconnaître l'honneur et la grandeur des hommes et des femmes qui servent la Patrie et dont l'exercice de leur métier peut les conduire au sacrifice suprême. Au regard du dévouement et des exploits des serviteurs de la Nation au cours de l'histoire, l'Etat français a toujours reconnu l'état de dangerosité des métiers relatifs à la sécurité nationale spécifiques aux gendarmes, militaires et policiers. Paradoxalement, le corps des Sapeurs Pompiers n'a été reconnu officiellement comme une profession à risque qu'en 2008.

Avec l'évolution des missions, des risques et des cadences d'interventions liées au monde moderne, la France a reconnu dès les années 1990 le phénomène de risque psychologique. Ainsi, il a été développé le concept de préparation et de soutien psychologique au profit des gendarmes et militaires avant et au retour de missions à haut risque. L'évolution de notre société est marquée par des rapports de force intra et extra communautaires agressifs. De plus l'ensemble des administrations en charge de la sécurité intérieure doit lutter contre les activités croissantes d'organisations criminelles de plus en plus violentes. Il convient d'ajouter que depuis une quinzaine d'années, gendarmes, policiers, militaires et pompiers agissent de plus en plus à l'étranger dans le cadre d'accords de coopération et d'organisations internationales, les plaçant souvent dans des situations extrêmes de tension de désastre, de crise et de guerre.

C'est en ce sens que la notion de métier à haut risque psychologique doit être désormais reconnue comme profession spécifique en raison des situations de stress qu'elle comporte.

Reconnaître cet état de fait, c'est finalement reconnaître successivement les facteurs particuliers de risque psychologiques puis les mesures spécifiques à mettre en œuvre pour préserver les capacités humaines et professionnelles de nos personnels.

II - plan de l'intervention:

PREMIERE PARTIE: LES FACTEURS PARTICULIERS DE RISQUE PSYCHOLOGIQUE:

- Sous partie 1: facteurs liés à la personnalité.
- Sous partie 2: facteurs liés aux conditions de travail.

DEUXIEME PARTIE: LES MESURES SPECIFIQUES A METTRE EN ŒUVRE POUR PRESERVER LES CAPACITES HUMAINES ET PROFESSIONNELLES DE NOS PERSONNELS.

- Sous partie 1: mesures préventives prises aux niveau du soldat.
- Sous partie 2: mesures générales prises au niveau de l'Administration.

III – conclusion:

En France, nous considérons les métiers liés à la sécurité militaire et civile comme des professions pouvant comporter de hauts risques psychologiques, en raison des situations opérationnelles extrêmes auxquelles sont confrontés les personnels des Forces Armées, de la Gendarmerie, de la Police Nationale, des Sapeurs Pompiers.

Ces situations difficiles, rencontrées en France comme à l'étranger sont une source de stress important qui peuvent fragiliser le personnel dans sa vie professionnelle, mais aussi dans sa vie privée.

C'est pourquoi la préparation opérationnelle des personnels en charge de la sécurité doit impérativement comporter deux phases distinctes mais complémentaires prenant en compte d'une part l'acclimatation à l'environnement missionnel, et d'autre part le retour au calme post missionnel.

Enfin, le caractère professionnel des personnels exerçant un métier à risque passe avant tout par une prise en charge personnelle de l'individu dans la gestion de sa vie privée qui doit tendre vers l'épanouissement et l'équilibre dans tous les domaines.

Бородін Б.Д., Пенькова Н.Є.

Морально-психологічне забезпечення в контексті психологічної безпеки діяльності військовослужбовців внутрішніх військ

Однією з проблем психологічної безпеки діяльності військовослужбовців внутрішніх військ, що потребує переосмислення та приведення у відповідність до реальних умов, є приведення виховної роботи у відповідність до сучасних умов та потреб управління військово-соціальними та психологічними процесами, що відбуваються у військових колективах. Загальний і різноспрямований характер виховної роботи не дає можливості своєчасно і правильно вирішувати проблеми психокорекції поведінки військовослужбовців, оперативно приймати соціально-управлінські рішення з метою досягнення відповідного морально-психологічного стану, необхідного для виконання як повсякденних, так і службово-бойових завдань.

Враховуючи те, що в найближчі роки збройні формування України очікує оптимізація чисельності із скороченням на 20%, зберігатиметься змішаний принцип комплектування військових формувань, посилюватимуться нові загрози психологічній безпеці особового складу, пов'язані з поширенням ринкової психології в сфері військової та правоохоронної діяльності, очевидною є необхідність реформування системи виховної роботи як довготривалого процесу з притаманними йому формами та методами роботи.

Практика свідчить, що виховна робота, як самодостатня система військово-педагогічної діяльності, в умовах конституційно гарантованої свободи розвитку особистості, згідно ст.23 Конституції України [1], через відсутність в державі цілісної системи виховання, не спроможна гарантувати отримання належного педагогічного результату. Не існує дієвих методик виховання дорослих людей, не визначені критерії вихованості, зокрема у військовому вихованні[6,8]. Вихованням молоді – кадрового потенціалу Збройних Сил - сьогодні займаються організації пластунів, скаутів, харцерів, піонерів, рокерів, металістів, байкерів тощо, які мають набагато більше часу та можливостей для здійснення специфічного «альтернативного виховання» ніж виховна робота у збройних силах. В таких умовах місце виховної роботи займає її основна складова – морально-психологічне забезпечення не лише службово-бойової діяльності та військової дисципліни, а всебічної життєдіяльності військ, як оперативне і цілеспрямоване спрямування духовних і фізичних сил військовослужбовців на виконання конкретних завдань служби засобами морально-психологічного впливу. Як така, наукова дискурсія, чи наукові публікації з приводу відповідності виховної роботи специфіці діяльності внутрішніх військ, відсутня.

Невисокий рівень ефективності виховної роботи в сучасних умовах визначається: термінами та умовами контрактів на службу; відсутністю прийнятих і затверджених критеріїв та параметрів вихованості; відсутністю загальної для внутрішніх військ системи моральних цінностей; станом, умовами, наявністю можливостей та ресурсів службового часу для виховання; добровільною моральною згодою військовослужбовця, як дорослої свідомої людини, на досягнення по відношенню до нього певних виховних цілей; правом військовослужбовця звільнитися зі служби в разі його незгоди з цілями, методами, засобами виховання, які застосовуються до нього. Таким чином, виховання може реалізуватися в умовах військової служби лише як функція морально-психологічного забезпечення.

Зарубіжний досвід свідчить, що безпосередньо виховних органів в арміях та військових структурах інших країн немає. Частково їх функції виконують кадрові органи, органи морально-психологічного, соціально-психологічного забезпечення, соціального захисту, служби капеланів тощо, які не займаються виключно вихованням, бо працюють із дорослими і в достатній мірі вихованими людьми. Їх призначенням є надання різного роду духовної, соціальної, моральної, психологічної, інколи педагогічної допомоги як командирам, так і їх підлеглим[5].

Доцільність надання пріоритету морально-психологічному забезпеченню визначається необхідністю специфічної цілеспрямованої оперативної діяльності з несилового впливу на свідомість військовослужбовців у відповідності до національних та державних інтересів, а також необхідністю забезпечення в їх діяльності пріоритету моральних та правових норм над меркантильними, егоїстичними, протиправними прагненнями та діями. Особливу актуальність морально-психологічне забезпечення набуває в умовах певної невідповідності кадрової роботи кадровій політиці, поширення правового нігілізму, корупції, зловживань, меркантилізму, хабарництва, недбальства, космополітизму, інших

проявів аморальних та злочинних дій. При цьому психологічна безпека та психологічне забезпечення, як невід'ємні складові морально-психологічного забезпечення стають засобом стабілізації функціонування психіки військовослужбовців за будь-яких умов служби.

Морально-психологічне забезпечення, на відміну від виховної роботи, має за мету і спроможне у чітко визначений термін сформулювати та підтримувати у особового складу стан морально-психологічної готовності та спроможності до ефективного виконання службово-бойових завдань в реальній службово-бойовій, соціально-політичній та інформаційно-психологічній обстановці, що постійно змінюється.

Його зміст поширився і основні зусилля у з'єднаннях та частинах внутрішніх військ зосереджуються на: військово-професійному адаптуванні військовослужбовців до умов служби та морально-психологічній підготовці та мотивуванні особового складу до виконання конкретних завдань служби; наданні морально-психологічної, правової, соціальної, освітньої та інших видів допомоги, а не створенні додаткових соціально-психологічних, бюрократичних та організаційних проблем; прогнозуванні динаміки морально-психологічного стану військовослужбовців, досягненні ними високої службово-бойової активності, спроможності витримувати фізичні та морально-психологічні навантаження; морально-психологічному супроводі виконання завдань служби, підтримці у військовослужбовців високої пильності та постійної спроможності до дій, моральної і психологічної стійкості; інформаційно-пропагандистському забезпеченні, особливо в умовах службово-бойової діяльності; на проблемах ідеологічної боротьби, національно-патріотичному вихованні, формуванні адекватних міжнаціональних відносин, попередженні расової, міжнаціональної та міжетнічної нетерпимості; забезпеченні керованості військовослужбовцями, їх згуртованості і організованості на основі свідомого виконання вимог військової дисципліни; на морально-психологічному забезпеченні військової дисципліни, яке перемістилось із сфери виховання у сферу правового регулювання; дотриманні законності, порядку і правил виконання службово-бойових завдань; забезпеченні виконання всіма військовослужбовцями правил безпеки, запобіганні та недопущенні надзвичайних подій, травмувань і загибелі, втрат зброї та боєприпасів; організації культурно-виховної роботи, а в разі необхідності на моральній та психоемоційній релаксації військовослужбовців; прогнозуванні, викритті та мінімізації негативних наслідків інформаційно-психологічних впливів, що виникають під час служби, збереженні боєздатності в умовах дій психотравмуючих факторів.

Таким чином, військово-педагогічна практика сьогодні реально випереджає її нормативне та адміністративне регулювання. Важливим фактором реформування та розвитку органів виховної роботи є чітка уява про перспективи їхньої діяльності з метою досягнення відповідності сучасним вимогам роботи в сферах моралі, права і несилових впливів на психіку та свідомість військовослужбовців. Важливо вже зараз знайти відповіді на так питання, як:

1. Переосмислення змісту і завдань виховної роботи, як функції та складової морально-психологічного забезпечення діяльності військ – цілісного і самодостатнього виду всебічного забезпечення повсякденної і службово-бойової діяльності внутрішніх військ.

2. Відповідності кадрової роботи кадровій політиці, що може бути досягнуто за рахунок об'єднання кадрових органів з органами виховної роботи.

3. Визначення морально-психологічного стану критерієм оцінки ефективності морально-психологічного забезпечення діяльності та застосування військ із запровадженням відповідних методик.

4. Визначення змісту і місця національно-патріотичного виховання у складі військово-патріотичного виховання незалежно від поточної політичної та ідеологічної кон'юнктури.

5. Переведення роботи щодо зміцнення військової дисципліни в русло правового регулювання.

6. Організація різних видів служби відповідно до оптимальних умов, режимів та станів фізичної і нервово-психічної діяльності організму військовослужбовців.

7. Заміна правового виховання ґрунтовною правовою підготовкою усіх категорій військовослужбовців внутрішніх військ.

8. Посилення культурно-виховної роботи з одночасним переведенням просвітницької роботи на факультативні засади та госпрозрахункове забезпечення.

Сьогодні мало удосконалювати традиційні форми та методи роботи. Час і умови служби вимагають працювати на майбутнє, для чого необхідно мати чіткі концептуальні засади реформування та розвитку сфери морально-психологічного забезпечення діяльності внутрішніх військ.

Література.

1. Конституція України // Відомості Верхов. Ради України. – 1996. – № 30.
2. Концепція виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України: указ Президента України № 28/2004 від 12.01.2004 р.
3. Концепція гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах України: указ Президента України № 28/2004 від 12.01.2004 р.
4. Концепція розвитку Збройних Сил України на 2011-2015 роки: департамент преси та інформації МО України, 2010 [Електронний реурс]. – Режим доступу:[http:// www.mil.gov.ua](http://www.mil.gov.ua).
5. Быков А.В. Организационно-правовые основы деятельности жандармерии западноевропейских государств в обеспечении общественной безопасности: дис. кандидата.юрид.наук: М., 1998.
6. Варій М.Й. Морально-психологічний стан військ, його оцінка та підтримка на високому рівні / М.Й. Варій. . – Львів,1996 . – 311с.
7. Смирнов Л.Л. Организационно-правовые основы формирования и функционирования Национальной жандармерии Франции: дис. кандидата.юрид.наук: М., 2003.
8. Стасюк В.В. Морально-психологічний стан особового складу як критерій ефективності морально-психологічного забезпечення застосування військ / В.В. Стасюк // ВГІ НАОУ: зб. наук пр. – 2001. – № 3 (22).

Расизм та прояви ксенофобії під час проведення спортивних заходів: як подолати стереотипи

Постановка проблеми. Глибокі соціально-політичні, економічні та духовні зрушення, що відбулись і продовжують відбуватися в українському суспільстві, вимагають по новому розглянути проблему ефективного забезпечення безпеки під час проведення масових заходів. На передодні Євро - 2012 питання щодо забезпечення правопорядку під час проведення футбольних матчів набирає особливої актуальності.

На наш погляд, роботу щодо вирішення питань безпеки Євро - 2012 необхідно розпочати з дослідження, визначення та класифікації ймовірних загроз і ризиків, беручи до уваги не тільки можливі терористичні дії та порушення громадської безпеки, а також увесь спектр негативних явищ - від природних до соціально-політичних, економічних, етнопсихологічних, релігійних. Серед переліку цих загроз і небезпек, за досвідом попередніх чемпіонатів, є прояви ксенофобії, етнічної і расової дискримінації.

Як би це не було дивним, але на сьогоднішній день в Європі расизм та прояви ксенофобії поширені значно більше і ширше, чим це можна було собі уявити. Найбільш постраждалими мігрантами в Європі вважають циган і афганців, а в Німеччині – турків і вихідців з Балкан. Про цей факт свідчать результати опитування, які були проведені Європейським агентством по контролю за дотриманням основних прав людини серед представників мігрантів та національних меншин [1].

Можна з усією впевненістю сказати, що в умовах глобалізаційних процесів, Україна фактично отримала майже всі загальносвітові проблеми, в даному випадку прояви расизму і ксенофобії не виняток. В останній час Європейські експерти б'ють на сполох, що в Україні щороку зростає рівень прояву ксенофобії. Її активізація, на їх думку, пов'язана з тим, що цей рух використовують окремі політичні сили для протидії нелегальній міграції, з метою перешкоджання збільшення етнічних угруповань, як кримінального, так і не кримінального спрямування.

Так, на рівні великих міст, особливо у спальних районах, відчутна етнічна нетерпимість між представниками слов'янського світу та вихідцями з близького та далекого зарубіжжя, легальними та не легальними мігрантами. Зрозуміло, що в умовах світової постеконічної кризи значна частина молодого населення позбавлена соціальних перспектив, не виховується в атмосфері толерантності до різних націй та релігій, що стає підґрунтям породження конфліктів.

За таких обставин необхідна професійна та жорстка реакція силових структур на всякі прояви ксенофобії, для цього потрібно формувати громадянські ініціативи протидії прояву ксенофобії та настроїв расизму, заручитися підтримкою впливових політичних партій та громадських рухів, окреслити проблему державним органам [2].

Дослідження цієї проблеми має як самостійне значення, так і прикладний характер, аспекти якого досліджують психологічну безпеку суб'єктів професійної діяльності. Оскільки один із напрямків професійної діяльності військовослужбовці внутрішніх військ пов'язаний із забезпеченням правопорядку під час проведення масових спортивних заходів, проблема аналізу расизму та проявів ксенофобії в рамках міждисциплінарного підходу (політичної психології) набуває значної актуальності [3].

Предмет дослідження – прояви ксенофобії і расизму під час проведення міжнародних футбольних матчів.

Мета - аналіз методологічних аспектів попередження та протидії проявам ксенофобії і расизму як елементів системи безпеки під час проведення Євро-2012.

На сьогоднішній день більшість європейських держав занепокоєні фактом, що стосунки між корінним та не корінним населенням складаються надзвичайно напруженими. За підрахунками експертів ксенофобія охоплює все нові й нові території. Як свідчать дослідження, третина корінних європейців – прихильники расистських настроїв. Зрозуміло, що настрої ксенофобії корінного населення відчують на собі, в першу чергу, етнічні національні меншини та мігранти.

Згідно тлумачного словника Ноа Вебстера ксенофобія – це страх або лютя перед незнайомцями, іноземцями. Літературне значення цього слова передбачає, що ксенофобія – це люди, які не люблять всіх без винятку іноземців. Таке визначення показує, що об'єктом ксенофобії завжди були незнайомці чи іноземці. Історично так склалося, що поява чужинця не приносила нічого доброго, чужак завжди ніс реальну загрозу існуючому способу життя.

В сучасному суспільстві ксенофобія поширилося на широкі кола об'єктів, у зв'язку з яким можна виділяють наступні види: расові або етнічні фобії, означають дискримінацію по відношенню облич іншої раси або етнічної групи; релігійні фобії, які означають страх по відношенню до представників різних релігійних орієнтацій; фобії по відношенню до груп, які відрізняються по соціальним, матеріальним і фізичним ознакам.

Необхідно враховувати, що об'єкти ксенофобії постійно змінюються від століття до століття, від країни, до країни, але її психологічний механізм «ми - вони» - залишається універсальним і продовжує працювати за примітивною схемою.

Ксенофобія не рідко перетворюється в соціально-небезпечний психологічний феномен, коли різницю між людьми починають сприймати як проблему. Саме така різниця викликає почуття страху, що в свою чергу породжує ворожість, яка переростає в ненависть, і тоді психологічний механізм «ми - вони» активізується в повній мірі з формуванням негативних стереотипів та забобонів.

Усвідомлення ксенофобії як соціально небезпечного феномену визначило її місце поряд з найбільш актуальними проблемами сучасного світу. В останній час європейські міжнародні організації намагаються привернути увагу вчених і світову громадськість до проблем росту ксенофобних настроїв. Одним з останніх документів міжнародного рівня, що торкається даної проблеми, є Декларація про ліквідацію всіх форм расової дискримінації прийнятої в 2001 році на всесвітній

конференції по боротьбі проти расизму, расової дискримінації, ксенофобії та пов'язаною з нею нетерпимості.

Головним потенціалом ксенофобії виступає міграція. Чим більше посилюються міграційні процеси, тим гостріше проявляються націоналістичні настрої міжетнічні суперечки в суспільстві. Ось чому держави з далекоглядною політикою звертають велику увагу, на те щоб змінити відношення корінних народів до не корінних в кращий бік.

Напередодні проведення Євро - 2012 УЕФА надає великого значення тому, щоб організовані нею спортивні заходи були вільні від расизму і ксенофобії, як на трибунах, так і на ігрових майданчиках. Про це можуть свідчити не лише великі штрафні санкції, накладені на ті клуби, які міряються на своїх стадіонах расистськими піснями чи транспарантами, а й той факт, що УЕФА протягом останніх років фінансує інформаційні програми, які переслідують мету боротьби з расистським початком в середовищі вболівальників. Координація цих програм покладена на федерацію FARE (футбол в боротьбі проти расизму в Європі), яка з 2001 року стала офіційним партнером УЕФА.

Результати Центру дослідження проблем громадянського суспільства переконливо свідчать, що Україні в повному обсязі надзвичайно складно реалізувати кроки, пов'язані з соціальними і політичними проектами по забезпеченню Євро -2012.

Якщо в Польщі державні органи влади зацікавлені в проведенні міжнародних конференцій щодо підтримки УЕФА, присвячених боротьбі з расизмом і проявами ксенофобії, то в Україні на державному рівні проявляється мінімальний інтерес до цієї проблеми. Чомусь до уваги не береться той факт, що в молодіжній субкультурі, в даний час, проходить політизація, серед молоді стають популярні ксенофобія і расизм. І якщо вважати, що до України на Євро - 2012 повинно приїхати близько 200 тисяч вболівальників з Росії, де також поважають скінхедовські праві субкультури, то в Україні слід чекати загострення криміногенної ситуації, а також прями зіткнення відповідних угруповань на території України. Робота в цьому напрямі ні правоохоронними, ні громадськістю в повній мірі не ведеться. З боку ведучих державних установ немає зацікавленості до проблеми боротьби з расизмом і ксенофобією серед фан-клубів.

Отже, факти переконливо свідчать, що людство сьогодні стурбовано проявами ксенофобії на всіх рівнях: забобони, злість, ворожість. Для того, щоб досконало розібратися в цьому феномені, необхідно усвідомити, що він складний, суперечливий, не однозначний і є результатом багатьох факторів: біологічного, психологічного, культурного, соціально-політичного, економічного. Тому, розглядаючи можливості профілактичної роботи щодо запобігання ксенофобії, важливо ураховувати крім психологічного, різнобічні аспекти і фактори [4].

Однією з вимог вироблення ефективного механізму безпеки Євро-2012 є необхідність підготовки в Україні відповідних фахівців зі знанням іноземних мов, міжнародних стандартів, методів суспільної профілактики терористичним проявам, психології професійного спілкування та тактики взаємодії з правоохоронними органами.

Враховуючи ці факти, підготовка воїнів внутрішніх військ до охорони громадського порядку під час проведення спортивних заходів повинна здійснюватися не лише з урахуванням специфіки виконання службово-бойових завдань, але й психологічних аспектів даного напрямку діяльності, що суттєво підвищить готовність особового складу до попередження масових заворушень на спортивних майданчиках.

Література.

1. Приходько І.І. Феноменологія безпеки особистості у психологічних дослідженнях // Вісник Національної академії оборони України. – Вип. 3 (11) 2009. - С. 149 - 154.
2. Копотун Ю.Б., Ірхін Ю.Б., Саліта І.Г. Забезпечення охорони громадського порядку під час проведення спортивних заходів: Методичні рекомендації. - К., 2009.- 72с.
3. Резніков В.О., Ващенко І.В. Політологічні аспекти аналізу психологічної безпеки особового складу силових структур // Психологічна безпека особового складу силових структур та персоналу екстремальних професій. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 18 листопада 2009 року. - 2009.- С. 112 - 116.
4. Резніков В.О. Політична культура офіцерського корпусу як фактор внутрішньополітичної безпеки України // Науковий вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. – 2009. Серія «Філософія». - Вип. 30. – С. 45 - 50.

Гребенюк А.Н., Сидоров Д.А., Носов А.В.

Проблемы обеспечения безопасности массовых мероприятий, связанные с возможным воздействием химических веществ

В настоящее время сохраняется вероятность сверхнормативного воздействия химических веществ на сотрудников правоохранительных органов и население в ходе массовых мероприятий, связанных с несанкционированным применением асоциальными элементами токсичных химикатов.

Характерными особенностями диверсионных акций в местах массового скопления людей, в том числе на спортивных мероприятиях, являются внезапность возникновения чрезвычайной ситуации, быстрое формирование массовых санитарных потерь, необходимость проведения спасательных и других неотложных работ в кратчайшие сроки с максимальной эффективностью. Для проведения диверсий может использоваться широкий перечень токсикантов различной природы и химического строения: яды растительного и животного происхождения, простые неорганические вещества и соединения органической структуры, промышленные агенты, инсектициды и даже отравляющие вещества. Примером последнего являются события в токийском метро в 1996 году, когда в результате террористического применения кустарно изготовленного зарина пострадали более 600 человек. Рассматриваемые вещества сильно отличаются друг от друга по химическому строению, но все без исключения имеют высокую токсичность.

Система обеспечения химической безопасности в случае диверсионного использования химических веществ будет иметь ряд особенностей. Связано это, в первую очередь, с невозможностью осуществления специальных профилактических мероприятий (применение профилактических антидотов, профилактическое использование индивидуальных противохимических пакетов) для людей, пострадавших в результате акта химического террора. Проведение таких мероприятий для личного состава сил охраны правопорядка, спасательных формирований и медицинского персонала, оказывающего помощь пораженным, несмотря на их несомненную целесообразность, также будет весьма проблематичным в связи с весьма скудным перечнем существующих медицинских средств профилактики химических поражений.

Другой особенностью системы обеспечения химической безопасности при химическом терроризме является существенное усложнение комплекса специальных санитарно-гигиенических мероприятий. Трудности в быстрой идентификации химического агента, определении необходимости и объема санитарной обработки сотрудников правоохранительных органов, спасателей и пораженных, сложности раннего выявления пострадавших с отсутствием четко очерченной клинической симптоматики, организации обсервации и длительного наблюдения за всеми, кто находился в очаге поражения, – вот далеко не полный перечень проблем, с которыми могут столкнуться медики.

И, наконец, невозможность проведения специальных лечебных мероприятий путем широкого использования специфических противоядий в связи с тем, что в настоящее время антидоты разработаны лишь для весьма ограниченной группы токсикантов.

Кроме того, проведение мероприятий по ликвидации последствий диверсионного применения химических веществ в ходе проведения массовых спортивных мероприятий будет затруднено из-за ограниченного числа путей подхода и эвакуации, неизвестной природы и концентрации токсикантов, скученности и паники людей, а также высокой психологической и физической нагрузки на личный состав сил охраны правопорядка.

Все это обуславливает особенности в организации обеспечения химической безопасности при проведении массовых спортивных мероприятий, наиболее важными из которых являются:

- необходимость заблаговременной подготовки личного состава сил охраны правопорядка способам защиты и действиям на объектах проведения массовых мероприятий и на открытых пространствах при диверсионном использовании химических веществ;

- планирование, организация и проведение учений по предупреждению чрезвычайных ситуаций, обеспечению защиты личного состава сил охраны правопорядка, а также сокращению возможных потерь и ущерба при применении террористами химических веществ;

- обучение личного состава сил охраны правопорядка действиям по оказанию первой медицинской помощи, использованию средств индивидуальной защиты, специальной обработке техники и санитарной обработке личного состава;

- психологическая подготовка личного состава сил охраны правопорядка к действиям в ситуациях, связанных с исполнением служебных обязанностей в индивидуальных средствах защиты, в условиях формирования массовых санитарных потерь и паники людей, находящихся на объектах проведения массовых спортивных мероприятий.

Грищенко А.О.

Міжнародний досвід правоохоронних органів з питань підготовки та проведення масових спортивних заходів

У спортивному житті нашої держави 2012 буде досить визначним, у зв'язку з обранням України та Польщі країнами, в яких проходить фінальна частина чемпіонату Європи з футболу 2012 року. Міжнародні масові спортивні заходи як одна із форм реалізації прав та свобод людини та громадянина в галузі фізичної культури та спорту, здійснюється шляхом міжнародного гуманітарного співробітництва через організацію проведення спортивних форумів та турнірів. Вказані заходи зазвичай стають іміджеві-формуючими як для держави, в якій вони проходять, так і держав, команди яких беруть у них участь. Проведення зазначених заходів інтегрує та систематизує економічний потенціал, формує сприятливий зовнішньо-інвестиційний клімат держав-організаторів турнірів. Водночас, вказана сфера все частіше стає потенційним об'єктом протиправних посягань.

На наш погляд, роботу в практичній площині комплексного вирішення питання безпеки Євро – 2012 необхідно розпочати з дослідження, визначення та класифікації ймовірних загроз і ризиків. Слід акцентувати увагу на тому, що в сучасних умовах до найголовніших небезпек для України слід віднести наступні. Ймовірна загроза терактів. Вона набуває значної актуальності на тлі інформації, яка з'явилася в ЗМІ щодо запобігання британських спецслужб про можливість теракту проти відомого футболіста Д. Бекхема. Використання Євро – 2012 як приводу для організації каналу нелегальних мігрантів, наркотрафіку чи контрабанди в умовах спрощеного візового режиму на час проведення чемпіонату. Небезпека прибуття в Україну значної кількості футбольних хуліганів, які можуть організувати масові заворушення. Політична нестабільність в Україні, постійні кадрові зміни в органах виконавчої влади, що загрожує ефективному виконанню мінімальних вимог УЄФА до інфраструктури чемпіонату та заходів безпеки. Відсутність чіткої координації між державними органами, громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування, які відповідальні за проведення чемпіонату, а також відсутність єдиного центру управління, відповідального за проведення Євро – 2012. Інформаційна складова підготовки до чемпіонату. Вже зараз країни-конкуренти намагаються вести у вітчизняних та іноземних ЗМІ інформаційну війну з Україною з приводу підготовки до Євро – 2012.

На сьогодні вітчизняні правоохоронні органи разом з органами місцевого самоврядування напрацювали певну практику роботи щодо проведення масових заходів [1]. Але Україна не має ще достатнього досвіду з проведення заходів світового масштабу. Отже, за таких умов є незайвим вивчення досвіду тих країн, де проведення подібних широкомасштабних акцій є повсякденною справою. У приклад українським правоохоронцям профільний заступник міністра О.І. Савченко ставить німецьку поліцію: «Так, поліція забезпечувала охорону громадського порядку, припиняла порушення, але при цьому не виявляла агресію, натиск, навпаки, була дружелюбна, спокійна. От і ми доможемося того, щоб наші працівники переймали таку толерантність, витримку, а не робили ставку на силу й погрозу її застосуванням» [2]. Президією поліції Німеччині під час підготовки до чемпіонату світу з футболу 2006 року була проведена певна підготовча робота: обговорено питання вчасного залучення до підготовки службових підрозділів Мюнхена; переглянуто та доповнено чинні концепції, зокрема на випадок катастроф та диверсій; проведено практичні завдання з особовим складом; налагоджено тісне співробітництво з владою Мюнхена та рятувальною службами, з місцевим організаційним комітетом ФІФА; проведено додаткові дводенні навчання поліцейських сил з метою підготовки до чемпіонату з футболу за програмою «Завжди і кругом в курсі справ», яка була підготовлена Центральною психологічною службою поліції. З метою забезпечення безпеки у травні 1991 року та у травні 1993 року на федеральних конференціях МВС була розроблена Національна концепція, яка включила: роботу з фанатами в межах соціальних заходів; підтримка зразкового порядку на стадіоні; дієві заборони відвідування стадіонів, що діють на території усієї Німеччини: великі штрафні санкції. Обмеження свободи та заборона покидати житло під час проведення матчів; рамкові директиви для служб підтримання громадського порядку; організацію безпеки на стадіонах; співробітництво усіх причетних структур; роботу службовців, обізнаних в середовищі фанів, які отримують інформацію стосовно певних осіб та інформації напередодні матчів. З метою збору інформації щодо злочинних кіл для оцінювання та опрацювання ситуації, запобігання конфліктам із застосуванням насильства та іншим злочинам, отримання даних для прийняття рішень стосовно заходів втручання, постачання інформації для організаційних та тактичних заходів було створено Банк даних злочинців, які вдаються до насильства «Спорт».

Також заслуговує уваги досвід Франції. Під час ознайомлення з роботою поліції Франції щодо підготовки до чемпіонату світу з футболу 1998 року було отримано перший досвід. Рішення про проведення чемпіонату у цій країні було прийнято ще у 1993 році, за п'ять років до проведення. Це багато, але водночас і замало. З 10 до 12 липня 1998 року Французькою Республікою було прийнято 32 футбольних команд. На території країни в різних містах на 10 стадіонах відбулося 64 футбольних матчів, на яких були присутні 2 785 100 вболівальників. Враховуючи, туристів, які перебували у Франції, кількість вболівальників досягли 6 млн.

На першому етапі чемпіонату більшість матчів проводилась одночасно, тому необхідно було направити основні зусилля та максимальну кількість правоохоронців на забезпечення охорони громадського порядку. Міністерство ВС Франції була створена міжвідомча група при міністерстві, до якої увійшли представники МВС, міністерства туризму, спорту, по будівництву тощо. Основними завданнями міжвідомчої групи стали: представництво держави на світовому рівні; контроль за будівництвом стадіонів; забезпечення безпеки під час охорони громадського порядку (поліція і жандармерія). Наступним етапом стало створення французького комітету організаторів, відповідальних перед УЄФА за проведення заходів, де було організовано роботу комісії з безпеки на стадіонах (продаж квитків, медична допомога тощо). Взаємодія між двома органами (міжвідомчою групою та комітетом) здійснювалась завдяки Префектам на місцях.

З метою запобігання нещасних випадків, масових заворушень, порушень громадського порядку та безпеки поліцією було вжито певних заходів: перевірено всі технічні вимоги, які повинні відповідати безпеці на стадіоні; розподілено сили та засоби поліції та переміщення особового складу поліції та жандармерії; підготовлено сили й засоби поліції та жандармерії для втручання на стадіон на випадок позаштатної ситуації (схема розташування стадіону та його особливості); підготовлено та відібрано співробітників, які володіють іноземними мовами, для вільного спілкування з командою та вболівальниками; проведено роботу з радикально налаштованими представниками фан-клубів інших країн (Німеччини, Англії, Шотландії, Нідерландів); розроблено стратегію втручання й підготовки особового складу (розташування сил та засобів, обшук вболівальників, продаж квитків(вболівальники повинні сидіти на різних трибунах), робота спецслужб націлена на отримання інформації щодо радикально налаштованих вболівальників, терористів); створені в окремих містах фан-зони з великими екранами та місцями вболівальників в яких був заборонений продаж алкогольних напоїв; організовано співпрацю з поліцією інших країн.

Досить радикальні заходи у боротьбі з насиллям на стадіонах було застосовано у 2007 році в Греції. Так, міжвідомча комісія по боротьбі з насиллям на стадіонах прийняла рішення по розпуск всіх клубів вболівальників. Також на всіх стадіонах встановлюються камери відеоспостереження і планується введення іменних квитків[3].

А під час проведення фіналу Ліги чемпіонів сезону 2006-2007 поліція Греції була готова у боротьбі з футбольними хуліганами використовувати нетрадиційні методи, такі як рушниця-маркери, заряджені кульками зі спеціальною фарбою, які використовуються у пейнтболі. У разі виникнення масових заворушень серед фанатів поліцейські мають можливість помічати розвідників, яких потім легко виловити з натовпу або затримати [3]. На нашу думку, такий захід навряд чи можна назвати прийнятним, оскільки пейнтбольна фарба легко і швидко змивається з одягу, а попадання кульки в особу, особливо в обличчя, спроможне завдати непоправну утрату здоров'я.

Нині Великобританія є країною, яка найбільш оснащена системами відео спостереження і контролю. На сьогодні, системами відео спостереження оснащені

70 стадіонів, узяті під контроль підходи до них, центральні вулиці й вокзали, станції метро та інші місця масового скупчення людей. У день прощання з королевою-матір'ю, коли близько мільйона осіб вишикувалися на вулицях Лондона, якими кортеж їхав до Виндзору, був відвернений теракт саме завдяки пильності поліцейських центру відеоспостереження. Саме тому в районах, де встановлені системи суцільного відеоспостереження, відзначається зниження рівня вуличної злочинності на 35%.

В Китаї поліція також використовує систему розпізнавання осіб для того, щоб ідентифікувати футбольних хуліганів. Мережева система відеоспостереження дозволяє продивлятися на центральних пунктах спостереження відеоінформацію, що зібрана у найбільш уразливих зонах [4]. Такий самий досвід переймає МВС Російської Федерації, яке пропонує обладнати трибуни російських стадіонів відеокамерами для відстежування особливо буйних фанатів.

Отже, наведені приклади свідчать, що для проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 року необхідно ретельно проаналізувати як з наукового, так і з практичного боку можливість впровадження означених заходів в Україні. Функціонування міліції (поліції) в умовах проведення чемпіонату обумовлена виконанням деяких умов, таких як наявність правової бази, що відтворює волю суспільства щодо поліції (міліції), чітке управління з боку вищої національної і регіональної адміністрації, укомплектованість особовим складом і наявність у нього здібностей, адекватних розв'язуванню завдань, достатнє фінансування й оснащення необхідними коштами, засобами зв'язку, озброєнням, транспортом тощо [5].

Література.

1. Тимонов С.В. Взаимодействие органов внутренних дел с органами местного самоуправления по предупреждению массовых беспорядков и групповых нарушений общественного порядка при проведении массовых мероприятий и организация действий органов внутренних дел по их пресечению и ликвидации/ С.В. Тимонов: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Донецьк, 27 січня 2006 року). – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС, 2006. – с. 53-58.

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.komitet12.org.ua/content/5201/>

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.vita.ua/10666/>

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mirbez.ru>.

5. Подмаркова І.П. Критерії ефективності правоохоронної діяльності: науково-практичні рекомендації/ І.П. Подмаркова. – Днецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2008. – 84 с.

Іохов О.Ю., Сальніков О.М., Кузминіч І.В., Горбов О.М.

Визначення загроз інформаційній безпеці для особового складу сил охорони правопорядку під час підготовки та проведення чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

В умовах зростаючих взаємозв'язків і взаємозалежності держав при збереженні багатьох глобальних небезпек і загроз інформаційна безпека є

головною складовою загальної безпеки держави та безпосередньо впливає на підтримку миру, демократії, гуманізації сучасних відносин в середині держави та за її межами.

Наближення чемпіонату Європи з футболу у 2012 році, що безпосередньо проводиться на території України вимагає від держави особливо ретельного ставлення до питань інформаційної безпеки під час підготовки і його проведення.

Особливе місце серед державних структур, які повинні забезпечувати громадський порядок на чемпіонати Європи з футболу у 2012 році це внутрішні війська.

Процес підготовки особового складу внутрішніх військ, який буде залучений до заходів по підтриманню правопорядку та під час безпосереднього виконання завдань за призначенням підрозділами внутрішніх військ на чемпіонати Європи з футболу у 2012 на пряму залежить від виконання вимог інформаційної безпеки. Це обумовлено можливим впливом небажаної інформації, що може цілеспрямовано змінюватися кругозір та мораль як окремих особового складу внутрішніх військ, що залучається, так і суспільства в цілому, шляхом нав'язування чужих інтересів, мотивів, вияву дій, що мають цілеспрямований агресивний характер, дезорганізацією управління та інше.

Виходячи з основних тенденцій розвитку засобів інформаційного впливу та засобів електромагнітної боротьби на системи зв'язку та автоматизації можна визначити внутрішні та зовнішні джерела загроз інформаційної безпеки. Таким чином вияв та знешкодження загроз інформаційної безпеки є важливим завданням сучасних систем безпеки.

Під внутрішніми джерелами розуміють посилення організованої злочинності та збільшення кількості комп'ютерних злочинів, зниження рівня освіченості громадян, що суттєво ускладнює підготовку кадрових ресурсів. Недостатня діяльності, органів державної влади та військових формувань в реалізації єдиної державної політики забезпечення інформаційної безпеки. До цього слід додати і відставання України від розвинутих країн за рівнем інформатизації органів управління.

До зовнішніх джерел можна віднести діяльність іноземних політичних, військових, економічних та розвідувальних структур в інформаційній сфері; політика домінування деяких країн в інформаційній сфері; діяльність міжнародних терористичних груп; розробка концепцій інформаційних війн будь-якими структурами; культурна експансія у відношенні України;

Для внутрішніх військ можна виділити два види погроз – інформаційно-технічну та інформаційно-психологічну. Головними об'єктами впливу та захисту інформаційно-технічної складової є системи телекомунікації і зв'язку, радіоелектронні засоби тощо.

Інформаційно-психологічний вплив передбачає цілеспрямовану розробку та поширення спеціальної актуальної інформації, здатної безпосередньо чи опосередковано впливати на свідомість, психологію і поведінку військовослужбовців. При цьому інформація психологічного і пропагандистського типу може бути не тільки усного, друкованого, письмового, аудіо- та візуального

походження, а й екстрасенсорного, телепатичного та іншого, розрахованою на підсвідомість реципієнта.

Погрози інформаційній безпеці обумовлюються як людськими, людино-машинними і машинними чинниками.

З точки зору реалізації зазначених загроз інформаційній безпеці можна визначити можливі негативні наслідки: 1) здійснення деструктивного ідеологічного впливу; 2) створення атмосфери бездуховності, негативного ставлення до культури та історичної спадщини; 3) маніпулювання думкою і політичною орієнтацією особового складу для створення стану, близького до хаосу; 4) зниження рівня інформаційного забезпечення органів управління, інспірація помилкових управлінських рішень; 5) уведення в оману щодо роботи державних органів влади, підрив їх авторитету, дискредитація їх дій; 6) провокування соціальних, політичних, національно-етнічних та релігійно-конфесійних зіткнень; 8) підрив міжнародного авторитету держави, її співпраці з іншими державами; 10) створення чи посилення опозиційних угруповань чи рухів; 11) дискредитація фактів історичної, національної самобутності народу, зміна системи цінностей, які визначають спосіб життя і світогляд людей; 12) формування передумов до економічної, духовної чи військової поразки, втрати волі до боротьби й перемоги; 13) спонукання осіб чи певних груп до організації акцій громадської непокори, інших радикальних протиправних дій; 16) підрив морального духу особового складу внутрішніх військ і, як наслідок, зниження готовності до виконання завдань за присмаченням.

Інформаційно-технічні та інформаційно-психологічні складові погроз інформаційній безпеці, враховуючи їх можливі наслідки, не повинні завадити забезпеченню громадського порядку на чемпіонати Європи з футболу у 2012 році.

Аналіз літератури та досвіду провідних спеціалістів показав що для виключення інформаційно-технічної складової погроз інформаційна безпека повинна включати наступні етапи створення засобів захисту інформації: визначення інформаційних і технічних ресурсів, що підлягають захисту; виявлення повної множини потенційно можливих погроз і каналів просочування інформації; проведення оцінки уразливості і ризиків інформації при наявній безлічі погроз і каналів витоку; визначення вимог до системи захисту; здійснення вибирання засобів захисту інформації і їх характеристик; впровадження і організація використання вибраних мерів, способів і засобів захисту; здійснення контролю цілісності і управління системою захисту.

Виключення інформаційно-психологічний вплив передбачає на особистість: забезпечення та утримання належного рівня теоретичної і практичної підготовки особового складу внутрішніх військ, при якому досягається захищеність і реалізація її життєво важливих інтересів і гармонійний розвиток незалежно від інформаційних загроз; створення державою можливості для гармонійного розвитку і задоволення потреб особистості в інформації, незалежно від інформаційних загроз; гарантування, розвиток і використання інформаційного середовища в інтересах особистості; гарантовану захищеність від різного роду інформаційних небезпек.

Міжнародний досвід ефективної протидії терористичним погрозам екстремістів

В останні роки проблема тероризму привертає все більше уваги дослідників. Дослідження тероризму входять до числа найбільш актуальних для соціальних, політичних і економічних наук, у той час як у вітчизняній психології теоретичні й практичні розробки за цією проблемою вкрай розрізнені і їх порівняно недостатньо.

Тероризм – одна з найбільш складних і важкорозв'язуваних проблем, з якою людство зіштовхнулося на рубежі ХХ і ХХІ століть й представляє реальну загрозу безпеки особистості, суспільству, державі, всьому світовому співтовариству. Тероризм – системне явище, що має складну політичну, економічну, військову, юридичну й психологічну природу. При цьому психологічна складова в останнє десятиріччя стала грати одну з домінуючих ролей [1].

Як показує практика боротьби з тероризмом, сьогодні ефективно протидіяти сучасним терористичним погрозам за допомогою традиційних мір неможливо. Потрібен новий комплексний підхід в організації системи заходів на міжнародному, загальнодержавному й регіональному рівнях, враховуючи нові політичні, економічні, військові, а також психологічні закономірності, тенденції, особливості, новітні інформаційно-психологічні технології, що використовує сучасний тероризм.

Дослідження проблеми тероризму бере свій початок від Великої французької революції. Ж.-П. Марат і М. Робесп'єр розглядали тероризм як певний інструмент влади. Філософію тероризму досліджували також А. Камю й Е. Фромм, М. Макіавеллі, Ж.-Ж. Руссо, Вольтер, Ф. Аквінський і ін. Генезис тероризму, його прояв у різні періоди людської історії, у різних країнах розглядався О.В. Будницьким, В.І. Василенко, Д.В. Ольшанським, О.І.Пироговим, С.Л. Франком і ін. Цілеспрямовано питаннями психологічного забезпечення боротьби з тероризмом займалися: Н.В. Андрєєв, В.П. Вахов, М.І.Мар'їн, І.Б. Свирська та ін.

Слід підкреслити, що проблема боротьби з тероризмом є проблемою міжнародного характеру й тому у вирішенні цього завдання повинні бути задіяні не тільки окремі спеціально створювані для цієї мети антитерористичні центри, а й правоохоронні органи, спецслужби. Для боротьби із цією загальною погрозою необхідно об'єднання зусиль всіх державних і суспільних структур, галузей влади, засобів масової інформації. Потрібно розуміти, що у сучасній обстановці, яка характеризується наростанням економічної кризи, ослабленням правопорядку й ростом злочинності знищити тероризм відразу неможливо. Це тривалий процес, що припускає створення необхідних об'єктивних і суб'єктивних умов для досягнення цієї мети. При цьому неможливо знищити тероризм силовими, терористичними засобами: насильство неминуче породжує насильство. Важливо переконати суспільство, всі політичні сили у тому, що спекуляція на об'єктивних

труднощах і протиріччях, силовий варіант їх вирішення – це шлях, що веде до катастрофи [2].

За оцінкою державного департаменту США у світі щорічно відбувається від 320 до 660 терористичних актів і кількість їх неухильно зростає, так, наприклад, у 1992-му році у світі відбулося 362 терористичних акти, а в 1993 році – 427.

Тероризм і екстремізм у будь-яких формах їх прояву усе більше загрожують безпеці багатьох країн і їх громадян, спричиняють досить істотні політичні, економічні й моральні втрати, оказують сильний психологічний вплив на великі маси людей, забираючи в них життя [3].

Слід підкреслити, за оцінками експертів, що займаються проблемами тероризму, сьогодні у різних країнах світу налічується близько 100 великих терористичних організацій, що підтримують між собою постійні контакти, які спрямовані на підготовку терористичних актів, обмін інформацією й фінансове забезпечення злочинної діяльності.

Так, на початку 90-х років в США проти громадян цієї країни був здійснений цілий ряд терористичних актів, що унесло сотні людських життів. Погроза тероризму висунулася на одне з перших місць у житті американського суспільства. Відносно міжнародного тероризму політика США базується на наступних принципах: ніяких поступок терористам; надання всебічного тиску на країни, що підтримують тероризм; використання повною мірою легальних механізмів покарання міжнародних терористів; надання допомоги в цій сфері іншим країнам. Збільшується фінансування правоохоронних органів і їх чисельність, забезпечується додаткова підготовка спецпідрозділів щодо боротьби з тероризмом. Правові основи антитерористичної діяльності збройних сил США практично стали базою для організації й функціонування відповідних військових структур. Їх ціль – завчасне й ретельне планування, підготовка й реалізація антитерористичних заходів. Створена система антитерористичної боротьби в США дала бажані результати – були швидко схоплені організатори ряду вибухів. За останні п'ять років в країні арештовано більше терористів, ніж коли-небудь. До антитерористичної діяльності залучаються й збройні сили США, для цього розроблені відповідні правові й організаційно-функціональні основи.

Без малого 50 років об'єктом екстремістських дій ісламістів служить Ізраїль. Боротьбу з тероризмом в Ізраїлі очолює оперативний штаб, до якого залучені представники армії й спецслужб, у тому числі служби зовнішньої розвідки "Моссад". Завдання штабу – поєднувати й координувати всі дії, включаючи проведення спеціальних операцій за межами країни. При цьому головна увага приділяється розвідці з метою попередження терористичних актів. Її веденням займаються невеликі мобільні й добре навчені спецпідрозділи, орієнтовані на виконання завдань особливої складності. Їх особовий склад як би "розчиняється" серед арабського населення й приступає до виконання завдань, пов'язаних з виявленням і знешкодженням терористичних груп або окремих фанатиків. Велика увагу ізраїльське керівництво приділяє питанням припинення фінансових надходжень з-за кордону для палестинських і ліванських терористів і наданню

міжнародного впливу на Сирію, Іран, Лівію, які обвинувачуються в наданні їм допомоги.

У Західній Європі лідерами за рівнем тероризму вважаються Іспанія й Північна Ірландія. Тільки у 1995 році тут було скоєно близько 400 терористичних актів.

Не минула проблема тероризму й Німеччину, де вона існує близько 20 років. У цьому зв'язку Федеральна розвідувальна служба (ФРС) орієнтована на ведення розвідувальної діяльності на Близькому Сході, насамперед проти екстремістського угруповання "Хамас" й осіб, що оказують їй фінансову допомогу.

У число країн, найбільше "відчутно" маючих відношення до тероризму, входить й Франція, що володіє певним досвідом боротьби як з ним, так і з причинами, що його породжують. На думку французького уряду, у боротьбі з тероризмом, може бути тільки один підхід – скоординовані дії різних служб безпеки та поліції й постійна пильність.

Росія із часів першої чеченської війни зіштовхнулася із цілою низкою терористичних актів і сплеском релігійного й етнічного екстремізму. Результатом цього у правовій сфері здійснена розробка й прийняття у 2000 році спеціальної Федеральної цільової програми, однією з основних цілей якої є розробка й реалізація ефективної державної політики формування установок толерантної поведінки, протидії екстремізму й зниження соціально-психологічної напруженості в суспільстві.

Значні зміни у зовнішньополітичному курсі України, зближення позицій із США та країнами, які входять до складу НАТО, по глобальних питаннях сьогодення та конкретних проблемах, тенденції до перегляду відносин з деякими арабськими країнами, на чолі яких стоять радикальні лідери (Ірак, Лівія), процес поглиблення відносин з Ізраїлем на офіційному рівні – це не може не викликати негативне і навіть вороже ставлення до України певних кругів мусульманського світу. Наслідками якого можуть бути і терористичні операції проти українських об'єктів. Враховуючи те, що основні загрози терору в Україні здійснюються за її межами, превентивність протидії їм міститься в опрацюванні і в взаємозв'язку концепції та заходів національного й міжнародного характеру.

Фахівці з ООН рекомендують у боротьбі з масовим тероризмом керуватися наступними засобами:

- ніякої капітуляції перед терористами, повна рішучість перемогти тероризм у рамках закону й демократичного процесу;
- ніяких угод з терористами, ніяких поступок, навіть перед особою, що погрожує або шантажує;
- повинні бути прикладені максимальні зусилля для того, щоб справи в обвинуваченні терористів доходили до суду й їм був винесений законний вирок;
- держава повинна рішуче припиняти спроби терористів блокувати міжнародні дипломатичні зусилля з вирішення найважливіших політичних проблем.

Тероризм став головною погрозою миру й стабільності і його придушення, таким чином, є спільною справою всього міжнародного співтовариства. Держави у своїй боротьбі з тероризмом повинні, принаймні привселюдно, робити все в рамках власних законів. Найважливішим інструментом антитерористичної політики є інформованість, тобто – знання й готовність до дій у надзвичайній ситуації. Уже коли політичні помилки довели суспільство до терористичної війни, його громадяни повинні бути підготовлені до виживання. Вони повинні бути впевнені, що робиться все необхідне для забезпечення безпеки; всі дорослі повинні володіти (на мінімальному рівні) прийомами швидкої допомоги й дій у надзвичайних ситуаціях. Також, потрібно стримувати суспільні емоції. Повинно зрозуміти, що терор нав'язаний конкретними людьми, а не тією або іншою національністю або конфесією; це не війна, а особливий вид злочинності; чим більше суспільство буде обговорювати акти терору, тим частіше вони будуть відбуватися.

Таким чином, усвідомлення глобальності проблеми тероризму й необхідності координації зусиль всіх країн по боротьбі з ним – головна тенденція майбутнього сторіччя. Найбільш важливою передумовою знищення тероризму є стабілізація економічного й політичного положення в країнах, зміцнення демократичних принципів у суспільно-політичному житті. Необхідно сформувати нормальне цивільне суспільство, у якому різко звужиться соціальна база тероризму.

Література.

1. Нетаньяху Беньямин. Война с терроризмом: Как демократии могут нанести поражение сети международного терроризма / Пер. с англ. М.: Альпина Паблишер, 2002.
2. Витюк В.В., Данилевич И.В. Терроризм как политический феномен и как теоретическая проблема // Терроризм в современном мире: истоки, сущность, направления и угрозы. М.: Институт социологии РАН, 2003;
3. Ольшанский Д.В. Психология терроризма. - Издательство: Питер, 2002 г. – 288 с.

Комісаров О.Г., Мовчан Д.А.

Узагальнення досвіду роботи поліції країн-членів ЄС у середовищі футбольних уболівальників

Метою Європейського Союзу, з-поміж іншого, є забезпечення високого рівня безпеки громадян у сфері прав і свобод, правопорядку та юстиції шляхом розроблення спільних заходів між країнами-членами у поліцейській сфері. Однією зі складових зазначеної "поліцейської" сфери є міжнародне поліцейське співробітництво і поліцейські операції у зв'язку з футболем, які повинні здійснюватися на принципах законності, пропорційності та відповідальності країни-організатора за забезпечення безпеки і правопорядку заходу.

Основою стратегії забезпечення безпеки і правопорядку під час проведення футбольних матчів визначено своєчасний обмін повною інформацією. Відповідно до рішення Ради ЄС 2002/348/ЖНА кожна країна-член повинна створити

Національний футбольний інформаційний пункт (НФІП), який виступатиме центральним та єдиним контактним пунктом для обміну важливою інформацією щодо міжнародних футбольних матчів та розвиватиме міжнародне поліцейське співробітництво у зв'язку з футбольними матчами.

У випадку безпосередніх контактів між поліцією країни-організатора та країни-гостей, обмін будь-якою інформацією повинен паралельно здійснюватися через відповідні НФІП. Такі контакти не повинні зменшувати ключову роль НФІП у забезпеченні якості інформації та її наданні іншим зацікавленим партнерам та органам.

Загалом на даний час у країнах-членах ЄС діє розроблена та очолювана Робочою групою ЄС з поліцейського співробітництва (PCWP) розгалужена система протидії явищу футбольного хуліганства, основні принципи якої визначено у Резолюції Ради ЄС від 3 червня 2010 року № 2010/C 165/01 «Про оновлення посібника з рекомендаціями щодо міжнародного поліцейського співробітництва та заходів з попередження та контролю насилля та порушень порядку у зв'язку з футбольними матчами міжнародного характеру, в яких хоча б одна з країн є членом ЄС». Базове функціональне навантаження цієї системи покладається на органи і підрозділи декількох рівнів:

- районні відділи поліції – офіцери футбольної розвідки (далі – ОФР) та "споттери"-поліцейські,
- поліцейські управління – розвідувальні бюро,
- національний рівень – Національні футбольні інформаційні пункти.

Поняття "споттер" охоплює виконання цілою системою служб та окремих посадових осіб функцій пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні дії окремих футбольних уболівальників та їх груп.

Безпосередньо інститут "споттерства" виник у країнах Західної Європи у 80-х роках ХХ століття у середовищі футбольних фанатів. Окремі з них, розчиняючись у натовпі уболівальників, займалися виключно розвідкою та вистежуванням уболівальників іншої команди, визначенням місць їх збору, спостереженням за їх переміщеннями тощо. За інформацією, зібраною "споттерами", найбільш радикальні групи уболівальників здійснювали напади на уболівальників команди-суперниці. З часом методами "споттерства" зацікавились оперативні служби поліції, а досвідчені "споттери" почали постачати інформацію поліції з метою нейтралізації радикальних елементів серед фанів команди-суперниці.

На теренах колишнього СРСР інститут "споттерства" широко не розповсюдився, однак це явище було зафіксовано у 90-х роках ХХ століття у Москві та Ленінграді (Санкт-Петербурзі). На теренах сучасної України інститут "споттерства" широкого розповсюдження не отримав.

Розгалуженість системи та врахування на рівні територіальних підрозділів поліції національних особливостей організації діяльності "споттерів" і ОФР дозволяє говорити про існування двох базових підходів ("англійського" та "континентального"), поява яких обумовлена також особливостями національної правової системи.

За першого підходу всі підрозділи поліції, на території обслуговування яких знаходяться футбольні клуби, повинні призначити ОФР, виходячи із розрахунку щонайменше один ОФР на кожен професійний футбольний клуб.

Діяльність ОФР можна визначити як систему гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Безпосередні завдання ОФР можна охарактеризувати як збирання, оцінка, аналіз та розповсюдження інформації з метою попередження злочинів та правопорушень, пов'язаних з футболом. ОФР є працівниками оперативних служб поліції зі спеціальними повноваженнями по всіх напрямках діяльності кримінальної поліції, які займаються виключно питаннями, пов'язаними з футболом, відповідають за уболівальників та збирання розвідувальної інформації, пов'язаної із футбольним клубом тощо. Головною функцією цих офіцерів є підготовка розвідувально-аналітичних довідок, а також заповнення передматчевих та післяматчевих форм до кожного футбольного матчу за участю клубу, за яким закріплено ОФР. Також ОФР відповідальні за зв'язок з NFIP, підрозділами поліції громадської безпеки, "споттерами", а також іншими ОФР.

Для виконання покладених на нього завдань у підпорядкування ОФР на час проведення футбольного матчу передається від 2 до 8 "споттерів", які відповідальні за збирання розвідувальної інформації безпосередньо щодо проблемних уболівальників. При цьому "споттерами" є оперативні працівники поліції, які приймають участь у документуванні поведінки футбольних уболівальників в місті та на стадіоні у день матчу. Рішення щодо розміщення "споттерів", їх кількості приймається керівництвом поліції, яка забезпечує охорону матчу, і особами, відповідальними за планування поліцейських операцій.

Безпосереднє керівництво діяльністю "споттерів" у день матчу здійснює ОФР. Працюючи у місті "споттери" вдягнені у цивільний одяг, а на території стадіону – вдягають спеціальні жилети з написом "поліція". Групи "споттерів" забезпечуються відеокамерами для здійснення документування протиправної поведінки уболівальників та засобами зв'язку. Під час виконання своїх обов'язків всі "споттери" зобов'язані інформувати старшого офіцера свого підрозділу та ОФР щодо оперативної обстановки у місці дислокації, наміченого маршруту руху уболівальників тощо.

Завдяки "перевагам" англо-саксонської правової системи діяльність ОФР значно спрощується – більшість заборон на відвідування стадіонів, штрафних та інших санкцій до порушників накладаються судом на основі прецедента, що, у свою чергу, "полегшує" юридичну кваліфікацію протиправної діяльності уболівальників та вимагає лише фіксації останньої.

На відміну від традицій англо-саксонської правової системи у континентальній Європі кваліфікація протиправної діяльності здійснюється на основі нормативно-правового акту, який містить правила поведінки уболівальників та санкції за їх порушення. Таким чином у країнах романо-германської правової системи, до якої належить і Україна, функціональне навантаження на ОФР та "споттерів" залежить від тієї системи заборон яку містить

національне законодавство. За таких умов форми взаємодії ОФР і "споттерів" під час проведення поліцейських операцій з охорони правопорядку під час футбольного матчу суттєво відрізняються від першого підходу, а всі підрозділи поліції, на території обслуговування яких знаходяться професійні футбольні клуби, повинні визначати "споттера" – офіцера зв'язку з уболівальниками та службами безпеки клубів і стадіонів, також виходячи із наведеного вище розрахунку – щонайменше один офіцер поліції - "споттер" на кожен професійний футбольний клуб.

Протягом поліцейської операції "споттери" надають керівництву як позитивну, так і негативну інформацію щодо груп, за якими вони спостерігають, та щодо яких вони отримали інформацію від ОФР. Аналітичні висновки "споттерів" та відповідний прогноз розвитку подій, у свою чергу, дозволяє керівництву своєчасно корегувати план проведення поліцейської операції, реагувати на зміну оперативної обстановки та обґрунтовано приймати рішення щодо необхідності втручання поліції. Також за умови фіксації "споттерами" правопорушень з боку уболівальників вони мають вжити відповідних заходів для припинення правопорушення, затримання осіб, що його скоїли, та встановлення їх особистості.

По завершенні поліцейської операції "споттери" доповідають про власні дії та результати ОФР письмовим рапортом, додаючи до нього пояснення затриманих осіб, пояснення свідків, відеозаписи, копії яких разом із післяматчевою формою передаються згодом до NFIP для узагальнення та аналізу.

Ключовим аспектом діяльності ОФР та "споттерів" за будь-яким з підходів є акумулювання результатів їх діяльності в єдиній базі даних, яка включена до національної інформаційно-пошукової системи з питань футболу. Користувачами такої ПС, окрім ОФР та "споттерів" можуть бути лише співробітники NFIP, що є гарантією забезпечення законності.

У зв'язку із постійною участю професійних футбольних клубів України у міжнародних змаганнях, підготовкою до проведення у 2012 року на території України фінальної частини чемпіонату Європи з футболу, іграми національних збірних України нагальним є питання напрацювання власного підходу до роботи міліції України у середовищі футбольних уболівальників, створення робочої групи для опрацювання кваліфікаційних характеристик, типових посадових інструкцій, схем підпорядкованості та обміну інформацією оперативних працівників, що відповідатимуть за роботу ОФР та "споттерів" в Україні. Особливо важливим аспектом вирішення такої проблеми є врахування досвіду викладеного у Резолюції Ради ЄС від 3 червня 2010 року № 2010/C 165/01, відповідних вимог до міжнародної поліцейської співпраці, обміну поліцейськими делегаціями, а також побудови спеціальних інформаційних каналів "організовані групи уболівальників" – "споттер", "служби безпеки клубів (стадіонів)" – "споттер" та "організовані групи уболівальників" – "служби безпеки клубів (стадіонів)" із допуском до інформаційних ресурсів відповідного "споттера".

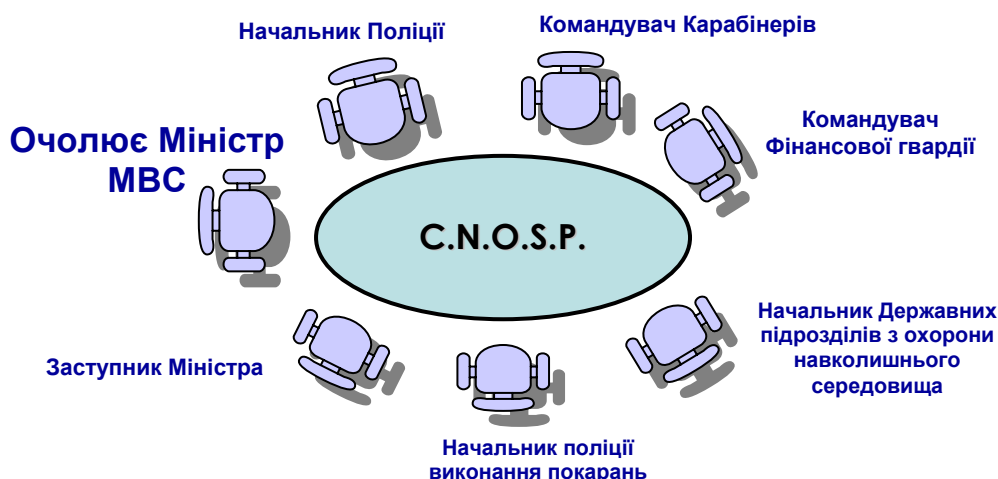
Футбольний чемпіонат. Безпека. Охорона громадського порядку. Досвід застосування Військ карабінерів Італійської Республіки

Італійська система громадської безпеки ґрунтується на роботі двох правоохоронних структур:

- державна поліція з невійськовим статусом, підрозділи якої дислокована в кожному з 103 Італійських провінційних центрів;
- підрозділи Військ Карабінерів з військовим статусом, дислокованими по всій державній території, в містах з найбільшою кількістю населення.

При виконанні завдань охорони громадського порядку координації між правоохоронними структурами сприяють: Національна Комісія з громадського порядку та безпеки (С.N.O.S.P), Стратегічна аналітична Комісія з Тероризму (С.А.S.A.) та Загальна Комісія по боротьбі із організованою злочинністю. (С.F.A.O.C.)

Національна Комісія громадського порядку та безпеки



Існування різних правоохоронних формувань відображає демократичні гарантії коректних та законних дій, але разом з тим, вимагає організації взаємодії та спільного планування. Це є фундаментальним компонентом для впровадження загальної стратегії в секторі безпеки.

Для забезпечення безпеки Фіналу Ліги УЄФА, матчу Барселона-Манчестер Юнайтед, який відбувся в Римі 27.05.2009, був застосований спеціальний план. Для підготовки плану безпеки було залучена велика кількість організацій.

Організації, які залучалися до розробки плану безпеки



Для забезпечення охорони громадського порядку було залучено 850 карабінерів 26 травня (на передодні матчу), 3900 карабінерів 27 травня (день проведення матчу), 850 карабінерів 28 травня.

Для надання допомоги італійським силам правопорядку прибули підрозділи поліції Великої Британії та Іспанії. Ці підрозділи займалися «роботою зі своїми фанами».

Центр інтеграції інформації штабу управління мав доступ до Шенгенської бази даних (Єдина поліцейська база інформації, яка оновлюється в реальному часі). За підтримки цієї бази було проведено аналіз кількісного та «якісного» складу вболівальників, створені можливі моделі розвитку ситуацій, та відпрацьовані плани дій для кожної. Особливий наголос було зроблено на превентивні заходи.

План безпеки визначав різні місця збору вболівальників двох команд на значній відстані одне від одного. Були відпрацьовані маршрути руху колон вболівальників до стадіону «Олімпіко». Було створено 3 зони безпеки навколо стадіону. План було розроблено з метою уникнення можливості зустрічі вболівальників команд-суперниць.

Управлінням руху людей на стадіоні займалися стюарди, які мали радіозв'язок зі штабом управління. Було задіяна система «взаємозв'язаних кімнат управління» ситуаціями/операціями. Вона ґрунтується на постійному аудіо-відео зв'язку між поліцейськими силами (формуваннями) та надає можливість відображати позиції патрулів та їх дії, які відображаються на цифровій картографії. У випадку надзвичайних ситуацій, управління покладається на «кімнату управління», від якої залежить швидкість і ефективність втручання підрозділу реагування карабінерів.

Дії карабінерів були спрямовані на низьку ступінь втручання. Від карабінерів вимагалось забезпечити безпеку шляхом уважності, а втручатися у разі необхідності без привернення уваги серед глядачів.

На стадіоні, навколо стадіону, широко використовувався аудіовізуальний контроль (телевізійні камери із приближенням та записуючі пристрої). Вхідні ворота до стадіону були обладнані металодетекторами. Було використано

спеціальну систем електронних квитків (квитки були персоналізовані). Електронний квиток давав змогу проходити на стадіон тільки через вхід свого сектору. Сектори стадіону були відокремлені і групи вболівальників команд-суперників не мали безпосереднього контакту. Основні сили військ карабінерів забезпечували громадську безпеку в районах навколо стадіону.

Крім цього, спеціальним розпорядженням Префекта було заборонено продаж алкогольних напоїв.

В результаті чіткої організації дій Військ карабінерів, поліції, інших задіяних структур під час підготовки та проведення Фіналу Ліги УЄФА, матчу Барселона-Манчестер Юнайтед, який відбувся в Римі 27.05.2009 була зведена до мінімуму можливість масових правопорушень.

Копотун І.М.

Досвід діяльності патрульної служби поліції в зарубіжних країнах та перспективи його впровадження в Україні

Патрульна служба перебуває в центрі уваги діяльності поліції зарубіжних країн, адже патрулювання розглядається як форма роботи поліції, спрямована на попередження злочинів або припинення порушень громадського порядку.

За таких умов укомплектованість патрульної служби повинна бути повною при тому, що до патрулів ставляться серйозні вимоги щодо їх високих моральних й професійних якостей, здатності приймати важливі рішення в критичних ситуаціях, виявляти ініціативу, мати вміння вирішувати конфлікти та ризикувати.

Патрульна служба в поліції зарубіжних країн виконує також функції, які в Україні покладені на інші служби. А саме:

- здійснюють профілактичні заходи в громадських місцях (які в Україні переважно проводять дільничні інспектори);
- регулюють і контролюють дорожній рух (дорожньо-патрульна служба в Україні);
- беруть активну участь у розшуку злочинців (головною мірою працівники карного розшуку в Україні);
- контролюють дотримання правил дозвільної системи (працівники дозвільної системи в Україні);
- перевіряють документи (патрульна служба, паспортно-візова служба в Україні) та деякі інші.

Крім того, патрульні поліцейські в зарубіжних країнах збирають інформацію для інших служб, надають допомогу громадянам, охороняють свідків та жертв злочинів, тощо.

Патрульні поліцейські в зарубіжних країнах наділені широкими повноваженнями, їм надано право виносити офіційне попередження про недопустимість подальшої протиправної поведінки, затримувати

правопорушників, проводити обшуки (як особисті, так і в приміщеннях), застосовувати фізичні заходи впливу та спеціальні засоби.

Типовим для поліцейських зарубіжних країн є висока технічна оснащеність патрульної служби, без чого її ефективність відповідно була б дуже низькою. Це, передусім, стосується оснащення патрульних машин, в тому числі бортовими комп'ютерами. Загалом, в Європі, Японії та США максимальною комп'ютеризовані всі процеси на рівні органів, підрозділів і навіть патрульних пар щодо збору, обробки та аналізу інформації, яка необхідна для розподілу патрулів і прийняття відповідних управлінських рішень.

Характерною рисою системи організації патрулювання поліції зарубіжних країн є поділ території обслуговування на невеликі ділянки, кожна з яких розглядається як територіальна одиниця операцій і не перевищує можливостей одного або двох патрульних. Кордони патрульних ділянок визначаються таким чином, щоб кожна з них мала приблизно рівні умови та прямокутну конфігурацію або форму квадрату. Це забезпечує найкоротшу відстань між окремими пунктами і надає більше можливостей для зміни маршруту, якщо в цьому виникає необхідність.

У діяльності поліції зарубіжних країн практикується різні види патрулів: піші, кінні, з використанням транспортних засобів, гелікоптери, велосипедів, катерів тощо.

Піше патрулювання, хоч і обмежує масштаби діяльності нарядів, але залишається ефективним, оскільки дозволяє встановлювати тісні контакти з населенням і більш уважно стежити за об'єктами, які становлять оперативний інтерес. Зазначений вид патрулювання застосовується в районах з високим рівнем злочинності, в ділових та торговельних центрах міст, на вулицях, які забудовані багатоповерховими будинками. За окремими даними, зараз у поліції зарубіжних країн приблизно 30-35 % піших патрулів.

Кінні патрулі використовуються в паркових зонах та сільській місцевості або коли поліції доводиться мати справу з великими скупченнями людей, які пересуваються, тобто в періоди проведення маніфестацій, святкувань, масових спортивних заходів.

Автомобільні патрулі, які оснащені найновішою апаратурою та всіма можливими засобами для надання допомоги населенню і затримання злочинців, застосовуються практично по всій території міст і в сільській місцевості.

Гелікоптери та літаки використовуються, в основному для контролю за дорожнім рухом, спостереження та пошуку у важкодоступних гірських районах, лісових масивах, а також проведення рятувальних операцій.

Для контролю та патрулювання морських узбереж внутрішніх водоймищ та водних артерій застосовуються різні типи катерів, за допомогою яких затримуються контрабандисти та вантажі, які вони перевозять.

Неодмінною умовою ефективності роботи патрульних нарядів вважається здатність правильно оцінити ситуацію, попередньо передбачити дії потенційних та реальних правопорушників та протиставити їм гнучкі контрзаходи.

Для тактики несення служби патрульних нарядів в багатьох країнах, особливо в США, характерний так званий «агресивний стиль». Йому притаманні такі дії, як перевірка документів, опитування підозрюваних осіб, інспекція об'єктів, які можуть зацікавити злочинців, місць, де найбільш вірогідне скоєння правопорушень. Постійне інтенсивне спостереження за людьми, подіями та об'єктами, створення ефекту постійної присутності поліції можна розглядати, як важливу передумову для скорочення кількості правопорушень у громадських місцях.

В окремих державах широко практикується активний метод патрулювання, коли використовуються спеціальні патрулі. Він являє собою групи поліцейських у цивільному, які орієнтуються на виявлення підозрілих осіб, затримання їх, встановлення їх особи та намірів. Використання патрулів у цивільному досить часто сприяє оперативному затриманню правопорушників, які, як свідчить практика, виявляють меншу обережність, якщо не знають про присутність працівників поліції. Згідно з даними США, Франції, Італії, Німеччини та деяких інших держав, спеціальними патрулями щорічно затримується до 25% осіб, які скоїли правопорушення в громадських місцях.

Серед функцій управління патрульною службою особлива роль належить контролю. Сутність контролю — це перевірка досягнення мети, як підрозділом у цілому, так і окремим патрульним нарядом з подальшим усуненням причин, які заважають її досягненню. Контроль в поліції зарубіжних країн здійснюється постійно та раптово, гласно і негласно, керівництвом підрозділів та спеціальними інспекторами, представниками муніципальної адміністрації та громадськістю. Широко практикується взаємна перевірка нарядів, які патрулюють суміжні дільниці.

Основні функції управління патрульною службою поліції зарубіжних країн сконцентровані на місцевому рівні. Порівняно з Україною існує певна неузгодженість в питаннях управління силами, які залучаються до патрулювання. До цієї місії залучені і групи дорожньої інспекції, які, щоденно отримуючи інструкції від чергової служби районного комісаріату, все ж таки не підпорядковуються керівнику місцевого «блоку громадської безпеки». Державна служба охорони також забезпечує патрулювання району на прохання керівництва райвідділу, але інструктаж вони отримують від своєї служби. В контролюванні громадських місць беруть також участь внутрішні війська та підрозділ «Беркут». Всі вище зазначені служби не підпорядковуються місцевому керівництву, при тому, що відповідальність за результати залишається на керівникові району. Така організація охорони громадського порядку, яка спрямована на збільшення кількості допоміжних сил, що підпорядковані керівникам різного рівня, не завжди є джерелом ефективності. Такого висновку дійшли французькі експерти при оцінці української міліції та запропонували збільшення кількості основного складу служби патрулювання та підпорядкування його керівництву райвідділу функціонально і організаційно.

Патрульні наряди поліції, як правило, не патрулюють дільниці двічі за одним і тим же маршрутом і графіком, щоб не дати злочинцям можливості скорегувати

свої дії. Така система організації патрулювання кардинально відрізняється від існуючої в Україні. Негнучка організація патрулювання, за свідченням французьких експертів, є перешкодою ефективності цієї служби. Якщо розподілення по секторах між кожною групою не викликає жодної критики, цього не скажеш про суворе визначення маршрутів патрульних груп, кожен з яких записаний в спеціальній формі. Обов'язкові точки проходження передбачені кожні ¼ години, що дозволяє керівництву перевіряти патрульні служби, але позбавляє їх гнучкості планування та ініціативи у профілактичній діяльності.

Щодо України, то структура патрулів районних управлінь залишається дуже застиглою в своєму позиціонуванні, обмеженому визначеною зоною на території кожного району і в своєму просуванні, яке можна змінити лише після рішення керівництва.

Окрім того, практика несення служби нашими патрульними нарядами свідчить, що 50% часу чергування присвячуються виконанню завдань чергової служби, чим в зарубіжних країнах займається “поліція порятунку”. Можна сказати, що оперативні потреби, поєднані з негнучкою організацією, послаблюють ініціативу патрульних груп.

У процесі розподілу поліцейських нарядів враховується також кількість надзвичайних подій і час, який витрачається патрульними на виїзд за викликом та дії на місці злочину. Більшість поліцейських підрозділів у США та країнах Західної Європи працюють в три зміни, кожна триває 8 годин. Точний час патрулювання іноді змінюється, але загальна схема залишається незмінною. Обсяг і характер навантаження на патрульних різний в кожній зміні, але найбільше навантаження, як правило, припадає на період з 21 до 24 години. В Україні, на погляд іноземних спеціалістів, варто переглянути тривалість чергування (як правило, 12 годин безперервної присутності в громадському місці), яка не сприяє якісному несенню служби міліціонером, увага та пильність якого не можуть бути достатньо чіткими в останні години чергування.

Про значення патрульної служби свідчить те, що в діяльності поліції зарубіжних країн чисельність патрульної служби становить від 60 до 75 відсотків від загальної кількості особового складу. Натомість, в Україні цей показник значно менший. Так, під час проведення проекту «Твінінг» французькими експертами був відмічений факт, що персонал патрульної служби становить лише 18 % від всіх працівників Дарницького РУ ГУМВС України (при цьому 93,67 % всіх затримань за адміністративні правопорушення були зроблені працівниками патрульної служби).

У цілому вдосконаленню діяльності патрульної служби в зарубіжних країнах приділяється значна увага. Вона частіше за інші служби стає об'єктом досліджень. В окремих районах і містах здійснюються численні експериментальні програми, випробовуються різноманітні моделі патрулювання, проводяться опитування та анкетування населення, з метою виявлення ставлення населення до патрульних.

Таку позицію пріоритетності патрульної служби необхідно впроваджувати і в Україні.

Психолого-юридичні проблеми протидії торгівлі людьми під час проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

Загальновідомо, що на чемпіонати світу та Європи з футболу поряд з вболівальниками зі всього світу “злітаються” також повії, злодії та шахраї. Практика проведення масових спортивних змагань світового рівня свідчить про те, що у всіх містах які приймають чемпіонати, Олімпійські ігри та проводять інші подібні масові заходи спостерігається “бум сексуальної промисловості”. У країнах з легалізованою проституцією райони “Червоних ліхтарів” у ці дні отримують статус найбільш відвідуваних. Схожа ситуація спостерігалась в Афінах під час Олімпійських ігор у 2004 році, у Німеччині під час проведення Чемпіонату Світу з футболу у 2006 році та у ПАР під час проведення Чемпіонату Світу з футболу у 2010 році.

Моніторинг преси та інтернет-видань свідчить, що під час Чемпіонату Світу в Німеччині тема проституції піднімалась не одноразово. В міста, що приймали першість, прибули “нічні метелики” не лише з ФРГ, але й з інших країн, зокрема і із республік бывшего Радянського Союзу. Перед чемпіонатом світу проблема щодо попередження притоку в Німеччину повій з Болгарії та Румунії обговорювалась навіть в Страсбурзі на сесії Європарламенту.

Слід зазначити, що проституція в Німеччині легалізована з грудня 2001 року. У “працівниць” є своя профспілка, вони сплачують податки, роблять відрахування в пенсійний фонд, мають право на звернення до суду за усіма трудовими спорами. Державна скарбниця країни отримує від жриць кохання мільярди євро податків щороку. Влада стурбована лише з приводу так званого **трефікінга** – примусової торгівлі жіночим тілом. Згідно параграфу 180 В та 181 німецького Кримінального кодексу, насилля такого роду вважається тяжким злочином і карається десятирічним тюремним ув'язненням.

В секс-індустрії Німеччини зайнято близько 400 000 осіб. Щорічний обіг ринку секс-послуг оцінюється в 4-5 % ВВП. Працівниці секс-індустрії обкладаються податком, зокрема, в рахунок повії включено ПДВ. До того ж борделі повинні сплачувати додатковий збір в міську скарбницю – від 15 до 20 євро з повії. Перед чемпіонатом світу недалеко від Олімпійського стадіону в Берліні було відкрито шикарний бордель на 60 номерів. Влада ще одного міста Дортмунда побудувала спеціальні дерев'яні “секс-курени”, які туристи орендували з конкретною метою. Поряд з ними знаходились палатки-закусочні та місця продажу презервативів.

Було організовано і соціально-психологічну допомогу. Німецька організація, що займається боротьбою з примусовою проституцією, Solwodi (Solidarity with Women in Distress) відкрила гарячу 24-годинну телефонну лінію допомоги повіям. Лінія відкрилась задовго до ЧС-2006 і працювала ще три тижні по тому. На лінії працювало 20 жінок, які відповідали на телефонні дзвінки англійською,

французьською, німецькою, польською, російською, руминською, іспанською та українською мовами.

Нерідко чемпіонати провокують спалах так званої примусової проституції. Коли жінок заманюють в країну, відбирають паспорт та перетворюють в секс-рабинь.

Виявляється, що ця проблема стосується не лише жінок. За обережними оцінками німецької поліції число чоловіків, які обслуговували сексуально стурбованих жінок – гостей ЧС-2006, перевищило 5 тисяч осіб.

Наша країна, правоохоронні органи готуючись до Чемпіонату Європи з футболу 2012 року, мають бути готовими до тих викликів у сфері торгівлі людьми, які нам готує цей захід. Офіційно проституція та торгівля людьми в нашій країні законодавчо заборонена. Нормативно ці питання врегульовані адміністративним (ст. 181-1 КУпАП) та кримінальним (ст.ст. 149, 302, 303 КК України). Однак, як відомо, попит породжує пропозицію. Попит на такі послуги буде, отже буде формуватись і пропозиція. На ЧС-2006 у Німеччині також додатково приїхало з інших країн близько 40-50 тисяч повій. За наближеними оцінками на ЧС-2010 в Південній Африці “працювало” до 40 тисяч представниць найдревнішої професії із інших країн. Їх послугами скористалось не менше 400 тисяч осіб сильної статі.

Поряд з спалахом вітчизняної секс-індустрії нам слід очікувати прибуття жриць кохання із інших країн. Враховуючи лібералізацію візової політики України їх кількість навряд чи буде меншою 40 тисяч осіб.

Під час ЧС-2006 громадська активістка Ліча Бруса із “Організації голандських повій” взагалі заявила, що “позбавлення вболівальників природних тілесних задовольнень стане відчутним ударом по самій ідеї такого життєстверджуючого св’ята, як чемпіонат світу-2006”.

Таким чином, слід враховувати, що лише заборонами вирішити проблему неможливо. І вболівальникам і жрицям кохання потрібна буде психологічна допомога, тут доцільно було б залучати громадські організації, створити цілодобові телефонні лінії довіри тощо.

Потрібно бути готовими до того, що на цьому фоні активізується транснаціональна злочинність не лише в сфері торгівлі людьми, але й щодо втягнення в злочинну діяльність неповнолітніх, наркодилерство та інші види тіньового бізнесу.

Михайлова О.Г., Спільник Т.М.

Європейський досвід використання мовної комунікації під час проведення масових заходів та виникнення масових заворушень

Визначення структур, аналогічних тим або іншим силам правопорядку України, відбувається на основі порівняння функцій та завдань таких структур. Функції, схожі з функціями Внутрішній військ України, у Франції виконують

Національна поліція і Національна жандармерія, а в Німеччині – Поліція готовності.

Аналогічними завданнями цих структур є підтримання громадського порядку, ліквідація масових заворушень, участь у ліквідації наслідків природних та техногенних катастроф, патрульно-постова служба, охорона важливих державних об'єктів тощо.

Важливими напрямками, які вимагають розроблення стратегій мовної комунікації для успішного виконання службово-бойових завдань, є охорона громадського порядку під час проведення масових, зокрема спортивних, заходів та запобігання масовим заворушенням. Ці дві функції тісно пов'язані одна з одною і потребують аналізу з точки зору комунікативних технологій.

Аналіз інформаційних джерел, що висвітлюють діяльність правоохоронних структур під час виконання досліджуваних функцій, показав, що окремо питання мовної комунікації не розглядаються, їх вивченню не приділяється достатньо уваги. Відомості розрізнені, пов'язані з різними аспектами подій, але з тієї інформації, яку вдалося виділити, можна зробити певні висновки. Виходячи з відомостей, які є в друкованих та електронних джерелах щодо діяльності правоохоронних структур Франції та Німеччини під час ліквідації масових заворушень ([1, 2, 3, 4]), а також з тих відеоматеріалів, які є у вільному доступі і які моделюють ситуації дій сил охорони правопорядку в умовах підтримки громадського порядку під час проведення масових заходів та виникнення масових заворушень, можна виділити три основні напрямки, за якими відбувається мовна комунікація, що суттєво впливає на перебіг подій та успіх виконання службово-бойових завдань.

Перший напрямок – це комунікація між правоохоронними структурами, які забезпечують порядок. Наприклад, у ліквідації масових заворушень на території Франції беруть участь підрозділи Національної поліції (підрозділи безпеки та республіканські роти безпеки), мобільної жандармерії, муніципальної поліції, служби пожежної безпеки. Аналогічна ситуація може виникнути і в діяльності українських правоохоронних структур, оскільки для виконання таких завдань залучаються, крім Внутрішніх військ, міліція, рятувальники, спецпідрозділи тощо. Їх дії, за висновками експертів, не завжди виявляються узгодженими та взаємно виправданими саме через відсутність достатнього та своєчасного обміну інформацією та обговорення способу дій. Слід відмітити, що така комунікація більше залежить від уміння координувати дії, ніж від уміння правильно організувати спілкування для досягнення поставленої мети.

Другий напрямок – мовна комунікація сил охорони порядку з організаторами та учасниками масових заходів та заворушень, яка має бути важливою ланкою, що може дозволити уникнути застосування силових дій. Німецька поліція готовності намагається вирішити конфлікт передусім шляхом комунікативного підходу, а саме, спеціально підготовлені поліцейські першими взаємодіють з представниками заворушників або з натовпом в цілому з метою попередити шляхом мовної комунікації заворушення і застосування сили.

Слід зазначити, що майже у всіх підрозділах поліції Німеччини є саме такі підготовлені співробітники, що володіють навичками психолого-педагогічного впливу на правопорушників, умінням вести діалог в екстремальній ситуації та наділені „силою власного переконання“. Розроблені спеціальні правила дії так званих комунікаторів, з ними проводяться заняття в системі службової підготовки. Комунікатори володіють уміннями правильно та адекватно будувати висловлювання, коригувати тон та темп мовлення для досягнення основної мети – заспокоєння людей та забезпечення порядку. У підручнику з комунікативної підготовки дається порада, що поліцейський повинен вести професійну, відкриту комунікацію та давати зрозумілі однозначні розпорядження щодо поведінки учасників заворушень. У звертанні комунікатора до учасників заворушень не повинно бути відчуття ненависті, агресії чи якихось неправильних сигналів.

Окрім інструктивних вказівок та методичних посібників, якими регламентується діяльність комунікаторів, у їх підготовці використовуються навчальні кінофільми, розроблені сценарії рольових ігор на основі конкретних фактів ведення переговорів. Крім того, в інструктивних вказівках окреслюється коло відомств та осіб, які залучаються до переговорів як учасники чи консультанти.

На рівні поліції федеральних земель Німеччини створені спеціалізовані групи переговорників, які підпорядковані безпосередньо начальнику поліції та діють під його керівництвом та контролем. У створенні таких груп, крім начальника підрозділу, передбачено необхідна кількість комунікаторів (переговорників); технік, який забезпечує відео- та аудіофіксацію переговорів, використання засобів зв'язку та ін.; секретар, який відповідає за ведення діловодства та вирішення інших питань, а також фахівець-психолог. Група забезпечена транспортом, що дає можливість вести переговори на місці пригоди, а також на маршруті пересування групи залежно від оперативної обстановки.

На групу переговорників покладені обов'язки встановлення контактів з учасниками заворушень, психологічного впливу на них з метою схилення до відмови від протиправних дій, збереження життя та здоров'я жертв злочину, їх звільнення, отримання необхідної оперативної інформації, яка дозволяє намітити стратегію та тактику ведення переговорів, забезпечити підготовку інших акцій, у тому числі припинення злочинних дій силою. У відповідному документі детально перераховані відомства та особи, з якими німецька поліція взаємодіє та на підтримку яких вона спирається у своїй роботі, коли ведуться переговори зі злочинцями.

Щодо французьких правоохоронних структур, то донедавна вони таких фахівців-комунікаторів не мали, але використовували і продовжують використовувати сильну та широко розвинену у Франції мережу громадських організацій (асоціацій), представники яких виконують роль посередників (переговорників) між правоохоронними та державними структурами і учасниками заворушень. Добровільні громадські помічники співпрацюють з меріями своїх міст та налагоджують контакт з представниками місцевого населення, користуючись тим, що самі посередники є жителями району, де відбуваються або

можуть відбутися заворушення, знають не тільки мешканців району, але і територію, тобто можуть передбачати місця здійснення правопорушень або масового безладдя. Відмінність від поліцейських-комунікаторів полягає в тому, що ці люди не навчаються вести переговори, а діють на свій розсуд, що не завжди призводить до бажаного результату. Однак присутність таких посередників враховується під час підготовки сил правопорядку до ліквідації масових заворушень (наприклад, один з організаторів навчань виступає в ролі громадського посередника, намагаючись умовити «стихійних заворушників» припинити свої дії).

Після детального аналізу роботи правоохоронних структур під час масових заворушень у Франції 2005-2006 рр., коли було зроблено висновок про неефективність дій поліції і жандармерії саме через необізнаність їх на конкретній території та нездатність контактувати з населенням, у Національній жандармерії Франції було введено інститут жандармів-комунікаторів. В кожній територіальній бригаді (мінімальний структурний підрозділ жандармерії) має бути жандарм-переговорник, який служить саме на цій території і добре знає місцевих жителів. Для цього створені курси, на яких жандармів навчають основам мовної комунікації та правилам ведення переговорів із заворушниками. Під час проведення будь-яких дій щодо підтримання громадського порядку обов'язково проводиться відеофіксація, яка дозволяє потім аналізувати та коригувати тактику дій правоохоронних структур.

Якщо розглядати в цьому напрямку роботу у внутрішніх військах України, слід відмітити, що така мовна посередницька комунікація тут взагалі не передбачена. Немає ні військових спеціалістів, які б могли виконувати такі завдання, ні громадських помічників через дуже невелику кількість учасників громадських організацій серед жителів України та невелику активність громадськості взагалі.

Третій напрямок – комунікація, яка відбувається між вищими посадовими особами, офіційними представниками правоохоронних структур та суспільством шляхом виступів та надання інформації, яка висвітлює події, у ЗМІ. Тут є два аспекти. Перший – самостійна робота ЗМІ щодо висвітлення подій і, як наслідок, – позитивні або негативні реакції суспільства взагалі і, що більш важливо, безпосередніх учасників подій зокрема. Цей дуже важливий аспект пильно тримають під контролем правоохоронні структури Німеччини, у яких розроблені стратегії спілкування з пресою таким чином, щоб не допустити появи у ЗМІ небажаної з точки зору поглиблення громадського конфлікту інформації. Крайній ступінь демократичності французького суспільства виключає можливість контролю та дозованості інформаційних повідомлень ЗМІ. Хоча робота в цьому напрямку французькими правоохоронцями проводиться, але часто вона не досягає результату, потрібного для забезпечення умов виконання службово-бойових завдань. Другий аспект – інформація та заяви, які з'являються у ЗМІ безпосередньо від вищих посадових осіб та речників сил охорони правопорядку. У Франції помилки мовних стратегій міністра внутрішніх справ (цю посаду на час подій посідав чинний президент Республіки Ніколя Саркозі), призводили до

значного погіршення ситуації під час масових заворушень 2005-2006 рр. Так, до значного погіршення ситуації привело вживання одного єдиного зневажливого слова *racaille* (*сволота, покидьки*), яке було вжите тодішнім міністром на адресу порушників громадського порядку, під час його візиту до одного з паризьких передмість у відповідь на образи і каміння, кинуті місцевими юнаками. Це висловлення міністра внутрішніх справ було розтиражоване друкованими та телевізійними ЗМІ і викликало дуже серйозне загострення ситуації, оскільки було сприйняте на свій скарб усім населенням паризьких передмість, де відбувалися безладдя. Тут очевидна ситуація, коли серйозна комунікативна помилка офіційної посадової особи була посилена стараннями журналістів, тобто наявний перетин обох аспектів досліджуваного напрямку мовної комунікації.

Дослідження всіх аспектів використання мовної комунікації для виконання службово-бойових завдань під час підготовки та проведення масових заходів, має стати важливим напрямком наукових студій для Внутрішніх військ як структури, яка безпосередньо задіяна у забезпеченні громадського порядку та запобіганні масовим заворушенням.

Література.

1. Enquêtes sur les violences urbaines. Comprendre les émeutes de novembre 2005 – Paris: Centre d'analyse stratégique, 2006 – 139 p.
2. Dubbert G. Professionelle Kommunikation in besonderen Situationen // Kriminalistik. – № 2. – Stuttgart, 2005. S. 96-102
3. Матеріали сайту Національної жандармерії Франції [Електронний ресурс] <http://www.defense.gouv.fr/gendarmerie/>
4. Матеріали сайту поліції Баварії (Німеччина) [Електронний ресурс] <http://www.polizei.bayern.de/bepo/>

Непіненко Л.П.

Політична культура у духовному розвитку особового складу сил охорони правопорядку

Будучи складником духовної культури суспільства, політична культура пов'язана з реалізацією і вираженням інтересів, тому виявляє себе в усіх сферах людської діяльності. Вона є складним системним утворенням і поєднує в собі особливості діяльності політичних інститутів, ідеологічні настанови, специфіку проявів національної ментальності, суспільно-політичну поведінку людей, їх політичну свідомість, сприйняття ними внутрішньої і зовнішньої політики, оцінку політичних систем і режимів, правлячих кіл і окремих політичних лідерів, знаходження людиною свого місця в політичному житті суспільства. Чітко визначену політико-культурну спрямованість має сукупність норм права, що встановлюються відповідними державними органами. Політична культура особи включає світоглядні компоненти (знання, уявлення, погляди, ідеї, стереотипи, ілюзії, упередження, міфологеми, що мають політичну спрямованість), істинні і

хибні пізнавальні орієнтації, емоційне ставлення до суспільно-політичного життя (почуття прихильності, симпатії чи антипатії до політичних об'єктів, лідерів, діячів), нормативно-оціночні (ідеали, судження, думки стосовно політичної сфери життя, її морально-етичний бік) та практично-поведінкові елементи.

Формування особистісного інтелектуального світу та соціально-психологічних якостей офіцерів, яке бере початок у соціокультурному просторі вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) і продовжується під час службово-бойової діяльності, не може бути елементарним. Важливим складником цього процесу є сприяння виробленню у них здатності до раціонально-критичного осмислення феномену політики та національних чинників політичної культури. Останні втілюються у розумінні етносу як феномену й унікальної форми існування людства; знаннях теорії нації і національних відносин, їх ролі, місця у взаємовідносинах з іншими націями і народами; знанні змісту і форм етнонаціональних утворень; компетентності у питаннях особливостей історичного шляху української нації, сучасної регіональної, етнополітичної та релігійної ситуації в Україні; усвідомленні суті української національної ідеї; баченні національних інтересів і майбутнього власної нації. Цілеспрямоване впровадження національної ідеї у процес навчання і виховання військовослужбовців є вагомим чинником розвитку внутрішніх військ МВС України.

Роль і значення політичної культури в духовному розвитку майбутніх офіцерів під час навчання у ВВНЗ полягає в тому, що вона, насамперед, спрямована на формування відповідної сучасним реаліям політичної, правової, історичної свідомості, ціннісних політичних орієнтацій і настанов, на розкриття творчого потенціалу особи, на розвиток у неї системного, логічно стрункого, пізнавально-активного та критичного мислення.

Безумовно, входження в культуру стає ефективним лише за умови виділення і знання самих принципів життя, смислів і значень культури, способів організації простору культури й уміння орієнтуватися в ньому. Такий стан речей вимагає від викладачів дисциплін гуманітарного циклу, і насамперед філософії, розгляду культури не просто як одного з об'єктів пізнання, а як буття, в якому людина особливо діє і яке примушує її особливо мислити.

Складність реалізації вище окреслених завдань полягає в тому, що українське суспільство є неоднорідним у політичному, соціально-економічному, етнокультурному вимірі, з досить стійкою територіальною ідентифікацією, багаторівневою структурою регіональних інтересів і цінностей, особливостями політичних субкультур по осях «Схід - Захід», «Північ - Південь», що ґрунтуються на історико-культурній, поселенській, географічно-господарській, нормативній специфіці. В Україні на глибинному рівні відбувається зіткнення різних ідентичностей, обумовлених етнічними, мовними, історико-регіональними, політичними, ментальними відмінностями. До того ж моніторинг суспільного життя, що з 1992 р. здійснюється Інститутом соціології НАН України, починаючи з 2002 р., фіксує в сучасній Україні тенденцію до зростання рівня нетерпимості та інтолерантності. Це помітне серед таких меншин, як кримські татари, американці, євреї, молдавани, німці, росіяни, румуни, турки, угорці, цигани (рома) [1, №3, с. 4

- 5]. Все частіше у контексті політико-ідеологічних протистоянь артикулюється оцінка діяльності історичних постатей, ставлення до історичного минулого, його інтерпретація [Див.: 2, с. 58 – 66; 3, с. 3 - 4]. Про це свідчать виступи і політичні спекуляції навколо меморіалів і пам'ятників Катерині II в Одесі, С. Бандері – у Львові, князю Потьомкіну в Миколаєві, навколо таємничого зникнення Пам'ятного знака воякам УПА у Харкові; кампанії, присвяченої пам'яті жертвам голодоморів; навколо присвоєння Президентом В. Ющенком у січні 2010 р. звання Героя України С. Бандері тощо.

Сучасна ситуація в Україні свідчить й про неможливість ігнорування релігійного чинника у формуванні національно свідомого воїна та громадянина. Це потребує широкого інформування особового складу про характер діяльності міжнародних та місцевих релігійних організацій і центрів, застосування заходів проти нашествия іноземних місіонерів, розроблення критеріїв оцінки діяльності релігійних об'єднань щодо їх відповідності процесам українського державотворення, а також потребує серйозної уваги до формування духовного світу особи на всіх рівнях.

У цілому сьогодення українського суспільства актуалізує проблему соціальної солідарності в очах громадськості, політиків, науковців, педагогів, адже не тільки український соціум, але й його еліта, впродовж десятиріч не може визначитися з такими базовими для держави поняттями, як нація, патріотизм, напрям, у якому слід рухатися країні. Поняття «соціальна солідарність» означає стан суспільства, або великої соціальної спільноти, що характеризується єдністю цінностей, ідей, переконань, поглядів, інтересів, цілей, спільністю норм, функціональною взаємозалежністю та узгодженістю у виступах і діях, пов'язаних з реалізацією інтересів (досягненням цілей) даного суспільства або великої соціальної спільноти.

Цілком закономірно, що аспекти формування політичної культури офіцера, як важливий компонент морально-психологічного забезпечення виконання службово-бойових завдань у внутрішніх військах знайшли своє відображення у Концепції виховної роботи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, директивах командуючого внутрішніми військами МВС України «Про гуманітарну підготовку у внутрішніх військах МВС України», «Про виховну роботу у внутрішніх військах МВС України», «Про організацію правового виховання у внутрішніх військах МВС України» та навчальних планах з гуманітарної підготовки особового складу військ, які щорічно надаються Головним управлінням внутрішніх військ МВС України. До таких аспектів належать: озброєння військовослужбовців внутрішніх військ філософськими, політологічними, військово-історичними, соціологічними, військово-політичними знаннями, розумінням внутрішньої і зовнішньої політики держави; поширення ідеалів демократичного розуміння смислу свободи, права, змісту громадянського і службового обов'язку; роз'яснення законів, прав і обов'язків військовослужбовців у мирний і воєнний час; формування вміння аналізувати та прогнозувати суспільно-політичну обстановку; виховання у військовослужбовців глибокого

почуття любові до України, її народу, духовної і психологічної готовності зі зброєю в руках захищати Українську державу.

Важливим складником процесу формування політичної культури офіцера є створення надійного захисту від впливу джерел негативної інформації через наповнення його інформаційного поля суспільно-значущою інформацією, розвиток громадянської свідомості захисника України шляхом організації інформаційно-пропагандистського забезпечення. При цьому слід враховувати той факт, що сучасна ідеологія Постмодернізму з її орієнтацією на фрагментарне світобачення, ціннісний плюралізм (розсіювання, нівеляцію цінностей), відмовою відбудь-яких канонів і кумирів (споживчій конформізм) провокує створення ідейного конформізму [Див.: 4].

Політичний розвиток особистості офіцера, його політична культура мають поєднувати такі взаємопов'язані критерії: когнітивний, що відбиває рівень політичних знань; переконувальний, який показує ступінь політичної переконаності; поведінковий, що характеризує політичну діяльність особи. На наш погляд, у практичних ситуаціях з дослідження стану політичної культури особового складу можна використовувати таку її модель, що включає наступні показники, які перевіряються емпірично і яким в анкеті має відповідати свій блок питань. По-перше, Ставлення до влади. Цей показник передбачає з'ясування рівня довіри до влади, існуючих настанов щодо неї. По-друге, політичні почуття і настанови. Йдеться про визначення рівня соціального оптимізму, задоволеності своєю службою, з'ясування думок щодо соціального рейтингу військової служби, ставлення до подій і фактів новітньої історії, нових явищ суспільного життя тощо. По-третє, політичні цінності та пріоритети. Зазначений показник передбачає з'ясування ціннісних орієнтирів і пріоритетів військовослужбовців, зокрема, ціннісних аспектів української національної ідеї, національного патріотизму, дійсних сил життєдіяльності військового колективу – ідей, цінностей чи матеріально-фінансових потреб. Це стає більш актуальним у зв'язку з тим, що сьогодні викликають занепокоєння настрої зневіри у поліпшення стану українського суспільства, силу держави та армії, історичну цінність нашого минулого, ефективність зовнішньої та внутрішньої політики країни, можливість виходу з системної кризи, успішне реформування українських Збройних Сил та інших силових структур. По-четверте, ступінь політичної освіченості та інформованості. Йдеться про з'ясування рівня знань офіцерів щодо змісту і спрямованості державної політики, основних етапів становлення української державності, проблем державного будівництва, армії, її ролі у житті суспільства, пріоритетних державних інтересів. По-п'яте, політична поведінка. Зазначений показник передбачає аналіз можливих форм поведінки у конкретно визначених ситуаціях, з'ясування мотивів, що є регулятором дій військовослужбовців. Зокрема, це може бути визначення співвідношення релігійних переконань з державно-політичними пріоритетами, адже відомо, що серед воїнів є віруючі, які за релігійними мотивами відмовляються брати участь у можливих бойових діях.

Таким чином, політичну культуру офіцера можна визначити як систему політичних знань, поглядів, переконань і почуттів, а також навичок і вмінь

політичної й професійно-значущої діяльності, де відображено загально визнані соціально-політичні інтереси. Отже, політична культура офіцера є невід'ємним і найважливішим компонентом більш складної інтегрованої якості – професійної надійності військовослужбовця, що відображає ступінь його особистої готовності та професійних здібностей ставити і виконувати службові завдання. Саме тому проблема формування професійної надійності повинна розглядатися комплексно, у взаємозв'язку не лише психофізіологічних, професійних, соціально-психологічних, педагогічних, а ще й політико-культурних аспектів. Адже не можна розраховувати на надійність офіцера, якщо він не усвідомлює правове, громадське, моральне значення своєї професійної діяльності, не керується у її процесі суспільно значущими й визначеними метою, цінностями, нормами.

Література.

1. Євтух В. Міжкультурний діалог: ефективний конструкт інтегративного розвитку поліетнічних суспільств // Політичний менеджмент. – 2009. - №3. – С. 3 – 13; №4. – С. 14 – 27.
2. Сорока Ю. Ставлення до минулого // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. - № 2. – С. 47 – 66.
3. Михальченко М. Чи можлива колоніальна політика в соціалістичних федеративних державах? // Політичний менеджмент. – 2009. - №4. – С. 3 – 13.
4. Висоцька О.Є. Ефекти впливу електронних засобів комунікації на суспільні процеси // Практична філософія. – 2009. - № 1. – С. 134 – 141.

Олійник М.М., Швецов А.С., Павленко Р.В.

Актуальні проблеми правового регулювання правоохоронної діяльності військ правопорядку системи МВС України та педагогічні аспекти підготовки військовослужбовців Академії ВВ МВС України до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

Постановка проблеми Внутрішні війська МВС України є невід'ємною складовою частиною українського суспільства і відіграють значну роль у забезпеченні громадського порядку, боротьбі зі злочинністю, охороні та обороні важливих державних об'єктів. У відповідності до Закону «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України» внутрішні війська МВС України зобов'язані брати участь в охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю, забезпеченні громадської безпеки під час проведення масових заходів, припиненні масових безпорядків у населених пунктах. Одним з видів такого забезпечення є припинення масових безпорядків до початку, під час або після закінчення проведення футбольних матчів. Сучасна практика показує, що зупини масові безчинства з боку фанатів можливо лише злагодженими діями з боку правоохоронних структур усіх силових відомств. Військовослужбовці спеціальних моторизованих військових частин міліції (СМВЧМ), військових частин спеціального призначення (ВЧСП), військових частин та підрозділів оперативного призначення (ВЧОП), навчальних військових частин внутрішніх

військ залучаються до виконання завдань з охорони громадського порядку і безпеки громадян під час проведення масових заходів на підставі письмового запиту (розпорядження) начальників ГУМВС, УМВС України в областях та на транспорті за погодженням з начальником Головного управління - Командувачем внутрішніх військ МВС України, а вищі навчальні заклади МВС України – з дозволу керівництва Міністерства. При ускладненні оперативної обстановки під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році особовий склад Академії ВВ МВС України можливо теж бути задіяним. Виконання таких завдань відбувається як правило у складі підрозділу, коли функції працівників підрозділів громадської міліції та «Беркут» у підтриманні громадського порядку себе вже вичерпали. Тому дуже актуальним стає питання якими знаннями, навичками та вміннями повинні володіти командування курсів, сержантський склад підрозділів та безпосередньо курсанти 1,2,3,4,5 року навчання для того щоб зразково виконати поставлене службово-бойове завдання.

Мета статті визначити пріоритетні напрямки у підготовці особового складу курсантських підрозділів щодо виконання службових обов'язків під час проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Специфіка, та навіть унікальність завдань, які виконують внутрішні війська, полягає у повсякденному виконанні особовим складом завдань бойової служби. При цьому ці завдання не дублюються жодним іншим силовим відомством. У своїй діяльності, частини та підрозділи ВВ МВС України керуються Конституцією України, Законами України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України», «Про міліцію» іншими законодавчими актами, указами і розпорядженнями Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, «Статутами Збройних Сил України», «Статутом бойової служби військ внутрішньої та конвойної охорони», «Статутом патрульно-постової служби міліції», нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України. Однак деякі з них, на наш погляд, вже застаріли і не відповідають Конституційним вимогам та вимогам сьогодення, не враховують сучасний міжнародний досвід та надбання сучасної кримінології, адміністративного та адміністративно-процесуального, кримінального та кримінально-процесуального права, профілактичної та оперативно-розшукової діяльності, а також набутої за останній час практики дій особового складу сил правопорядку під час охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки при проведенні міжнародних масових спортивних заходів. Тому вкрай необхідно, як найшвидше, перепрацювати та прийняти на законодавчому рівні, в першу чергу, такі основні керівні документи, як Закон України «Про внутрішні війська МВС України» та «Статут внутрішніх військ».

Виклад основного матеріалу Виконання службових обов'язків по забезпеченню охорони громадського порядку, припинення можливих масових антигромадських проявів з сторони фанатів під час проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році, пов'язано з значним негативним впливом на свідомість, психіку, моральний та фізичний стан військовослужбовців внутрішніх військ МВС України. Особливого значення набуває спроможність офіцером

керувати підлеглими та виконувати завдання, що стоять перед підрозділами внутрішніх військ в екстремальних умовах. Виконання службових обов'язків в таких умовах вимагає від військовослужбовців внутрішніх військ постійно бути морально стійкими, психологічно готовими до виконання службових обов'язків на протязі всієї доби та різних погодних умов, долаючи зовнішні перешкоди та внутрішні труднощі. Командир підрозділу внутрішніх військ крім відмінного володіння спеціальними фаховими знаннями повинен бути патріотом Батьківщини та мати високо сформовані морально – вольові якості. Підготовка курсантських підрозділів які безпосередньо будуть приймати участь у забезпеченні громадського порядку під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році потрібно розпочинати вже зараз. Враховуючи те що особовий склад буде виконувати завдання безпосередньо у складі підрозділів головні зусилля в підготовці особового складу слід зосередити на виконанні наступних заходів:

I. Організаційні:

- забезпечення Академії ВВ МВС України для використання у навчальному процесі сучасними зразками спеціальної водометної та загороджувальної техніки;
- визначення підрозділів, які за своїм морально-психологічним станом та тактико спеціальною підготовкою можливо будуть залучатися до участі в забезпеченні громадського порядку;
- забезпечення підрозділів спеціальним одностроєм та сучасними спецзасобами;
- доведення до особового складу відео інформації про антигромадські дії фанатів під час проведення чемпіонатів та практичні дії правоохоронних підрозділів по припиненню масових безладів.

II. Тактико спеціальна підготовка:

- навчання командирів курсантських підрозділів практиці в командуванні підрозділом при виконанні прийомів тактико спеціальної підготовки;
- організація та проведення навчальних занять з тактико спеціальної підготовки, спеціальних тренувань з використанням спец засобів, засобів індивідуального захисту, з зміною оперативної обстановки, поступовим ускладненням умов та засобів досягнення мети, які вимагають напруження морально – вольових зусиль, з метою навчання особового складу діям у складі навчальних груп, курсів;
- проведення практичних навчальних занять у складі зведених загонів у спеціальних засобах захисту, з використанням спеціальної водометної та загороджувальної техніки, з імітацією можливих дій фанатів безпосередньо на вулицях біля та у самому стадіоні «Металіст»;

III. Морально-вольова підготовка.

Розвиток морально-вольових якостей курсантів як і інших психічних процесів відбувається в процесі навчання та службової діяльності. Основними педагогічними умовами оптимізації формування морально-вольових якостей військовослужбовців у сучасних вищих військових навчальних закладах вважаємо:

- введення в підготовку командирів курсантських підрозділів та курсантів курсу «Морально – вольової підготовки»;

- спрямування навчально-виховного процесу на свідоме формування у курсантів високоморальних цілей та стійких мотивів оволодіння фаховими знаннями;

- формування в навчальних взводах, ротах здорового морально-психологічного клімату спрямованого на розвиток кожного слухача та навчального підрозділу в цілому, атмосфери змагання за досягнення твердих знань, навичок, умінь, впевненості у власних силах;

- заохочення та формування у слухачів зацікавленості до процесу і результату професійного, морально-вольового самовдосконалення;

- засвоєння прийомів емоційно-вольової саморегуляції з метою послаблення негативного емоційного стану;

- формувати звичку свідомо долати виникаючі в навчанні та службі незначні, а згодом і складні труднощі, з метою надбання навичок мобілізації вольового зусилля на подолання виникаючих перешкод.

IV. Правова підготовка:

- прийняття на законодавчому рівні Закону України «Про внутрішні війська МВС України» та «Статуту внутрішніх військ».

- доведення до особового складу керівних документів, які регламентують права та обов'язки військовослужбовців ВВ МВС України під час виконання службово-бойових завдань;

Висновки Моральна гідність офіцерських кадрів та усього особового складу задіяного до виконання службово-бойового завдання та їх вольова готовність до дій в екстремальних умовах пов'язаних з забезпеченням, демократичних прав громадян нашої держави повинна бути пріоритетним напрямком в підготовці командирів внутрішніх військ МВС України. Формування морально-вольових якостей є важливим напрямком підготовки курсантів до майбутньої службової діяльності на командних посадах у внутрішніх військах. Впроваджуючи в навчальний педагогічні умови формування морально – вольових якостей майбутнього командира у процесі професійної підготовки до виконання завдань стоячих перед підрозділами, враховуючи фахові особливості службово-бойової діяльності підрозділів та частин внутрішніх військ можливо оптимізувати особисту підготовку курсантів та готовність всього особового складу підрозділу до виконання службових завдань покладених на правоохоронні підрозділи МВС України

Література.

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України.- Київ: Преса України, 1997.- 77 с.

2. Закон України «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України» 26 березня 1992р

3. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р.№ 565-ХІІ.

4. Статути Збройних Сил України , затверджений Законом України від 24.03.1999р. № 548 – ХІV

Міжнародна науково-практична конференція, Академія внутрішніх військ МВС України

17 листопада 2010 року м. Харків

Особливості міжособистісних конфліктів прикордонників з громадянами, які перетинають державний кордон

До складової частини правоохоронної системи нашої Держави входить і Державна прикордонна служба України, яка являється правоохоронним органом спеціального призначення. Під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році безпосередню участь будуть брати і прикордонники. Це ті люди які першими зустрічають гостей нашої Держави. Саме прикордонники можуть бути першими втягнутими у міжособистісні конфлікти які можуть виникати як на спортивному так і на міжетнічному, релігійному чи іншому підґрунті. Ці конфлікти можуть стати реактивом для їх подальшого виникнення вже на території України на футбольному полі, що збільшить роботу для органів правопорядку. Тому актуальним являється визначення особливостей прояву міжособистісних конфліктів прикордонників з громадянами, що перетинають державний кордон.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день існує безліч трактовок міжособистісного конфлікту. Ряд авторів (Крічевський Р.Л., Дубровська Є.М., Ложкін Г.В., Повякель Н.І., Курбатов В.І., Радчук В.М., Тельшан А.Г. Любімова Г.Ю. та ін.) виділяють чотири підходи, щодо психологічного вивчення особливостей виникнення та регуляції конфліктів у міжособистісних відносинах:

- мотиваційний;
- когнітивний;
- діяльнісний;
- організаційний.

Домінуючим у вивченні міжособистісних конфліктів являється мотиваційний підхід. В основі даної ідеї лежить протидія несумісних намірів, мотивів, цілей, інтересів учасників міжособистісної взаємодії.

Когнітивний підхід розглядає міжособистісний конфлікт у аспектах впливу когнітивного суб'єктивного світогляду суб'єкта на його поведінку.

У діяльнісному підході міжособистісний конфлікт трактується як об'єктивна несумісність індивідуальних цілей і потреб учасників конфлікту.

У організаційному підході конфліктні взаємовідносини розглядаються у соціальній організації [1, 2, 3, 4, 5].

Отже, як ми бачимо на виникнення міжособистісних конфліктів впливають багато різноманітних фактів. Зробивши детальний аналіз нестандартних ситуацій з якими зустрічаються прикордонники під час несення служби, ми дійшли висновку, що основними причинами виникнення конфліктних ситуацій прикордонників з об'єктами професійного інтересу є:

- психологічні особливості індивіда, а саме: особливості темпераменту, низький рівень емоційної стійкості, підвищений чи знижений рівень домагань, наявність різноманітних акцентуацій характеру, поганий настрій;

- розбіжності у поглядах осіб які перетинають кордон та військовослужбовців Державної прикордонної служби України на сам порядок перетинання кордону, адже не завжди людина розуміє, що її діяння можуть бути неправомірними та призводити до адміністративної чи кримінальної відповідальності. Часто дії прикордонників громадянами сприймаються як не правові, вони відмовляються виконувати вказівки військовослужбовців.

Особливість зазначених конфліктів полягає у:

- перебуванні прикордонників у певних рамках, що пов'язані з виконанням функціональних обов'язків і відстоюванням державних інтересів;
- суб'єктами конфлікту що виник найчастіше стають незнайомі люди які мають певні індивідуальні особливості, та непередбачені поступки;
- громадяни які перетинають державний кордон є представниками різних національностей та релігійних конфесій, що значно ускладнює процес адекватного вирішення протиріч;
- конфлікти прикордонників з об'єктами професійного інтересу можуть призвести до нанесення шкоди здоров'ю та життю прикордонникам;
- після виникнення конфліктних ситуацій у прикордонників немає можливості повноцінно відновити психологічний стан (зайнятись релаксацією чи звернутись до психолога за допомогою) так, як вони несуть 24 годинну службу.

Для недопущення виникнення та розвитку конфліктних ситуацій між вболівальниками та представниками правоохоронної системи нашої Держави, останні потребують спеціальної підготовки.

Література.

1. Конфликтология / В. И. Курбатов. – Изд. 3-е, стер. – Ростов н/Д: Феникс, 2009 – 445 с.
2. Кричевский Р.Л. Дубровская Е.М. Межличностный конфликт / Р.Л. Кричевский, Е.М. Дубровская // Психология конфликта / Сост. и общая редакция Н.В. Гришиной. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с. (Серия «Хрестоматия по психологии»).
3. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта: Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2000 – 256 с.;
4. Любимова Г.Ю. Психология конфликта. Учебно-методическое пособия. – М.: Педагогическое общество России, 2004 – 160 с.
5. Радчук В.М., Тельшан А.Г. Психология конфликтов: Навчально-методичний посібник. – Чернівці: Рута, 2004, - 104 с.

Орлов М.М.

Імідж регіональних сил охорони правопорядку в період проведення ЄВРО-2012 через удосконалення системи управління ними

Із сукупності поняття „імідж“, як подано в табл. 1, для регіональних сил охорони правопорядку (СОПр), як інтегральне об'єднання органів і підрозділів різних силових структур, які розгорнуті у регіоні держави і якими необхідно оперативно управляти при вирішенні завдань за різних умов обстановки [1], що

може скластися в період проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році, найбільш придатним є як результат оцінки про керівника (керівництво) і оточуючих (підлеглих).

В результаті досліджень слова *імідж*, можемо побачити, що *імідж* – це щось створене з певною метою, а також *імідж* можна порівняти з репутацією, престижем, уявленням, сумою сприйнять від образу, уявленням про когось або про щось. Для регіональних СОПр імідж не просто термін – це результат їх діяльності, який безпосередньо впливає на: 1) стан внутрішньої безпеки держави Україна; 2) її авторитет на Європейському і світовому рівнях; 3) життя і здоров'я не лише громадян України, а і закордонних громадян, які прибудуть на футбольне свято Європейського рівня.

Таблиця 1

Варіанти трактування поняття „імідж“

Суть поняття	Варіанти трактування
Імідж з точки зору обізнаності людей з інформацією про предмет пізнання	Це форма комунікації для впливу на свідомість людей. Він характеризується: по-перше, чисельністю людей, які знайомі з інформацією про бізнес-об'єкт (людину, підприємство, продукт, марку, послугу тощо)
Імідж, як результат оцінки про керівника, себе і оточуючих	Це думка, що містить оцінку, а оцінка формує готовність діяти — психологічну установку. Працюючи над іміджем, свідомо управляючи враженням про себе, керівник формує у підлеглих, колег, клієнтів психологічну установку відносно себе
Імідж, як сприйняття певного образу людини або організації	Це цілеспрямовано сформований образ людини або організації, поданий у концентрованій формі. Сприймаючи або не сприймаючи цей імідж, ми будемо свої відносини з такою людиною або організацією
Імідж, як сприйняття образу будь-якого явища	Це штучно сформований образ якогось явища. Від іміджу залежить сприйняття цього явища, що оточують дослідника. Все це працює на імідж фірми, установи або організації. Природно, метою будь-якої організації є створення в навколишньому середовищі (в очах споживача) позитивного іміджу свого бренда
Імідж, як результат багаторічної праці людини (керівника, організації)	Це позитивний результат довгої спільної праці керівництва і персоналу фірми або організації. Імідж складається з зовнішнього образу (одягу і речей, міміки, поз і жестів) та внутрішнього образу, який неможливо побачити, але який відчувається і дуже впливає на кінцевий результат

Як зазначено у [1] до складу регіональних СОПр можуть входити органи і визначені підрозділи міліції МВС України, внутрішніх військ МВС України, Державного департаменту з питань виконання покарань, Департаменту державної служби охорони, Державної прикордонної служби України; військова служба правопорядку у Збройних Силах України, оперативно-рятувальна служба цивільного захисту МНС України; Служба безпеки України (див. рис. 1). Такою складною структурою органів і підрозділів силових структур надто важко керувати в складних умовах обстановки з наступних причин.

1. Кожна із зазначених силових структур має власні принципи відповідальності за кінцевий результат діяльності в межах того чи іншого службово-бойового завдання (СБЗ).

2. Існує складний процес взаємодії органів і підрозділів різних силових структур в разі сумісного вирішення СБЗ, який обумовлено: 1) неузгодженістю законодавчої бази щодо порядку підпорядкування; 2) існуючою системою централізованого підпорядкування (одні силові структури підпорядковуються Центральному органу влади, а інші – регіональним органам); 3) рівнем підготовленості посадових осіб органів різних силових структур безпомилково діяти в складних умовах обстановки.



Рис. 1. Склад сил охорони правопорядку (варіант)

Отже, зазначеним складом регіональних СОПр необхідно оперативно, стійко, безперервно і приховано керувати за будь-яких умов обстановки. Для забезпечення зазначених вимог до управління необхідно заздалегідь створити необхідну систему управління (СУ). Не вирішення проблеми щодо створення стійкої і ефективної СУ, здатної забезпечити в першу чергу оперативне управління регіональними СОПр у складній обстановці, що може скластися в період проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році, може призвести до негативних наслідків при вирішенні СБЗ і нанесення шкоди людям і навколишньому середовищу (див. рис.2) . Все це разом негативно відіб'ється не лише на іміджі регіональних СОПр, а і України в цілому.

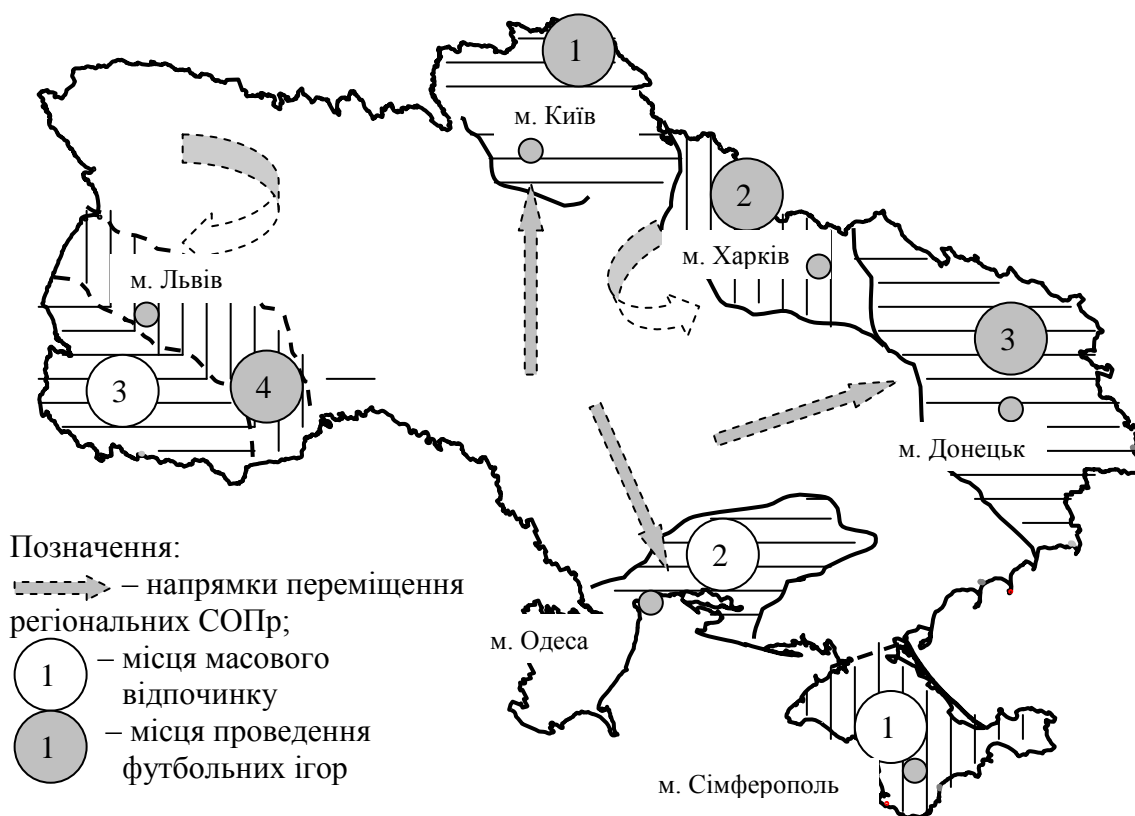


Рис. 2. Зони складної обстановки в Україні на період проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

Створення необхідної системи управління регіональними СОПр на період проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році слід розпочати в такій послідовності.

1. Розроблення структурно-логічної схеми управління регіональними СОПр на період проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році (див. рис. 3).

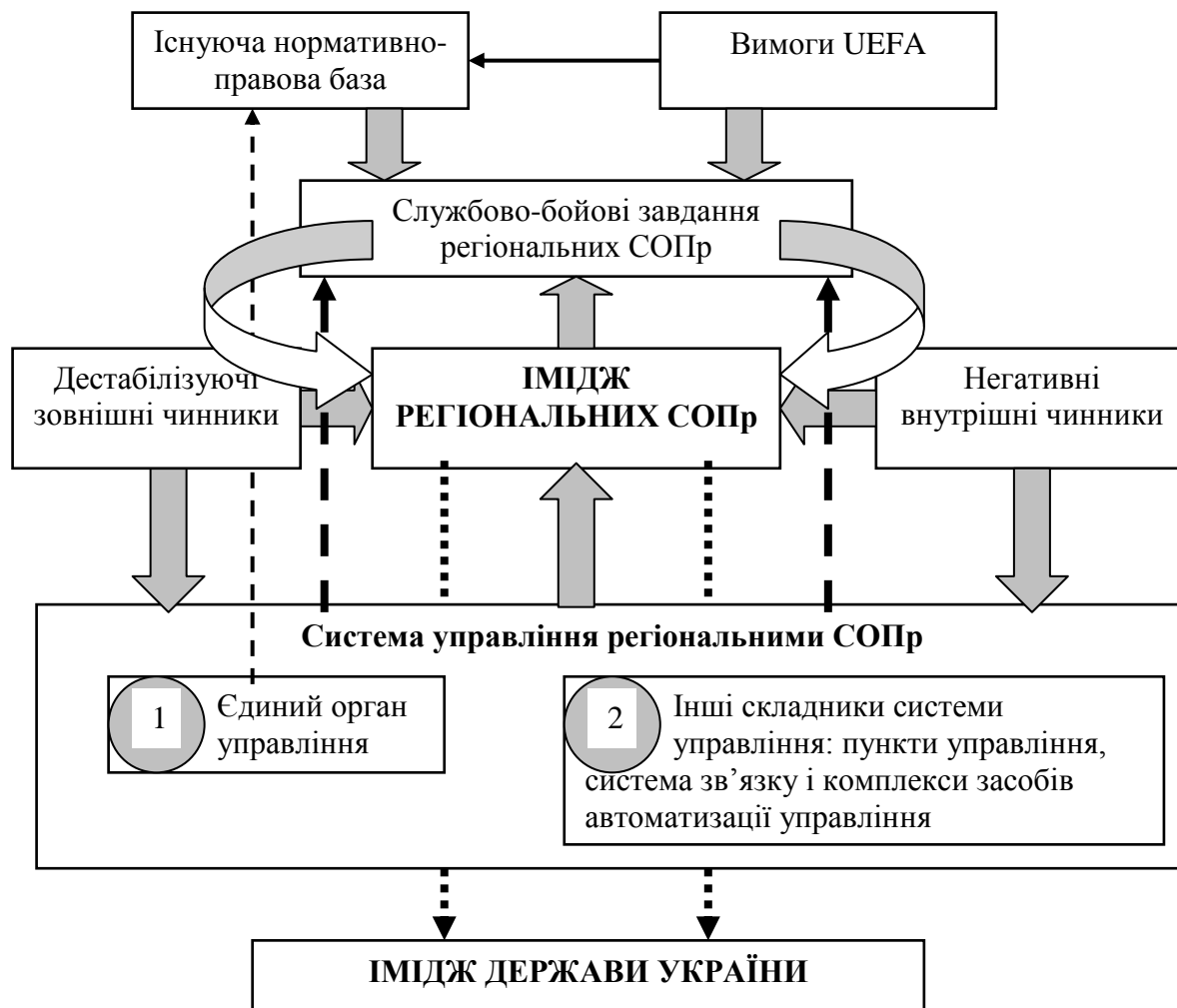


Рис. 3. Структурно-логічна схема управління регіональними СОПр на період проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

На виконання СБЗ впливають: 1) основні положення існуючої нормативно-правової бази; 2) вимоги UEFA щодо проведення гри Європейського рівня; імідж зазначених сил. Останнє є визначальним з точки зору новизни (невідомого) для регіональних СОПр держави Україна, на яку будуть впливати дестабілізуючі зовнішні чинники: 1) некероване збільшення громадян в місцях проведення гри і відпочинку; 2) динамічне переміщення людей і технічних засобів їх перевезення; 3) організовані дії окремих злочинців або організованих груп злочинців. Негативні внутрішні чинники: 1) загальна підготовка посадових осіб органів і підрозділів регіональних СОПр; 2) рівень спеціальної підготовки підрозділів зазначених сил; 3) відпрацьовані питання взаємодії органів і підрозділів регіональних СОПр за різних умов обстановки; 4) рівень керування органами і підрозділами цих сил. Зазначені чинники впливають і на систему управління регіональними силами, при створенні якої в першу чергу слід розробити метод формування єдиного органу управління і в другу чергу інші складники системи (див. рис. 3). Створена система управління впливає на виконання силами СБЗ, а сформований єдиний орган

управління потребує уточнення певних положень законодавчої бази щодо підпорядкування і надання йому повноважень. Якісне виконання силами СБЗ на протязі усього періоду проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році позитивно вплине на їх імідж і імідж держави.

2. При формуванні єдиного органу управління регіональними СОПр можна скористатися результатами досліджень викладених у [2]. В основу такого формування покладено: 1) метод інформаційного оцінювання органу управління силової структури оперативно-тактичного рівня; 2) основна вимога до органу такого рівня, а саме – мінімально-необхідний за складом і здатний оперативно опрацьовувати увесь обсяг інформації за встановлений директивний час; 3) принцип формування постійної складової органу в мирний час (для роботи в простих умовах обстановки) з можливістю швидкого розгортання для роботи у воєнний час (при ускладненні обстановки) за рахунок оперативних груп від силових структур, які входять до регіональних СОПр.

В підсумку може бути запропонована система органів управління, яка подана на рис. 4. Такий орган управління є єдиним і головним в регіоні держави. Він підпорядковується одному із Прем'єр-міністрів Кабінету Міністрів України (як варіант) і є старшим по відношенню до органів управління силових структур, які розгорнуті в регіоні держави.

В звичайній обстановці він здійснює моніторинг обстановки в регіоні держави, а в разі її ускладнення приводить систему управління, підпорядковані органи і підрозділи регіональних СОПр в готовність до дій в складних умовах обстановки. Такий орган повинен мати певний статус необхідних повноважень.

3. Важливим етапом є визначення повноважень єдиного органу управління, порядок їх надання визначено у [2]. Суть розробленого методу полягає в наступному (див. рис. 5): 1) для різних умов обстановки і переліку управлінських завдань методом експертних оцінок визначається ранг важливості кожного із завдань; 2) в залежності від виду управлінського завдання методом експертних оцінок визначає делегування повноважень зазначеному органу центральним органом влади (ЦОВ).

Розроблений метод (на рівні експертних оцінок) дозволяє визначити повноваження єдиного органу управління регіональних СОПр, які можуть бути перевірені і скориговані під час проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.

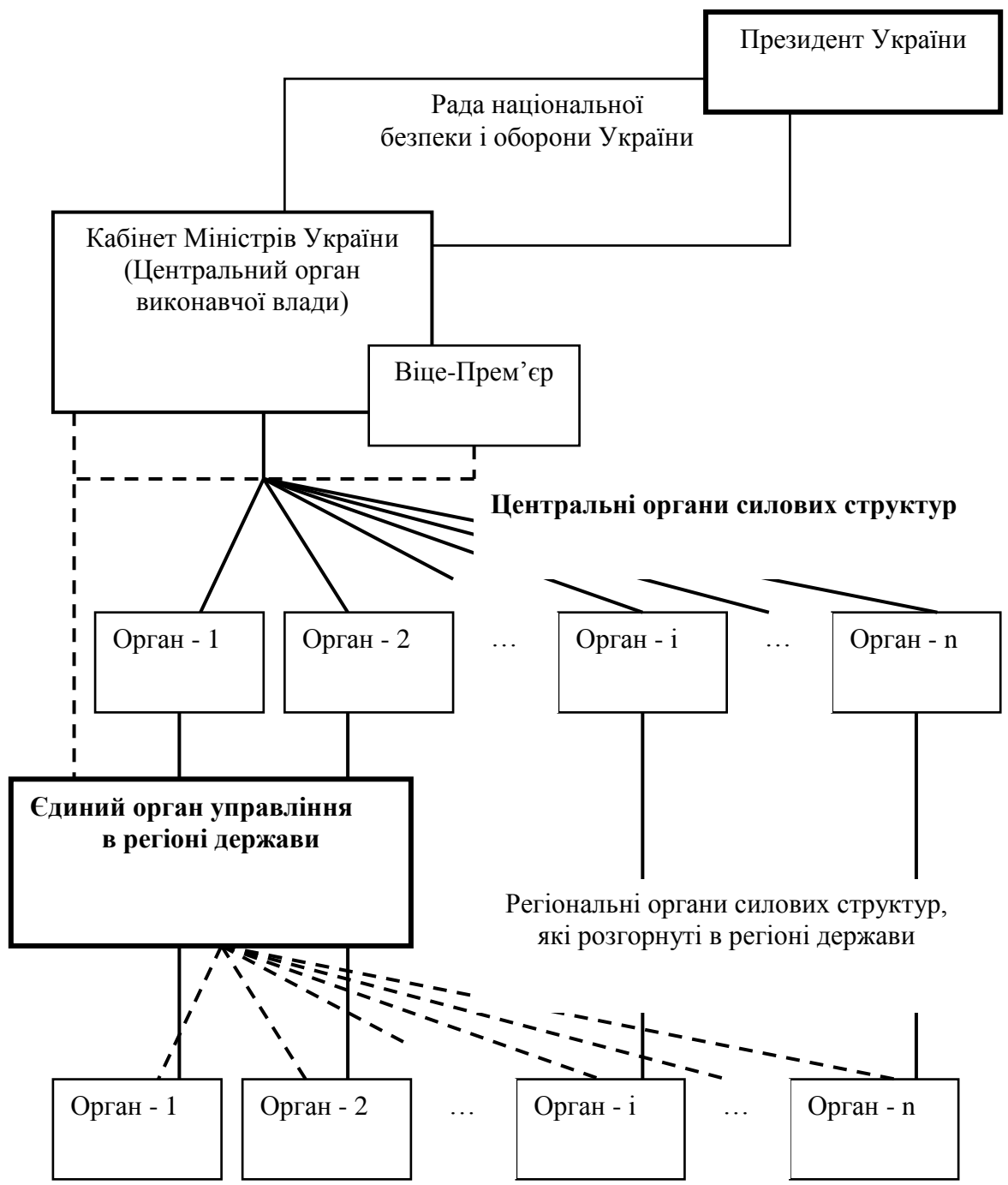


Рис. 4. Органи перспективної системи управління регіональними СОПр на період проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

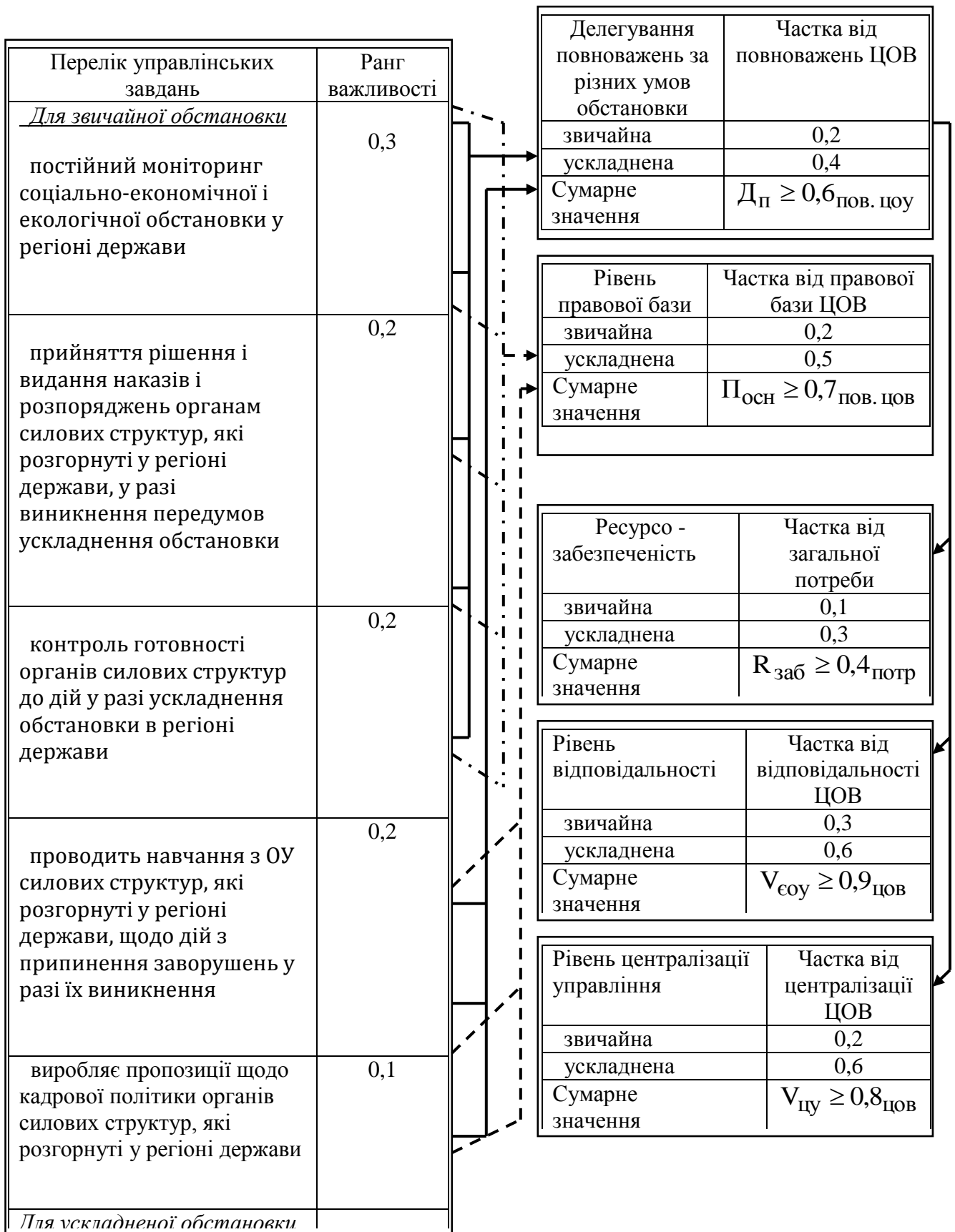


Рис. 5. Ілюстрація методу визначення рівня повноважень єдиного органу управління шляхом ранжування управлінських завдань

Література.

1. Орлов М. М. Теоретичні основи обґрунтування необхідності удосконалення системи управління регіональних сил охорони правопорядку (теоретичні викладки до дисертаційної роботи) / М. М. Орлов. – Х.: Акад. ВВ МВС України, 2009. – 42 с.
2. Орлов М. М. Модель формування регіональних органів управління сил охорони правопорядку / М. М. Орлов // Честь і закон № 2. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2008. – С. 75–84.
3. Орлов М. М. Метод визначення рівня повноважень єдиного органу управління регіональних сил охорони правопорядку шляхом ранжування управлінських завдань / М. М. Орлов // Честь і закон № 2. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2010. – С. 75–84.

Осинский Е.К.

Психологические аспекты обеспечения безопасности VIP–персон на футбольных матчах

За последние годы во всем мире отмечена устойчивая тенденция роста актов вандализма, групповых хулиганских действий и массовых беспорядков на стадионах во время проведения футбольных матчей. В связи с проведением в Украине чемпионата Европы по футболу в 2012 г. особую актуальность приобретают вопросы обеспечения личной безопасности VIP-персон. Важное место в решении этого вопроса занимает деятельность телохранителей, их профессиональная и, особенно, психологическая подготовка.

В современном обществе все более осознанной становится необходимость организованного противостояния бесчисленным опасностям и рискам. Особо актуальной проблема личной безопасности стала на рубеже XX – XXI веков. В этот период возникли новые субъекты услуги в сфере безопасности. В частности, интенсивно развивался институт частной охранной деятельности.

К числу изменений, которые произошли в начале 1990-х годов, в правовой сфере, следует отнести передачу части функций государственных правоохранительных органов негосударственным охранным агентствам, службам безопасности предприятий и организаций, в которых в настоящее время работают сотни тысяч человек.

Появление частных охранных предприятий (ЧОП) в Украине было вызвано социальными потребностями общества. В настоящее время отмечается динамичный рост частной охранный деятельности. Около 3 тысяч частных охранных предприятий представляют на договорных условиях услуги по защите жизни и здоровья граждан, консультации по защите от преступных посягательств и т.д.

Анализ состояния преступности в Украине, наличие явных тенденций ее роста, агрессивность и жестокость криминального общества на фоне его современной оснащенности делают проблему психологической подготовки телохранителей и сотрудников личной охраны особенно актуальной. Особую значимость исследования в области безопасности приобретают в современном

украинском обществе, в котором риск, являясь почти нормой жизни, буквально пронизывает все сферы жизнедеятельности.

Особую актуальность проблема обеспечения личной безопасности граждан, и, особенно, VIP-персон приобретает в связи с проведением совместно Украиной и Польшей чемпионата Европы по футболу в 2012 г. (UEFA EURO 2012 Poland-Ukraine).

На спортивных аренах, во время проведения соревнований такого уровня присутствует политическое руководство страны, представители дипломатического корпуса, главы и высокопоставленные чиновники зарубежных держав. Их физическую охрану и безопасность обеспечивают специальные секретные службы. Например, безопасность президента США обеспечивает его личная охрана - PPD (Presidential Protective Division), в России - Федеральная служба охраны, Испании - Группа специальных операций (Grupo Especial para los Operaciones, GEO), Италии - Специальная штурмовая группа Корпуса карабинеров (Gruppo Intervento Speciale, GIS), Австрии - специальное подразделение жандармерии «Кобра» (Gendarmerieeinsatzkommando «Cobra»).

В Украине обеспечение безопасности высших должностных лиц страны является компетенцией Управления государственной охраны Украины, а обеспечение безопасности граждан и юридических лиц - Государственной службы охраны при МВД.

Спортивные соревнования, которые проводятся под эгидой Международных федераций (ИОК, ASOIF, FIFA, ИИФ и др.) относятся к категории престижных. Поэтому кроме руководства страны их посещение является обязательным для имиджа VIP-персон (политики, бизнесмены, банкиры и т.д.). Поэтому проблема обеспечения их личной безопасности является актуальной.

Особое место в комплексе охранных мероприятий занимают средства пассивной безопасности на спортивных сооружениях (пуленепробиваемые стекла, вентиляция, система противопожарной защиты и т.д.). Например, в ЮАР при проведении чемпионата мира по футболу в 2010 г. были предусмотрены меры по обеспечению безопасности и охране VIP-персон. Так, на стадионе «Питер Мокаба» (Peter Mokaba Stadium) был оборудован специальный сектор, рассчитанный на прием 5000 VIP-персон и 1000 высокопоставленных персон. Он состоит из 500 лож, имеет свой собственный вход, зоны для приема и отдыха VIP-персон общей площадью 800 квадратных метров. Другой стадион - «Нельсон Мандела Бей» (Nelson Mandela Bay Stadium) имеет 150 VIP-апартаментов и 60 лож класса «люкс».

Однако, как показывает практика, основным звеном в системе обеспечения личной безопасности VIP-персон являются сотрудники личной охраны или телохранители. Их профессиональная деятельность осуществляется в экстремальных условиях, которые характеризуются наличием потенциальной угрозы, реальным противодействием противника, специфическими средствами достижения целей (огнестрельное оружие, бронежилеты, специальная техника и др.). Это вызывает высокое физическое и психо-эмоциональное напряжение, значительные расходы функциональных резервов организма и т.д.

При осуществлении телохранителями и сотрудниками личной охраны профессиональной деятельности наиболее сильное воздействие на их поведение и адекватность действий оказывают патогенные стресс-факторы, связанные с потенциальной угрозой и реальной опасностью.

Источники опасности, представляющие потенциальную угрозу для безопасности охраняемого лица, имеют широкий спектр (экологические, антропогенные, техногенные и др.). Однако, наибольшую угрозу представляют опасности, которые относятся к асоциальным или криминогенным.

Анализ кризисных ситуаций, которые часто возникают при проведении футбольных матчей различного уровня, свидетельствует о том, что вербальная агрессия фанатов трансформируется в физическую, а в дальнейшем перерастает в групповое хулиганство или массовые беспорядки.

События в Англии, Греции, Голландии, ФРГ свидетельствуют о том, противоборствующие группы футбольных «фанов» могут объединяться для оказания активного противодействия и сопротивления сотрудникам полиции. Поэтому при возникновении на стадионе кризисной ситуации для обеспечения безопасности VIP-персоны доминирующей становится психологическая готовность персонала личной охраны к действиям в экстремальных условиях. Экстремальная ситуация в профессии телохранителя представляет сложное сочетание условий деятельности по обеспечению безопасности, которое приобретает для него особую значимость. Это ситуации, обстоятельства которой воспринимаются и оцениваются телохранителем как представляющие реальную угрозу для здоровья и жизни его и охраняемого лица.

Каждая экстремальная ситуация требует от телохранителя принятия быстрого решения и адекватных действий. Это обусловлено тем, что при возникновении скоротечной ситуации – обеспечение охраны и безопасности происходит в условиях жесткого дефицита времени, с максимальными психологическим напряжением и нагрузкой, с необходимостью действовать в максимально быстром темпе. По стандартам Международной ассоциации телохранителей (International Bodyguard Association, IBA) телохранитель-профессионал должен уметь ориентироваться в стандартных оперативных действиях (SOP) и в совершенстве владеть навыками немедленного реагирования (IAS).

Тема профессиональной подготовки телохранителей достаточно изучена многими зарубежными и отечественными авторами (L.Томпсон, И.Григорьев, А.Ларин, В.Торопов). Однако, проблема психологической подготовки телохранителей, несмотря на свою актуальность, является малоизученной.

Важным элементом профессиональной надежности телохранителя и сотрудников личной охраны является их умение преодолевать патогенное воздействие стресс-факторов, которые вызывают негативные эмоции - страх, паника, эмоциональный шок и др. Наиболее эффективное и надежное противодействие им - это высокие мотивы поведения, твердый характер, высокий уровень профессионального мастерства, морально-психологическая готовность к действиям в экстремальной обстановке.

Использование в тренировочном процессе экстремальных форм и методов психологической подготовки позволяет телохранителям адаптироваться к патогенному воздействию стресс-факторов, адекватно действовать в экстремальных ситуациях и в условиях реальной витальной угрозы, при необходимости применения/использования огнестрельного оружия и приемов рукопашного боя.

Наш опыт обеспечения личной безопасности охраняемого лица, свидетельствуют о том, что к психологическим стресс-факторам экстремальной ситуации телохранитель может успешно адаптироваться. Для этого он должен вырабатывать в себе быстроту осмысливания изменений в обстановке, самообладание, готовность к перестройке своей деятельности, эмоционально-волевою устойчивостью, гибкостью мышления, умение принимать грамотные решения в условиях реальной опасности, дефиците информации и жестком лимите времени.

Проведенные нами исследования показали, что у каждого сотрудника имеется определенная иерархическая структура различных по природе и интенсивности страхов, которые определяются особенностями личности, индивидуальным опытом, принятыми в данном социуме установками и т.д. Поэтому основной задачей комплексной системы психологической подготовки телохранителей и персонала личной охраны должно быть преодоление страха и других негативных эмоций, возникающих в процессе профессиональной деятельности. Психологическая подготовка должна осуществляться только в комплексе с другими видами профессиональной подготовки телохранителя – физической, боевой и тактической.

Формирование психологической готовности телохранителя к действиям экстремальных ситуациях достигается в процессе целенаправленной и комплексной психологической подготовки, осуществляемой в ходе обучения и профессиональной подготовки.

Занятия по экстремальной психологической подготовке должны проводиться регулярно. Плановые тренировки и рациональные нагрузки позволят сотрудникам постоянно поддерживать свой профессиональный уровень.

Важным аспектом профессиональной деятельности телохранителей является взаимодействие с работниками органов внутренних дел при обеспечении общественного порядка на спортивных аренах. Высокий уровень подготовки сотрудников личной охраны позволит им уже на начальной стадии локализовать возникновение противоправных действий в своем секторе.

Для обеспечения высокой эффективности уровня безопасности VIP–персон, важное значение имеет правильный выбор системы охраны. Форма охраны может быть «мягкой» или «жесткой». При обеспечении безопасности VIP–персоны, которая относится к категории повышенного риска, предпочтительнее второй вариант.

Жесткая охрана VIP–персоны осуществляется в демонстративной форме: на отдельных постах могут находиться телохранители в униформе, открыто поддерживать между собой радиосвязь, патрулировать прилегающую к ложе

территорию, осуществляют контроль и доступ в помещения и т.д. При этом персонал службы личной безопасности своими действиями демонстрирует постоянную готовность нейтрализовать любую потенциальную угрозу или опасность. Эти действия должны свидетельствовать о том, что меры по обеспечению физической безопасности охраняемого лица и его защите осуществляют профессионалы. Анализ мировой практики свидетельствует о том, что такая система может оказаться бесполезной только перед террористами-самоубийцами.

Необходимо отметить, что при осуществлении мероприятий по обеспечению личной безопасности охраняемого лица, сотрудники охраны и телохранители должны руководствоваться определенными морально-этическими и правовыми формами.

Павлов Я.В.

Комунікативна компетентність як чинник морально-психологічної безпеки службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в умовах можливості виникнення або наявності міжкультурного конфлікту

Проблеми всебічного забезпечення дій сил охорони правопорядку і зокрема внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань перебувають у центрі уваги науковців. Проте дослідження згаданих проблем здійснювалося в межах суто військових або суто психологічних питань, безвідносно до міжкультурної комунікації. Тим часом сучасна практика діяльності сил охорони правопорядку в цілому і внутрішніх військ зокрема поставила перед науковцями проблему морально-психологічного забезпечення і в дещо іншому ракурсі – у зв'язку із необхідністю виконувати службово-бойові завдання в умовах контактів із представниками інших комунікативних культур. Необізнаність із особливостями міжкультурної комунікації часто стає причиною конфліктів, ускладнює виконання поставлених завдань. Відомий політолог ХХ ст. Семюель Хантінгтон стверджував, що ХХІ століття стане століттям міжкультурних війн, і сучасні соціальні конфлікти свідчать, що це твердження не є безпідставним. Час від часу розпалюються конфлікти то на релігійному підґрунті, то у зв'язку із відсутністю знань про особливості традицій та комунікативну культуру інших народів. Результатом міжкультурних конфліктів стають масові безладдя, підпалювання приміщень іноземних представництв, непорозуміння між вищими щаблями влади різних країн або непорозуміння між представниками різних країн, які разом здійснюють міжнародні місії. Усувати масові безладдя покликані внутрішні війська, а в умовах міжнародного співробітництва – міжнародні силові структури. І хоча вони завжди успішно виконують свої завдання за допомогою силових дій, беззаперечним є твердження, що конфлікту краще не допустити, ніж потім його усувати. Особливо важливим це твердження є в умовах виконання спільних завдань представниками різних країн. Непорозуміння, зумовлені особливостями

міжкультурної комунікації, стають причиною погіршення морально-психологічного забезпечення діяльності особового складу силових структур. Отже, нагальною, такою, що потребує невідкладного рішення, стала проблема морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності силових структур в умовах міжкультурного конфлікту. Її можна розглядати як соціальний запит суспільства. Викладене свідчить про **актуальність теми** дисертаційної роботи.

Мета роботи – визначення сутності міжкультурного конфлікту та обґрунтування теоретичних засад його дослідження як чинника морально-психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку.

У перекладі з латинської слово *конфлікт* означає “зіткнення”. У науковій літературі поширилося таке визначення аналізованого поняття: «Конфлікт – це усвідомлене зіткнення, протиборство двох або декількох людей, груп, їх протилежних, несумісних потреб, цілей, цінностей, істотно значущих для осіб або груп» [1, с. 27].

Відштовхуючись від цього визначення, будемо тлумачити конфлікт у міжкультурній комунікації як зіткнення людей чи груп, причиною якого стала відмінність їхніх комунікативних культур, цінностей і оцінок. Визначимо особливості конфлікту взагалі у порівнянні з міжкультурним конфліктом.

Конфлікт зазвичай асоціюється з агресією, погрозами, суперечками, ворожістю, напругою та іншими емоційно негативними явищами. Існує думка, що конфлікт завжди небажаний, що його треба негайно вирішувати, оскільки він руйнує людські взаємини, а отже, негативно позначається на результатах спільної роботи. Проте багато західних теоретиків і практиків менеджменту вважають, що з точки зору ефективного управління організаціями деякі конфлікти можуть бути не лише корисні, але і бажані. Слід відзначити, що на відміну від інших **міжкультурні конфлікти ніколи не є бажаними**. Вони мають негативні наслідки, які настають завжди і залежать від причини конфлікту та обставин, у яких він виник: масові безладдя, провал у діловій сфері, негаразди в побуті, дискомфорт тощо. Отже, міжкультурний конфлікт завжди є небажаним, тому йому краще запобігти.

Конфлікт, який не має відношення до міжкультурної комунікації, допомагає виявити різноманітність точок зору, дає додаткову інформацію, дозволяє проаналізувати велику кількість альтернатив і таке інше. Він є невід'ємною частиною життєдіяльності будь-якої організації. **Міжкультурний конфлікт не допомагає вирішити жодного питання**, він тільки заважає, порушуючи дружню атмосферу.

Спостереження за міжкультурними конфліктами, які спалахували в різних країнах, а також ознайомлення із теорією міжкультурної комунікації дозволяє зробити висновок про специфічні риси міжкультурного конфлікту. У цій роботі ми зупинимося на деяких із них, а саме: причини виникнення, наслідки та вплив на морально-психологічну безпеку суб'єктів діяльності охорони правопорядку.

Причини конфлікту в цілому – протиборство позицій, думок чи інтересів. Причини міжкультурних конфліктів полягають не в протиборстві позицій чи

думок, а в розбіжностях картин світу і їх реальної репрезентації. Ми виділяємо три типи причин міжкультурних конфліктів, а відтак і три типи конфліктів за вказаною ознакою:

- міжкультурні конфлікти, причиною яких стало ігнорування цінностей іншої комунікативної культури;
- міжкультурні конфлікти, причиною яких стало нав'язування цінностей іншої комунікативної культури;
- міжкультурні конфлікти, причиною яких стали розбіжності особливостей власної і чужої комунікативної культури.

Прикладом першого типу є конфлікт, який розв'язався після опублікування карикатури на пророка Мухамеда в датській газеті "Jyllands-Posten" у вересні 2005 року. Цей факт викликав глобальний міжкультурний конфлікт між ісламом та європейською культурною традицією, що базується на свободі слова. Скандал наприкінці 2005 – на початку 2006 року охопив практично всі країни Європи та мусульманського Сходу і спричинив масові безладдя, які вилилися в підпалювання європейських і американських посольств. Міністерства закордонних справ одинадцяти ісламських держав зажадали від датського уряду вибачень за публікацію, говорячи що вона суперечить духовним цінностям ісламу. Тим часом керівництво газети «Jyllands-Posten» стверджувало, що опубліковані малюнки є лише демонстрацією здійснення на практиці свободи слова.

Другий приклад ми спостерігали нещодавно у Франції. З 80-х років ХХ століття для Франції усе більше стають характерні масові прояви ісламської релігійності із боку іммігрантів та їхніх дітей, причому особливо чітко це проявлялося у школах, куди мусульманські дівчата приходили в традиційних мусульманських хустках – хиджабах. Ще в 1989 в одній із паризьких шкіл дві 14-літні дівчинки відмовилися змінити хиджаби на світський одяг, як того вимагав статут навчального закладу. Із тих пір у них з'явилися тисячі послідовниць, багато хто заради своїх релігійних переконань взагалі відмовлялися від світського навчання.

У січні 2004 у Франції пройшли масові антиурядові демонстрації мусульман, що протестували проти запланованого прийняття закону про світський характер суспільства, який повинен заборонити школярам у державних школах носити предмети одягу, що символізують їхню релігійну приналежність. До демонстрацій мусульман приєдналися французькі сикхи, які також вважають, що їхнім релігійним почуттям нанесена образа. Зауважимо, що в цьому конфлікті термін *нав'язування традицій іншої культури* більше стосується мусульманських іммігрантів, ніж корінних французів. Проте в даному разі маємо зафіксувати відсутність межі між інтерпретацією двох різних понять: *нав'язування традицій іншої культури* і *демократичний вибір культури*.

Саме тому в липні 2003 була створена урядова комісія із питань взаємин релігії і держави. Почалася широка кампанія проти хиджаб, "візуального символу придушення жінки". Мусульманки опинилися перед непростим вибором: або поступитися релігійною вимогою, або припинити навчання.

Третій тип міжкультурних конфліктів поширений всюди і добре описаний у науковій літературі. Він охоплює і традиції, і звичаї, і арсенал невербальних засобів комунікації.

Вплив міжкультурного конфлікту на морально-психологічну безпеку суб'єктів діяльності охорони правопорядку є очевидним, а наслідки нескладно перерахувати: погіршення психологічного стану, настрою, розпалювання зневаги або навіть ненависті до іншої культури, а відтак – негативна спрямованість дій, депресії, а іноді – і розгубленість у вірності сформованих ідеалів. Отже, вкрай необхідно не допустити конфлікту або швидко його уладнати.

Запобіганню всім типам конфліктів значною мірою сприяло б поширення міжкультурної освіти серед громадськості і формування міжкультурної компетенції людей тих професій, які за родом своєї діяльності можуть стати учасниками міжкультурної комунікації, зокрема суб'єктів правоохоронної діяльності. У нашій роботі пропонуються напрями дослідження проблеми і обґрунтовуються способи забезпечення морально-психологічної безпеки в умовах можливості виникнення або наявності міжкультурного конфлікту.

Література.

1. Аспекты речевой конфликтологии: Сб.ст. СПб., 1996. – 112 с.
2. Касевич В.Б. Буддизм. Языковая картина мира. – М.: Наука, 1985. – 229 с.
3. Рецкер Я.И. Конфликты межкультурной коммуникации. – М.: Наука, 1988. – 341 с.
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. М., 2000. – 232 с.

Пеленейченко Л.М., Ревуцька С.М.

Роль довідника з комунікації до Євро – 2012 у забезпеченні психологічної безпеки суб'єктів правоохоронної діяльності

Проведення в Україні Євро-2012 поставило перед силами охорони правопорядку багато проблем, які потребують невідкладного вирішення. Однією з них є забезпечення психологічної безпеки особового складу під час проведення цього міжнародного заходу. Важливість названої проблеми не викликає сумнівів. Тема нашої роботи присвячена комплексу питань, пов'язаних з названою проблемою, чим і пояснюється актуальність дослідження.

Зауважимо, що на сьогодні поки що не створено довідника комунікації ні загального типу, ні спрямованого на ситуації, що можуть виникнути під час Євро-2012. Немає і концепції такого лексикографічного твору, хоча теоретична база для обґрунтування концепції довідників у пропонованому ракурсі існує.

Мета роботи – обґрунтувати роль довідника з комунікації до Євро-2012 у забезпеченні психологічної безпеки суб'єктів правоохоронної діяльності та запропонувати концепцію такого довідника.

Психологічна безпека особового складу залежить від низки факторів, і одним із них – далеко не останнім – є комунікація [2; 3]. Часто саме під час комунікації

виникають непорозуміння і конфлікти, а сам конфлікт і його наслідки становлять значну загрозу для психологічного стану правоохоронців, як і всіх інших людей. Під час Євро-2012 умови діяльності правоохоронців ускладняться, оскільки вони будуть мати справу з іноземцями – представниками інших культур, які мають свої уявлення про те, що є нормою поведінки, а що відхиленням від неї, що дозволено, що заборонено. Тлумачення поняття демократії дуже різняться у різних народів, і це може зумовити непорозуміння і конфлікти. Причиною конфлікту може бути не тільки порушення норм поведінки, а й відсутність обізнаності правоохоронців із особливостями комунікативної культури гостей. Із цього випливає, що суб'єкти правоохоронної діяльності повинні бути компетентними в галузі міжкультурної комунікації, щоб запобігти конфлікту або ж у разі його виникнення швидко нейтралізувати конфліктну ситуацію [3]. Конфлікти у сфері міжкультурної комунікації можуть виникати несподівано, а причини їх виникнення некомпетентній в галузі міжкультурної комунікації людині здаються дивними і незрозумілими.

Аналіз міжкультурних конфліктів засвідчив, що вони виникають на підґрунті релігійних чи моральних цінностей, традицій, звичаїв, розбіжностей символіки, особливостей мовного коду, розбіжностей елементів невербальної комунікації, етикету, зокрема мовного.

Самодостатньою причиною конфлікту між представниками різних культур може стати мова. Наприклад, слово *bad* (поганий) афроамериканці використовують у позитивному значенні, воно означає гордість, непокору, достоїнство [1; 4]. Одного разу під час холодної війни Мухаммед Алі сказав, звертаючись до народу Танзанії:

There are two bad white men in the history of the world, the Russian white man and the American white man. They are the two baddest men in the history of the world.

Це висловлення можна зрозуміти так, що два найгірших білих чоловіки у світі – це росіянин та американець. Насправді Алі мав на увазі "найбільш великих, могутніх, безстрашних", але його не зрозуміли, і ледь не розгорівся великий міжнародний дипломатичний скандал. Інший конфлікт виник через різний мовний код – значення слова *bitch* ("сука"). У афроамериканському варіанті англійській мови це слово має позитивне значення. Якщо одна чорна жінка називає так іншу чорну жінку, вона має на увазі, що це її краща подруга. У жовтні 2000 року під час популярної сатиричної програми "Have and Got News For You на BBC" Річард Блеквуд назвав цим словом саму королеву. Це стало причиною міжнародного скандалу. Справу винесли на розгляд комісії зі створення і дотримання норм на британському телебаченні, яка в березні 2001 року винесла рішення: так можна називати навіть королеву. Уперше було офіційно визнано, що в афроамериканському варіанті англійської мови (Black English) це слово стосовно жінки має схвальний відтінок.

Негативні наслідки може спричинити і відсутність обізнаності щодо особливостей невербальної комунікації, зокрема жестів: жест, який в одній культурі має позитивне значення, в іншій може бути образливим. Наприклад, комбінація із трьох пальців, яка у нас в народі має назву дулі, – образливий жест в

українській комунікативній культурі. У болгар і греків цей жест означає побажання найкращих успіхів. Перелік аналогічних прикладів можна було б продовжити.

Міжкультурний конфлікт має бути дослідженим глибоко і всебічно, причому не тільки в аспекті вирішення конфлікту, а і в аспекті комунікативних стратегій запобігання йому. Засобом запобігання конфлікту є не тільки коректна мовна поведінка, а й знання фатичних (контактовстановлюючих) засобів іноземної мови, і знання фразеологічних одиниць іншої мови, які демонструють миротворчі інтенції. Прислів'я та приказки, які мають миротворчу спрямованість, мають бути подані у довіднику із поясненнями щодо використання.

Не меншу загрозу для психологічної безпеки особового складу становить і натовп, особливо натовп фанатичних уболівальників. Контроль над натовпом – проблема, яка вивчена поки що мало, особливо стосовно сучасного натовпу, і все ж правоохоронці мають бути обізнаними з основними його особливостями і способами контролю. До того ж у лексичному запасі суб'єктів правоохоронної діяльності мають бути мовні вислови, що, за дослідженнями психологів, здійснюють вплив на натовп і здатні слугувати у контролі над ним. Ідеться про ритмічні мовленнєві висловлення, які легко підхоплює натовп і які відволікають його від агресивних дій. Корисно було б змодельовати ситуації, в яких доречно використовувати такі ритмічні вислови, і придумати текст висловлень таким чином, щоб він спрямовував натовп на позитивну програму дій. У довіднику мають бути подані комунікативні стратегії і тактики впливу на натовп. Відомо, що натовп не реагує на зауваження, логічні доводи, комунікативні стратегії співробітництва, якщо вони викладені логічно і послідовно, – натомість він легко піддається емоційному впливу. У довіднику мають бути змодельовані ситуації, коли емоційний вплив стає необхідним, і подані комунікативні тактики здійснення такого впливу.

Модельовання ситуацій є необхідним не тільки для запобігання конфліктам і контролю над натовпом. Не меншу загрозу психологічній безпеці особового складу несуть і різні ситуації, в яких необхідне спілкування з уболівальниками-іноземцями, спрямоване на допомогу їм. Так, хтось може відчути себе зле, і йому стане потрібною медична допомога. Надаватимуть таку допомогу фахівці-лікарі, але правоохоронець, який буде поряд у відповідній зоні, має швидко розібратися, в чому справа, викликати лікаря і вжити необхідні заходи першої допомоги. Розв'язувати ці завдання правоохоронцям буде нелегко, адже спілкування із носієм іншої мови та ще й в умовах стадіону чи вулиці – дуже складна справа. Невпевненість, розгубленість правоохоронця негативно впливають на його психологічний стан, зумовлюють невпевненість, почуття провини із-за невиконаного обов'язку. Якщо ж у комунікативному довіднику будуть змодельовані ситуації і подані варіанти мовної поведінки, труднощі перестануть бути нездоланими. Слід охопити всі ситуації, коли мовний контакт відіграє роль у швидкому і оптимальному вирішенні питань: ситуації просторової орієнтації, ситуації щодо здоров'я, ситуації щодо розгубленості іноземця, екстремальні ситуації тощо.

На наш погляд, структура довідника до Євро-2012 має включати такі розділи: 1) Національні ціннісні орієнтири і символи (щоб часом не образити гостя і розуміти його поведінку); 2) Невербальні елементи комунікації – з тієї ж причини; 3) Мовний етикет і основні образні оцінні метафори – щоб запобігти непорозумінням комунікації та вміти підкреслити ввічливе ставлення; 4) Прислів'я та приказки миротворчої спрямованості – щоб уміти уладнати конфлікт; 5) Комунікативні стратегії і тактики впливу на натовп – тут коментарі зайві, бо фактично це означає забезпечення порядку; 6) Моделі ситуацій із варіантами мовної поведінки правоохоронця – вони допоможуть у спілкуванні.

Загроза психологічній безпеці може бути створена і в результаті комунікації із представниками ЗМІ. Не є таємницею той факт, що спілкування із ЗМІ може мати непередбачувані наслідки: воно може сприяти створенню позитивного іміджу правоохоронців, а може не тільки зіпсувати настрій суб'єкту правоохоронної діяльності, а й завадити у виконанні поставлених завдань. Журналістика в нашу добу неспроста вважається “четвертою владою”: вона виконує не тільки функцію поширення інформації, ознайомлення співвітчизників із подіями, а й функції формування громадської думки, створення уявлень про світ. Фактично сучасні мас-медіа здатні керувати поведінкою соціуму. На жаль, не завжди можливості ЗМІ використовуються в позитивних цілях. Іноді, поставивши за мету дізнатися якомога більше про певну подію і оприлюднити цю інформацію, щоб завоювати тим самим собі прихильність із боку читачів чи глядачів, журналісти переходять межі дозволеного і створюють ускладнення для виконання службових завдань правоохоронними органами. А часто буває й так, що вони роблять це неусвідомлено, не ставлячи за мету сприяти негативним соціальним явищам. Негативні наслідки стратегій ЗМІ неодноразово були предметом аналізу на самітах НАТО, а також у діяльності ООН, яка виступила ініціатором міжнародних угод і домовленостей щодо діяльності ЗМІ у висвітленні подій правоохоронної сфери, переважно тероризму. На етапі підготовки до Євро-2012 мають бути розроблені комунікативні стратегії спілкування із ЗМІ, які ґрунтуються на демократичних засадах. З огляду на два аспекти комунікації із ЗМІ, викладені нижче, вважаємо за доцільне надати перевагу двом основним стратегіям спілкування із ЗМІ, які б забезпечували психологічну безпеку суб'єктів правоохоронної діяльності і не заважали б у виконанні завдань: стратегії співробітництва і стратегії селекції інформації. Стратегія співробітництва повною мірою базується на угодах і домовленостях і передбачає тактики залучення журналістів до виконання завдань та до створення соціального фону роботи: позитивного іміджу сил охорони правопорядку, поваги представниками ЗМІ до моральних, національних і релігійних почуттів своєї аудиторії тощо.

Стратегія селекції інформації використовується в тих випадках, коли з якихось причин журналісти порушують домовленості. Названа стратегія реалізується в тактиці подачі великого обсягу інформації, яка ретельно відбирається представниками сил охорони правопорядку таким чином, щоб переключити увагу на питання, що не завадять у виконанні поставлених службово-бойових завдань.

У довіднику, концепція якого обґрунтовується в цій роботі, мають бути представлені моделі ситуацій спілкування із ЗМІ з рекомендаціями щодо вибору комунікативних стратегій і тактик. Апробацію концепції довідника запропонованого типу розглядаємо як перспективу розробки аналізованої теми.

Література.

1. Аспекты речевой конфликтологии: Сб.ст. СПб., 1996. – 112с.
2. Мовна комунікація в діяльності сил охорони правопорядку: Теоретичні засади галузевої комунікації: Монографія / За ред. докт. філол. н., проф. Л.М. Пелепейченко. – Харків: АВВ МВС України, 2009. – 272 с.
3. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. М., 2000. – 232 с.
4. Третьякова В.С. Прагматика речевого конфликта. К., 2002. – 267 с.

Покайчук В.Я.

Питання забезпечення кавалерійськими підрозділами міліції охорони громадського порядку та безпеки під час підготовки та проведення фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року

У своїх вимогах до організаторів Євро 2012 України та Польщі УЄФА в якості пріоритетних виділило питання безпеки, принципово вимагаючи від країн-організаторів зробити все, щоб під час чемпіонату не постраждав жоден футболіст, тренер, суддя, уболівальник. Відповідна стратегія охорони громадського порядку під час проведення спортивних заходів знайшла відображення в діяльності МВС України.[1]

У період проведення чемпіонату починаючи від двох тижнів до початку його проведення та по двох тижнях після проведення органи внутрішніх справ працюватимуть за посиленим варіантом. Заходи із забезпечення громадської безпеки і порядку цілодобово здійснюватимуть не лише працівники ОВС, а й Служби безпеки України, прикордонної служби, міністерств із питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків чорнобильської катастрофи та охорони здоров'я, а також представники недержавних охоронних структур. Тому організація співпраці між ними, а також відповідними органами іноземних держав має бути ретельно виваженою і ґрунтуватися на єдиних директивах, оскільки забезпечення правопорядку в цих умовах можливе лише шляхом комплексного використання сил та засобів із відповідним застосуванням науково обґрунтованих правових, організаційних і тактичних принципів, форм і методів.[2, с. 3]

На сьогодні зусилля всіх учасників процесу забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року спрямовані на впровадження в Україні європейської моделі дій, перевіреної часом та апробованої на багатьох спортивних змаганнях європейського та світового рівня.

За попередніми підрахунками, заплановані в Україні матчі фінальної частини чемпіонату відвідають понад 600 тис. уболівальників із різних країн світу, а у прямій трансляції по телебаченню побачать декілька млрд. глядачів. Отже, враховуючи те, що чемпіонат є однією з найбільших за масштабом та масовістю спортивною подією, УЄФА зобов'язує Україну виконати комплекс важливих заходів, основними з яких є забезпечення безпеки українських громадян та гостей під час проведення зазначених спортивних заходів.

До того ж на відповідні органи держави покладається підвищена відповідальність за забезпечення безпеки осіб, діяльність яких пов'язана із проведенням чемпіонату. Тому на сьогодні важливого значення набуває підготовка об'єктів спортивної інфраструктури для проведення матчів та тренувального процесу команд-учасниць чемпіонату, організація надання належних за якістю та кількістю послуг громадського транспорту в межах та навколо міст, де відбуватимуться матчі, безпечне та безперешкодне просування транспортних засобів транспортними коридорами та об'їзними шляхами всією територією України та інші завдання, пов'язані з підготовкою та проведенням чемпіонату.[3, с. 8-9]

Одним зі шляхів вирішення даної проблеми є організація патрулювання кінними нарядами кавалерійських підрозділів міліції, створенню яких в ОВС України передували вивчення, узагальнення, та практична реалізація досвіду зазначеної роботи правоохоронних органів зарубіжних країн.

Наприклад, в лондонській поліції існує відділення уніформної кінної поліції. Завданням цього підрозділу є підтримання правопорядку та безпеки при масових заходах та у місцях масового скупчення людей. Окрім того, столична британська кінна поліція приймає участь у різноманітних церемоніях. Кінні поліцейські екіпіруються портативними радіостанціями. Використання коней виправдовує себе в міських умовах, де кінний поліцейський може спостерігати за місцевістю на значній відстані і проникати в місця, недоступні для автомобіля або мотоцикла.

У складі патрульної служби в поліції Іспанії діє спеціальне кавалерійське формування, що складається з підрозділів ескадронного типу. Патрулювання на конях, як правило, здійснюється в передмістях великих населених пунктів, а також там, де рельєф місцевості не дозволяє здійснювати його на моторизованих засобах. Завданням вказаних підрозділів є забезпечення безпеки проведення спортивних заходів, утримання, розосередження і направлення по заданим маршрутам мирних маніфестантів, вплив на натовп шляхом тиску і розгону в разі порушення громадського порядку, а також виконання необхідних дій проти скупчень агресивно налаштованих людей.

У США, Німеччині та інших західних країнах кінні наряди поліції є традиційним засобом, що застосовується при розгоні демонстрацій, а також для забезпечення порядку під час спортивних змагань, свят і інших масових заходів.

Значний історичний досвід використання коней в діяльності поліції має і Росія. Так, на початку ХХ століття уряд Росії здійснив низку заходів щодо посилення поліції в сільській місцевості з метою своєчасного і дієвого контролю за селянським рухом. 5 травня 1905 року був ухвалений закон про введення в 46 губерніях Європейської Росії

поліцейської варти повіту для «охорони благочинності, загального спокою, безпеки і порядку в місцевостях, підвідомчих поліції повіту». Після ухвалення закону формування поліцейської варти повіту почалося, як і було передбачено, у восьми губерніях (у тому числі в двох українських – Київській і Єкатерінославській). Поліцейська варта мала подвійне призначення: з одного боку, виконувала виключно поліцейські функції, а з іншою – складала військову частину, призначену для придушення безладів силою зброї.

Наказом МВС України від 9 березня 1998 року № 148 «Про затвердження Типових штатів підрозділів ППСМ ГУМВС, УМВС, УМВСТ і міськрайлінорганів внутрішніх справ» було передбачено у разі потреби і у міру наявних можливостей створення в структурі полків, окремих батальйонів, рот, взводів ППСМ (за рахунок їх чисельності) кавалерійських підрозділів міліції по охороні громадського порядку.

Так, для прикладу, при активному сприянні Київської міської державної адміністрації в бюджеті міста на 2000 рік рішенням сесії Київради передбачена стаття витрат для фінансування створення і подальшого утримання кавалерійської роти чисельністю 77 чоловік атестованого особового складу, 6 посад вільного найму і 30 службових коней. У складі батальйону патрульної служби при Запорізькому міському управлінні ГУМВС України в Запорізькій області створено кавалерійський взвод чисельністю 30 чоловік атестованого особового складу і 14 службових коней.

Згідно наказу МВС України від 11 жовтня 1998 року № 724 «Про затвердження Положення про кавалерійський підрозділ міліції по охороні громадського порядку» кавалерійська рота міліції по охороні громадського порядку є мобільним стрійовим підрозділом в структурі полку. Вона призначена для забезпечення охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю в лісових масивах, на околицях міст, при забезпеченні спортивних і інших масових заходів з великою кількістю людей.[4, с. 69-71]

Позитивний досвід отриманий у ході проведення міжнародних футбольних матчів та проведення тактико-спеціальних навчань із залученням кавалерійського підрозділу свідчать про ефективність застосування кавалерійських підрозділів міліції при проведенні заходів наведеного типу.

З метою попередження великого скупчення болільників, виникнення давки та для упорядкування їх руху біля входу на стадіон з кавалерійських нарядів можуть застосовуватися:

1. «коридори» безпеки (Вершники шикуються у дві шеренги по обидва боки від входу до стадіону при цьому відстань між службовими конями складає 0,5 метра. Ширина «коридору» безпеки утворюється в межах 3-4 метрів. Кавалеристи розташовуються обличчям до потоку громадян, утримують коней на місці до повного проходження вболівальників на стадіон. При цьому кавалеристи не дозволяють окремим вболівальникам чи їх групам рухатись між ними, своїми діями стримують натовп у «коридорі» безпеки. У разі необхідності голосом керують вболівальниками.)

2. «тиснення» натовпу (з метою відтиснення натовпу, звільнення під'їзних шляхів до входу на стадіон та забезпечення безпеки футболістів кавалеристи за командою керівника шикуються в дві шеренги та висуваються на визначене місце. Вершники двома шеренгами вклинюються в натовп для його розподілу на дві частини. Після цього за командою керівника кавалеристи

повертаються обличчям до натовпу: перша шеренга праворуч, а друга – ліворуч. За командою керівника: «Почати тиснення!», - кавалеристи здійснюють тиснення обох частин натовпу у протилежні боки до звільнення необхідної для під'їзду автобусів території.

3. «блокування» окремої ділянки території (з метою утримання натовпу у визначених межах, припинення його руху та забезпечення безпеки футболістів під час переходу їх з автобусів до приміщення стадіону керівник подає команду на блокування місця відстою автобусів футбольних команд (по 10-15 метрів в обидва боки від службового входу. В ході блокування кавалерійські наряди припиняють рух і утримують натовп, при цьому шеренги вершників знаходяться обличчям до вболівальників. Відстань між кавалеристами визначається у межах не більше ніж 0,5 метра. При під'їзді автобусів до першої шеренги кавалеристи розмикаються для їх проїзду, у той же час вершники не дають можливість натовпу і окремим вболівальникам – фанатам наблизитись до автобусів з футболістами. Звертається увага на забезпечення безпеки вболівальників та співробітників міліції при проїзді автобусів, своєчасне змикання шеренги після припинення їх руху. Після входу учасників футбольного матчу до приміщення стадіону по команді керівника блокування зазначеної ділянки знімається).

Література.

1. Комісаров О.Г. Система охорони громадського порядку під час проведення в Україні та Польщі фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу: рішення етапу підготовки // Повышение компетентности Полиции в сфере обеспечения безопасности массовых мероприятий – ЕВРО 2012: материалы международной научно-практической конференции (г. Щитно, 4-5 декабря 2008 года).

2. Вербенський М.Г. організаційні засади участі України в реалізації заходів із охорони громадського порядку під час проведення в Україні фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 // Забезпечення громадської безпеки правоохоронними органами під час проведення Чемпіонату Європи з футболу 2012 року: матеріали українсько-німецької міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 18 червня 2009 року). – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 300 с.

3. Маєвський В.І. Питання забезпечення органами внутрішніх справ України охорони громадського порядку та забезпечення безпеки під час підготовки та проведення фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року // Забезпечення громадської безпеки правоохоронними органами під час проведення Чемпіонату Європи з футболу 2012 року: матеріали українсько-німецької міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 18 червня 2009 року). – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 300 с.

4. Корниенко В.М. Деятельность органов внутренних дел по обеспечению правопорядка при осложнении оперативной обстановки (по материалам МВД Украины): Монография, Московский институт МВД России, 2002. – 291 с.

Организационные аспекты подготовки и проведения чемпионата Европы по футболу в 2012 году

Постановка проблемы. Проведение в Украине финальной части чемпионата Европы в 2012 году является мировым спортивным событием, общественно значимым мероприятием, которое составляет национальный интерес, несет в себе важные человеческие, экономические и социальные ценности. Учитывая, что успех проведения Чемпионата зависит от стабильности социальной и экономической среды принимающей страны, следует уделить особое внимание организации и подготовке к поведению соревнований.

Цель исследования – охарактеризовать основные направления подготовки к проведению чемпионата Европы по футболу в 2012 году;

Задачи исследования:

1. раскрыть организационные аспекты подготовки и проведения чемпионата Европы по футболу в 2012 году.
2. выявить мнение жителей Харьковского региона о направлениях подготовки к Евро 2012, требующих особенного внимания со стороны организаторов.

Результаты и обсуждения исследований. С целью реализации задач, возложенных на Украину по подготовке и проведению Евро – 2012 в Харьковской области была разработана Областная программа подготовки и проведения Чемпионата [1,3].

Программа является основным механизмом для выполнения задач по подготовке и проведению Чемпионата и включает в себя ряд мероприятий по различным направлениям подготовки Евро – 2012 (табл. 1) [2].

Таблица 1

Основные направления и мероприятия подготовки к проведению чемпионата Европы по футболу в 2012 году

№	Направление подготовки	Мероприятия
1.	Строительство и реконструкция физкультурно-спортивных сооружений	- стадиона коммунального предприятия «Областной спортивный комплекс» Металлист »; - стадиона Харьковской областной организации физкультурно-спортивного общества «Динамо»; - учебно-тренировочных баз ООО «Футбольный клуб «Харьков»; - ОАО «Футбольный клуб» Металлист »и детской футбольной академии ОАО« Футбольный клуб «Металлист»; - приведение состояния существующих спортивных объектов в соответствие с требованиями УЕФА;

2.	Обеспечение соответствующего уровня и качества транспортных услуг	<ul style="list-style-type: none"> - Проведение реконструкции международного аэропорта «Харьков»; - строительство Алексеевской линии метрополитена; - обновление трамвайного и троллейбусного парка; - реконструкция действующих и строительство дополнительных трамвайных и троллейбусных линий;
3.	Обеспечение соответствующего уровня медицинских услуг	<ul style="list-style-type: none"> - для оказания медицинской помощи определить основные лечебные учреждения; - обеспечить необходимое количество койко-мест и транспортировки, пострадавших при возникновении нештатных ситуаций; - закупка для учреждений области современного медицинского оборудования и реанимобилей
4.	Обеспечение соответствующего уровня безопасности и правопорядка	<ul style="list-style-type: none"> - развитие инфраструктуры снаружи и внутри стадиона; - создание Единой службы экстренной помощи населению в чрезвычайных ситуациях по единому номеру 112; - создание резерва необходимых материальных средств по предупреждению и ликвидации чрезвычайных ситуаций; - строительство и оснащение новых пожарных депо в г. Харькове на территориях, прилегающих к местам проведения матчей Чемпионата; - модернизация технического обеспечения подразделений МЧС, МВД, СБУ.
5.	Развитие инфраструктуры сервиса	<ul style="list-style-type: none"> - строительство, реконструкция и переоснащение гостиниц, общежитий, проведение необходимых работ по реставрации и ремонту зданий театров, музеев, цирка, концертных учреждений, являющихся памятниками архитектуры, истории и культуры, национальных заповедников, парков культуры и отдыха для размещения участников Чемпионата и гостей области и города и обеспечения надлежащего уровня их проживания и досуга; - организация туристических маршрутов и др.
6.	Создание соответствующей информационной инфраструктуры	<ul style="list-style-type: none"> - создание международного телерадиоцентра для предоставления услуг журналистам, работникам телевидения и радиовещания в формате HD; - создание пресс-центра для работы журналистов; - прокладка оптоволоконных линий связи, установку каналообразующего оборудования от спортивных сооружений до радиорелейных магистралей и др.

С целью выявления общественного мнения о направлениях подготовки к Евро – 2012, требующих особенного внимания со стороны организаторов, был проведен анкетный опрос среди жителей Харьковского региона. Всего в исследовании приняло участие 237885 человек из них: 201054 человека считают особенное внимание необходимо уделить строительству и реконструкции спортивных сооружений. За последние 18 лет в Харьковской области не осуществлялось строительство новых физкультурно-спортивных сооружений, а

существующие спортивные сооружения не способны в полной мере удовлетворить потребности населения в занятиях физической культурой и спортом. Это в первую очередь связано с удаленностью некоторых спортивных объектов от места проживания граждан, а также с устарелой материально-технической базой объектов (рис. 1).

На сегодняшний день жители региона не в полной мере владеют информацией о численности болельщиков, которые придут на Чемпионат, поэтому обеспокоены их размещение. В связи с этим 174652 респондента считают приоритетным направлением в подготовке соревнований реконструкцию и строительство отелей.

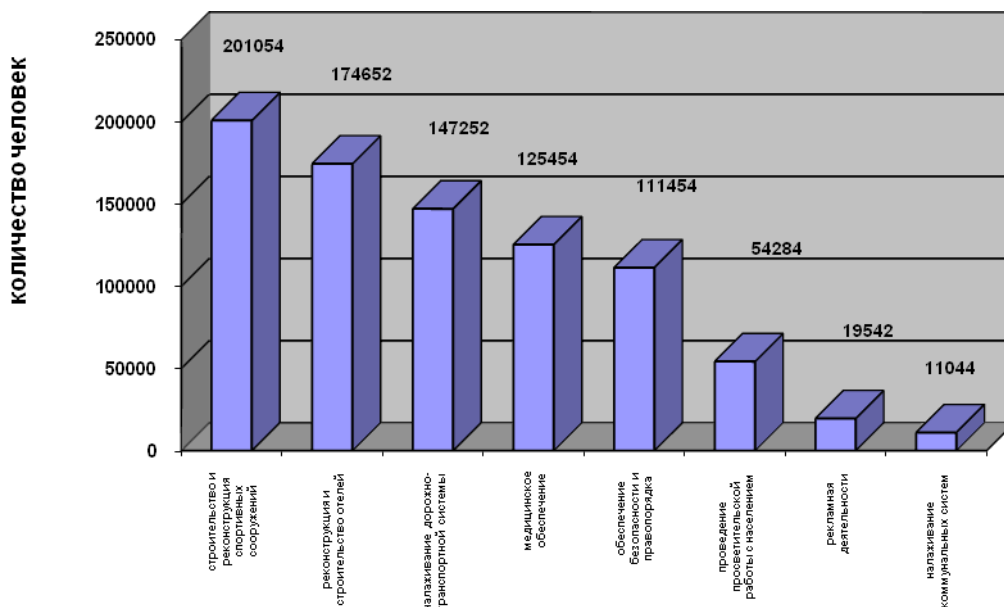


Рис.1 Мнение респондентов Харьковского региона на направлениях подготовки к «Евро - 2012», требующих особенное внимание со стороны организаторов Чемпионата

Не менее важным вопросом 147252 жителя региона считают налаживание дорожно-транспортной системы, которая, по их мнению, не соответствует требованиям времени и нуждается в ремонте и расширении основных дорог, строительстве новых транспортных развязок, развитии общественного пассажирского транспорта и модернизации системы управления.

На сегодняшний день жители Харьковского региона обеспокоены наплывом большого количества людей в Харьков для просмотра матчей чемпионата Европы в 2012 году на стадионе и в фан-зонах и не исключают возникновения массовых беспорядков. В связи с этим 111454 респондента уделили бы особенное внимание обеспечению безопасности и правопорядка, 125454 человек – медицинскому обеспечению.

Основными источниками информации о подготовке и проведении Евро – 2012 для жителей Харьковского региона на сегодняшний день является телевидение, радио, печатные издания и интернет. Однако количество информации, предоставленных в официальных источниках не в полной мере

удовлетворяет потребности населения, по мнению 54284 человек следует больше внимания уделить проведению просветительской работы с населением.

Реклама представляет собой информацию, распространенную любым способом, в любой форме и с использованием любых средств, адресованная неопределенному кругу лиц. 19542 жителя Харьковской области считают необходимым обратить особенное внимание на проведение рекламной деятельности в ходе организации и проведении Евро - 2012, так как реклама привлечет внимание и сформирует интерес не только к Чемпионату, а и создаст имидж Харькову как о европейском городе.

Несмотря на то, что на сегодняшний день остается ряд нерешенных вопросов, требующих особенного внимания со стороны организаторов чемпионата Европы по футболу в 2012 году, 75% жителей Харьковского региона уверены в том, что все необходимые объекты будут подготовлены своевременно, для того чтобы Чемпионат прошел на высоком европейском уровне.

Выводы.

1. Результаты нашего исследования показали, что на сегодняшний день ведется активная работа по строительству и реконструкции физкультурно-спортивных сооружений, обеспечению соответствующего уровня медицинских услуг, обеспечение соответствующего уровня безопасности и правопорядка, однако остается ряд не решенных вопросов по развитию инфраструктуры сервиса, созданию соответствующей информационной инфраструктуры, обеспечению соответствующего уровня и качества транспортных услуг.

2. По мнению жителей Харьковского региона особенного внимания со стороны организаторов Чемпионата в большей степени требуют строительство и реконструкция спортивных сооружений, реконструкция и строительство отелей, налаживание дорожно-транспортной системы, медицинское обеспечение и обеспечение порядка и правопорядка. Меньшее количество респондентов выделило проведение просветительской работы населением, рекламной деятельности и налаживание коммунальной системы. На наш взгляд такое мнение респондентов связано со слабой осведомленностью жителей региона о ходе подготовки и организации проведения чемпионата Европы в 2012 году.

Литература.

1. Закон України «Про організацію та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні» // ВВР, 2007. – №31. – 7 с.

2. Обласна цільова програма підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу// Обласна рада, 2009. – № 1066-V. – 11с.

3. Постанова «Про затвердження Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» // Кабінет Міністрів України, 2008. – № 107. – 5с.

Правовий захист органів внутрішніх справ під час проведення спортивних заходів

Масові заходи, що представляють собою організовані дії значних груп (мас) людей, що протікають в громадських місцях, є однією з найважливіших форм суспільної активності громадян. Кількість проведених масових заходів з року в рік зростає, особливо поширенні спортивні заходи. У той же час при їх проведенні значно зростає загроза порушень громадського порядку, а також вчинення терористичних актів та інших посягань на громадську безпеку, що вимагає залучення значних сил та засобів для забезпечення правопорядку.

Забезпечення на території України особистої безпеки людини та громадянина, його конституційних прав і свобод, посилення ролі держави як гаранта забезпечення особи і суспільства, створення необхідної для цього правової бази та механізму її застосування в даний час розглядаються як основні завдання у сфері забезпечення національної безпеки.

Правове регулювання безпеки особового складу розроблено досить широко і дозволяє забезпечити надійний правовий захист життя, здоров'я, майнових і особистих інтересів працівника органів внутрішніх справ, якщо цими нормами законодавства керуватись юридично грамотно і вміло.

Правовий захист працівників органів внутрішніх справ неможливий без законодавчої правової бази, нормативних актів, реалізації організаційно-профілактичних заходів та засобів, програм, планів, наказів та інших управлінських рішень.

Заходи забезпечення правового захисту працівників органів внутрішніх справ здійснюються на основі Конституції України та Законів України, зокрема таких, як Закон "Про міліцію", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів", "Про внутрішні війська", "Про надзвичайний стан", "Про державну службу" та ряду інших нормативних актів.

Згідно зі ст. 4 Конституції України держава через відповідні органи забезпечує охорону правопорядку, інтересів суспільства, прав і свобод громадян, у тому числі, зрозуміло, й працівників органів внутрішніх справ, оскільки вони є носіями усіх прав і свобод громадян України.

Ст. 5 Закону "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" передбачає наступні види спеціальних заходів щодо гарантування безпеки:

- а) особиста охорона, охорона майна;
- б) видача зброї, засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- в) використання технічних засобів контролю;
- г) тимчасове розміщення у місцях, що гарантують безпеку;

Особливою формою захисту працівника органів внутрішніх справ є, як крайній захід, його право застосовувати вогнепальну зброю для відбиття

збройного нападу на працівника чи іншого нападу, якщо їх життю або здоров'ю загрожує небезпека (ст.151 Закону України "Про міліцію").

Проведення спортивних заходів в більшості випадків супроводжується порушенням громадського порядку та хуліганськими проявами з боку футбольних вболівальників; можливістю вчинення терористичного акту; виникненням загрози санітарному та епідемічному благополуччю населення, в тому числі і органів МВС; можливістю вчинення злочинів проти життя, здоров'я, волі, честі та гідності, власності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, громадського порядку та моральності.

З метою запобігання цих явищ правоохоронними органами постійно проводиться профілактична роз'яснювальна робота з фан-клубами та організаторами футбольних матчів щодо дотримання вболівальниками правил поведінки на стадіонах та недопущення порушень громадського порядку, у тому числі пронесення до місць проведення змагань та використання піротехнічних виробів та інших заборонених предметів, які можуть бути використані для заподіяння тілесних пошкоджень глядачам та працівникам міліції.

Таким чином з метою захисту органів внутрішніх справ під час проведення спортивних змагань можливе застосування таких заходів:

- використання системи відеоспостереження на стадіонах та за їх межами;
- обігу в Україні побутових піротехнічних виробів;
- запобігання несанкціонованому доступу сторонніх осіб на поле для гри, проявам расизму та неадекватної поведінки, зокрема з використанням транспарантів;
- запобігання незаконному продажу квитків на футбольні матчі Чемпіонату, зокрема визначення системи їх розподілу;
- забезпечення можливості проведення особистого огляду обслуговуючим персоналом стадіонів, зокрема стюардами;
- запобігання відвідуванню Чемпіонату особами, які вчиняють правопорушення під час таких заходів, зокрема запровадження міжнародного обміну інформацією про зазначених осіб;
- посилення відповідальності за правопорушення, вчинені під час та у зв'язку з проведенням футбольного матчу;
- та інші заходи безпеки.

Севрук І.І.

Специфіка соціального управління у частинах та підрозділах ВВ МВС України за умов екстремальної ситуації

Проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році вимагає від частин та підрозділів ВВ МВС високого рівня військово-професійної підготовленості та військово-професійної культури. Забезпечити належний рівень виконання

поставлених завдань має соціальне управління, головним завданням якого в умовах екстремальної ситуації є мінімізація можливих соціальних ризиків.

«Екстремальна ситуація» (від лат. *extremum* - граничне; *situatio* - стан) – поняття, що надає інтегративну характеристику радикально або раптово змінюваній ситуації та виникненню завдяки цьому факторам несприятливості та загрози для життєдіяльності людини, а також для позначення високого ступеня проблемності, напруги та ризику у реалізації людиною діяльності за даних умов.

Екстремальність вказує на граничні стани в існуванні систем та процесів. У межах сучасного філософського розгляду (П.Лагадек, С. Ліхтенстайн та інш.) визначальною, сутнісною ознакою екстремальної ситуації є фактор загрози – перш за все безпосередньої загрози для здоров'я та життя людини, а також загрози зриву діяльності людей по вирішенню життєво важливих завдань. Таким чином, поняття екстремальної ситуації відбиває не просто надзвичайне, а виключно загрозове для життя та діяльності людини.

Під час проведення спортивно-масових заходів можливе виникнення непередбачуваних екстремальних ситуацій (паніка, бійки фанатів, соціальні конфлікти на міжетнічному, релігійному чи іншому підґрунті та інш.). Це - реалії сучасного «суспільства ризику», які потребують і спеціальної підготовки підрозділів ВВ МВС України, і відповідних управлінських знань командирів.

Незалежно від різноманітності проявів усі екстремальні ситуації мають низку загальних сутнісних ознак, які має знати і враховувати при доборі адекватних управлінських впливів військовий керівник:

- 1) раптовість виникнення, що вимагає спеціальної готовності підрозділу до екстремальності;
- 2) різкий вихід за межі норми звичайних дій та станів;
- 3) швидкий розвиток ситуації, її насиченість протиріччями, які потребують оперативного вирішення;
- 4) темпоральність змін – тобто прогресуючі зміни у стані обстановки, елементів, зв'язків та відносин екстремальної ситуації, умов виконання службово-бойових завдань та інш.;
- 5) зростання складності перебігу процесів у зв'язку з прогресуючими змінами та новиною ситуативних протиріч та станів;
- 6) релевантність, перехід ситуації у фазу нестабільності та вихід на межі критичності;
- 7) породження змінами загроз та ризиків (зриву виконання завдання, загрози життю);
- 8) насиченість ситуації невизначеністю низки змін через їх непередбачуваність та новину;
- 9) зростання напруженості для суб'єктів управління в екстремальній ситуації (з точки зору її осмислення, прийняття рішень, реагування) та інші.

В основі соціальних технологій управління в екстремальній ситуації є:

- соціологічне сприйняття фізіологічного, психічного та соціального ризиків при виконанні підрозділом поставлених завдань;

- соціологічне пояснення соціального обґрунтування прийнятного, тобто припустимого ризику військово-професійної діяльності військовослужбовців.

При цьому військовий керівник має пам'ятати, що на сприйняття ризику впливає низка факторів:

- по-перше, - реально існуюча соціальна реальність – реальна ситуація виконання поставленого завдання (в тому числі, і екстремальна);

- по-друге, - особливості індивідуального сприйняття військовослужбовця, як особи, що виконує завдання в умовах підвищеного ризику;

- по-третє, - наявна система існуючих стереотипів, взірців поведінки підрозділу в екстремальній ситуації.

В такому разі соціальний сенс екстремальної ситуації можна розглядати з точки зору:

- ситуації неприйняття загрози (не усвідомлення або усвідомлення, але неадекватного, скоріш за все, ігнорування загрози безпеці);

- ситуації неприйнятного (необґрунтованого) ризику військово-професійної діяльності.

Алгоритм військового командира як керівника низової ланки в такому разі передбачає:

- точну діагностику реального рівня, параметрів неприйнятності ризику;

- формулювання пропозицій по зниженню даного рівня ризику;

- здійснення управлінського впливу, орієнтованого на зміну діяльності підлеглих у напрямку зниження ризиків для життя (фізіологічних, психічних, соціальних).

При цьому слід враховувати й те, що за умов управління у нестандартних ситуаціях, як правило, наявні:

- дефіцит управлінського потенціалу, що не дозволяє швидко та адекватно реагувати на стрімко змінювану несприятливу соціальну обстановку;

- дефіцит ресурсів для встановлення нормального рівня соціальних взаємодій.

Відсутність можливості суб'єкту управління своєчасно та оперативно вирішувати різко актуалізовані управлінські завдання обумовлює:

- стрімке підвищення вимогливості об'єкту управління щодо управлінської діяльності суб'єкту;

- стрімке зростання рівня незадоволення у об'єкта від виконання поставленого завдання, що знаходить свій прояв у різноманітних формах протесту (незадоволення, апатія, розчарування, деморалізація).

Соціальне значення управління в такому разі розкривається через свідоме, цілеспрямоване зниження ступеню ризиків як потенційної, так і реальної загрози, як під час виконання службово-бойових завдань, так і у повсякденній життєдіяльності керованого підрозділу.

Сама загроза як предмет управління визначає конкретні шляхи формування безпеки життєдіяльності військовослужбовців:

- на початковому етапі – попередження загрози;

- на основному етапі – боротьба з загрозою, що виникла;

- на завершальному етапі – ліквідація наслідків загрози.

Виконуючи завдання по соціальному управлінню в екстремальних ситуаціях, військовому керівнику слід також пам'ятати про типові помилки управлінської діяльності, які діють одночасно, підсилюючи одна одну. Серед них:

- недооцінка загрози (і підлеглими, і керівником), тобто недостатнє не тільки усвідомлення, а й попередження загрози;

- халатність, помилки та порушення, що припускаються військовослужбовцями при виконанні поставлених завдань, нескоординованість дій підрозділів, як учасників єдиного технологічного процесу;

- повне або часткове незнання військовослужбовцями, що потрапили в екстремальну ситуацію, найбільш доцільних, раціонально-гуманних дій при виконанні поставлених завдань.

Оптимізація соціального управління в екстремальних ситуаціях, на наш погляд, може йти наступними шляхами:

- формування у військових керівників, командирів частин та підрозділів ВВ МВС України адекватного усвідомлення високого ступеню ризиків при виконанні підлеглими завдань в умовах екстремальної ситуації;

- забезпечення максимально можливої безпеки функціонування особистості військовослужбовця при виконанні наказу;

- вивчення закордонного досвіду виконання завдань військовослужбовцями, частинами та підрозділами в аналогічних, подібних ситуаціях;

- проведення навчань, що моделюють екстремальні ситуації (в тому числі, і сумісних з іншими силовими структурами, що можуть бути задіяні під час проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році);

- проведення соціально-психологічних тренінгів, що формують адекватне сприйняття військовослужбовцями екстремальності;

- формування у повсякденній діяльності військово-професійних навиків та вмінь поведіння в екстремальних ситуаціях.

Таким чином, специфіка соціального управління за умов екстремальної ситуації актуалізує необхідність вміння військового командира як суб'єкта управління віднаходити у максимально короткі терміни часу та використовувати найбільш ефективні методи, засоби та форми регулювання соціальної поведінки підлеглих, їх соціально-професійної діяльності, орієнтуючись при цьому на мінімізацію можливих загроз та ризиків та раціонально-гуманні моделі виконання поставлених завдань.

Література.

1. Бабосов Е.М. Социология управления. – Минск: ТетраСистемс, 2001.
2. Военно-социальное управление / Под ред.. И.И.Ефремова. – М., ВУ, 2001.
3. Назаренко С.В. Социология: Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2009.
4. Слепенков И.М., Аверин Ю.П. Основы теории социального управления. – М.: ВШ, 1990.
5. Социальное управление: Курс лекцій. – М.: Изд. РАГС, 2000.
6. Удальцова М.В. Социология управления. – М.: ИНФРА-М, Новосибирск: НГАЭиУ, 1999.

Організаційно-тактичні аспекти охорони громадського порядку при проведенні Чемпіонату України з футболу у 2012 році

Охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки - найважливіший обов'язок міліції України, по виконанню якої громадяни судять про роботу органів внутрішніх справ у цілому. Вона полягає в здійсненні різних заходів щодо забезпечення охорони життя й здоров'я людей, їхньої честі й достоїнства, захисту прав, волі і законних інтересів громадян, захисту інтересів підприємств, установ і організацій, по створенню спокою в населених пунктах, яка сприяє праці й відпочинку людей, нормальній роботі державних органів, суспільних об'єднань і трудових колективів.

Громадський порядок в умовах масових заходів перебуває в тісному взаємозв'язку із суспільною безпекою, оскільки його суттю є забезпечення безпеки людей. Саме ця обставина служить юридичним обґрунтуванням установлення специфічної системи прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин при проведенні масових заходів.

Питання забезпечення громадського порядку при проведенні суспільно-політичних, спортивних, культурно-дозвільних і інших масових заходів у цей час особливо актуальні тому, що Україна готується до проведення чемпіонату світу з футболу Євро-2012.

У сучасних умовах процес організації заходів щодо забезпечення громадського порядку й безпеки під час проведення масових заходів є складним завданням для органів внутрішніх справ. Для якісного виконання даного завдання потрібно комплексне використання значної кількості сил і засобів, погоджені дії підрозділів органів внутрішніх справ, внутрішніх військ, державних органів і органів місцевого самоврядування, а також прийняття багатопланових рішень, залучення фахівців різних міністерств і відомств.

Органи внутрішніх справ є основними суб'єктами забезпечення громадського порядку та безпеки при проведенні масових заходів, як правило, виступають не тільки виконавцями, але і ініціаторами ряду організаційних заходів, основний зміст яких складається, насамперед, у створенні найбільш сприятливих умов для їхнього проведення. Однак позитивних результатів тут можна досягти лише шляхом проведення своєчасного та професійно-організаційних заходів, насамперед попереджувально-профілактичного характеру, разом з органами виконавчої влади, адміністрацією підприємств, лідерами профспілок, партій і рухів.

Актуальність вивчення проблеми організації охорони громадського порядку обумовлена наступними об'єктивними причинами:

- неможливістю ізолюваного рішення окремими службами різноманітних проблем при проведенні масових заходів;

- недоліками, органічно властивому вузькогалузовому підходу (не сприйняття проблеми в цілому окремими службами й підрозділами органів внутрішніх справ та інші бар'єри організаційного, нормативного й психологічного характеру);

- законодавчо закріпленим обов'язком спільних дій служб і підрозділів ОВС у конкретному місці і протягом певного часу, оскільки масові заходи нерідко ускладнюють оперативну обстановку на території, де вони безпосередньо проводяться, і отже на тих територіях, звідки сили й засоби були відвернені.

Під охороною громадського порядку розуміється здійснення державними органами, у взаємодії із суспільними формуваннями, різних заходів щодо забезпечення охорони життя та здоров'я людей, їхньої честі і достоїнства, захисту прав, волі і законних інтересів громадян, захисту інтересів підприємств, установ і організацій, по створенню спокою в населених пунктах, яка сприяє праці й відпочинку людей, нормальній роботі державних органів, суспільних об'єднань, трудових колективів. Відповідно до Конституції України, кожному громадянину надані та гарантуються його основні права: відношення до релігії, воля і особиста недоторканність, недоторканність приватного життя, захист своєї честі й т.і. Кожний має право на відпочинок, на участь у культурному житті (використовуючи для доступу до культурних цінностей установи культури, стадіони, спортивні комплекси), а також політичні свободи (слова, зборів, вуличних мітингів і демонстрацій). Таким чином, свої права і волю мільйони громадяни можуть реалізувати шляхом особистої участі в різних суспільних заходах.

Масовий захід - це організована дія (сукупність дій або явищ соціального життя) за участю більших мас людей, проведена в громадському місці в регламентованому державою порядку, з метою задоволення їх політичних, духовних, економічних потреб, що є формою реалізації їхніх прав і волі.

По змісту та спрямованості масові заходи можна підрозділити на наступні види:

- суспільно-політичні; - спортивні; - культурно-масові; - релігійні; - спеціальні; - змішані.

Органи внутрішніх справ є основним суб'єктом охорони громадського порядку та суспільної безпеки, як у режимі повсякденної діяльності, так і в обстановці, що різко відрізняється від звичайної.

Особливою обстановкою є обстановка, у якій проводяться масові заходи. Розглядаючи масові заходи як фактор, що ускладнює оперативну обстановку слід зазначити, що їм властиві наступні специфічні особливості:

- порушується звичайний ритм громадського життя;

- масові заходи проводяться, як правило, на обмеженій території з одночасною участю великої кількості людей – все це створює в певному змісті погрозу суспільної безпеки, що виражається в можливій загибелі людей або заподіянні їм тілесних ушкоджень;

- під час проведення масового заходу існує можливість швидкої зміни оперативної обстановки;

- стихійне формування певних груп, що роблять негативний вплив на стан

громадського порядку й безпеки, здатних робити різні правопорушення;

- імовірність виникнення групових порушень громадського порядку, масових безладів, пожеж, руйнувань і інших непередбачених обставин, що створюють загрозу;

- можливість заподіяння збитку підприємствам, організаціям, особистим інтересам громадян і ін.

- установа ряду обмежень у зв'язку з характером проведеного масового заходу та особливостями місця його проведення (повне або часткове припинення руху транспорту, пішоходів, регулювання руху в певних напрямках і т.п.);

- введення норм про правила поведінки під час масових заходів і тому подібне.

Основні завдання ОВД при приведенні масових заходів:

- забезпечення найбільш сприятливих умов для їхнього проведення;

- попередження та припинення можливих злочинів, порушень громадського порядку та безпеки;

- надання сприяння державним і громадським організаціям у проведенні масових заходів;

- здійснення нагляду за суворим дотриманням громадянами та посадовими особами правил поведінки;

- підтримки громадського порядку на території, де не проводиться масовий захід.

Угруповання сил і засобів, що входять у зведений загін по припиненню масових безладів, мають свою внутрішньовідомчу підпорядкованість і свої безпосередні завдання, тому для організації єдиного керування й взаємодії між ними, а також здійснення чіткого контролю за їхньою майбутньою діяльністю в період проведення масового заходу, створюється спеціальний орган, що буде згодом координувати всю майбутню роботу. Залежно від масштабів проведених заходів і організаційно-підготовчих робіт таким органом можуть бути оперативний штаб або група під керівництвом начальника ОВС чи його заступника, до його складу включаються представники різних міністерств і відомств, притягнутих на даний захід і безпосередньо зацікавлених у забезпеченні громадського порядку.

Для рішення всього обсягу завдань управлінської діяльності при проведенні масових заходів на оперативний штаб ОВС покладають наступні функції:

- введення в дію плану, збору й приведення в готовність особового складу, який залучається для забезпечення громадського порядку при проведенні масового заходу;

- розгортання пунктів керування та організація зв'язку;

- інформування особового складу про обстановку, оголошення рішення, постановка завдань до виконання намічених заходів, порядок, маршрути і час висування сил і засобів до місць несення служби;

- контроль за виконанням відданих розпоряджень, надання допомоги у виконанні поставлених завдань, підтримка взаємодії та підведення підсумків несення служби.

Таким чином, керування підрозділами при проведенні масових заходів здійснює оперативний штаб, керівництво яким, як правило, покладається на заступника начальника ГУМВС в області, ГУМВС, районні начальники міліції громадської безпеки.

Тому виконання завдань по підтримці належного правопорядку, у тому числі при проведенні чемпіонату Європи «ЄВРО-2012» жадає від органів внутрішніх справ України принципово нового підходу до своєї діяльності, використання прогресивних форм і методів охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю. І з урахуванням світового досвіду держав які вже проводили чемпіонати миру ОВС України необхідно вдосконалювати існуючі організаційні структури для дії в надзвичайній обстановці та формувати відповідні системи керування при проведенні спортивних заходів такого рівня.

Література.

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2008 долі № 107 «Про затвердження Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 долі з футболу».

2. Наказ МВС України від 20 березня 2008 долі № 133 «Про затвердження Галузевої цільової програми МВС України з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 долі з футболу».

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2008 долі № 292-р «Про заходи щодо удосконалення системи управління підготовкою та проведенням в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 долі з футболу».

4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 долі N 1244-р «Про схвалення Концепції забезпечення безпеки та правопорядку під година проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 долі з футболу».

5. Рішення колегії МВС України від 18 квітня 2008 долі № 6 км/ 3 «Про готовність органів внутрішніх справ до забезпечення охорони громадського порядку під година підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 долі з футболу», затверджене наказом МВС України від 25.04.2008 № 205.

Зубарьков В.Г., Круглов В.А. Організація взаємодії служб і підрозділів ОВД в охороні громадського порядку й суспільної безпеки // Удосконалювання адміністративно-правової діяльності органів внутрішніх справ: Праці Академії МВС Росії. М., 1994.

Стаднік А.В., Прокопенко Ю.О.

Особливості психологічного забезпечення діяльності військовослужбовців внутрішніх військ з охорони правопорядку під час Євро 2012

Надані соціально-психологічні характеристики і соціально небезпечні ефекти прояву основних різновидів натовпу. Запропоновані заходи регулюючого впливу з боку військовослужбовців внутрішніх військ і працівників сил охорони правопорядку на соціально небезпечну поведінку.

Враховуючі міжнародний досвід є великий ризик виникнення неорганізованої масовидної активності різного ступеня суспільної небезпечності під час проведення міжнародних спортивних змагань, якими є Чемпіонат Європи з

Міжнародна науково-практична конференція, Академія внутрішніх військ МВС України

17 листопада 2010 року м. Харків

футболу 2012 року. Тому вивчення різних форм прояву масовидної активності людей в останні роки стало об'єктом пильної уваги дослідників.

Соціально небезпечними формами масовидної поведінки прийнято вважати вияви неорганізованої масовидної активності різного ступеня суспільної небезпечності, що порушують громадський порядок, створюють загрозу для громадської безпеки, можуть бути пов'язані з непокорю або протидією законним вимогам представників влади, набуваючи в ряді випадків характеру злочинів і правопорушень. Натовп, як збірне поняття охоплює ряд схожих, але далеко не рівнозначних форм неорганізованої масовидної поведінки. Психічний стан кожної людини в натовпі зазнає істотних змін, таких як: підвищення рівня навіюваності, зменшення ступеня критичного ставлення до себе, до оточуючих; зниження здатності до раціонального опрацювання інформації; підвищення рівня емоційної збудженості та напруженості; пригнічення раціональних способів регуляції поведінки та почуття відповідальності за свої вчинки; почуття власної сили, могутності та анонімності своїх дій.

У зв'язку з цим нами пропонуються заходи регулюючого впливу на соціально небезпечну поведінку учасників натовпу

Загальні:

- регулярне вивчення громадської думки щодо Євро 2012;
- постійне співробітництво з засобами масової інформації для надання населенню об'єктивних відомостей про події і регіоні, про військовослужбовців внутрішніх військ і працівників сил охорони правопорядку;
- забезпечення високого рівня психологічної підготовки військовослужбовців внутрішніх військ і працівників сил охорони правопорядку до дій в екстремальних умовах (ознайомлення з відповідною законодавчою базою; створення сприятливого психологічного настрою, впевненості в своїй професійній підготовці і соціальній захищеності; проведення психологічних тренінгів та сумісних практичних (польових) занять по протидії натовпу);
- попередження присутніх на футбольному матчі, що всі їх дії фіксуються на відеокамеру.

Попередні:

- забезпечення попереднього контакту з представниками фан-клубів;
- попередній контроль вболівальників (візуальний контроль; встановлення осіб підозрілих учасників з ознаками алкогольного сп'яніння, психічного розладу й ін.; зупинка та огляд транспортних засобів біля стадіону; обшук і вилучення предметів, які можуть стати знаряддям у боротьбі при виникненні масових безладів);
- визначення маршрутів руху вболівальників до стадіону та у зворотньому напрямку з розділенням маршрутів протидіючих груп;
- підготовка засобів спостереження за поведінкою вболівальників;
- планування можливостей та засобів евакуації значної кількості людей;
- контроль роз'їзду вболівальників, захист ділянок доріг, будівель, від можливих протиправних дій;

Безпосередні:

- швидке усунення причини формування скупчень людей (локалізація підбурювачів та порушників порядку) ;
- обмеження кількості учасників виниклого небезпечного скупчення;
- безпосереднє звернення до присутніх у натовпі(скупченні);
- використання засобів переорієнтації та розподілу уваги учасників (мініконцерти перед матчем та у перерві, трансляція через гучномовці музики та звернень до вболівальників);
- відкрите спостереження та фіксування присутніх, їхніх дій на відеокамеру;
- демонстрація сили та упевненості, узгодженості військовослужбовцями внутрішніх військ і працівниками сил охорони;
- при необхідності - розсіювання натовпу (скупчень людей).

Отже, виконання завдань з охорони порядку під час проведення міжнародних спортивно-масових заходів (Євро-2012) потребує подальшого вивчення та розробки програм психологічного забезпечення.

Тимченко А.В., Лефтеров В.А.

Опыт полиции Германии по психологической подготовке полицейских к обеспечению Чемпионата мира по футболу

Подготовка к проведению в Украине чемпионата по футболу «Евро-2012» предполагает миллиардные инвестиции в строительство новых стадионов, гостиниц, дорог и других объектов инфраструктуры, при этом, главное - люди, обслуживающие чемпионат, пока у нас уходят на второй план. Особенно сегодня требует активизации подготовка персонала органов внутренних дел, который будет непосредственно обеспечивать охрану общественного порядка в ходе проведения чемпионата.

В этой связи представляет интерес опыт полиции Германии, где в 2006 году проходил чемпионат мира по футболу. В 2008 году немецкие полицейские работали с австрийцами и швейцарцами при проведении «Евро-2008», а в 2010 году консультировали полицейских из ЮАР, где летом 2010 года проходил очередной футбольный чемпионат мира.

Особенно показателен опыт Баварской полиции, где традиционно, уже около 15 лет осуществляется системная тренинговая подготовка полицейских, большое внимание уделяется психологической подготовке служащих полиции, задействованных в крупномасштабных мероприятиях с иностранными болельщиками. Быть подготовленным психологически особенно важно, считают в полиции Баварии, ведь человек может зазубрить инструкции, научиться работать с новейшими видами оружия, но если он психологически не настроен на выполнение поставленной перед ним задачи, его эффективность снижается в два раза.

В период подготовки к чемпионату мира по футболу в 2006 году, который проводился в Германии, полицейские проходили специально разработанные тренинги. Эффективность тренингов доказана мировой практикой, и все цивилизованные страны уже несколько десятилетий используют подготовку персонала по тренинговым системам практически во всех сферах деятельности. А в школах полиции той же Германии пятьдесят процентов учебного времени отведено для психолого-профессиональных тренингов.

Немецкие коллеги подготовили практически ориентированную, структурированную и достаточно эргономичную тренинговую программу. В течении двух лет до начала чемпионата мира по футболу только в Баварии психологические тренинги по трехдневной программе прошли более 3,5 тыс. полицейских. Это не считая профессиональных семинаров и тренингов для дорожной полиции, криминальной полиции, спецподразделений быстрого реагирования и других. Пройдя свой блок профессионального тренинга, каждая служба направлялась на психологический тренинг по отработке тем: психология масс; работа с болельщиками, фанатами; обеспечение безопасности; интеркультурные коммуникации; предупреждение и разрешение конфликтов. Особое внимание на тренингах уделялось умению общаться с зарубежными болельщиками.

Процедура проводимых тренингов была продуктивна с точки зрения качества обучения. За несколько дней тренинга давались не только структурированные теоретические знания, но самое главное практические навыки и умения, которые полицейские в реальной жизни могут приобретать месяцы, годы. В ходе тренингов буквально моделировались жизненные, профессиональные ситуации, проводились ролевые игры, психотехнические упражнения и другие групповые формы работы, в результате которых полицейские, не боясь совершать ошибки (не имеющие тяжелых последствий), получали неоценимый опыт.

На тренингах и других мероприятиях у полицейских целенаправленно формировалась установка на патриотизм. Участие полицейских в обеспечении чемпионата мира считалось почетной миссией, ведь это то, что может быть один раз в жизни.

Кроме практических занятий для полицейских были подготовлены справочные материалы с национальной символикой, культурными традициями, элементарными иностранными фразами и так далее.

Немцам удалось добиться высоких результатов: по оценкам экспертов, в Германии, впервые в истории футбольных мировых чемпионатов удалось провести турнир без каких бы то ни было значимых недостатков и конфликтов. Личный состав был так натаскан, что полицейские, которые оставались в резерве и не смогли участвовать в обслуживании турнира, из-за нереализованности испытывали стресс, и в результате с ними дополнительно приходилось работать психологам.

Опыт Германии и других зарубежных стран в проведении международных спортивных мероприятий должен как можно активней изучаться и внедряться в Украине. Безусловно, этот опыт должен адаптироваться к украинским реалиям,

ведь между нашими странами много различий: законодательство, жизненный уровень, менталитет и т.п. В странах Европы полиция воспринимается гражданами больше как сервис, у нас – как силовой инструмент государства, что, конечно, является пережитком тоталитаризма. Но мы должны подтягивать свой уровень к европейскому – к нам съедутся болельщики со всей Европы, и весь мир будет смотреть на нас.

Проведение в Украине чемпионата Европы по футболу - это не только резкий толчок для развития инфраструктуры Украины, и особенно тех регионов, где будет проходить чемпионат. Это также огромная возможность внести коррективы в социальный портрет украинской милиции в сторону большей демократичности, гуманности, открытости правоохранительных органов для граждан, смены имиджа страха на имидж доверия и помощи.

Товма М.І., Ліпатов І.І.

Організаційні заходи забезпечення психологічної безпеки військовослужбовців внутрішніх військ під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

За результатами проведених нами досліджень під час проведення масових спортивних заходів встановлено зростання агресії та нападів на військовослужбовців внутрішніх військ та працівників правоохоронних органів, яки не завжди спроможні забезпечити необхідний порядок.

Визначено також, що при виконанні службово-бойових завдань на військовослужбовців внутрішніх військ здійснюється: негативний психологічний вплив з боку фанів та вболівальників, який має прояв у загрозах життю та здоров'ю; силова протидія військовослужбовцям внутрішніх військ при виконанні службових обов'язків; інформаційний вплив з боку ЗМІ, які у погоні за сенсацією неправомірно обвинувачують військовослужбовців внутрішніх військ та працівників правоохоронних органів у перевищенні повноважень при виконанні службово-бойових завдань. Цей вплив здійснюється з метою погіршення морально-психологічного стану військовослужбовців, що є умовою зниження психологічної готовності до діяльності.

Вище зазначені умови виконання службово-бойових завдань при проведенні масових спортивних заходів потребують від військовослужбовців великого напруження психічних і фізичних сил та пов'язані з ризиком для життя та здоров'я. Усе це, в першу чергу, складає психологічну небезпеку для військовослужбовців внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань під час проведення масових спортивних заходів.

Вивчення міжнародного досвіду діяльності правоохоронних органів під час проведення масових спортивних заходів свідчить про те, що у останні роки у країнах Європи окремі правопорушники під виглядом футбольного вболівання намагаються провокувати масові безпорядки, акти вандалізму та порушення

громадського порядку. Для таких людей футбол є лише приводом для виплескування зарядів агресії. Нерідко, дане явище, що значною мірою компрометує професійний спорт, називають "англійською хворобою". Вважається, що саме на стадіонах Великобританії були зафіксовані перші випадки, коли фанатські сектори перетворювались на місця грубого порушення громадського порядку. На жаль, для великої кількості вітчизняної молоді слідування таким ганебним тенденціям видається ознакою приналежності до Європи.

Подібні "викиди адреналіну" супроводжують майже кожен матч в Україні. Намагаючись довести прихильність команді у такий спосіб, уболівальники лише викликають зневагу з боку спортсменів. Репутація команд, створювана протягом десятиліть, руйнується новим поколінням псевдоболівальників. Все менше людей приходять на футбольні матчі, побоюючись можливих провокацій. Це призводить до загального спаду інтересу до професійного спорту, поглиблення моральної деградації. У той же час безліч експертів відзначає, що в середовищі українського фанатського руху все більше укорінюються расистські та ксенофобські настрої — розповсюдженими є, зокрема, прояви нетерпимості стосовно іноземних легіонерів. Наведемо лише окремі приклади:

2008 рік. 27 жовтня, Одеса. Відбувся матч між ФК "Чорноморець" (Одеса) та ФК "Дніпро" (Дніпропетровськ), котрий відзначився масовими безпорядками прямо на стадіоні. Гості з Дніпропетровська, прибувши у великій кількості (близько 300 чоловік), влаштували бійку в секторі господарів. Міліція виявилася неготовою до такого "сюжетного повороту" й тому вирішила в момент сутички стояти осторонь.

6 вересня, Львів. Відбувся прем'єрний матч кваліфікаційного турніру Чемпіонату світу-2010 між збірними Білорусі та України. Міліція не змогла запобігти бійці між уболівальниками, яка сталася поза межами стадіону ще до початку матчу. У сутичці взяли участь близько 150 осіб з обох сторін.

2009 рік. 20 квітня, Охтирка. Матч між командами "Нафтовик" (Охтирка) і "Динамо" (Київ) два рази переривався через безладдя на трибунах. Під час матчу на стадіоні були присутні близько 5 тисяч уболівальників, з яких 700 — фанати столичного "Динамо". Як зазначають представники МВС, за 5 хвилин до закінчення матчу частина фанатів "Динамо" почала зривати пластикові сидіння з трибун і кидати на футбольне поле, а також у співробітників міліції. Окремі стільці полетіли навіть у гравців футбольних команд. Крім того, вболівальники "Динамо" влаштували бійку з фанатами "Нафтовика". Під натиском неконтрольованого натовпу "динамівців" охоронці правопорядку були вимушені відступити. Лише застосування сили з боку бійців спецбатальйону судової охорони "Грифон" змогло припинити конфлікт на стадіоні. Поза межами футбольного поля заворушення, спровоковані гостями зі столиці, продовжувалися до самої ночі.

2010 рік. Події в Дніпропетровську під час проведення матчу «Дніпро»-«Металіст». Події в Харкові під час проведення матчу «Металіст»-«Шахтар». Події у Львові – практично кожен матч «Карпат» супроводжується інцидентами за участю агресивних вболівальників.

На сьогодні в Україні найбільш проблемними фанклубами, які часто допускають грубі порушення громадського порядку та вчиняють хуліганські дії під час перегляду футбольних матчів є: „Динамо” (Київ); „Дніпро” (Дніпропетровськ); „Карпати” (Львів); „Металіст” (Харків).

Однією з причин такої ситуації стали численні порушення організаторами футбольних матчів установленого порядку його організації та проведення в частині, що стосується забезпечення громадського порядку і безпеки громадян на спортивних спорудах, а саме відсутність працівників служб охорони футбольних клубів, стадіонів та стюардів, які відповідно до вимог УЄФА та постанови Кабінету Міністрів України від 29 червня 2004 року № 823 повинні підтримувати належний порядок на секторах стадіону.

Також на таку ситуацію впливає і неналежна профілактично-роз’яснювальна робота з боку керівництва футбольних клубів з представниками їх фан-клубів.

Здійснений аналіз проведення міжнародних спортивних заходів дозволяє спрогнозувати, що при проведенні в Україні Євро-2012 між уболівальниками різних команд під час проведення футбольних матчів та після їх завершення можуть виникнути конфлікти, які пов’язані з результатами ігор, негативними взаємовідносинами між уболівальниками, оцінками суддівства гри та інші. Ці конфлікти можуть привести до порушення громадського порядку і втручання правоохоронних органів, діяльність яких у засобах масової інформації часто висвітлюється не об’єктивно, що посилює як психологічний, так і інформаційний вплив на військовослужбовців.

Питання забезпечення безпеки та правопорядку в ході проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 року знайшли своє відображення у Інтегрованій концепції забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. N 1244-р.

Даний документ розглядає проблему забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення чемпіонату, як комплексну, вирішувану лише в умовах тісної взаємодії та координації всіх зацікавлених сторін – суспільства, органів державної та місцевої влади, міжнародних та національних спортивних організацій, правоохоронних органів, уболівальників. З огляду на це, в основу концепції покладено європейські принципи забезпечення безпеки та правопорядку. Одним з основних положень, які різко відрізняють дану Концепцію від колишніх нормативних положень, є вимога УЄФА щодо «...впровадження європейських принципів щодо залучення до охорони громадського порядку на території стадіонів, їх трибунах недержавних охоронних структур та стюардів, здійснення добору і навчання представників таких структур».

Використання частин та підрозділів внутрішніх військ МВС України для забезпечення безпеки та правопорядку в період проведення Євро-2012 планується в рамках загальної структури МВС і буде спрямоване насамперед на виконання ролі мобільних правоохоронних резервів у безпосередній близькості від спортивних споруд під час проведення матчів, охорону громадського порядку на

прилеглий до спортивних споруд районах міст - господарів Євро, у місцях масового скупчення вболівальників – «фан-зонах» та забезпеченні громадської безпеки загалом на території міст, які прийматимуть матчі чемпіонату Європи.

Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що, якщо на стадіонах, завдяки комплексу спланованих заходів, як правило, вдається обходитися без ексцесів, то у містах час від часу виникають ситуації, які потребують швидкого, рішучого і методично правильного втручання правоохоронців.

Під час проведення європейських футбольних форумів ці ситуації мають ряд ознак, які часто призводять до критичних наслідків. Так, у відносинах з іноземними вболівальниками значною перешкодою виступає комунікаційний бар'єр, пов'язаний з володінням іноземною мовою, недостатніми навичками здійснення комунікації у критичних ситуаціях, наявністю сформованого стереотипу дій щодо осіб, які з тих чи інших причин порушують громадський порядок. Всі ці явища створюють значну психологічну напругу в діях особового складу, що може відбиватися на якості виконання поставлених службово-бойових завдань.

Також необхідно враховувати і те, що вболівальники з європейських країн вже звикли до певної толерантності в роботі правоохоронних органів і в той же час багато хто з них має досвід здійснення організованого опору силам охорони правопорядку. Не зважаючи на активну профілактичну роботу, яку напередодні Євро проводять МВС, СБУ, ДПС в галузі обміну інформацією з європейськими колегами щодо найбільш радикальних фанатських угруповань очікувати, що на євро форумі серед вболівальників будуть виключно законослухняні громадяни, на жаль, не доводиться.

Тому, прогнозуючи імовірний розвиток подій в ході забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення матчів чемпіонату Європи можемо сказати, що існують три найбільш імовірних варіанти протистояння військових правоохоронців та вболівальників.

Перший – виникнення масових порушень громадського порядку безпосередньо на стадіоні чи на прилеглий до нього території, з якими неспроможні справитися власними силами стюарди та представники служб безпеки стадіонів.

Другий – виникнення масових порушень громадського порядку на території міст-господарів Євро («фан-зони», інші місця масового скупчення людей).

Третій – одиночні порушення громадського порядку в ході забезпечення громадської безпеки в період проведення чемпіонату Євро 2012.

Найбільш характерними ознаками перших двох варіантів розвитку подій є протистояння між вболівальниками та правоохоронцями, яке може набувати екстремальних проявів (непокоя працівникам МВС, груповий опір силам охорони правопорядку з використанням фізичної сили, піротехніки, підручних предметів, актами вандалізму та мародерства з боку вболівальників). Важливим супутнім фактором у перших двох варіантах розвитку подій є небезпека виникнення паніки, особливо актуальна безпосередньо на спортивних спорудах, в силу обмеженості місця для вболівальників, наявності на трибунах жінок та дітей,

несвоєчасного або не відповідного ситуації реагування на події з боку стюардів та представників служб безпеки.

При цьому можливе виникнення агресивно налаштованого натовпу з числа вболівальників, які знаходяться на трибунах, до складу якого увійде значна кількість футбольних вболівальників, яких прийнято позначати умовним терміном «хард-кор», які вважають застосування сили єдиним прийнятним для себе методом з'ясування стосунків як з вболівальниками команди суперника, так і з представниками правоохоронних органів.

В цьому аспекті найбільш небезпечними є фанатські угруповання в Росії, Англії, Польщі, які мають великий досвід подібних дій, сформовану ідеологію («файтінг» - як спосіб життя) та субкультуру («казуалс»). Як правило, зо своїм соціальним складом це представники молоді від 20 до 30 років, які уже мають стабільну роботу, або інші джерела прибутку, не належать до соціально незахищених верств населення, ведуть здоровий (умовно здоровий) спосіб життя, підтримують себе у хорошій фізичній формі, мають добрі навички ведення рукопашних сутичок.

До них також потрібно віднести і представників «ультрас» - другого значного напрямку у фанатському русі, які прикрашають себе атрибутикою національних збірних, активно підтримують свою команду на трибунах в ході так званого «перфомансу» - шоу підтримки, яке включає в себе пісні, голосові переклички, використання банерів, плакатів та інших наочних засобів, флеш-шоу та інші способи створення аудіовізуальних ефектів, спрямованих на підтримку улюбленої команди. За певних умов «ультрас» вливаються до агресивного натовпу, причому як до категорії активних учасників, так і до категорії підбурювачів, де вони можуть бути особливо ефективними завдяки відпрацьованим технологіям створення відповідної звукової атмосфери, наявності схем управління значними масами вболівальників шляхом емоційного зараження.

В третьому варіанті взаємовідносини правоохоронців та вболівальників можуть носити як характер протистояння – у випадку порушення закону з боку вболівальників, так і взаємодії – у випадку, якщо вболівальники стають жертвами злочину з боку місцевих мешканців чи інших вболівальників.

В Україні суспільство неоднозначно реагує на прояви футбольного хуліганства. Підтримуючи цю частину суспільства, проголошуючи лозунг «Футбол не для міліції, а для вболівальників» представники засобів масової інформації забувають про елементарну безпеку рядових вболівальників, які опиняються в епіцентрі подій, бо самі спостерігають за всім з прес-лож або по телевізору.

В той же час футбольні хулігани, принижуючи гідність самої гри, ніколи не зупиняються перед образами та погрозами представникам правоохоронних органів, застосуванням фізичної сили та іншими засобами психологічного тиску. Сумнівні подвиги фанатів усіляко підігриваються засобами масової інформації, які під гаслом захисту інтересів вболівальників часто переслідують свої, досить сумнівні цілі - створення негативного іміджу правоохоронних структур, що

призводить до формування у населення хибних уявлень про роль і місце правоохоронних органів.

Прогнозується, що в дні Євро-2012 нас очікує справжній інформаційний бум, наслідком якого стане інформаційний тиск з боку ЗМІ на особовий склад правоохоронних органів та, особливо, на їхні взаємини з іноземними вболівальниками, особливо з країн, відомих наявністю значних груп хуліганів серед болільників.

З цією метою МВС передбачає залучити іноземних представників - так званих офіцерів зв'язку - під час футбольного матчу Євро-2012, які будуть співпрацювати з іноземними футбольними вболівальниками, що прибули з інших країн, та по можливості координувати їхню активність. Даний захід імовірно допоможе зменшити інформаційно-психологічний вплив на особовий склад внутрішніх військ.

Вище викладене дозволяє зробити наступні висновки:

1. При виконанні службово-бойових завдань під час проведення масових спортивних заходів на військовослужбовців внутрішніх військ буде здійснюватися: негативний психологічний вплив з боку фанів та вболівальників, який має прояв у загрозах життю та здоров'ю; силова протидія військовослужбовцям внутрішніх військ при виконанні службових обов'язків; інформаційний вплив з боку ЗМІ на діяльність військовослужбовців внутрішніх військ та працівників правоохоронних органів.

2. Негативний психологічний вплив, силова протидія, інформаційний вплив з боку ЗМІ на особовий склад правоохоронних органів може приводити до погіршення морально-психологічного стану військовослужбовців, і як наслідок зниження психологічної готовності до діяльності.

3. З метою якісного виконання службово-бойових завдань під час проведення масових спортивних заходів доцільно здійснити: аналіз вітчизняного та іноземного досвіду проведення масових спортивних заходів і дій правоохоронних органів у небезпечних ситуаціях; прогнозування розвитку подій під час проведення спортивних заходів з урахуванням особливостей регіону, фанатського руху, взаємовідносин фанів і вболівальників ФК; заходи протидії негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад під час виконання службово-бойових завдань; теоретичну, практичну і психологічну підготовку особового складу до виконання службово-бойових завдань при проведенні Євро 2012.

Хміляр О.Ф., Яценко О.В.

Врахування домінуючих інстинктів фахівців силових структур під час локалізації конфліктів на спортивному та міжетнічному підґрунті

Термін “інстинкт” виник ще в Стародавній Греції. Вже тоді мислителі Еллади замітили, що в людей існують поведінкові реакції, які сприяють виживанню.

Інстинкт – це комплекс генетично закріплених в мисленні індивіда неусвідомлюваних установок, послідовних дій і алгоритмів поведінки, які забезпечили попереднім поколінням успіх виживання. Інстинкт проявляється як реакція на зміну стану зовнішнього середовища. Інстинктивна поведінка – фактор наслідування [2]. Однак, походження інстинктивної поведінки, дозволяє зробити висновок про неоднорідність оцінок факторів середовища, відмінності прояву інстинктів у індивідів. Інстинкти (а також біологічні мотивації і емоції) відносяться до вроджених форм поведінки [1]. Інстинкт складається з багатьох рефлексів. Рефлекси в свою чергу поділяються на *вітальні* (харчові, захисні), *зоосоціальні*, які спрямовані на взаємодію з собі подібними (статеві, батьківські), і *дослідницькі* (наприклад, орієнтувальний рефлекс, рефлекс свободи, який проявляється в прагненні уникнути будь-яких обмежень).

Інстинкти зашифровані в генокоді й є абсолютно у всіх людей. На генетично закладені інстинкти можна впливати – посилюючи або послаблювати їх через виховання стереотипної поведінки, релігії, моралі. Люди, на відміну від тварин здатні контролювати свої інстинкти, приховувати їх. Адже інстинкти – це потужна біологічна база, яку можна послабити мораллю, законом, але повністю зруйнувати нереально.

Важливу роль у формуванні та розвитку інстинктів у військовиків приділяли військові полководці та теоретики минулого. М.І.Драгомиров у психологічній підготовці головним вважав виховання у воїнів волі, впевненості у своїх силах, інстинкту сміливості, психологічної переваги над противником. У зв'язку з цим він наводить такий аргумент: найкращий стрілець чи фехтувальник, якщо він не проник свідомістю почуття обов'язку чи не переконаний, що може здолати ворога, нічого не зробить. Навпаки, слабкий фізично і не зовсім спритний військовослужбовець, але не допускає думки, що його можуть побити, часто б'є і спритних. М.М.Головін головними завданнями психологічної підготовки військовослужбовців до бою вбачав у прищепленні їм звичок, здатних підтримувати їх у боротьбі з інстинктом самозбереження, і доведення їхніх бойових умінь і навичок до автоматизму.

К.М.Вольф пропонував ввести у військах “школу”, що переслідує мету впливу на розум і серце, зміцнення нервової системи солдатів, формування в них “*військового інстинкту*” – підсвідомого утворення, яке керує поведінкою воїна, коли мотиви його діяльності й обстановка не усвідомлюються ним цілком. При цьому він підкреслював, що потрібні не окремі тренування, а система заходів, терпіння і послідовності.

Вчені та військові фахівці дослідженого періоду провідною психологічною реальністю бою вважали страх, який, будучи продуктом дії інстинкту самозбереження, притаманний усім людям без винятку. Їм належить пріоритет у виявленні психологічних механізмів, фізіологічних і поведінкових проявів страху, у визначенні заходів психологічної підготовки, спрямованих на формування у воїнів сміливості, презирства до смерті.

А.А.Мокржецький, наприклад, вважав, що лише навичка, сформована суворю школою, посиленою фізичною діяльністю, спартанським тренуванням

розвиває зневагу до небезпеки, духовну міць і в змозі стримувати в людині духовні (не людські) інстинкти самозбереження. Для цього треба психологічно готувати і тренувати військовослужбовців по малопомітних цілях, що важко відшукати неозброєним оком, тому що лише такі цілі в бою і будуть. Цілі будуть не лише малопомітними, але й швидко зникаючими. Тому необхідно тренувати командирів у швидкій і точній подачі команд, а солдат – у швидкому відшукуванні цілей.

Для поглибленого вивчення прояву домінуючих інстинктів нами було сформовано три групи досліджуваних до складу яких увійшли офіцери у віці від 29 до 35 років. *Першу* групу склали офіцери які приймали участь в дальньому морському поході. *Другу* – офіцери, які приймали участь у миротворчих місіях на теренах колишньої Югославії й в республіці Ікар. До складу *третьої* групи увійшли офіцери, які не мали бойового досвіду. На момент психологічного експерименту всі досліджувані перебували на посадах офіцерів структур виховної та соціально-психологічної роботи. В якості психологічного інструментарію було використано методику В.Гарбузова “Домінуючий інстинкт”. Досліджуваним пропонувалось розглянути 35 запитань відповідної методики, відмітивши лише ті запитання, які вони вважали важливими для себе.

В.Гарбузов, за домінуючим інстинктом пропонує виділяти сім типів: I. “Егофільний тип”; II. “Генофільний тип”; III. “Альтруїстичний тип”; IV. “Дослідницький тип”; V. “Домінантний тип”; VI. “Лібертофільний тип”; “Дігнітофільний тип”.

Інстинкти – фіксована в генетичному коді – це програма пристосування самозбереження і продовження роду, відношення до себе та інших, що включає в себе індивідуальний стиль адаптації та первинну спеціалізацію людини. Генетична програма розвитку індивіда гармонійна. Домінуючому інстинкту відповідає відповідний темперамент, конституція тіла, домінування правої чи лівої півкулі мозку, вираженість того чи іншого профілю інтелекту. За результатами інтерпретації відповідей досліджуваних осіб отримані дані, що представлені в табл. 1.

З даних табл. 1, ми бачимо, що лише в досліджуваних, які приймали участь у миротворчій місії на теренах колишньої Югославії домінує “чистий” II тип інстинкту, у інших досліджуваних групах мають місце змішані типи інстинкту: в офіцерів, які не мають бойового досвіду домінує VI і VII тип інстинкту. В досліджуваних, які проходили службу в республіці Ірак – домінуючі позиції посідає IV і VII група інстинктів. Офіцери, які приймали участь в дальньому морському поході, показали результати, згідно з якими провідна роль належить II і VII інстинктам.

Виходячи з виявлених даних щодо домінуючого типу інстинктів досліджуваних груп розкриємо зміст кожного типу.

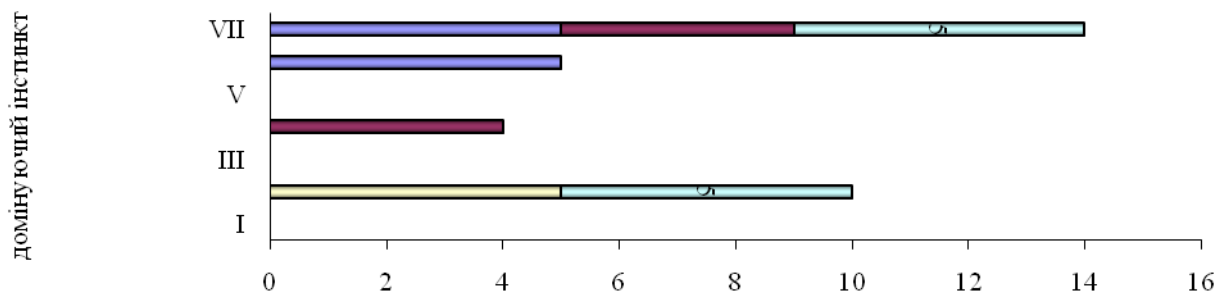
Офіцерам, які не мають бойового досвіду притаманна схильність до протесту, бунтарства. Вони схильні до зміни місць служби (заперечення буденності), прагнуть до незалежності, реформаторства, революційних перетворень. Досить частими проявами є нетерпимість до будь-яких форм обмежень, зокрема до

цензури, до пригнічення власного «Я». Водночас для цієї групи осіб притаманною є готовність поступитися добробутом та соціальним статусом в ім'я власної гідності; пріоритет честі та гордості над безпекою; безкомпромісність та прямота у відношенні з лідерами; нетерпимість до всіх форм ущемлення прав людини.

Таблиця 1

Типи інстинктів	I	II	III	IV	V	VI	VII
офіцер и без бойового досвіду						=====	//////
офіцер и- миротворці (Ірак)							//////
офіцер и- миротворці (Югос лавія)		#####					
учасни ки дальнього морського походу		#####					//////

діаграма дослідження інстинктів



	I	II	III	IV	V	VI	VII
Офіцери без БД						5	5
УБД в Іраку				4			4
УБД в Югославії		5					
УДМП		5					5

ступінь прояву інстинкту

Досліджуваним офіцерам-миротворцям, які виконували бойові завдання на території Іраку притаманні такі властивості як: схильність до дослідницької діяльності, прагнення до пошуку нового; здатність без коливань залишати обжите місце, налаштовану справу при появі нових завдань та справ, що вимагають

ризик. В даній категорії досліджуваних осіб розвинені творчі задатки. Подекуди має місце самопожертва у реалізації творчих спрямувань, а також нетерпимість до будь-яких форм приниження, готовність поступитися добробутом та соціальним статусом заради власної гідності. Пріоритет честі та гордості домінує над безпекою. Безкомпромісність та прямота у відношенні з лідерами, нетерпимість до всіх форм ущемлення прав людини також властиве для офіцерів цієї групи.

Офіцерам-миротворцям, що виконували бойові завдання на території Югославії притаманні наступні властивості: дуже сильна любов до своїх дітей; родинність, надзвичайно сильне піклування про безпеку та здоров'я своїх дітей; тенденція до заперечення свого "Я" на користь "МИ" (своєї сім'ї); дуже сильна тривожність відносно майбутнього своїх дітей.

В досліджуваних осіб, які приймали участь в дальньому морському поході досить чітко простежується надзвичайно сильна любов до своїх дітей; родинність, сильне піклування про безпеку та здоров'я своїх дітей; тенденція до заперечення свого "Я" на користь "МИ" (своєї сім'ї); дуже сильна тривожність відносно майбутнього своїх дітей; а також нетерпимість до будь-яких форм приниження, готовність поступитися добробутом та соціальним статусом заради власної гідності; пріоритет честі та гордості над безпекою; безкомпромісність та прямота у відношенні з лідерами; нетерпимість до всіх форм ущемлення прав людини.

Таким чином, аналіз отриманих результатів показує, що домінуючу групу інстинктів учасників психологічного експерименту складає "Дігнітофільний тип". Рідше повторюється – "Генофільний тип" інстинкту. Дану особливість слід враховувати під час керування такими групами й в процесі мотивування військовослужбовців на краще виконання своїх службових обов'язків.

Службові взаємовідносини керівника відповідних груп з підлеглими повинні будуватись лише на взаємній повазі без приниження честі та гідності кожної особистості, без ущемлення прав людини. Рішення, які приймаються в групі та стосуються всіх її членів, бажано розв'язувати колегіально, враховуючи думку кожного. Для успішного вирішення завдань між членами групи повинна панувати взаємоповага, взаємодопомога та підтримка. Для мотивування військовослужбовців на більш якісне виконання своїх службових обов'язків керівникам груп треба слідкувати за рівномірним розподілом нарядів військовослужбовців, за забезпеченням підлеглих належними житловими умовами для проживання сім'ї, за необхідністю, допомогти військовослужбовцям вирішити питання влаштування дитини у дитячий садочок чи школу, надавати підлеглим час для вирішення соціально-побутових питань, заохочувати бажання людини додатково займатись фізичною підготовкою, науковою та дослідницькою діяльністю, підтримувати в групі високий рівень морально-психологічного стану.

Література.

1. Берковиц Л. Что такое инстинкт? / Берковиц Л. / В книге Агрессия: причины, последствия и контроль. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2001. – С. 440-446.
2. Beer C.G. Instinct. / Beer C.G. Encyclopedia of the social sciences. – Vol. 7. – New York: Free Press. – 1968. – P. 32-40.

Професійна діяльність військових перекладачів в процесі підготовки до Євро-2012

Рішення УЄФА щодо обрання України та Польщі країнами, у яких відбудеться Євро-2012, актуалізує дослідження напрямків забезпечення безпеки під час підготовки та проведення даного заходу. На сьогодні, Україна не має власного досвіду в проведенні заходу такого типу, тому важливість звернення до міжнародного досвіду Європейських країн в цьому аспекті набуває важливого значення. Керівництвом внутрішніх військ МВС України налагоджено широкі міжнародні зв'язки та обмін досвідом в сфері забезпечення громадської безпеки (Франція, Італія, Німеччина та ін.) під час міжнародних спортивних масових заходів, проте досвід Англії залишається малодослідженим. Загальновідомим фактом є те, що Англія – родина футболу, та, беручи до уваги слова президента ФІФА Йозефа Блаттера “Англія дала футболу дуже багато і буде продовжувати це робити в майбутньому. Англія дала світу еталон забезпечення безпеки на стадіонах” [1], виникає об'єктивно зумовлена необхідність аналізу досвіду цієї країни. Тема нашої роботи пов'язана із цими питанням, що обґрунтовує актуальність дослідження.

Динамічний науково-технічний розвиток, а саме розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, забезпечує вільний доступ до електронних першоджерел в сфері забезпечення безпеки, які широко висвітлюють міжнародний досвід із забезпечення безпеки на стадіонах. Їх використання серед широкого кола вітчизняних науковців, з метою вивчення іноземного досвіду, можливе за умов наявності українського відповідника. Враховуючи специфіку перекладу визначеної тематики (пов'язаність із діяльністю сил охорони правопорядку), слід зауважити, що з точки зору функціональної та комунікативної спрямованості, він є спеціальним видом військового перекладу, оскільки має велику термінологічність та відсутність емоціональних засобів. Умовою здійснення адекватного та повноцінного перекладу є наявність знань в правоохоронній сфері і глибокого розуміння сутності матеріалів, які перекладаються. Професійна підготовка майбутніх військових перекладачів враховує цей аспект. Через це, на наш погляд, використання військових перекладачів для цієї професійної діяльності є найефективнішим. Цим зумовлюється необхідність професійної підготовки майбутніх військових перекладачів в Академії внутрішніх військ МВС України з відповідним рівнем вільного володіння іноземними мовами, які зможуть здійснювати переклад іноземного матеріалу, з метою подальшого дослідження найефективніших існуючих та новітніх іноземних підходів до забезпечення безпеки.

В нашому дослідженні, шляхом здійснення перекладу англомовних електронних першоджерел [2,3,4], отримано результати, які висвітлюють досвід Англії з забезпечення безпеки на спортивних майданчиках.

Основним законодавчим забезпеченням, регламентуючим безпеку на стадіонах Англії є Акт “Безпека спортивних майданчиків” 1975 року [2] та Спортивний Акт “Протипожежна безпека та безпека” 1987 року [3], а також Інструкція “Безпека на спортивних майданчиках” 2008 року [4], розроблена Міністерством культури, зв’язку та спорту. Вона не має сили закону, але більшість рекомендацій є обов’язковими для урахування в сертифікатах безпеки, які видаються відповідно до Акту “Безпека спортивних майданчиків” 1975 року [2].

Досліджуючи безпеку спортивних майданчиків, необхідно з’ясувати сутність цього поняття: “Це місце, де спортивні чи інші змагальні заходи відбуваються на відкритому повітрі, і де є споруди для глядачів, які складаються із штучних чи природних структур, штучно зміненими для цієї мети” [2].

Інструкція “Безпека на спортивних майданчиках” є основним керівним документом для всіх видів спортивних змагань та спортивних майданчиків, яка визначає наступні основні напрямки забезпечення безпеки:

1. Розрахунок безпечної місткості спортивного майданчика.
2. Обов’язки в управлінні та плануванні.
3. Управління стюардами.
4. Утримання споруд, будівель та об’єктів.
5. Пересування – загальні положення.
6. Пересування – вхід.
7. Пересування – вертикальне пересування.
8. Пересування – загальні та суміжні виходи.
9. Пересування – вихід та евакуація.
10. Загородження.
11. Розміщення глядачів – місця для сидіння.
12. Розміщення глядачів – місця для стояння.
13. Розміщення глядачів – тимчасові розбірні структури.
14. Пожежна безпека.
15. Зв’язок.
16. Електричні та механічні служби.
17. Надання невідкладної допомоги та медичне забезпечення.
18. Медіа забезпечення.
19. Альтернативне використання спортивних майданчиків.

Враховуючи вищезазначені напрямки безпеки, для кожного стадіону розробляється робоча стратегія плану управління стадіону, яка є основним керівним документом для всіх пов’язаних планів.

На прикладі проекту нового стадіону Кіркбі, ємності 60000 глядачів [5] для клубу Евертон, розглянемо робочу стратегію плану управління стадіону [6], яка була розроблена із врахуванням досвіду стадіону “Емірейтс” клубу Арсенал, та місце сил охорони правопорядку в забезпеченні громадської безпеки.

План управління стадіону включає всі аспекти громадської безпеки, запобігання злочинам та місцевий дорожній рух, і має 5 інтегрованих компонентів:

1. Плану управління заходом, розробляється футбольним клубом.
2. Оперативний план, який розробляється поліцією.

3. План управління прилеглою територією, розробляється поліцією.
4. План транспортування до стадіону, розробляється клубом.
5. Програма моніторингу, розробляється клубом.

На поданій схемі визначено зв'язок між цими компонентами:

В поєднанні ці зазначені плани повинні створити рамки для контролю ключових аспектів безпеки:

- громадська безпека на території стадіону та поза її межами;
- заходи профілактики злочинності;
- ефективна робота транспорту;
- вплив від шуму і світла на стадіоні на місцевих резидентів;
- управління маршрутами пішоходів;
- моніторинг під час заходів та вжиття додаткових мір у разі необхідності;



В останні роки великий наголос робиться на розрахунку всіх ризиків органами, які забезпечують управління для забезпечення можливості встановлення та імплементації заходів, необхідних для достатньої безпеки глядачів.

Висвітлений спосіб забезпечення громадської безпеки на стадіонах під час масових заходів Англії, а також на всіх інших спортивних спорудах, є актуальним і потребує подальших наукових розвідок, оскільки він має унітарний комплексний підхід до всіх масових спортивних заходів різних видів спорту (теніс, футбол, регбі) та спортивних майданчиків (стадіони, тенісні корти), поєднує теоретичні положення та практичні рекомендації забезпечення безпеки, враховуючи всебічне забезпечення, а також постійно переглядається для узагальнення набутого досвіду. З урахуванням цього доцільно здійснити повний переклад Інструкції "Безпека на

спортивних майданчиках”. В цьому контексті актуалізується питання професійної готовності майбутніх військових перекладачів внутрішніх військ МВС України до вільного володіння іноземною мовою. Забезпечення громадської безпеки вимагає здійснення співробітництва та координації з іноземними правоохоронними органами для оперативного отримання та обміну інформацією з правоохоронними структурами по лінії громадської безпеки на всіх 3-х етапах ЄВРО-2012: підготовки до заходу, безпосередньо під час заходу та після його завершення, ключовим компонентом якого буде ефективне виконання службових обов’язків військовим перекладачами внутрішніх військ МВС України.

Література.

1. Sports.ru. Йозеф Блаттер: “Если бы в Генуе обеспечивали безопасность на стадионе, как в Англии, все было бы в порядке”. – Режим доступу: <http://www.sports.ru/football/73589039.html>. – Назва з екрана.
2. Акт “Безпека спортивних майданчиків” від 01 серпня 1975 року – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1975/52>. – Назва з екрана.
3. Спортивний Акт “Протипожежна безпека та безпека” від 15 травня 1987 року. – Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1987/27/contents>. – Назва з екрана.
4. Інструкція “Безпека на спортивних майданчиках” 2008 року – Режим доступу: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.culture.gov.uk/images/publications/GuidetoSafetyatSportsGrounds.pdf>. – Назва з екрана.
5. BBC. Everton in talks on stadium move. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/merseyside/5083198.stm>. – Назва з екрана.
6. Арсенал. – Режим доступу: http://www.islington.gov.uk/Leisure/arsenal_new/LiaisonCommittee/. – Назва з екрана

Чміль М.О., Шорохова Г.М., Балабіна Т.О.

Українська модель безпеки при проведенні Євро 2012

Після обрання України та Польщі країнами, у яких проходить чемпіонат Європи 2012, з одного боку, нашій державі пощастило витягти "щасливий квиток", щоб заявити про себе світові, з іншого - це додало багато проблем, пов'язаних із реформами в багатьох галузях, зокрема, й у сфері громадської безпеки. Україна та Польща повинні сформулювати спільні засади забезпечення громадської безпеки під час проведення матчів.

За шкалою важливості футбольний чемпіонат Євро - 2012 займає третю сходинку. Саме тому питання безпеки під час проведення заходів має важливе значення не тільки для правоохоронних органів України, але й для силових структур закордонних держав, також необхідно спланувати дії щодо запобігання терористичних актів.

Для повноцінного та задовільного рівня забезпечення громадського порядку, який відповідав би європейським стандартам, організаторам проведення чемпіонату Європи з футболу, з урахуванням свого досвіду необхідно звернутися до країн, які вже мають практичні навички з проведення таких масштабних заходів. Нині в

Україні відпрацьовується європейська модель дій із гарантування безпеки та правопорядку під час проведення футбольних матчів. Відповідно до цього використовується досвід європейських країн, у проведенні спортивних змагань міжнародного рівня.

Основні напрямками, у Німеччині м. Мюнхен 2006 рік, спрямовані на охорону громадського порядку були:

1. Робота з фанатами в межах соціальних заходів;
2. Зразковий порядок на стадіоні;
3. Рамкові директиви для служб підтримки громадського порядку;
4. Безпека на стадіонах;
5. Співробітництво причетних структур;
6. Службовці, обізнані в середовищі фанатів.

З метою вдосконалення методів забезпечення громадського порядку під час проведення масових заходів зараз в Україні проводяться систематичні тренінги, семінари та закордонні відрядження особового складу МВС до ФРН. Вивчення досвіду ФРН із гарантування безпеки і правопорядку під час масштабних спортивних заходів є актуальним на даному етапі підготовки нашої держави до проведення чемпіонату Євро - 2012 року.

Правоохоронці України та Німеччини активно обмінюються інформацією у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю, торгівлею людьми, організованими формами нелегальної міграції, надають взаємну допомогу у розслідуванні злочинів та міжнародному розшуку злочинців

Для усестороннього контролю за громадським порядком доцільним було б в Україні під час Євро-2012, обладнати 100%, місця великого скупчення людей (стадіони, вокзали, тощо) засобами телеспостереження, а також впровадити систему електронної обробки даних, яка за необхідності може стати доказом у суді проти осіб, які розпочали сутичку або взяли в ній участь.

Контролювати велику кількість людей скупченою в одному місці на деякий проміжок часу дуже важко, бо вони мають підвищений емоційний стан, тому працівники правоохоронних органів, котрі забезпечують охорону громадського порядку повинні мати усі необхідні засоби індивідуального захисту та спеціальне технічне оснащення для ліквідування джерел виникнення небезпеки.

Відеозапис дає змогу швидко та чітко визначати де саме відбувається порушення громадського порядку, а також здійснити спостереження та фіксацію осіб, які скоїли правопорушення чи злочин і зникли з місця пригоди. Тож само по собі попередження про відеозапис є фактором стримування потенційних порушників громадського порядку, під час проведення футбольних матчів. На осіб, які матимуть "неприємні" контакти з міліцією, в державі повинно чекати багато обмежень, особливо під час влаштування на роботу. Правопорушники не повинні займати посади в державних структурах та органах самоврядування, не зможуть стати вчителями, суддями, міліціантами, журналістами, а також певні обмеження й на інші професії. Отже, молодь, перед тим, як вдатися до хуліганських дій, вже буде знати, що це може обернутися не на їхню користь.

Під час проведення футбольних матчів в Україні вже приходилося застосовувати сили та засоби МВС України для угамування вкрай агресивних вболівальників. В останній час такі події відбувалися:

24.08.2002 року в Житомирі під час матчу 1/16 фіналу КУБКУ України між «Поліссям» та Київським «Динамо»;

29.05.2007 року під час фіналу кубка України між київським «Динамо» та донецьким «Шахтарем»;

06.04.2008 року у Харкові, після матчу між «Металістом» і Дніпропетровським «Дніпром».

За статистикою, за останні два роки кількість випадків масового порушення правопорядку на стадіонах України зростає, це складає серйозну загрозу.

Тому правоохоронним та державним органам, необхідно докладати максимум зусиль для організації забезпечення громадського порядку в місцях великого скупчення людей. Але у випадку, коли профілактика неспроможна, правоохоронці повинні застосувати рішучіші заходи в межах європейської практики - зокрема, мова йде про ізоляцію хуліганів від цивілізованих і доброзичливих вболівальників. Згідно до законодавства України міліція захищає життя та здоров'я, права та свободи громадян. Задачами української міліції під час проведення Євро - 2012 є:

- Охорона громадського порядку;
- Попередження та ліквідація масових заворушень;
- Попередження правопорушень та злочинів;
- Попередження терактів;
- Забезпечення безпеки громадян;
- Підтримання іміджу України та правоохоронних органів.

Забезпечувати безпеку на спортивних заходах "тримати на контролі", звичайно, буде міліція, яка відповідатиме за безпеку лише навколо спортивного спорудження, на шляхах до неї і по всьому місту. На арені повинні ефективно працювати саме стюарди, які знають юридичні норми, психологію вболівальника, володіють арсеналом необхідних звичок для роботи в нормальних і екстремальних умовах. Крім того, міліція повинна залучатися до формування штату волонтерів.

Окрему відповідальність покласти на спортивний клуб, який є господарем матчу. Керівництво клубу має забезпечити, насамперед, щоб вболівальники команд-суперників перебували в різних секторах, які мають відокремлені входи. При цьому клуб і міліція співпрацюють: визначаються так звані псевдовболівальники, яких сутички цікавлять більше за матч. Крім того, збирають дані про найбільш активних "розбишак", які під час наступних матчів вже не зможуть потрапити до трибун. Мотивація клубу забезпечити порядок у період гри достатньо висока. За порушення на нього накладаються великі штрафи, а якщо в результаті сутички виникла загроза чийось життю, може настати й кримінальна відповідальність організаторів. Водночас, найбільший обсяг роботи щодо забезпечення громадської безпеки під час масових заходів традиційно виконують правоохоронці, причому цілий комплекс завдань одночасно. На початку проводиться аналіз ризику правопорушень на майбутніх матчах, де враховувати висновки спортивних клубів щодо минулих

зустрічей. Вже безпосередньо перед грою міліція забезпечує переїзд фанатів та контроль вболівальників перед входом на стадіон. Під час спортивної зустрічі - запобігати агресії на стадіоні. Збір інформації для аналізу ризику проводити громадськими контактними пунктами на рівні міста. Тобто, здійснюється обмін інформацією між міліцією та громадськими структурами, що заносити потім до комп'ютерних баз даних. Якщо визначено високий ступінь ризику безпеки майбутнього матчу, на обласному рівні створюються групи зі справ фанатів. Їх завдання - зібрати якомога більше інформації для попередження можливих проблем та визначити кримінальний потенціал псевдофанатів.

Державтоінспекція має освоїти досить серйозний досвід роботи в умовах проведення в містах масштабних заходів. До Євро-2012 розробити концепцію мобільності міст, отже інспектори ДПС повинні будуть діяти чітко й злагоджено, адже їм повинні бути відомі всі маршрути пересування офіційних делегацій, учасників з вболівальниками.

Переїзд вболівальників, з року в рік стає дедалі важчим. "Групи псевдофанатів стають мобільнішими. Збільшується кількість порушень до та після матчів. Власне, тому необхідно забезпечувати порядок і на трасах, якими проїжджають вболівальники, і під час їх ночівлі, прийому їжі тощо.

При цьому, з одного боку, група міліції супроводжує вболівальників та намагається не допустити випадків хуліганства. З іншого - працюють оперативники, які в цивільному одязі контактують із фанатами, збирають інформацію та тримають ситуацію на контролі. Такі патрулі забезпечуються необхідним обладнанням зв'язку, мають списки з особистими даними псевдофанатів і номерами їхніх телефонів, фото та відеотехніку. Туди, де під час переїзду може виникнути критична ситуація, скеровуються додаткові сили міліції. Вважати нормою співвідношення кількості міліціантів до кількості фанатів - не менше ніж 1:5, а якщо дозволяють сили, ця пропорція становить 1:7. Це, власне, забезпечує безпеку самій міліції. Така модель, була запроваджена за зразком німецької поліції, вже виправдала себе. Найважливіше, що вона передбачатиме: групи псевдофанатів не можуть переміщуватися без нагляду міліції.

Так само залучаються міліція для охорони трибун, патрулювання території стадіону, резервні підрозділи та техніка для локалізації можливих сутичок. Однак при цьому здійснюється співпраця та постійний обмін інформацією між групами міліції, які супроводжували вболівальників з іншого регіону, та місцевими правоохоронцями, які приймають матч.

Нинішнє законодавство України не дозволяє повністю забезпечити роботу міліції у сфері громадської безпеки. Тому необхідно проводити роботу над змінами до закону про безпеку масових заходів, що цілковито пов'язано з підготовкою до Євро-2012. Новий документ необхідно обговорити, опрацювати та прийняти на початку 2011 року. Однією з його відмінностей повинно бути те, що футбольні матчі трактуватимуться зовсім в інший спосіб, ніж решта масових заходів, тоді новий закон буде відповідати дійсності та усуватимуться всі недосконалості, що можуть виявитися перед європейським футбольним форумом.

Таким чином, ми розуміємо, що для проведення чемпіонату Європи з футболу перед нашою країною стоїть дуже багато завдань. Але існують чинники, які негативно можуть впливати на підготовку України до Євро-2012. Це стосується незадовільного рівня мовної підготовки, технічного обладнання та невисокий рівень психологічної підготовки. Окремим рядком у навчанні особовому складу коштує психологія. На жаль, Україна одержала в спадщину стереотип ворожості між міліцією й вболівальниками. Навіть за нормальної ситуації в повітрі є напруги - обидві сторони нібито чекають якихось неприємностей. Однак зараз прийшов час формування в ході підготовки нової філософії відносин між громадянами й правоохоронними органами, що полягає в забезпеченні безпеки не каральними заходами, а шляхом співпраці.

Треба також зазначити, що організація заходів з безпеки чемпіонату Євро-2012 року – це момент істини який визначить, чи здатна наша держава створити цивілізований європейський ринок безпеки.

Шановалов Б.Б., Остафійчук Т.В.

Бойові мистецтва, як засіб підготовки працівників ОВС до виконання службових обов'язків під час проведення Євро-2012

Сьогодні наша країна готується до проведення чемпіонату Європи з футболу у 2012 р. Ця подія стане іспитом на зрілість та цивілізованість для держави в цілому та для правоохоронних органів зокрема. Зважаючи на те, що гостями нашої держави в дні змагань буде велика кількість вболівальників з різних країн, питання забезпечення безпеки цього заходу є одними з пріоритетних.

На жаль аналіз проведення футбольних матчів в країнах Європи свідчить про велику ймовірність вчинення правопорушень під час проведення чемпіонату, в тому числі і групових. А це, в свою чергу означає, що працівники ОВС повинні бути готовими до застосування сили по відношенню до правопорушників.

У спеціальній літературі [1, с. 156] відмічається, що застосування сили працівниками правоохоронних органів під час забезпечення громадського порядку на футбольних матчах має певні особливості. Однією з них є те, що і дії правопорушника і дії міліції (поліції) відбуваються на очах великої кількості людей, попадають в кадри спортивної хроніки, можуть бути записані аматорськими кінокамерами, мобільними телефонами тощо. Дії правоохоронців по припиненню правопорушень під час проведення футбольних матчів обговорюються в суспільстві та серед спортивних фанів. Часто навіть правомірне застосування поліцейськими сили викликає негативну реакцію у глядачів.

Іншою особливістю є велика вірогідність застосування сили проти іноземних громадян. За зазначених умов застосування сили працівниками ОВС під час проведення заходів Євро-2012 має бути не просто правомірним, але й бездоганним. Наш багаторічний педагогічний досвід та досвід служби у правоохоронних органах, в тому числі і у підрозділах цивільної поліції ООН,

свідчить, що ефективно підготувати працівників ОВС до застосування сили під час Євро-2012 можна лише використовуючи багаторічний досвід розвитку бойових мистецтв.

Бойові мистецтва в процесі підготовки працівників ОВС не слід розуміти як сукупність прийомів (ударів, кидків, захисту від нападу, прийомів контролю та конвоювання нападника тощо). Окрім техніки дій до бойових мистецтв входять питання філософії, стратегії, тактики, психології, загальної та спеціальної фізичної підготовки. Кожна з наведених складових підготовки є важливою, недоліки в навіть в одній з них можуть обумовити невдале застосування сили працівником (підрозділом) ОВС. Нижче коротко розглянемо ці складові, враховуючи специфіку служби правоохоронців під час Євро-2012.

Філософія. Зауважимо, що метою застосування сили повинно бути забезпечення контролю небезпечної поведінки правопорушника. Під контролем слід розуміти припинення небезпечних дій і затримання правопорушника для притягнення його до відповідальності.

Застосування сили з іншою метою, наприклад, для покарання правопорушника, демонстрації своєї зверхності тощо, навіть у випадках, коли для застосування сили були правові підстави, може викликати обурення глядачів та спровокувати зростання рівня агресії фанів. [2, с. 80].

Взагалі, працівники ОВС, які служать людям повинні відноситися до них доброзичливо, з любов'ю, надавати перевагу ненасильницьким методам контролю ситуації, і лише у випадках, коли незастосування сили може тягнути за собою серйозні наслідки, застосовувати її у відповідності з правовими нормами та законами людяності та моралі.

Стратегія. Як відомо, стратегія – найвища галузь тактики, яка охоплює питання планування своїх дій та прогнозування розвитку подій. Планування дій підрозділів правоохоронних органів, зокрема підрозділів спеціального призначення, має здійснюватись з урахуванням ментальності представників тих чи інших народів. Детальний аналіз поведінки болільників тієї чи іншої команди перед, під час та після матчів допоможе виробити наближений до реальності план дій працівників ОВС щодо запобігання та припинення можливих порушень громадського порядку. До галузі стратегії бойових мистецтв належить збирання достовірної інформації щодо кількості, настроїв, намірів потенційних порушників. Доцільно розробити алгоритми дій працівників на випадок, коли події розвиваються не за планом.

Тактика. Вирішуючи питання вибору того чи іншого засобу впливу на вболівальників слід виходити із співвідношення сил та засобів правоохоронців та правопорушників. Для забезпечення ефективності втручання необхідно заздалегідь створити кількісну перевагу, організувати взаємодію з іншими підрозділами та передбачити у разі необхідності направлення у район події додаткових сил. Принципово важливим є організація взаємодії з іншими службами, задіяними у забезпеченні безпеки спортивних заходів (адміністрацією спортивних споруд, службою стюардів тощо).

Обираючи той чи інший засіб силового впливу на правопорушників слід враховувати, що застосування вогнепальної зброї у натовпі навряд чи доцільно і може викликати агресію з боку правопорушників або навіть просто вболівальників.

Психологія. Відпрацювання протидії правопорушнику до автоматизму дозволить сформувати у працівника ОВС впевненість в своїх силах та мотивацію успішної діяльності при припиненні порушень громадського порядку. Певну увагу під час підготовки правоохоронців до несення служби під час Євро-2012 слід приділити напрацюванню психологічної стійкості при роботі у натовпі. Не зайвими будуть навички зменшення агресії правопорушників, ведення переговорів з ними.

У випадку, коли працівник ОВС вимушений застосовувати силу (проведення прийомів затримання, кидків, ударів) він повинен продовжувати вербальний контакт з правопорушником. Цьому аспекту підготовки слід також приділити увагу під час підготовки правоохоронця.

Фізична підготовка. Великі фізичні та психічні навантаження, пов'язані з виконанням обов'язків по охороні громадського порядку під час Євро-2012 обумовлюють необхідність розвитку у працівників ОВС фізичних якостей, в першу чергу витривалості та сили. Для цього необхідно проводити заняття зі спеціальної фізичної підготовки в екіпіюванні, яке буде використовуватися під час несення служби (бронежилети, каски тощо). Технічні дії самозахисту та затримання повинні бути простими, економічними, забезпечувати контроль нападника. Проводити їх необхідно злитно, без втрат рівноваги та без застосування надмірної сили.

Література.

1. Шаповалов Б.Б. Актуальні питання застосування працівниками міліції сили при забезпечення громадського порядку на Євро-2012 // Співпраця поліції, органів адміністрації та місцевої громадськості задля забезпечення безпеки під час масових заходів Євро – 2012 : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (17-19 листопада 2008 року, с. Гута, резиденція «Синьгора»). – Івано-Франківськ : ПЮІ ЛьвДУВС, 2009. – 203 с. - С. 78-80.

2. Шаповалов Б.Б. Застосування працівниками міліції (поліції) сили під час забезпечення громадського порядку на футбольних матчах // Забезпечення громадської безпеки правоохоронними органами під час проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 року: матеріали українсько-німецької міжнародної науково-практичної конференції (м. Донецьк, 18 червня 2009 року). – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – С. 156-158.

РОЗДІЛ 2

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ З ФУТБОЛУ У 2012 РОЦІ

Бондаренко Я.Г.

Основні напрямки спеціальної професійно-психологічної підготовки по формуванню психологічної готовності фахівців підрозділів спеціального призначення МВС України до діяльності

Професіональна діяльність працівників ОВС часто відбувається в екстремальних умовах, пов'язаних із затриманням злочинців, визволенням заручників, застосуванням зброї, забезпеченням правопорядку під час проведення масових заходів, стихійних лих та надзвичайних ситуацій.

Це визначає високі вимоги до стресостійкості особистості працівників ОВС та їх психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах. Тривала дія стресфакторів, наявність постійної загрози життю та здоров'ю визначають високі вимоги не лише рівню професійної підготовки але й психологічним якостям особистості, що обумовлюють психологічну готовність до діяльності в особливих умовах.

Проблеми діяльності в особливих і екстремальних умовах досить активно досліджуються у рамках психологічної науки. Основні зусилля дослідників спрямовані на розробку методів усунення наслідків екстремального впливу (О.І. Жданов, Л.Б. Забелова, Г.І. Марасанов, М.Ф.Сікач, О.В. Тімченко, Ю.В. Чуфаровський і ін.).

У той же час дотепер не проводилися спеціальні дослідження, націлені на вивчення особливостей психологічної готовності фахівців спеціальних підрозділів до виконання задач за призначенням в умовах різного ступеня складності.

Формування стану готовності працівників підрозділів особливого призначення МВС України до професійної діяльності повинне здійснюватися у вигляді цілеспрямованої професійно-психологічної підготовки, що включає в себе засвоєння комплексу спеціальних професійних знань, умінь, навичок і вироблення необхідних особистісних якостей.

Вважаємо, що структура процесу формування стану готовності працівників спецпідрозділів до професійної діяльності повинна включати наступні блоки:

Діагностичний: анкетне опитування, спостереження, інтерв'ю, бесіда.

Мотиваційний: розвиток патріотизму, усвідомлення важливості виконуваних завдань, задоволеності від самого процесу й результату роботи, формування адекватної ціннісної системи, бажання, творчо трудитися, досягати професійних вершин, приносити користь суспільству й т.д.

Операціональний: освоєння сучасних засобів вирішення професійних завдань, формування нових умінь і навичок, оволодіння новими засобами рішення професійних завдань, обмін досвідом діяльності, розвиток уміння передавати свої знання й уміння молодим фахівцям, надавати їм допомогу в освоєнні професії, прищеплювати любов до професії й т.д.

Когнітивний: самовдосконалення, підвищення професійної компетентності, аналіз власного досвіду професійної діяльності, моделювання проблемних ситуацій і пошук оптимального шляху їхнього рішення, оволодіння знаннями, уміннями й навичками в суміжних областях професійної діяльності й т.д.

Емоційно-вольовий: формування спрямованості на успішне вирішення професійного завдання, цілеспрямованості, фізичної й емоційної стійкості, оволодіння техніками саморегуляції психічних станів, методами психічного розвантаження й т.д.

Особистісний: формування впевненості в успішності рішення професійного завдання, розвиток професійно-важливих якостей до рівня психологічних інваріант професіоналізму, розвиток здатності до рефлексії, антиципації, підвищення рівня культурного розвитку, конфліктологічної грамотності й т.д.

На етапі діагностики рекомендується використовувати наступні процедури: анкетування з питань задоволеності службовою діяльністю, кар'єрою, дослідження конкретних напружених ситуацій. Одержанню достовірної інформації сприяє використання непрямих запитань, коли випробуваному пропонується оцінити модель професійного завдання, провести уявний експеримент, програти в розумі можливі закінчення різних способів вирішення професійних завдань, описати можливі завершення із застосуванням цих способів. Надалі, отримані на етапі діагностики дані використовуються для вибору оптимального методу формування у працівників спецпідрозділів стану психологічної готовності до професійної діяльності:

1. Навчальний спецкурс припускає ознайомлення фахівців спецпідрозділів із психологічними механізмами й особливостями професійної діяльності в особливих і екстремальних умовах, із психічними станами особистості фахівця, що здійснює професійну діяльність у таких умовах, а також про екстремальні й психотравмуючі фактори, що впливають на суб'єкта діяльності.

2. Роз'яснювальна бесіда, як елемент професійно-психологічної підготовки спирається на логічну аргументацію й містить у собі: роз'яснення, емоційний вплив, дидактичні й риторичні прийоми впливу з опорою на особистісні особливості співрозмовника. Метою бесіди є ліквідація нестатку знання про особливості професійної сфери. Принциповим є правильне, доступне розуміння трактування характеру, можливого напрямку й обґрунтованого прогнозу розвитку ситуації. Матеріал, що виноситься на обговорення повинен бути гранично чітко і ясно викладений щоб уникнути подвійності його інтерпретації. Інформація повинна спиратись на фактичний досвід, підтверджуватися реальною практикою професійної діяльності.

3. Тренінгові заняття спрямовані на рішення наступних завдань: підвищення соціально-психологічної компетентності фахівців, розвиток у них таких якостей як антиципація, асоціативність мислення, підвищення стресостійкості, підвищення готовності до діяльності, прийняття рішень у ситуації з високим ступенем невизначеності, формування вмінь ставити перспективні цілі й розпоряджатися своїм часом, прищеплювання почуття причетності до спільної справи, підвищення конфліктологічної грамотності. Ефективність тренінгів у процесі професійного розвитку фахівця визначається як наявністю знання щодо перспектив на короткостроковий і довгостроковий період, так і ясністю для нього критеріїв і показників, що визначають його діяльність. Плани фахівця на майбутнє є гарними факторами мотивації. Наявність у фахівця підрозділу спеціального призначення впевненості в тому, що якісне рішення ним професійних завдань і бажання досягнення вершин професійної майстерності в остаточному підсумку приведуть до професійного й кар'єрного росту є стимулом самовдосконалення.

Сказане вище здобуває особливу актуальність в особливих і екстремальних умовах професійної діяльності. Це повною мірою відноситься до працівників спецпідрозділів, характерною рисою діяльності яких є високий рівень нервово-психічної напруженості, викликаною високою психологічною ціною результатів діяльності, невизначеністю при рішенні професійних завдань, погрозою статусу й здоров'ю, наявністю в діяльності когнітивного дисонансу, відсутністю позитивної оцінки результатів діяльності, високим ступенем конфіденційності й т.д.

Отже, спираючись на вище приведене, можна виділити основні етапи спеціальної професійно-психологічної підготовки по формуванню психологічної готовності фахівців підрозділів спеціального призначення МВС України до діяльності:

1 Етап. Приступаючи до роботи над системою переконань, керівник насамперед з'ясовує ірраціональні установки учасників. Після їх виявлення керівник приступає до реконструкції системи переконань. Власники ірраціональних думок усвідомлюють, що вони в них є та їх пагубність. Для цього учасникам пропонується розпочати зі згадування події, при якій вони мали найбільш сильні, виразні негативні емоції.

2 Етап. Мета цього етапу – виявлення всього діапазону емоційних реакцій на подію, ідентифікація наслідків. Це необхідно, оскільки не всі емоції легко диференціюються людиною, деякі пригнічуються і тому не усвідомлюються через включення раціоналізації, проекції, заперечення і деяких інших механізмів захисту. Для досягнення мети цього етапу використовується ряд прийомів: спостереження за експресивно – моторними проявами при розповіді про подію і надання зворотного зв'язку.

3 Етап. Реконструкція ірраціональних установок. До нього слід приступати, якщо працівник підрозділу спеціального призначення легко ідентифікує ірраціональні установки в проблемній ситуації. Реконструкція установок може протікати на когнітивному рівні, на рівні уяви, а також на рівні поведінки – прямої дії. Реконструкція на когнітивному рівні включає доказ учасником істинності установки, необхідності збереження її в даній ситуації. Звичайно в процесі такого

роду доказів працівник спецпідрозділу ще досить виразно бачить негативні наслідки збереження даної установки. Використовування прийомів допоміжного моделювання (як би інші вирішували цю проблему, які установки вони мали б при цьому) дозволяє сформувавши на когнітивному рівні нові раціональні установки. При роботі на рівні уяви фахівець знов в думках занурюється в психотравмуючу ситуацію. При негативній уяві він повинен максимально повно випробувати колишню емоцію, а потім спробувати зменшити її рівень, усвідомити, за рахунок яких нових установок йому вдалося досягти цього. Занурення в психотравмуючу ситуацію повторюється неодноразово. Тренування може вважатися ефективним, якщо фахівець зменшив інтенсивність емоцій за допомогою декількох варіантів установок. При позитивній уяві він відразу уявляє проблемну ситуацію з позитивно забарвленою емоцією. Реконструкція за допомогою прямої дії є підтвердженням успішності модифікацій установок, проведених на когнітивному рівні і в уяві. Мета етапу реалізована, коли в проблемній області виявлені ірраціональні (а їх може бути декілька) установки, показаний характер зв'язку між ними, що створює багатокомпонентну реакцію індивіда в проблемній ситуації.

4 Етап. Заключний етап професійно-психологічної підготовки передбачає обговорення питань: як поводитися у тих ситуаціях, що раніше викликали негативні емоції? Що можна розумного протиставити нерозумному? Також продовжується обговорення планів складених на 3 етапі. Керівник підрозділу визначає ступінь зміни ірраціональних думок в бік раціональних.

Таким чином поетапна професійно-психологічна підготовка надає можливість підвищити ефективність спеціальної підготовки фахівців спеціальних підрозділів МВС України «Беркут» до виконання задач за призначенням різного рівня складності; оптимізувати впровадження елементів системи роботи з фахівцями спеціальних підрозділів; реалізувати програму особистісного розвитку і саморозвитку працівників підрозділів особливого призначення МВС України.

Було би корисним розробити спеціальні програми психологічної підготовки фахівців спеціальних підрозділів, а також різноманітні психотренінгові програми, націлені на формування та розвиток у них професійно важливих якостей, які входять до структури психологічної готовності та є необхідними для виконання своїх функціональних обов'язків на високому рівні. Крім цього матеріали дослідження можуть бути використані і в організаційно-управлінській діяльності керівного складу Збройних Сил, Служби безпеки України, інших державних формувань, діяльність яких пов'язана з екстремальними ситуаціями.

Борисюк О.М.

Особливості професійного становлення майбутніх офіцерів на етапі навчання у ВНЗ

У теперішній час уже загальноприйнятою стає думка про те, що успішне виконання керівником управлінських функцій залежить від того, в якій мірі він

спрямований на лідерство. Щодо особливостей функціонування підрозділів органів внутрішніх справ необхідно зазначити, що роль лідерства у них є суттєвою. Однак, досить часто існує проблема відсутності у керівника цього неформального, але дуже необхідного соціально-психологічного статусу. Очевидно такі керівники не стурбовані власним авторитетом, а намагаються здійснювати управління з позиції наданих їм повноважень. Ефективність такого стилю є недостатньою, тому що чільне місце серед умов на яких ґрунтуються взаєностосунки в колективі посідають саме ті, усунення яких цілком належить до компетенції управлінської діяльності керівника як лідера. Тому, дослідження особливостей формування лідерської спрямованості у майбутніх керівників ОВС є важливим завданням у контексті підвищення ефективності професійної діяльності.

У сучасній психології вивчення професійної діяльності людини займає одне з центральних місць. Проблему професійного становлення розглянуто в кількох напрямках: згідно з першим – це міра відповідності особистих якостей вимогам професії (В. А. Бодров, А. В. Видай, Е. Ф. Зеєр, Є. О. Клімов, М. С. Корольчук, Г. В. Ложкін, М. В. Макаренко, О. Р. Малхазов, Л. М. Мітіна, О. Д. Сафін, В. Д. Шадріков); інший напрям базується на здатності особистості до саморозвитку в процесі діяльності завдяки власним потенційним можливостям (Н. Ю. Волянук, А. А. Деркач, Н. В. Кузьміна, В. І. Слобод-чиков, О. Р. Фонарьов).

Значно менш дослідженим є питання професійного розвитку майбутнього офіцера ОВС. Практично відсутні дослідження ролі лідерських та особистісних якостей у його становленні.

Одним із можливих і перспективних шляхів формування лідерської спрямованості у майбутніх керівників ОВС є дослідження особливостей їхнього професійного становлення на етапі навчання у ВНЗ, який дозволить визначити сукупність умінь й навичок щодо майбутньої професійно-управлінської діяльності.

Як відомо, служба в органах внутрішніх справ – це різновид державної служби, що проходить в спеціалізованому органі виконавчої влади й здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави в практичній юридичній діяльності. Усі працівники ОВС є представниками державної влади та виконують обов'язки відповідно до штатної посади – рядового й командного складу.

Ефективність функціонування правоохоронної системи держави залежить насамперед від високої науково обґрунтованої організації управління на всіх її ієрархічних рівнях. Суб'єктом управлінської діяльності є керівник, який виконує функції цілеспрямування, організації виконання управлінських рішень, координації дій підлеглих, контролю, мотивації, прогнозування та несе персональну відповідальність за успішність виконання поставлених задач із забезпечення конституційного правопорядку, захисту прав та свобод громадян. Сучасний керівник має не лише уміти працювати з персоналом, а й сам бути взірцем для підлеглих, справжнім лідером, наставником, референтною особистістю з глибокими знаннями, розумінням людей, привабливим іміджем і характерологічними особливостями [6].

Таким чином, професійна готовність як здатність виконувати виробничі функції, практично вирішувати певні класи завдань і самостійно діяти в нестандартних ситуаціях, у величезній мірі пов'язана з рівнем сформованості соціально і професійно важливих, у тому числі лідерських якостей особистості.

Готовність до управлінської складової професійної діяльності й у цілому професійного розвитку фахівця врешті-решт співвідносяться з рівнем і обсягом доступних суб'єктові професійних знань і умінь, можливістю їхнього засвоєння, переробки, поширення та продукування. На формування таких знань спрямовується діяльність вищих навчальних закладів МВС України.

Професійні знання, навички й уміння майбутнього офіцера, формуються перш за все, впродовж навчального процесу. Курсант – це майбутній офіцер міліції, він носить свою форму заради боротьби із злочинністю, захисту конституційних прав і свобод громадян держави.

Навчання у вищих освітніх установах МВС України істотно відрізняється від навчання в цивільних вузах і має свою специфіку. При зарахуванні до освітньої установи МВС України курсанти приймаються і на службу в органи внутрішніх справ, їм надається звання “рядовий міліції”, вони приймають присягу і впродовж всього навчання поєднують навчальну і службову діяльність. Курсанти не лише навчаються, але й регулярно несуть патрульно-постову й службу в добовому наряді, їх діяльність підпорядкована вимогам статуту й субординаційним відносинам [1]. Тому під час навчання курсант накопичує знання, розширює світогляд, досягає того рівня у розвитку інтелекту і культури, який дозволяє стати йому національно свідомим, зрілим, активним і готовим до виконання своїх професійних обов'язків.

У кожній навчальній групі з числа курсантів призначаються командири, яким присвоюється сержантське звання. У ситуації рівного соціального статусу й досвіду курсантів, призначених на посади молодшого командира, і інших членів групи, успішність керівної діяльності молодших командирів безпосередньо залежить від наявності основи, яка забезпечує для них можливість віддання наказів. Цією основою є їх особистий авторитет і лідерський статус в групі. Практика показує, що сержанти, які є лідерами в своїх підрозділах, успішніші в здійсненні управлінських функцій. В той же час неприйняття курсантами сержантів в якості лідерів негативно позначається на стані психологічного клімату в навчальних підрозділах.

За своїм соціальним становищем офіцер є формальним лідером свого підрозділу, але цього найчастіше виявляється недостатньо для ефективного керівництва підлеглими в ситуації, яка ускладнилася і висуває додаткові вимоги до професійних особистісних якостей офіцера. У зв'язку з цим існує необхідність формувати лідерську спрямованість у майбутніх офіцерів ОВС на ранньому етапі професійного становлення – *допрофесіональному* (первинне ознайомлення з професією).

Склад готовності курсантів до лідерства як соціально-психічного феномену структурується сукупністю чотирьох компонентів: *мотиваційно-цільового*, визначального мотивацію студента на заняття лідируючого положення в колективі

з метою найбільш ефективного впливу на підлеглих; *орієнтовно-професійного*, що виражає ступінь сформованості ставлення до професії офіцера; *соціально-процесуального*, що відображає здатність курсантів будувати свої відносини з соціальним оточенням на основі ціннісного обміну і *емоційно-вольового*, що характеризує ступінь адекватності реагування на швидко мінливі соціальні ситуації в умовах ліміту часу для прийняття рішення. Підхід до підготовки офіцера не тільки як виконавця обов'язків певної посади, але і як лідера колективу визначає перспективні напрями вдосконалення в роботі.

Отже, дослідивши особливості професійного становлення майбутнього професіонала органів внутрішніх справ на етапі навчання у ВНЗ, було визначено, що професійна підготовка курсантів не може обмежуватися лише накопиченням суто професійних знань, навичок, умінь. Виконуючи ті або інші професійні функції, фахівець завжди реалізує себе особистісно, цілісно реагує на певні ситуації, вступає у взаємодію з іншими учасниками діяльності. Саме через неготовність до подолання труднощів у досягненні лідерської позиції на особистісному рівні багато майбутніх офіцерів не можуть повністю реалізувати свій індивідуальний потенціал. Тому, досягнення лідерської позиції, серцевиною якої є робота з людьми й психологічний зміст якої полягає в організації впливу керівника на підлеглих, вимагає формувати лідерську спрямованість курсантів на ранньому етапі їхнього професійного становлення.

Література.

1. Афанасенко В.С. Адаптація курсантів до навчання у вищому військовому навчальному закладі як початковий етап підготовки до управлінської діяльності // Наукові записки Харківського військового університету: Соціальна філософія. Психологія. Педагогіка. Вип.3 – Харків, 1999. – С. 125-129.
2. Барко В. І. Управління персоналом органів внутрішніх справ (психолого-педагогічний аспект) : навч. посіб. / Барко В. І., Ірхін Ю. Б., Никифорчук Д. Й., Підюков П. П. – К. : Київ. юрид. ін-т, 2005. – 210 с.
3. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности / В.А. Бодров –М.: ПЕР СЭ, 2001. –511с
4. Видай А.Ю. Досвід формування лідерських якостей у вищому військовому навчальному закладі // Науковий вісник АН ВШ України. — К.: АН ВШ України, 1999. — С. 29-36.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М.: Международн. гуманитарн. фонд «Знания». – 1996. – 247 с.
6. Мацишин М. О. Особливості професійного становлення майбутніх офіцерів-прикордонників // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – 2006. – № 18. – С. 156–160.
7. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: Навчальний посібник. – Одеса: Букаєв В.В., 2009. – 579 с.
8. Уліч В. Л. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до управлінської діяльності : дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Уліч В. Л. – Хмельницький, 2007. – 160 с.

Психофизиологическая подготовка специалистов опасных профессий: цель, задачи и принципы

Цель психофизиологической подготовки специалиста опасной профессии заключается в обеспечении его профессиональной надежности за счет формирования готовности к действиям в усложненных ситуациях, а также сохранения работоспособности в экстремальных условиях профессиональной деятельности.

Задачами психофизиологической подготовки являются:

- формирование функциональной устойчивости сотрудников к воздействию различных факторов труда;
- формирование и развитие профессионально важных качеств сотрудников;
- повышение надежности деятельности в сложных, нестандартных, конфликтных ситуациях;
- снижение выраженности психоэмоционального напряжения в процессе деятельности;
- сохранение и восстановление профессиональной работоспособности сотрудников путем коррекции функционального состояния организма.

Проведение мероприятий психофизиологической подготовки, кроме выполнения указанных задач, способствует также решению задач психологической, медицинской и других видов подготовки; формированию профессиональной направленности, установки на выполнение конкретных служебных заданий; продлению профессионального долголетия, укреплению состояния здоровья; профилактике функциональных нарушений.

Пути реализации перечисленных задач являются:

- обучение сотрудников основам физиологии и психологии труда специалиста опасной профессии, разъяснение психофизиологических особенностей деятельности при выполнении различных служебных заданий;
- имитация факторов, действующих на сотрудника в процессе деятельности, проведение психофизиологических тренировок для ознакомления и успешного перенесения их воздействия, развития адаптационных механизмов, профессионально значимых качеств, повышения резервов организма; совершенствование знаний, умений и навыков при использовании специального снаряжения;
- рационализация профессиональной подготовки, условий труда и быта сотрудников с учетом психофизиологических особенностей функционирования организма и специфики опасной профессии; применение средств и методов стимуляции и восстановления отдельных психофизиологических функций и организма в целом.

Важную роль в проведении психофизиологической подготовки должны играть психологи и специалисты медицинской службы. Они организуют и проводят занятия по физиологии и психологии, знакомят с психофизиоло-

гическими особенностями деятельности различных специалистов, проводят или участвуют в проведении психофизиологических тренировок.

Принципы психофизиологической подготовки - это исходные руководящие положения, служащие основой, базисом для организации и проведения психофизиологической подготовки. Их требования носят объективный характер, учитывают психофизиологические закономерности профессиональной деятельности и обучения специалистов опасных профессий.

Поскольку большинство мероприятий психофизиологической подготовки является учебно-тренировочным процессом, т. е. процессом по своей сути педагогическим, эти принципы согласуются с дидактическими принципами обучения.

К принципам психофизиологической подготовки относятся:

- направленность на профессиональную деятельность;
- комплексность применения психофизиологических методов;
- психологическое и физиологическое подобие тренировочной модели реальным условиям деятельности;
- индивидуальный подход к дозированию психофизиологических тренировок;
- обязательность психофизиологической подготовки ко всем видам профессиональной деятельности.

Все принципы находятся в тесном единстве и взаимосвязи, дополняют и развивают друг друга, составляя систему принципов. Каждый принцип включает правила, раскрывающие отдельные стороны психофизиологической подготовки. Но ни один принцип не может быть сведен к простой сумме правил. Принципы содержат в себе методологическое обоснование требований к психофизиологической подготовке, которые должен учитывать представители командования, психологи и врачи, применяющие различные способы психофизиологических воздействий при подготовке сотрудников к профессиональной деятельности.

Принцип направленности на профессиональную деятельность выражает зависимость эффективности обучения сотрудника от потребностно-мотивационной сферы его личности. Руководствуясь этим принципом, профессиональное обучение и подготовку специалистов необходимо проводить таким образом, чтобы их организация, содержание и методика способствовали формированию положительных мотивов профессии, актуализировали устремленность на профессиональное совершенствование, повышение классной квалификации, расширяли профессиональный кругозор, служебный рост. Принцип направленности предполагает сознательное отношение сотрудника ко всем элементам профессиональной подготовки, в том числе к тренажерной подготовке, психофизиологическим тренировкам. Опасная профессия определяет ведущие жизненные ориентации личности, становится ведущим мотивом деятельности.

Профессиональная направленность сотрудника проявляется в целеустремленности, активности и инициативе. Вместе с тем, активность выступает внешним проявлением направленности. Активность сотрудника в

процессе психофизиологических тренировок определяет творческий характер его профессиональной подготовки. При организации и проведении психофизиологической подготовки целесообразно использовать такие формы и методы, которые в наибольшей степени обеспечивают активность, творчество, инициативу специалистов.

Принцип комплексности применения психофизиологических методов при подготовке сотрудников к различным видам профессиональной деятельности вытекает из системного подхода к обучению специалистов. Комплексность означает, что психофизиологические воздействия не изолированы, не разрознены, а находятся в тесной взаимосвязи и взаимозависимости, дополняют друг друга. Каждый способ психофизиологической подготовки усиливает воздействие и обучающий эффект другого, а системообразующим фактором здесь является деятельность специалиста, ее особенности, связанные с выполнением конкретного вида деятельности. Примененные методы в своей совокупности должны учитывать эти особенности и подготавливать сотрудника к ним.

При моделировании элементов деятельности на тренажерах комплексирование предполагает такое проведение тренировок, при котором совмещаются различные по характеру действия сотрудника, причем одни из них диктуются логикой содержания работы и могут считаться базовыми, другие являются дополнительными и наслаиваются на отдельных этапах, в первую очередь тех, которые отрабатывались в большей степени. Так, например, дополнительными действиями становятся оценка ситуации, принятие решения и парирование отклонений от плана действий в новых нестандартных ситуациях, когда по-прежнему основой остается достижение цели служебного задания.

Таким образом, комплексность предполагает объединение различных способов и средств психофизиологической подготовки единством цели и превращает их из частных методов в целостные методические системы.

Принцип психологического и физиологического подобия тренировочной модели реальным условиям деятельности предполагает использование в психофизиологической подготовке приемов и способов, адекватно моделирующих не только условия, но и действия, по своей структуре одинаковые с совершаемыми в реальной деятельности. С помощью психофизиологических тренировок, специальных упражнений на тренажерах, современной компьютерной техники и других технических средств и с учетом особенностей деятельности сотрудников при выполнении определенных задач формируются те профессионально важные качества и адаптационные механизмы, которые наиболее необходимы для успешного решения поставленной цели.

Принцип индивидуального подхода отражает необходимость дозирования психофизиологических тренировок в соответствии с особенностями каждого сотрудника, его опытом и состоянием здоровья. В его основе лежат постоянное изучение личности и динамическое врачебное наблюдение. Полученные данные являются исходными при определении величины нагрузки, количества тренировок, их продолжительности и периодичности.

Принцип обязательности психофизиологической подготовки ко всем видам

профессиональной деятельности требует систематической тренировки сотрудников к перенесению факторов труда независимо от сложности служебного задания, так как подготовка к конкретному элементу деятельности должна сочетаться с более широкой задачей - с подготовкой к профессиональной деятельности в целом.

Таким образом, психофизиологическая подготовка позволяет формировать у специалистов опасных профессий такие профессионально важные качества, как эмоциональная устойчивость, высокий темп мыслительных процессов, хорошая ориентировка в пространстве, предвидение сложных ситуаций (антиципация), готовность к принятию решений при дефиците времени и информации, способность мыслить системно, схватывая суть основных связей проблемы и находить на основе системного анализа оптимальные решения.

Воробйова І.В., Мацегора Я.В.

Соціально-психологічні чинники, що впливають на імідж сил охорони правопорядку

На імідж сил охорони правопорядку в цілому постійно впливає низка факторів, які умовно можна розділити на позитивні та негативні. Але, здебільшого науковці акцентують увагу на тих чинниках, які завдають невинних збитків оціночним ставленням пересічних громадян.

Значний негативний вплив на імідж сил охорони правопорядку чинять корумпованість, зловживання службовим становищем та інші порушення дисциплінарного характеру.

Корупційні дії, як відзначає О. Я. Прохоренко, завжди сприймаються як деструктивна категорія по відношенню до нормального розвитку суспільних відносин, як соціальна аномалія, що радикально суперечить нормам суспільства. Руйнівна природа цього явища виявляється в тому, що воно направлене не тільки проти суспільних інтересів, проти інтересів конкретних громадян, але й проти самих суб'єктів цих злочинів [4].

Найбільш поширеними формами корупційних проявів, як відзначає О. Л. Порфімович, є: хабарництво; зловживання владою або службовим становищем; розкрадання державного, колективного або приватного майна з використанням службового становища; нецільове використання бюджетних коштів; здійснення державним службовцем без посередництва або через посередників та підставних осіб підприємницької, комерційної чи банківської діяльності з використанням влади чи службових повноважень; використання з корисливою метою службового становища для сприяння фізичним і юридичним особам у здійсненні ними підприємницької та іншої діяльності; протегування в особистих інтересах у призначенні на посаду кандидата, який за діловими й професійними якостями не має переваг та інше. Серед проблем, пов'язаних з боротьбою з корупцією та організованою злочинністю в Україні немає такої, яка б

заподіяла більшу шкоду, ніж корупція в правоохоронних і контролюючих органах. Збитки, яких вона завдає суспільству, неможливо виміряти загальноприйнятою статистикою. Найбільша шкода полягає в тому, що вона паралізує довіру суспільства до представників сил охорони правопорядку [2].

Кардинальний шлях до подолання корупції в нашій державі пролягає не стільки через впровадження спеціальних та контролюючих заходів, скільки через злам суспільної свідомості, через цілеспрямовані дії та персональну громадянську відповідальність службовців усіх рівнів, правоохоронців, керівників міністерств та відомств, підприємств та установ, партій та громадських об'єднань, кожної особи. Зупинити зростання масштабів корупції, на думку О. Я. Прохоренко, неможливо без реальної участі громадян у програмі антикорупційних дій [4].

Великими збитками для іміджу сил охорони правопорядку обертається їхня політизація. Політизація сил охорони правопорядку, як відзначає О. Л. Порфімович, – це втягнення їх у політичну боротьбу, а саме: виконання ними завдань політичного характеру не передбачених законом; відхід від закону під час здійснення службової діяльності працівниками сил охорони правопорядку з міркувань політичної доцільності; надання пріоритету політичним, приватним і корпоративним інтересам перед інтересами держави та суспільства. Наслідками такої політизації є неправомірне використання правоохоронними органами наданих їм повноважень, ігнорування головних засад діяльності, визначених законом, порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина [2].

Численні випадки перевищення правоохоронцями своїх службових повноважень та застосування тортур до затриманих за підозрою у скоєнні злочинів та піддослідних також негативно впливають на імідж сил охорони правопорядку.

В українському суспільстві достатньо сформованими є уявлення про існування та значну поширеність практики протизаконного насильства в діяльності правоохоронних органів. Але, побоювання злочинності, з одного боку, відсутність можливості вплинути на діяльність сил охорони правопорядку, усвідомлення свого безсилля і неможливості вирішити проблему протизаконного насильства, з другого боку, надмірна жорстокість самого суспільства, яке переживає болючі для людей трансформації, з третього, – усе це створило ситуацію, коли половина населення допускає і виправдовує застосування правоохоронцями протизаконного насильства у виняткових випадках. Разом із тим, уявлення про поширеність протизаконного насильства в діяльності сил охорони правопорядку досить негативно впливає на оцінку ефективності їх діяльності, на готовність надавати їм допомогу та значно підриває довіру населення до них [3].

Порушення службової дисципліни та правопорушення, вчинені працівниками сил охорони правопорядку також відчутно заважають процесам побудови їх позитивного іміджу. Науковці виділяють низку найважливіших факторів об'єктивного та суб'єктивного порядку, які впливають на стан дисципліни й дотримання законності працівниками сил охорони правопорядку. До таких факторів відносять:

- якість професійної та службової підготовки працівників;
- морально-психологічний клімат у підрозділах;
- стресові фактори, які впливають на морально-психологічну стійкість працівників;
- відносини з населенням як визначальний фактор порушень дисципліни й законності;
- відповідність особистих психофізіологічних якостей професійним вимогам;
- рівень професійної майстерності;
- особиста дисципліна;
- система ціннісних орієнтацій як базова складова особистості працівника, що визначає соціальні потреби та засоби їх реалізації;
- мотивація професійної діяльності;
- професійна деформація.

Явище професійної деформації також певним чином впливає на формування іміджу сил охорони правопорядку. Отже, специфіка діяльності сил охорони правопорядку така, що їм доводиться постійно мати справу з негативними сторонами життя, піддаватися впливу чужої їм моралі, працювати в екстремальних умовах з великим морально-психологічним і фізичним навантаженням. Це іноді призводить до професійної деформації окремих працівників, яка виступає, по суті, і моральною деформацією.

Сутність деформації, як відзначає В.С. Медведєв, полягає, по-перше, в гіпертрофії професійно важливих рис, подальшій їх трансформації у протилежний бік. Так, пильність перетворюється в підозрілість, упевненість – у самовпевненість, спокійність – у байдужість, вимогливість – у прискіпливість, ретельність – у педантизм тощо. По-друге, відбувається актуалізація та розвиток соціально негативних рис, зокрема жорстокості, мстивості, брутальності, всездозволеності, цинізму, включаючи збочені форми їх прояву. По-третє, спостерігається атрофія окремих рис: втрачається переконаність у законслухняності громадян, можливості ефективної боротьби з правопорушеннями, особливо злочинністю. По-четверте, дисгармонійне, спотворене співвідношення окремих рис: гнучкість і шаблонність професійного мислення, службові і позаслужбові інтереси, матеріальні і естетичні потреби, об'єктивність і упередженість у сприйнятті та розумінні інших людей [1].

Професійна деформація працівників сил охорони правопорядку обумовлюється змістом, організацією та умовами діяльності. Деформуючий вплив службової діяльності наочно проявляється при зверненні до двох площин („діяльнісні” детермінанти):

1. До першої площини відносяться такі характеристики діяльності, що виступають детермінантами професійної деформації – зміст службових завдань, конфліктність, віктимність, стресовість.

2. Другу площину утворюють наступні характеристики діяльності – публічність, рольова поведінка, особливості ситуацій та кола об'єктів спілкування, психологічні суперечності при застосуванні професійних засобів, методів діяльності.

Індивідуально-особистісні характеристики виступають своєрідним внутрішнім фільтром, що блокує чи інтенсифікує зовнішній деформуючий вплив. За певних умов вони перетворюються у вторинні (після „діяльнісних”) детермінанти, функціонуючи у відносно автономному режимі.

Однією з передумов деформації особистості правоохоронця є так звані стресові фактори, які впливають на морально-психологічну стійкість працівників сил охорони правопорядку. На сьогодні визначено 54 стресових фактори, які тією чи іншою мірою впливають на поведінку та правосвідомість правоохоронців. Ці фактори об'єднуються у певні сфери і розподіляються наступним чином: сімейні справи; особисті інтереси; стосунки з керівництвом; стосунки з колегами; стосунки з громадянами; стосунки із злочинцями; зовнішні труднощі під час роботи; внутрішні труднощі під час роботи; специфіка служби; питання власної кваліфікації.

Через високий ступінь стресогенності професії надто високим є і ступінь конфліктності у стосунках правоохоронців з населенням. Саме він провокує певне ставлення громадян та виконує роль додаткового стимулу для неадекватно-агресивної поведінки працівників сил охорони правопорядку. До таких поведінкових особливостей правоохоронців відносять:

- нетактовне поводження з громадянами – звернення на „ти”, роздратована інтонація, неврахування віку громадян, образлива форма запитань;
- порушення службової етики – змішана форма одягу, зухвалий зовнішній вигляд, використання асоціального жаргону та ненормативної лексики;
- некваліфіковане проведення службових дій – затримання, вилучення доказів та речей без аргументованого пояснення причин, огляд та обшук без попередження, недбалість при оформленні документів;
- наявність стереотипів поведінки, що викликають роздратування, – міміка, жести, специфічні пози.

Всі наведені характеристики певним чином відбивають культуру поведінки і спілкування працівників сил охорони правопорядку, рівень їх професіоналізму та виступають важливими чинниками формування їх іміджу.

Проблему суїцидів в правоохоронних органах також не можна не враховувати під час аналізу причин формування негативної громадської думки. У свідомості пересічних громадян психічно невірноважена людина з табельною зброєю в руках – явище вельми загрозливе. Оскільки, проектуючи поведінку суїцидента в погонах, громадянин не може бути впевненим у тому, що завтра психічний розлад не штовхне правоохоронця спрямувати пістолет не в свій бік, а в протилежний – у бік тих проблем, які штовхають його на крайній крок.

Проблемою суїциду серед працівників сил охорони правопорядку в Україні почали займатися вітчизняні науковці в галузі психології та конфліктології ще понад 15 років тому, використовуючи досвід американської поліції. З'ясувалося, що за 1991-1993 рр. добровільний вихід з життя перевищував бойові втрати. Потім, завдяки терміново створеній психологічній службі, кількість самогубств вдалося зменшити. Сьогодні ситуація знову загострилася: від власних рук гине набагато більше охоронців правопорядку, ніж від бандитських куль та ножів.

Майже половина втрат серед правоохоронців припадає на самогубства. Через такі факти імідж сил охорони правопорядку зазнає досить негативного забарвлення.

Таким чином, в процесі формування позитивного іміджу сил охорони правопорядку, необхідно враховувати викладені вище проблеми та докладати значних зусиль для їх вирішення.

Література.

1. Медведєв В. С. Проблеми професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ (теоретичні та прикладні аспекти) : Монографія / В. С. Медведєв. – Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 1996. – 192 с.

2. Порфімович О. Л. Корумпованість та зловживання службовим становищем в органах внутрішніх справ як фактори впливу на формування негативного іміджу системи МВС України / О. Л. Порфімович // Вісник Української академії державного управління при Президентові України. – 2003. – №2. – С. 348-358.

3. Протизаконне насильство в органах внутрішніх справ: Соціологічний та історико-правовий аналіз / Кол. авт. ; За заг. ред. чл-кор. АПрН України, д-ра юрид. наук, проф. О. Н. Ярмиша; Передм. Ю. В. Луценка і Г. Й. Удовенка. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, Харківська правозахисна група, 2005. – 212 с.

4. Прохоренко О. Я. Громадськість – реальна протидія корупційним проявам / О. Я. Прохоренко // Статистика України. – 2002. – №3 (18). – С. 18-21.

Гіренко С.П.

Конфліктологічні аспекти психологічної безпеки працівників ОВС

Забезпечення особистої безпеки працівників силових структур – один з найбільш пріоритетних векторів наукових досліджень у нашій державі. Саме на створення достатньо високого рівня соціально-професійної, правової, психологічної та конфліктологічної безпеки працівників правоохоронної сфери під час несення служби та виконання професійних обов'язків повинна спрямовувати зусилля науковців різних напрямів та працівників практичних підрозділів наша держава.

Актуальність проблеми психологічної безпеки працівників різних правоохоронних підрозділів (внутрішніх військ, підрозділів охорони громадського порядку, державтоінспекції та інших оперативних служб) зумовлена подіями у державі, пов'язаними з організацією та проведенням масових соціально-політичних, культурних та спортивних явищ. Честь приймати Чемпіонат Європи з футболу у 2012 році вимагає від українських правоохоронців ретельної підготовки, відпрацювання конструктивних алгоритмів дій у ситуаціях групових конфліктних дій.

В ситуації соціального конфлікту, небезпеки та загрози громадському порядку, власному життю та здоров'ю працівники міліції, як правило, частково можуть послаблювати, або навіть, втратити контроль над собою, власним діями, над ситуацією, підлеглими, що нерідко призводить до трагічних наслідків і значних. Саме тому проблема психологічної безпеки правоохоронців в реальних та потенційних конфліктних ситуаціях потребує ретельного вивчення.

Дослідженням різних аспектів психологічної безпеки особистості (функціональних, індивідуально-типологічних, соціально-психологічних, мотиваційних, інформаційних та соціально-професійних) присвячені роботи К.Абульханової-Славської, Г.Андреєвої, Л.Дикої, В.Зазикіна, Г.Зараковського, Є.Ільїна, Є.Клімова, М.Котика, В.М'ясищева, Л.Петровської, В.Петровського, К.Платонова, В.Семенюк, В.Семіченко, З.Фрейда, К.Хорні, Л.Чайнової, В.Шадрікова, Л.Шликової, Є.Шорохова та ін..

Аналіз конфліктологічної складової безпеки фахівця, її роль та місце в процесі формування професійної культури та компетентності особистості представлений в роботах Г.Антонова, І.Вашенко, А.Гірника, В.Друзя, А.Звонка, А.Лукашенка, Л.Порохні, Б.Хасана.

На нашу думку, питання психологічної безпеки особистості постають не тільки в ситуаціях, коли особистості погрожує пряма небезпека з зовнішнього середовища (психологічна та фізична агресія, погроза життю та ін..). На думку Н.Л.Шликової, небезпеку несуть в собі невіддале професійне самовизначення особистості, невідповідність психологічних характеристик вимогам професії, стреси в професійній діяльності, порушення норм безпеки праці та ін.. Вивчення ж процесу формування психологічної безпеки фахівця дає можливість визначити мотивацію професійної діяльності та психосоціальні умови ефективного функціонування людини в професії [1].

Виявляючи певний результат психічної активності суб'єкта професійної діяльності, психологічна безпека впливає на соціально-психологічну адаптацію особистості до умов професійного середовища, психічну саморегуляцію її стану, стимулює формування та розвиток у фахівця певних особистісних якостей та ставлень.

Серед багатьох різновидів психологічної безпеки (національної, інформаційної, безпеки праці, життєдіяльності) ми хочемо особливо відзначити конфліктологічну безпеку особистості. Цей термін практично не зустрічається в науковій літературі, але, на нашу думку, є надзвичайно важливим для розуміння складності та багаторівневості багатьох професійних галузей, які за характером або змістом можна умовно віднести до розряду «конфліктонебезпечних». Такими ситуаціями є конфлікти соціальних груп (зіткнення фанатських угруповань різних футбольних клубів, представників різних політичних партій, радикально налаштованих одна проти одної, різні соціальні конфронтації, які останнім часом виникають у різних країнах, наприклад – у Греції, Франції, Росії, Мозамбіку, Киргизії). За характером своєї діяльності правоохоронні органи є органом, який повинен протистояти деструктивній агресії юрби, максимально забезпечивши при цьому не тільки громадську, але й власну безпеку

Для чіткого розуміння конфліктологічної складової особистісної безпеки фахівця нам потрібно звернути увагу на різновекторність розуміння та складові терміну «психологічна безпека особистості». Аналіз наукових публікацій, присвячених проблемам психологічної безпеки, дозволяє визначити як:

- 1) стан захищеності свідомості суб'єкта;

2) складне структуроване психологічне явище, яке впливає на особистість суб'єкта, його працездатність та результативність професійної діяльності;

3) багаторівнева категорія, що відображає якість життя та професійної діяльності, детермінованими психологічними, інформаційними, соціальними соціально-професійними впливами та вимогами зовнішнього середовища.

Таким чином, ми спостерігаємо поєднання різних підходів до визначення психологічної безпеки: індивідуального, соціального та поєднання двох попередніх. Зрозумілим стає поєднання відповідних чинників, що безпосередньо впливають як на особистість фахівця, так і на його стосунки з професійним середовищем. Адаптуючись до останнього, фахівець не тільки формує або корегує певні власні риси характеру та поведінки, але й згодом (за їх допомогою) набуває вмінь та навичок свідомого впливу на оточуючих

Загальними детермінантами наявності психологічної небезпеки працівників міліції є виражена невідповідність (конфлікт) між їх цінностями, службовими завданнями та боргом з одного боку та соціальною ситуацією, що склалась внаслідок виникнення перешкоди на шляху виконання професійних обов'язків.

Виконання службових обов'язків працівниками правоохоронних органів часто супроводжується активною дією різних конфліктних чинників – опором з боку правопорушників, злочинців, підозрюваних. В якості опонентів правоохоронців часто виступають як окремі особи, так і різні за складом та кількістю соціальні групи. Часто від компетентності правоохоронця залежить не тільки результат виконання завдання, а й особиста безпека (як фізична, так і психологічна). Основними негативними чинниками конфлікту, що впливають на психологічну безпеку працівників ОВС є:

Особистісно спрямовані наслідки: зменшення адекватності самооцінки; підвищена нервово-психічна збудливість та тривожність, часткова втрата контролю над емоційно-вольовою, звуження уваги на проблемі, погіршення настрою та психічного здоров'я людини, зменшення адекватності та об'єктивності сприйняття ситуації, проблеми соціально-психологічної адаптації.

Соціально спрямовані наслідки: зниження статусу та авторитету серед колег, руйнування стосунків з оточуючими, небезпека зовнішньої агресії та загроза своєму життю та життю колег.

Психологічними чинниками, що підвищують рівень психологічної безпеки працівників правоохоронних органів в конфліктних ситуаціях є:

1) Високий рівень конфліктостійкості особистості, тобто здатність правоохоронців оптимально організувати власну поведінку в конфліктних ситуаціях, спрямовуючи власні ресурси та зусилля на:

- пошук шляхів вирішення проблеми та обхід гострих кутів у спілкуванні з особою або соціальною групою;

- свідому відмову від зосередження уваги на психологічних конфліктогенах спілкування (образи, погрози, провокації тощо) та конфліктних установок на продовження боротьби;

- демонстрацію неконфліктного, бажано (в залежності від ситуації) дружнього ставлення до опонента;

- вираження принципності по відношенню до ситуації, а не до опонента.

Конфліктостійкість не обов'язково передбачає знаходження її носієм конструктивного варіанту вирішення суперечки, але є необхідною для нейтралізації конфліктостворюючих чинників особливо на перших етапах суперечки. Вона дає можливість не втягнути Вас в конфлікт, заважає маніпулювати Вами заради вигоди опонента. Крім того, демонструючи витримку та власну стійкість в емоційно складній ситуації, працівник міліції значно підвищує свій статус в очах опонента та спостерігачів, формуючи свій позитивний імідж та заслуговуючи повагу.

2) Розвинена конфліктологічна культура працівника ОВС – складна комплексна характеристика, яка, безумовно, не може протистояти конфліктній динаміці юрби, але забезпечує конструктивні та адекватні реакції особистості в ситуації конфлікту (переважно, міжособистого) та перед ним. Окремо слід відзначити такі складові культури, як:

- конфліктологічний досвід – знання та вміння, що сформувалися під час перебування в ситуаціях масових конфліктів в минулому;

- вміння швидко оцінювати ситуацію конфлікту та оперативно приймати адекватні їй рішення (перцептивний та когнітивний компоненти культури);

- психологічна підготовка особистості;

- висока комунікативна компетентність особистості, яка дає можливість змінити мотивацію опонента, послабити опір.

За результатами опитування, в якому приймали участь 136 курсантів ВНЗ МВС та працівників різних практичних підрозділів нами отримані основні чинники, які впливають на формування психологічної безпеки працівників ОВС(таблиця 1):

Таблиця 1

Показники, що складають основу психологічної безпеки працівників ОВС в конфліктних ситуаціях

Чинники психологічної безпеки в конфлікті	Курсанти 3-4 курсів (%)	Працівники міліції (%)
Конфліктостійкість особистості	34	58
Конфліктологічна практика (досвід)	28	65
Конфліктологічні знання	39	44,5
Психологічні знання	30	22
Компетентність керівництва	53	62
Комунікативна культура	46	44,5
Інші особисті якості (неконфліктність, толерантність, компромісність, поступливість та ін..)	17	9

Як можна бачити з таблиці 1, найбільш вагомими чинниками, які забезпечують психологічну безпеку правоохоронців в ситуаціях конфлікту на думку працівників міліції є власний конфліктологічний досвід (65%), організаційна компетентність керівництва (62%) та високий рівень конфліктостійкості особистості. На думку курсантів, такими чинниками виступають компетентність керівництва (53%) та комунікативна культура правоохоронців (46%).

Таким чином, формування конфліктологічної компетентності, конфліктостійкості та культури працівників ОВС є, на нашу думку, одним із провідних шляхів підвищення їх психологічної безпеки, активно сприяє процесам професіоналізації та адаптації суб'єктів правоохоронної сфери, особливо в сьогоденних умовах її підвищеної конфліктності.

Література.

1. Шлыкова Н.Л. Психологическая безопасность субъекта профессиональной деятельности: Дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.03 / Н.Л.Шлыкова.- М., 2004.- 332 с.

Горелишев С.А., Побережний А.А.

Автоматизація процесу психологічного відбору військовослужбовців, які приймають участь у охороні громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів вищого рівня

У процесі службової діяльності військовослужбовцям внутрішніх військ нерідко доводиться працювати у різних складних ситуаціях. Одним із різновидів таких ситуацій є сукупність умов і обставин, пов'язаних з попередженням і припиненням суспільно небезпечної поведінки натовпу як передумов до виникнення масових заворушень, у тому числі й при проведенні футбольних матчів.

Специфіка їх діяльності, зростання ролі у підтриманні громадського порядку та протидії негативним проявам у суспільстві визначають необхідність посилення психологічного складника у забезпеченні ефективності їх функціонування [1]. Це потребує поглиблених психологічних досліджень при відборі військовослужбовців, які залучаються до забезпечення громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів вищого рівня.

Автоматизацію діяльності фахівців, що проводять психологічне обстеження, варто розглядати як одну з обов'язкових умов удосконалення системи професійного психологічного відбору і супроводу професійної діяльності.

У НДЦ були успішно проведені роботи по створенню автоматизованого психодіагностичного комплексу, який являє собою інструментарій психолога. Розроблений комплекс дозволяє автоматизувати процес збору первинної інформації про психологічні фактори, що впливають на ефективність виконання завдання по охороні громадського порядку (ОГП) в екстремальних умовах,

зокрема при проведенні масових спортивних заходів, а також сформувані рекомендації по відбору кандидатів, придатних для виконання цього завдання.

Для прогнозування ефективності діяльності військовослужбовця по ряду попередньо обмірюваних характеристик, які отримані по тестах Кеттелла й Смирнова, використовується множинний регресійний аналіз (МРА).

Спочатку психолог за допомогою розробленого комплексу формує показник ефективності діяльності військовослужбовця по виконанню даного завдання, використовуючи оцінки експертів й результати попереднього психологічного тестування. Цей показник ефективності при цьому розглядається як залежна змінна від психологічних показників тестів Кеттелла та Смирнова. Застосовуючи МРА, одержується профіль прогнозування у вигляді [2]:

$$Y = b + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_px_p + e \quad (1)$$

де Y - залежна змінна показника ефективності виконання завдання; $x_1, x_2 \dots x_p$ - незалежні змінні психологічних показників; $b, b_1, b_2 \dots b_p$ - параметри моделі, отримані за допомогою психодіагностичного комплексу, e - помилка прогнозування.

Далі проводиться психологічне тестування військовослужбовців, які залучаються до виконання завдання з ОГП, по тестах Кеттелла й Смирнова. За результатами тестування психодіагностичний комплекс, використовуючи профіль (1), прогнозує ефективності виконання завдання кожним військовослужбовцем, по яких психолог приймає рішення про доцільність залучення обстежуваного військовослужбовця до виконання завдань з ОГП.

Таким чином, застосування автоматизованого психодіагностичного комплексу дозволяє значно спростити й прискорити процес відбору військовослужбовців, що залучаються до ОГП під час проведення масових спортивних заходів.

Література.

1. Кириченко І. О. Шляхи удосконалення наукового супроводу службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку / І. О. Кириченко, В. Ю. Богданович, В. В. Крутов, О. М. Крюков, В. К. Майборода, О. М. Морозов, Б. М. Олексієнко, Л. М. Пелепейченко, А. Л. Пономаренко, А. І. Семенченко, О. П. Снігерьев, О. В. Тімченко, О. М. Шмаков // Честь і закон. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – № 1. – С. 3–12.

2. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных / А.Д. Наследов, учебное пособие. – Санкт-петербург: Изд. «Речь», 2004. – 391 с.

Протидія інформаційно-психологічному впливу: структурний компонент психологічної безпеки військовослужбовців внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань

Основним видом професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України є службово-бойова діяльність, яка визначається як сукупність охоронних, режимних, ізоляційно-обмежувальних, захисних заходів (дій), що проводяться у мирний час, за надзвичайних обставин та у воєнний час з метою охорони об'єктів, громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, законності та правопорядку, суверенітету і територіальної цілісності держави, її конституційного ладу. Загалом службово-бойова діяльність є видом правоохоронної діяльності, яка властива силам (формуванням) внутрішньої безпеки держави і полягає у виконанні правоохоронних завдань переважно через їх службову діяльність правоохоронними методами, а при загостренні обстановки – і військовими методами.

За результатами проведених нами досліджень військовослужбовці внутрішніх військ виконують свої службові обов'язки в особливих та екстремальних умовах, які потребують великого напруження психічних і фізичних ресурсів та пов'язані з ризиком для життя та здоров'я.

При виконанні службово-бойових завдань на військовослужбовців здійснюється негативний інформаційно-психологічний вплив, особливо в умовах виникнення заворушень суспільно-політичного характеру, а також при проведенні масових заходів, у тому числі - під час проведення міжнародних спортивних заходів. Цей вплив здійснюється з метою погіршення морально-психологічного стану військовослужбовців, що є умовою зниження психологічної готовності до діяльності або відказу її виконувати.

Так, при проведенні міжнародних спортивних заходів ЄВРО-2012 між вболівальниками різних команд під час проведення футбольних матчів можуть виникнути конфлікти, які пов'язані з результатами закінчення футбольних матчів, негативними взаємовідносинами між ними, оцінками суддів гри та інші. Ці конфлікти можуть привести до порушення громадського порядку і втручання правоохоронних органів, діяльність яких у засобах масової інформації часто висвітлюється необ'єктивно, що посилює як психологічний, так і інформаційний вплив на військовослужбовців.

Як свідчить досвід функціонування силових структур, успішність професійної діяльності особового складу в умовах проведення міжнародних спортивних заходів значною мірою визначається уміло здійсненою протидією негативному інформаційно-психологічному впливу. Це у повній мірі стосується і діяльності внутрішніх військ МВС України.

Негативний інформаційно-психологічний вплив травмує психіку практично здорової людини, і як наслідок, може привести до зниження ефективності професійної діяльності. Тому, на наш погляд, протидія негативному

інформаційно-психологічному впливу має бути структурним компонентом психологічної безпеки військовослужбовців внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань.

Реалізація змісту протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, як структурного компоненту психологічної безпеки військовослужбовців внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань, полягає у формуванні в особового складу комплексу знань, вмінь та навичок щодо протистояння маніпулятивним впливам на їх свідомість, здійснення саморегуляції своїх психічних станів.

Таким чином, визначення протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, як структурного компоненту психологічної безпеки військовослужбовців внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань та її здійснення дозволять забезпечити збереження їх психічного здоров'я та надійну професійну діяльність. Здійснення протидії негативному інформаційно-психологічному впливу в умовах виникнення заворушень суспільно-політичного характеру, а також при проведенні масових заходів, у тому числі під час проведення міжнародних спортивних заходів, потребує наукових розробок щодо її змісту та впровадження в службово-бойову діяльність внутрішніх військ.

Дежурный Л.И., Неудахин Г.В.

Особенности психологического статуса личного состава сил охраны правопорядка при оказании первой помощи в случае чрезвычайной ситуации с большим количеством пострадавших при проведении массовых мероприятий. Простейшие методы профилактики и борьбы с негативным влиянием таких ситуаций на психологическое состояние сотрудников

Массовые мероприятия (спортивные соревнования, выступления артистов, выставки и т.п.) для их участников является событием, несущим преимущественно положительные эмоции. Однако личный состав сил охраны правопорядка во время проведения этих мероприятий испытывает дополнительную нагрузку – как физическую (связанную с выполнением основных профессиональных обязанностей), так и психоэмоциональную. В случае же развития чрезвычайной ситуации эта нагрузка может вырасти в разы и крайне негативно повлиять на психологическое и физиологическое состояние сотрудников, приведя к снижению эффективности их действий на месте происшествия. В тяжелых случаях эта нагрузка может иметь далеко идущие последствия в виде развития различных патологий, в том числе и психосоматических заболеваний.

Какого же рода чрезвычайные ситуации могут спровоцировать подобное ухудшение психологического статуса сотрудников сил охраны правопорядка? Прежде всего, это любое происшествие на массовом мероприятии, сопровождающееся появлением большого количества пострадавших. Общеизвестно, что социально значимые события (в том числе и спортивные

состязания международного уровня) являются объектом заинтересованности со стороны криминальных структур и террористических организаций, стремящихся дестабилизировать ситуацию путем организации и проведения террористических актов. Одним из примеров такого рода является приведение в действие взрывного устройства во время парада, посвященного Дню Победы в российском городе Каспийск (9 мая 2002 года). Результатом стала гибель 45 человек. Не следует забывать и о риске техногенных катастроф – например, в 2007 году при обрушении стены стадиона погибло около 10 человек.

Таким образом, в ходе проведения массового мероприятия может произойти происшествие, в ходе которого могут пострадать его участники. В результате пострадавшим потребуется оказание помощи, и личный состав сил охраны правопорядка будет принимать активное участие. Что же будет оказывать негативное влияние на психический статус сотрудников, и каким образом возможна профилактика и борьба с этим влиянием?

Во-первых, сам факт происшествия. Шум обвала, грохот взрыва, стоны раненых зрителей (а, возможно, и сотрудников) может вызвать у представителей личного состава психологический ступор – неспособность принимать быстрые и правильные действия в подобной ситуации. Методом профилактики развития такого состояния могут стать предварительные психологические тренинги и качественная подготовка, в том числе и по первой помощи. Конечно же, уже в ходе ликвидаций последствий происшествия важную роль играет грамотное и четкое руководство операцией, роль лидера команды, контролирующего ситуацию и адекватно реагирующего на ее изменения.

Во-вторых, развитие паники – неконтролируемых действий людей, направленных на спасение от реальной или воображаемой угрозы. Следует отметить, что при развитии чрезвычайной ситуации во время массовых мероприятий личному составу сил охраны правопорядка придется иметь дело с групповой (от нескольких десятков) и массовой (до нескольких тысяч людей) паникой; при этом во время панических действий могут возникать дополнительные человеческие жертвы и материальные разрушения. В большинстве случаев паника возникает от отсутствия предварительной информированности граждан о действиях в чрезвычайных ситуациях, от отсутствия информации характере произошедшего. Для избежания этого перед началом массовых мероприятий следует предусмотреть различные способы информирования граждан о том, как себя вести в критической ситуации. Личному составу в случае развития чрезвычайного происшествия следует также сообщать гражданам в тактичной спокойной форме о характере происшествия, об отсутствии опасности в данный момент. Одним из важнейших действий сотрудников является выявление и возможная изоляция так называемых паникеров, или индукторов паники — людей, которые могут стать лидерами толпы в чрезвычайных обстоятельствах. При этом они могут очень быстро уверить толпу в ложной целесообразности необходимых действий с помощью выразительных жестов или громких криков, что может лишить людей возможности осуществлять взаимовыручку и соблюдать общепринятые правила

поведения в человеческом обществе. В итоге толпа многоруким многоногим организмов, крушащим и давящим все на своем пути. Удаление паникера как катализатора паники, как правило приводит к уменьшению интенсивности панических настроений в толпе и к снижению выраженности негативных последствий паники.

В-третьих, необходимость оказывать первую помощь большому количеству пострадавших. В этом случае сотрудникам сил охраны придется делать сложный выбор, кому из пострадавших следует оказывать помощь в первую очередь, а кто из раненых может «подождать». Естественно, что в условиях крайнего дефицита времени и ресурсов подобный выбор может быть крайне затруднен, что будет вызывать у сотрудников состояние выраженного эмоционального напряжения. Для снижения подобных эффектов всему личному составу, на наш взгляд, необходимо провести подготовку по формированию устойчивых практических навыков по первой помощи. При этом особое внимание следует уделить так называемой сортировке пострадавших (триажу) – выделению раненых, которым помощь оказывается как можно скорее. Знание основных принципов сортировки позволит в критической ситуации быстро и эффективно выполнить необходимые для спасения жизни пострадавших мероприятия.

Таким образом, очевидно, что для снижения негативного влияния чрезвычайной ситуации во время массовых мероприятий на психологический статус личного состава сил охраны правопорядка ведущее значение имеют различные профилактические действия, практическая реализация которых может привести к повышению эффективности и сохранению работо- и трудоспособности сотрудников.

Литература.

1. Гаврилец И.Г. Психофизиология человека в экстремальных ситуациях — Киев, 2006. - С. 76-90
2. Александровский Ю.А., Лобастое О.С. и др. Психогении в экстремальных ситуациях. - М., 1991. - С. 43-59, 88-93.
3. Молярко В.А. Особенности проявления паники в условиях экологического бедствия // Психологический журнал. - 1992. - Т. 13. - №2. - С. 66-73.

Дежурный Л.И., Лысенко К.И., Неудахин Г.В.

Интернет ресурсы по первой помощи и первой психологической помощи

Проведение любых массовых мероприятий, в том числе и спортивных, сопряжено с опасностью одновременного появления большого числа пострадавших, связанного с возможными массовыми беспорядками, террористическими актами и др. Необходимость одновременного оказания медицинской помощи большому числу пострадавших может привести к тому, что служба скорой медицинской помощи не справится с оказанием помощи и транспортировкой всех пострадавших. В этом случае особое значение

приобретает оказания первой помощи, в том числе и первой психологической помощи, сотрудникам силовых структур, которые будут обеспечивать массовое мероприятие. Необходимость и важность оказания первой психологической помощи при большом числе пострадавших приобретает особое значение, т.к. окружающая обстановка будет оказывать дополнительное негативное влияние на пострадавшего.

В связи с этим большое значение приобретает адекватная подготовка сотрудников силовых структур по правилам оказания первой помощи и первой психологической помощи, в том числе и большому числу пострадавших.

Учитывая то, что правила оказания первой помощи и сердечно-легочной реанимации развиваются, и со временем изменяются по мере получения новых научных данных и результатов практической деятельности важно, чтобы сотрудники силовых структур и другие потенциальные участники оказания первой помощи постоянно получали современную информацию по этим вопросам. Одним из наиболее массовых и широкодоступных источников информации в последнее время стал Интернет.

Исходя из вышесказанного, мы решили проверить, какую информацию о различных аспектах оказания первой помощи и первой психологической помощи мы сможем получить в сети Интернет.

На основании результатов информационного поиска в русскоязычном секторе сети Интернет, следует отметить 2 основные особенности:

- во-первых, ограниченные (по сравнению с развитыми странами) возможности Интернет-доступа в нашей стране;
- во-вторых, большее количество ключевых слов, используемое для информационного поиска, обусловленное тем, что основным термин «первая помощь» был нормативно закреплен только в ноябре прошлого года.

Поэтому для проведения поиска было необходимо использовать следующие ключевые слова: «первая помощь», «первая медицинская помощь», «доврачебная помощь», «неотложная помощь», «самопомощь», «взаимопомощь», «обеспечение безопасности жизнедеятельности», «оказание первой (медицинской) помощи», «обучение первой помощи».

В результате мы получили значительное количество ссылок по первой помощи, которые были объединены в следующие группы:

1. Сайты обучающих центров – Интернет-страницы организаций, ведущих подготовку граждан правилам и навыкам оказания первой помощи. Количество и качество информации по первой помощи на данных сайтах различно. Наиболее часто содержатся сведения о юридических аспектах оказания помощи и возможной ответственности граждан, а также манипуляциях, которые рекомендуется или не рекомендуется осуществлять с пострадавшим. В ряде случаев сайты содержат текстовые файлы по правилам оказания первой помощи и видеоуроки. При этом многие сайты содержат не утвержденные приемы, методики и алгоритмы оказания первой помощи.

2. Сайты производителей и (или) поставщиков обучающего оборудования. На этих сайтах содержится информация преимущественно о производимой (или

реализуемой) ими продукции. В ряде случаев имеются примеры сайтов, совмещающих признаки двух первых категорий.

3. Непрофильные сайты, содержащие отдельные темы, посвященные первой помощи и частично (косвенно) касающиеся ее оказания. К ним можно отнести, прежде всего, разнообразные форумы. Как правило, они посвящены туризму, экстремальным видам спорта, оружию, различным единоборствам, опасным видам деятельности, сайты по охране труда, безопасности жизнедеятельности и т.п., в том числе сайты, посвященные подготовке водителей. Особенностью этих сайтов является то, что, в большинстве своем, на них содержится разрозненная информация об оказании первой помощи; в большинстве случаев рекомендации даются людьми, не имеющими соответствующей подготовки. К этой же группе сайтов можно отнести Интернет-ресурсы, созданные энтузиастами (зачастую, немедиками) - например, сайт «Первая помощь» или «Первая помощь.su».

4. Сайты медицинских организаций и электронные медицинские библиотеки. В эту группу были объединены страницы с информацией по первой помощи, созданные силами профессиональных медицинских работников, преподавателей и студентов средних и высших медицинских учебных заведений. Так же, как и предыдущая, эта группа довольно многочисленна, и также разнообразна в отношении объема и порядка оказания первой помощи. Довольно значительное количество информации об оказании первой помощи находится в электронных библиотеках («Большая медицинская библиотека», «Медицинская библиотека «Medlib.ws» и т.п.), энциклопедиях. Однако поиск нужных сведений на этих страницах может быть затруднен ввиду того, что не везде информация о первой помощи выделена в отдельные ссылки и может быть рассеяна.

5. Сайты официальных органов здравоохранения различного уровня (таких, как Минздравсоцразвития РФ, Всемирная организация здравоохранения – Российский офис) также содержат на страницах своих сайтов информацию о первой помощи, однако, как правило, она не выделена в отдельные разделы, что затрудняет ее поиск. Кроме этого, эти сведения, в большинстве случаев, ограничиваются официальными документами, предназначенными преимущественно для специалистов в области здравоохранения, и могут не иметь непосредственного отношения к участникам оказания первой помощи.

Изучение зарубежных Интернет-ресурсов показало следующее.

В большинстве развитых стран для обозначения первой помощи существует единый международный термин “first aid”. Именно он и стал основным при проведении информационного поиска. Дополнительно нами были использованы другие распространенные термины: «resuscitation (cardiopulmonary resuscitation)», «basic life support» и «emergency care».

Структура зарубежных сайтов примерно соответствует таковой в русскоязычной части Интернета, но существует несколько принципиальных отличий:

1. Все обучающие центры, ведущие подготовку различных категорий граждан по первой помощи, осуществляют эту деятельность на основании рекомендаций, предложенных общеизвестными международными и национальными обществами

– Международным Красным Крестом, Европейским советом по реанимации, Американской Ассоциацией Сердца и т.д. Нами не было найдено ни одной Интернет-страницы, на которой была бы размещена информация о разработанных кем-либо методиках оказания первой помощи, не соответствующих официальным. Это имеет важное значение для рядовых пользователей сети Интернет, поскольку не затрудняет им поиск нужной информации и гарантирует то, что они ознакомятся на сайте с современными рекомендациями.

2. Объем информации, содержащейся на Интернет-страницах основных международных организаций, имеющих отношение к первой помощи значителен – от правовых аспектов до плакатов и руководств по первой помощи. Это повышает простоту и скорость поиска необходимых сведений для пользователей, поскольку им не приходится изучать большое количество сайтов.

3. Очень важным является доступность информации о правовых аспектах оказания первой помощи, при этом нормативные акты кратко разъясняются, и информация хорошо структурирована.

4. Довольно широко на зарубежных сайтах встречается приглашения добровольцев (волонтеров) для участия в различных благотворительных программах по оказанию первой помощи пострадавшим. Особенно широко волонтерское движение представлено в странах Европы и США.

Таким образом, информационный поиск дал следующие результаты:

- зарубежные Интернет-ресурсы, по большей части, содержат полную и достоверную информацию, которую легко найти и использовать любым категориям пользователей для повышения информированности и уровня готовности к оказанию первой помощи;

- для российских Интернет-пользователей зарубежные сайты могут представлять ограниченный интерес ввиду языкового барьера и того, что сведения, указанные там, могут быть неприменимы в нашей стране;

- поиск необходимых и объективных сведений о первой помощи в русскоязычном сегменте сети Интернет может представлять определенные затруднения в силу целого ряда причин (проблемы с терминологией по первой помощи, большое количество «самодеятельных» сайтов и т.п.);

- в настоящее время в русскоязычном Интернет-пространстве отсутствует сайт (или сайты), которые содержали бы наиболее полную информацию обо всех аспектах первой помощи;

- наличие сайтов, на которых содержатся указания на методики оказания первой помощи, не утвержденные официальными документами, может снижать качество оказания первой помощи, приводить к неблагоприятным результатам.

На наш взгляд, исходя из вышесказанного, необходимо создать отечественный русскоязычный сайт (портал), который был бы посвящен экономическим, юридическим, образовательным, материальным и прочим аспектам оказания первой помощи. При этом необходимо, чтобы в целевую аудиторию этого сайта входило максимально возможное количество участников оказания первой помощи. Для увеличения степени объективности содержащейся на нем информации, создаваемый сайт должен иметь официальный статус и быть

информационным представительством в сети Интернет органа, осуществляющего нормативно-правовое регулирование в сфере здравоохранения. На наш взгляд, это мероприятие повысило бы информированность участников оказания первой помощи, позволило бы по принципу «обратной связи» оперативно реагировать на замечания и предложения целевой аудитории и, в конечном итоге, могло бы повысить частоту и качество оказания первой помощи.

В заключении необходимо отметить, что на основании проведенной работы Российский фонд фундаментальных исследований (РФФИ) поддержал проект создания такого информационного ресурса (сайта). В течение 2010 года была проведена работа по обоснованию и созданию данного сайта, который начнет работать с 01.01.2011. Название сайта «Вся первая помощь», адрес в Интернет www.allfirstaid.ru. Данный сайт не будет статичным. Планируется его постоянное обновление и пополнение по мере появления новых нормативных документов по вопросам первой помощи, программ обучения правилам оказания первой помощи, методик и приемов оказания первой помощи, средств и устройств для оказания первой помощи.

Дяченко І.М., Васищев В.С.

Психологічні особливості розвитку підліткового футбольного фанатизму

В процесі підготовки України до проведення чемпіонату Європи з футболу в 2012 році, одним з головних питань постає питання забезпечення безпеки населення, глядачів, вболівальників та самих спортсменів. Величезної складності і значущості задачі з охорони громадського порядку під час проведення даного турніру, покладаються на військовослужбовців внутрішніх військ МВС України. Тому в процесі підготовки особового складу необхідно розглядати та враховувати всі проблемні питання, які можуть виникати під час даного турніру, їх причини та наслідки.

Як показує світовий досвід проведення чемпіонатів по футболу, про який йшла мова в серпні 2010 року на міжнародному науково-практичному семінарі в Донецькому юридичному інституті, в ході підготовки до чемпіонату необхідно формувати нову філософію взаємин між громадянами і правоохоронними органами, яка полягає в забезпеченні безпеки не каральними заходами, а шляхом співробітництва [3].

З цією метою необхідно досліджувати психологічні аспекти виникнення і протікання такого феномену як футбольний фанатизм. Особливу увагу в цьому питанні слід приділяти підліткам, бо саме вони (через особливості становлення їх психіки) частіше попадають під негативний вплив цього явища.

Підлітковий вік – гостро протікаючий перехід від дитинства до дорослості, коли переплітаються суперечливі тенденції. З одного боку, для цього складного періоду показові негативні прояви, дисгармонія в побудові особистості, згортання раніше сталої системи інтересів дитини, що спричиняє характер його поведінки по

відношенню до дорослих. З іншого боку, підлітковий вік відрізняється і безліччю позитивних факторів: зростає самостійність дитини, різноманітнішими і змістовнішими стають стосунки з іншими дітьми і дорослими, значно розширюється сфера його діяльності і так далі [2]. Головне, даний період відрізняється виходом дитини на якісно нову соціальну позицію, яка формує його самооцінку

Протиріччя між самооцінкою і оцінкою його особистості оточуючими може привести підлітка до пошуку груп, приналежність до яких сприяє задоволенню потреби в самоповазі [1].

Звернутись за допомогою до дорослих підлітки не можуть – внутрішні установки не дозволяють цього зробити. Вони вже не діти, але ще і не дорослі. Вони шукають себе, своє місце в світі. І часто знаходять його в якійсь субкультурі, яка, як здається на перший погляд, допомагає знайти просте вирішення всіх проблем. Там підлітки вбачають сталу систему, яку вони не бачать в суспільстві і в своїх сім'ях.

Різнманітність субкультурних течій, що йдуть із заходу, приваблює юнаків і дівчат, тому що там вони отримують все, що їм потрібно на даному етапі: свободу самовираження, спілкування, референтну групу, що складається з таких же, як вони.

Існує велика кількість субкультур, всі вони мають під собою певну філософію, набір цілей і цінностей, стиль в одязі і в музиці, певні закони і ритуали. Найпоширенішими серед сучасної молоді є: готи, емо, аніме, футбольні і музичні фанати.

Футбольні фанати в сучасному своєму вигляді, - досить молодий суспільний рух. Він бере початок з середини 60-х рр. минулого століття в Англії, коли з'являється молодіжна течія, чиїм головним інтересом був футбол. Навколо цього інтересу і починає складатися субкультура футбольного фанатства: мода, сленг, спільна манера поведінки, спільність інтересів і так далі У самій Англії всі 70-і і 80-і роки проходять під знаком футбольних фанатів, а якщо говорити точніше - футбольних хуліганів.

Досить швидко це явище вийшло за межі Англії. Футбольні фанати почали з'являтися у всіх європейських країнах, навіть в СРСР, захищеним, здавалося б, щільною інформаційною завісою. Подібно до того, як протікали зміни в більшості країн колишнього Радянського Союзу, історія української фан-культури по-справжньому розпочалася лише із занепадом комуністичної епохи, що припала на кінець 80-х - початок 90-х років.

Кажучи про феномен футбольного фанатизму, важливо відзначити, що не кожен вболівальник є фанатом. Адже більшість вболівальників боліють зовсім не на стадіоні, а біля екранів телевізорів. Хтось просто час від часу ходить на стадіон, щоб вболівати за улюблену команду. Причому часто це дорослі люди, що сформувалися, які таким чином позбавляються від стресів і знімають напругу. Футбол зовсім не є їх сенсом життя. Це принципова відмінність просто вболівальників від фанатів.

Але дехто (**в основному підлітки**), використовують футбол як банальний привід побитися. Вболівальник, який відносить себе до фанатського руху – це людина, що дотримується певних правил поведінки, традицій, кодексу честі якщо хочете (не бити «не фанатів», не використовувати під час сутичок предмети що колють, ріжуть). А ось ті, хто не дотримується норми поведінки, прийнятій в класичному фан-русі, швидше відносяться вже до футбольних хуліганів. **Саме останні є головним боєм правоохоронних органів, оскільки найчастіше саме ці групи є учасниками битв до і після футбольних матчів.** У них своя ідеологія, свої угруповання, цінності, свій образ ворога. Саме їх можуть використовувати в своїх інтересах різні політичні сили.

Дослідження асоціації психічного здоров'я, проведені напередодні чемпіонату світу по футболу-2006, показали, що футбольні матчі роблять значний вплив на наші емоції, самооцінку і особистісні якості. Причому, як правило, позитивний. Більш того, виявилось, що футбольні матчі настільки благотворно позначаються на психічному здоров'ї, що кількість звернень до психіатрів скорочується у багато разів. Таким чином, виходить, що футбол – прекрасний психотерапевтичний засіб.

Література.

1. Реан А.А., Социальная педагогическая психология. / А. Реан, Я. Коломинский. - Питер, 1999
2. Фридман Л.М. Психология детей и подростков / Фридман Л.М. - М.: Изд-во Института психотерапии, 2003
3. Підготовка підрозділів громадської безпеки та спеціального призначення внутрішніх військ до проведення Євро-2012: матеріали міжнародного науково-практичного семінару, (Донецьк, 11 серпня 2010 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу до збірн.: http://www.dli.donetsk.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=542:novini-11-08-10&catid=4:novini&Itemid=9

Іванова О.В.

Окремі питання психологічної підготовки працівників ОВС до забезпечення охорони громадського порядку під час проведення в Україні Чемпіонату Європи 2012 року з футболу

Praemonitus praemunitus.

(Попереджений-озброєний)-латинське прислів'я.

Діяльність працівників правоохоронних органів здійснюється нерідко в напружених, мінливих, оперативно складних ситуаціях, що наповнені психічною напругою та часто переростають в психологічне протиборство. Саме ці обставини вимагають наявності у працівників ОВС високорозвиненої громадянської свідомості та відповідальності, психічної стійкості та надійності, високого рівня професійної майстерності, що проявляються в психологічній готовності ефективно виконувати завдання.

Ефективна діяльність фахівців в екстремальних умовах можлива лише за умови повноцінної підготовленості до цього засобами гуманітарної, спеціальної, технічної, фізичної психологічної та морально-етичної підготовки. Для повноцінної підготовки фахівців, що забезпечують охорону громадського порядку, в тому числі й при масових заходах, повинні бути психологічно готовими до виконання професійних функцій в умовах масових безпорядків, бути компетентними в питаннях особливостей екстремальних ситуацій.

Зутички фанів команд в стані некерованого емоційного збудження та екзальтації часто призводять до важких наслідків. Показники чисельності членів натовпу сприяють прояву ефекту геометричної прогресії в емоційному зараженні людей. Експресивний натовп легко перетворюється в діючий (агресивний або панічний). Натовп вболівальників в будь-який момент може стати простою сумою смертельно переляканих, або розлючених індивідів. Паніка-стан переляку, що супроводжується різким послабленням вольового самоконтролю. За кількістю безпосередніх людських втрат масова паніка зазвичай переважає агресивний натовп, але і за віддаленими наслідками їй не поступається. Особливого значення набуває врахування як фізіологічних, так і загальнопсихологічних факторів поведінки учасників натовпу. «В натовпі людина спускається на декілька щабелів цивілізації» і стає досяжною до елементарних маніпулятивних впливів. В стихійній масовій поведінці реалізуються примітивні механізми та закономірності, які за своєю сутністю, в більшості випадків, деструктивні. Зазвичай, поведінка натовпу здається процесом, позбавленим будь-яких закономірностей, будь-якої керованості. Потрібно враховувати динамізм явища, щоб мінімізувати втому, агресію людей тощо, та пов'язані з цим неочікувані події. Засоби попередження масових форм деструктивної поведінки пов'язані з врахуванням її передумов (факторів).

Подібні ситуації, умови, обставини здійснюють на працівників правоохоронних органів сильний психологічний вплив і мають назву екстремальних (особливих, виняткових, надзвичайних). Вони створюють великі складності в рішенні професійних задач, потребують від особового складу психологічної стійкості, особливої підготовленості, уміння діяти за таких умов. Потрібно бути озброєними знаннями про можливу небезпеку та психологічно бути готовими до протидії.

Недостатній рівень правосамосвідомості й законослухняності молоді, в поєднанні з неблагоприємними характеристиками соціально-економічної обстановки в Україні в загальній сукупності обумовлюють особливе значення психологічного супроводження заходів з охорони громадського порядку, зокрема, під час проведення спортивних змагань. Підготовка працівників органів внутрішніх справ до охорони громадського порядку під час проведення спортивних заходів повинна здійснюватись з урахуванням не тільки специфіки виконання службових завдань, але й психологічних аспектів цього напрямку діяльності, причому не лише засобами професійної підготовки, але й внесення до освітньо-професійних програм підготовки працівників ОВС окремих дисциплін психологічного циклу (соціальна психологія, юридична психологія, психологія

масової поведінки, психологія екстремальних ситуацій тощо). Професію працівників ОВС відносять до типу «людина-людина», тому професійна компетентність та професійна майстерність фахівців буде пов'язана не стільки із знанням норм права, скільки з їхньою психологічною компетентністю. Оскільки не тільки знання норм права, наказів та інструкцій, але й знання людей, їхньої психології дозволить їм правильно розумітися на складних переплетеннях людських відносин та поведінки, приймати вірні рішення. Про професійну майстерність працівника можна говорити лише тоді, коли він володіє сукупністю професійних психологічних знань, вмінь та навичок.

Психологічну готовність працівника ОВС до професійної діяльності умовно можна представити двома складовими: знання власних психологічних особливостей, вміння використовувати власні резерви; знання психології різних категорій людей і вміння використовувати їх у своїй роботі.

Основною метою психологічної підготовки є практична підготовка працівників до успішного подолання психологічних труднощів службової діяльності та правильного врахування її психологічних аспектів. При психологічній підготовці формуються потрібні вміння виявляти психологічні чинники, аналізувати їх на науковому рівні та правильно оцінювати екстремальні ситуації; розвивається інтерес до психолого-педагогічних аспектів діяльності, прагнення до пошуку обґрунтованих відповідей на складні життєві та службові питання, здатність глибше вивчати і краще розуміти мотиви вчинків людей і будувати з ними свої взаємини, виходячи з особливостей службових ситуацій та її учасників; виробляється схильність до психологічного самоаналізу, самооцінки.

Формування професійно розвинених якостей, навичок і вмінь забезпечується не лише під час лекцій та семінарів, але й перш за все, в ході проведення практично орієнтованих навчальних занять, тренувань і вправ.

Таким чином, підсумком психологічної підготовки є формування стану професійно-психологічної готовності працівника органів внутрішніх справ як сукупності психофізіологічних, морально-психологічних і соціально-психологічних якостей, які відповідають особливостям службової діяльності і виступають внутрішньою умовою її успішного здійснення.

Ілюк О.О.

Методика оцінювання та прогнозування психологічних втрат і психологічної безпеки військовослужбовців на основі їх морального духу та морально-психологічного стану

Сучасні методики оцінювання психологічних втрат особового складу розроблені для частин і підрозділів які ведуть бойові дії на основі санітарних втрат. Але досвід свідчить, що більшість силових структур у сучасних умовах виконують службово-бойові завдання при відсутності дії факторів бойової обстановки і без санітарних втрат. Тому є нагальною потреба у розробленні

методики оцінювання психологічних втрат та психологічної безпеки особового складу частин і підрозділів при виконанні службово-бойових завдань в умовах мирного часу при відсутності санітарних втрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях вітчизняних науково-педагогічних працівників розглядаються методичні аспекти прогнозування й розрахунку психогенних втрат серед особового складу у бойових умовах [1, 2], пропонуються підходи щодо розроблення методики оцінювання психологічної безпеки особового складу [3].

Мета статті – запропонувати структурно-функціональні засади методики оцінювання психологічних втрат і психологічної безпеки особового складу в умовах повсякденної діяльності і виконання службово-бойових завдань.

Виклад основного матеріалу. Психіка особового складу повсякденно знаходиться під впливом як захисної так і руйнівної дії об'єктивної дійсності.

Захисну дію об'єктивної дійсності позначено категорією “*базовий психологічний захист*” – це сукупність захисних дій суспільства, держави, організації, самої особистості і природних явищ щодо забезпечення життєдіяльності людини. Показник базового психологічного захисту тотожний показнику рівня людського фактора, як сукупності раціональних і чуттєвих якостей (морального духу, морально-психологічного стану) особового складу.

Руйнівну дію об'єктивної дійсності, яка відображається на військовослужбовцях у формі психологічних втрат позначено категорією “*базові психологічні втрати*” – це різниця між особистісними поглядами на ідеологічні та політичні процеси у суспільстві, зобов'язаннями держави щодо соціального захисту військовослужбовців, сподіваннями на сформованість соціально-психологічних явищ у військових колективах, амбіціями щодо особистісних якостей, бажаним комфортом природних явищ і реальною захисною дією названих чинників за оцінкою особового складу частин і підрозділів.

Відношенням показників захисної дії названих та інших чинників (психологічного захисту) до показників їх руйнівної дії (психологічних втрат) визначається психологічна безпека особового складу у повсякденних умовах, яку узагальнено категорією “*базова психологічна безпека*”.

У якості вихідного положення для оцінювання рівня базового психологічного захисту, базових психологічних втрат, базової психологічної безпеки пропонуються показники морального духу (МД) і морально-психологічного стану (МПС) особового складу. *Методологічною основою для такого підходу є філософське положення про раціональний і чуттєвий рівні психіки людини.* Структурно-функціональна схема оцінювання та прогнозування психологічних втрат і психологічної безпеки особового складу в умовах повсякденної діяльності та виконання службово-бойових завдань наводиться на Рис. 1.

Умовні позначення, що використані на Рис 1: РМД – рівень морального духу; РІС – рівень ідейного складника МД; РЕС – рівень економічного складника МД; РПС – рівень політичного складника МД; РСПС – рівень соціально-психологічного складника МД; РАС – рівень адміністративного складника МД; РАРПЗ – рівень абсолютного раціонального психологічного захисту; РРРПЗ –

рівень реального раціонального психологічного захисту; РРПВ – рівень раціональних психологічних втрат; РМПС – рівень морально-психологічного стану; РДС – рівень демографічного складника МПС; РОС – рівень особистісного складника МПС; РСС – рівень службового складника МПС; РМС – рівень морального складника МПС; РПКС – рівень природно-кліматичного складника МПС; РАЧПЗ – рівень абсолютного чуттєвого психологічного захисту; РРЧПЗ – рівень реального чуттєвого психологічного захисту; РЧПВ – рівень чуттєвих психологічних втрат; РБПВ – рівень базових психологічних втрат; РБПБ – рівень базової психологічної безпеки; КВРПЗ – коефіцієнт ваги раціонального психологічного захисту; КВЧПЗ – коефіцієнт ваги чуттєвого психологічного захисту; КВРПВ – коефіцієнт ваги раціональних психологічних втрат; КВЧПВ – коефіцієнт ваги чуттєвих психологічних втрат; КВБПВ – коефіцієнт ваги базових психологічних втрат; n1 – кількість складників базового психологічного захисту; n2 – кількість складників базових психологічних втрат; РСПВ – рівень ситуаційних психологічних втрат; РРСПВ – рівень реальних ситуаційних психологічних втрат; РПСПВ – рівень прогнозованих ситуаційних психологічних втрат; РСПБ – рівень ситуаційної психологічної безпеки; РРСПБ – рівень реальної ситуаційної психологічної безпеки; РПСПБ – рівень прогнозованої ситуаційної психологічної безпеки.

Для оцінювання БПЗ, БПВ, СПВ застосовано 100 бальну шкалу оцінювання і чотирьохрівневу градація показників.

Психологічні втрати які отримують військовослужбовці під дією психологічних загроз в умовах виконання службово-бойових завдань (СПЗ) позначено категорією “ситуаційні психологічні втрати” (СПВ). Рівень СПВ визначається за формулою: $РСПВ = \frac{ЗКНДуСПЗ \times МПШО}{К}$. Де: ЗКНДуСПЗ –

загальний коефіцієнт негативної дії усіх СПЗ; МПШО – максимальний показник 100 бальної шкали оцінювання, МПШО = 100. К – емпіричний коефіцієнт, К = 10.

Усі СПЗ класифіковано на 4-и види негативної дії (незначної, значної, великої, небезпечної), а кожний вид СПЗ на 4-и підвиди інтенсивності негативної дії (низької, середньої, підвищеної, масованої). Кожному виду СПЗ визначено шкалу коефіцієнтів психологічних втрат, а кожному підвиду СПЗ – фіксований показник коефіцієнта психологічних втрат у межах шкали відповідного виду СПЗ (табл. 1).

ЗКНДуСПЗ при виконанні службово-бойових завдань визначається за універсальною формулою. $ЗКНДуСПЗ = (1a \times n3 + 1б \times n4 + 1в \times n5 + 1г \times n6) + (2a \times n7 + 2б \times n8 + 2в \times n9 + 2г \times n10) + (3a \times n11 + 3б \times n12 + 3в \times n13 + 3г \times n14) + (4a \times n15 + 4б \times n16 + 4в \times n17 + 4г \times n18)$.

Де: 1а ... 4г – коефіцієнти підвидів СПЗ, що визначені у табл. 1; n3 ... n18 – кількість СПЗ відповідних підвидів СПЗ, згідно табл. 1, що визначені експертами і беруться для розрахунку ЗКНДуСПЗ. У якості експертів для визначення конкретних видів і підвидів СПЗ, що негативно впливають (впливали, впливатимуть) на особовий склад при виконанні службово-бойових завдань, виступають офіцери виховної роботи при участі командирів і штабів.

Таблиця 1

Види рівнів дії СПЗ	Діапазон коефіцієнтів видів негатив-ної дії СПЗ	Коефіцієнти підвидів інтенсивності дії СПЗ			
		а) низької	б) середньої	в) підвищеної	г) масованої
1. Незначної	0,001-0,250	1 а – 0,032	1 б – 0,095	1 в – 0,158	1 г – 0,220
2. Значної	0,251-0,500	2 а – 0,282	2 б – 0,346	2 в – 0,408	2 г – 0,472
3. Великої	0,501-0,750	3 а – 0,532	3 б – 0,596	3 в – 0,659	3 г – 0,722
4. Небезпечної	0,750-1,00	4 а – 0,782	4 б – 0,846	4 в – 0,908	4 г – 0,971

Для уніфікації і систематизації роботи посадових осіб щодо оцінювання та прогнозування психологічних втрат, усі типові СПЗ зосереджено у 4-х таблицях, складених за видами СПЗ.

Відношення базового психологічного захисту до ситуаційних психологічних втрат узагальнено категорією “ситуаційна психологічна безпека”.

РБПЗ класифіковано на: *високий, середній, низький, загрозливий*.

РБПВ і РСПВ та їх видів класифіковано на: *незначні, значні, великі, небезпечні*.

РБПБ і РСПБ класифіковано на: *задовільний і незадовільний*, ґрунтуючись на тому, що безпека – або є, або немає.

Рівень морального духу і морально-психологічного стану особового складу частин і підрозділів оцінюється за допомогою методик наведених у навчальних посібниках [4, 5].

Людський фактор як складник бойового потенціалу військових формувань держави, що характеризує людей, – це сформована об’єктивною дійсністю інтегральна єдність раціональних і чуттєвих якостей особового складу, які спонукають військовослужбовців до виконання військового обов’язку, визначають їх поведінку, впливають на їх стан, службово-бойову і особисту діяльність в умовах мирного і воєнного часу. *Складниками людського фактора є:* моральний дух і морально-психологічний стан особового складу [5; 14].

Моральний дух особового складу – це стійка сукупність ідейних переконань, політичної свідомості, соціальної захищеності та професіоналізму військовослужбовців, рівня розвитку військових колективів та адміністративної діяльності керівного складу, які системно і взаємозалежно формують внутрішню готовність особового складу до виконання військового обов’язку, створюють оптимальні умови для виконання поставлених службово-бойових завдань і спонукають до дій. [4; 8].

Морально-психологічний стан особового складу – це сукупність душевних переживань, які генеруються на чуттєвому рівні психіки людини при взаємодії з об’єктивною дійсністю та усвідомленні особистісних якостей, через систему

психологічного захисту активно впливають на психічне здоров'я військовослужбовців та проявляються у моральній діяльності [5; 15].

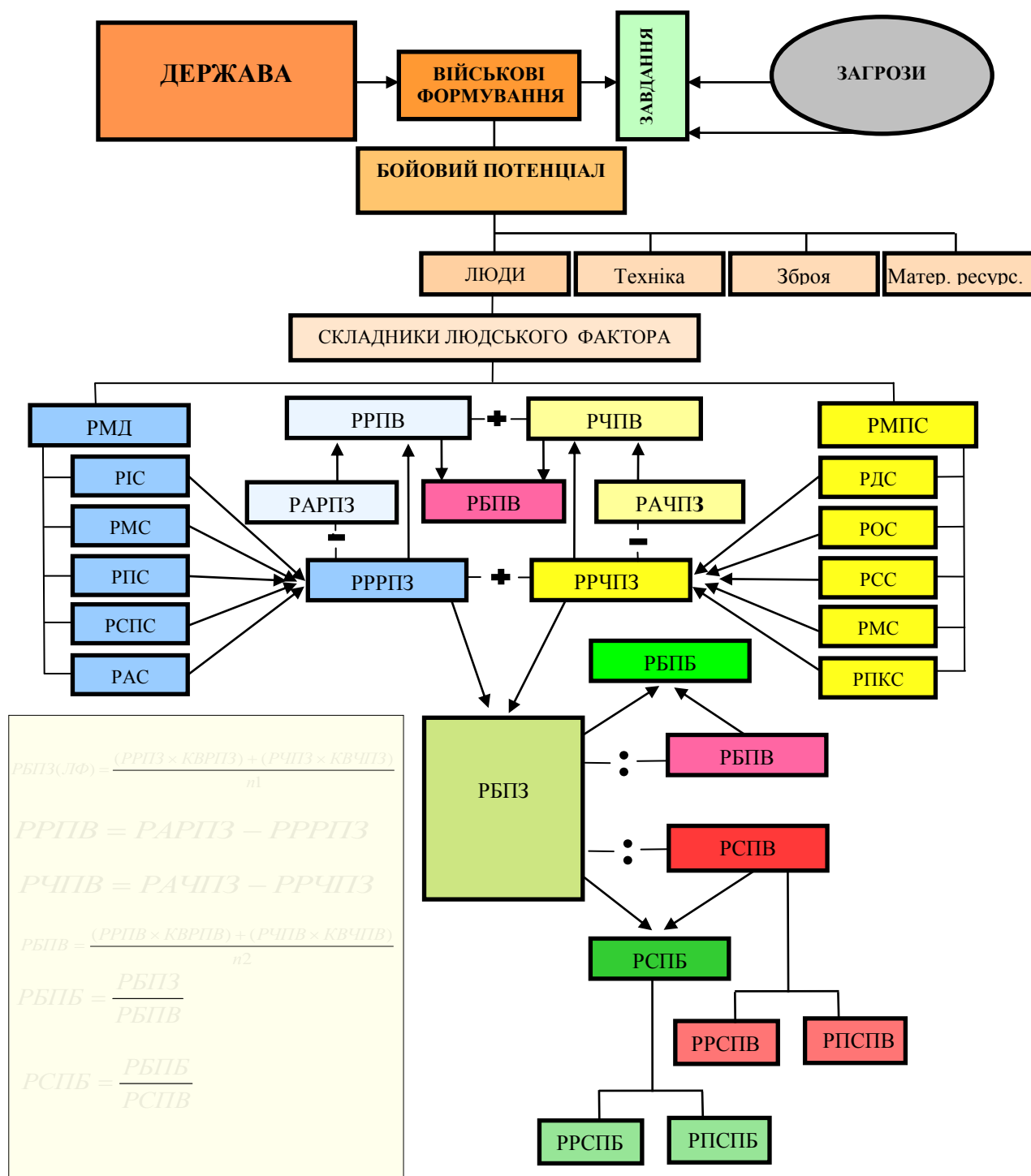


Рис. 1. Структурно-функціональна схема методики оцінювання та прогнозування психологічних втрат і психологічної безпеки особового складу в умовах повсякденної діяльності та виконання службово-бойових завдань.

Для прискорення необхідних розрахунків розроблено програми автоматизованого розрахунку РМД, РМПС, РПВ, РПБ особового складу частин і підрозділів.

Висновки

1. Оцінювання психологічних втрат і психологічної безпеки особового складу ґрунтується на показниках їх морального духу, морально-психологічного стану і негативної дії ситуаційних психологічних загроз в умовах виконання службово-бойових завдань.

2. Запропонована методика дає можливість комплексно оцінювати та прогнозувати психологічні втрати, психологічну безпеку особового складу в умовах повсякденної діяльності та при виконанні службово-бойових завдань, визначати причини їх збільшення (пониження), проводити обґрунтовані заходи щодо їх покращення, враховувати отримані результати для рішень командирів (начальників) щодо застосування частин і підрозділів при виконанні службово-бойових завдань, організації навчання та виховання особового складу.

Література.

1. О. А. Блінов. Прогнозування психологічних втрат // Зб. наук. праць Київського військового гуманітарного інституту. – 1998. № 1. – С. 9-15.
2. В. В. Ягупов. Методика прогнозування й розрахунку психогенних втрат серед особового складу. Військове виховання: історія, теорія та сучасність: навч. пос. за ред. В. В. Ягупова. – К. : “Graphic&Design”, 2002. – С. 447-455.
3. О. О. Ілляк. Комплексний підхід до розроблення методики оцінювання психологічної безпеки особового складу / О. О. Ілляк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Харків, 18 листопада 2009 р. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – С. 57-64.
4. О. О. Ілляк. Методика оцінювання морального духу особового складу частин і підрозділів внутрішніх військ: навч. пос. / О. О. Ілляк. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – 88 с.
5. О. О. Ілляк. Методика оцінювання морально-психологічного стану особового складу частин і підрозділів внутрішніх військ: навч. пос. / О. О. Ілляк. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – 68 с.

Каплюченко О.П., Кравченко О.В.

Психологічна допомога військовослужбовцям внутрішніх військ в умовах надзвичайних ситуацій

Психологічна допомога – це комплекс психологічних, організаційних, медичних заходів, спрямованих на забезпечення успішного подолання військовослужбовцями внутрішніх військ психотравмуючих обставин надзвичайної ситуації, збереження боєздатності і попередження розвитку у них посттравматичних стресових розладів.

Психологічна допомога військовослужбовцям внутрішніх військ є складовою частиною психологічного забезпечення їх професійної діяльності. Основними видами надання психологічної допомоги військовослужбовцям являються:

- психологічна підтримка;
- психологічна реабілітація [3].

Психологічна підтримка спрямовується на актуалізацію наявних і створення додаткових психологічних ресурсів, що забезпечують активні дії військовослужбовців в умовах надзвичайної ситуації. Психологічна підтримка надається в профілактичному плані з метою попередження розвитку негативних психічних явищ усім військовослужбовцям, а як засіб психологічної корекції застосовується по відношенню до осіб із симптомами непатологічних і патологічних психогенних реакцій.

Досвід роботи з військовослужбовцями, що піддаються бойовому стресу, дозволяє виділити основні способи психологічної підтримки: комунікативні, організаційні та аутогенні [2].

Комунікативні способи психологічної підтримки:

- ✓ вербальні (словесні, мовні) – доведення до військовослужбовців мобілізуючої інформації: переконання типу: “Ми справлялись і не з такими завданнями, впораємося і з цим”; навіювання типу: “Ти впораєшся з цим!”; підкріплення типу: “Молодець!”, “Орел!”, “Герой!”; психологічне зараження настроєм типу: “Мужики ми чи ні?”; жарти, накази, загрози й інше;
- ✓ візуальні – контакт очима, схвальна пантоміміка й інше;
- ✓ тактильні – дотики, потискання руки, поплескування по плечу, “стенання” й інші;
- ✓ емоційні – знаходження поруч в тяжку хвилину, співчуття, дружня посмішка й інші;
- ✓ діяльнісні – особистий приклад активних і рішучих дій, підтримка діями, причащення сигаретою, водою і т. п.

Організаційні способи психологічної підтримки:

- ✓ припинення або послаблення інтенсивності дії психотравмуючих чинників надзвичайної ситуації (виведення військовослужбовця в безпечне місце; ліквідація або блокування джерел травматизації і т. п.);
- ✓ попередження контактів військовослужбовця з особами, що піддалися деморалізації;
- ✓ тверде управління діями підлеглих, постановка чітких завдань на продовження службово-бойових дій типу: “Петров! Злочинці праворуч, за палаючим автобусом. Знищити!” або “Петров! Подивися на Сидорова. Він робить правильно. Роби як Сидоров!”;
- ✓ організація доцільного чергування напруженої діяльності, відпочинку, сну, вчасного прийому їжі і т. п. [3].

Аутогенні способи психологічної підтримки (самодопомога) при їхньому якісному засвоєнні є найбільш ефективним засобом регулювання психічної діяльності. Надзвичайна ситуація пред'являє до методів психічного саморегулювання жорсткі вимоги. По-перше, вони повинні бути ефективними,

тобто в короткий термін (3-5 хв.) давати відчутний результат. По-друге, вони не повинні мати побічних ефектів (млявість, розслабленість, зниження уваги або, навпаки, підвищення психічної напруги). За нашою думкою, таким вимогам відповідають способи саморегулювання, побудовані на основі дії механізмів взаємозв'язку типів дихання, тонуусу скелетних м'язів і станів нервової і психічної систем людини.

Так, відомо, що нервові імпульси з дихальних центрів мозку розповсюджуються на його кору і змінюють її тонус. При цьому тип дихання з коротким і енергійним вдихом і повільним видихом викликає зниження тонуусу центральної нервової системи, зумовлює зняття емоційної напруги. Повільний вдих і різкий видих тонізують нервову систему, підвищують активність її функціонування. Таким чином, для того, щоб у стресогенній ситуації набути спокою, зняти надмірну або неактуальну психічну напруженість, необхідно виконати 8-10 коротких вдихів (використовуючи рухи нижньої частини живота) і повільних тривалих видихів.

Навпаки, для того, щоб максимально мобілізуватися, побороти сумнів у своїх силах, подолати “мандраж”, необхідно виконати 8-10 дихальних процедур з повільним, тривалим вдихом і різким, енергійним видихом. З цією ж метою використовуються прийоми зміни тонуусу скелетних м'язів. Доведено, що довільна напруга м'язів сприяє підвищенню і підтриманню психічної активності, гальмуванню небажаних реакцій на діючий або очікуваний стимул. Для зняття надмірної або непотрібної в даний момент психічної активності, навпаки, необхідне мускульне розслаблення (релаксація).

У ризиконебезпечній обстановці, як і в мирному житті, стресові переживання безпосередньо пов'язані з напругою якогось м'яза або групи м'язів. Тому для “розрядки” негативних переживань (страху, невпевненості у собі, неспокою та інших) необхідно виконати вправу типу “релаксація”. Вона виконується в три етапи. На першому етапі, помітивши негативні зміни у своєму стані (тривога, підвищена чутливість до зовнішніх впливів, роздратованість, сухість у роті, скутість, неспроможність зосередитися на чомусь і т.п.), потрібно знайти ту групу м'язів, що в даний момент найбільш напружена. На другому етапі необхідно відчути, як безпосередньо пов'язані між собою погане самопочуття і напруга у м'язах. На третьому етапі вимагається вольовим зусиллям розслабити напружені м'язи. Для цього можна уявити, що вони стають тістоподібними, млявими. Як правило, поліпшення психічного стану відбувається практично миттєво.

Розрядці негативних емоційних станів і підтриманню бадьорого настрою допоможе вправа “Розслаблення за контрастом”. Тут релаксація досягається через напругу. Потрібно напружити, наприклад, кисті рук, а після цього максимально їх розслабити і т.п. Разом з розслабленням повинно прийти і відчуття звільнення від напруги, що потрібно всіляко посилювати.

З метою зняття гострої і хронічної втоми очей у військовослужбовців, чия діяльність припускає інтенсивну експлуатацію зорового аналізатора, необхідно виконати вправу “зіркість”. Для цього потрібно ввести в здійснювану діяльність коротку (1-2 хв.) перерву для виконання простих окорухових процедур:

подивитися праворуч, ліворуч, вниз, вверху, зробити декілька одночасних рухів очима і головою в протилежні боки.

З метою зниження інтенсивності больових відчуттів при травмах, пораненнях, ударах тощо рекомендується вправа “видихання болю”. Знаходячись у будь-якому положенні, розслабитися, встановити рівне дихання. Після цього, роблячи вдих, уявити, що в грудях формується хмара цілющих життєвих сил, наприклад, сіро-блакитного кольору. Далі уявити болючу дільницю, “побачити” хворий орган, що є коричнево-чорного кольору. Після чого, роблячи повільний видих, направити цілющу хмару на хворий орган, спостерігаючи, як вона огортає болючу дільницю, вириває шматки болю і викидає з тіла. Вправа повторюється до тих пір, доки вона не “вичистить” больовий орган і останній не набуває природного кольору [2] .

У випадку більш важких психічних розладів (висловленого невротичного або психотичного характеру) виникає необхідність в проведенні заходів *психологічної реабілітації*.

З ким же повинна проводитися психологічна реабілітація і в чому її відмінність від інших видів психологічної допомоги? Відповідь на це питання пов'язане з визначенням того, як відбувається у людини відновлювальний процес. Якщо під час відновлювального періоду психологічні труднощі не виникають, а ті, що виникли, достатньо ефективно переборюються людиною самостійно, то психологічна допомога буде носити психопрофілактичний характер і виражатися в психологічному інформуванні, консультуванні, психологічній і соціально-психологічній підтримці військовослужбовця та членів його сім'ї, використанні спеціалізованих психологічних методів, що прискорюють відновлення, а при необхідності – супроводжуватися проведенням превентивної психодіагностики.

При виникненні у військовослужбовця відхилень від нормального процесу відновлення з ним повинна проводитися психокорекційна робота, а при вияві стійких психологічних труднощів – надаватись психотерапевтична допомога. Ці дві форми психологічної допомоги так само, як і перераховані вище, можуть здійснюватися підготовленим психологом у взаємодії з медичним персоналом. Крім того, у всіх зазначених вище випадках суб'єктом відновлювального процесу залишається сам військовослужбовець.

На відміну від зазначених вище форм психологічної допомоги, психологічна реабілітація повинна здійснюватися в тих випадках, коли відновлювальний процес можливий тільки за участю спеціалістів. Вона являє собою процес організованого психологічного впливу, спрямованого на відновлення такого стану психічного здоров'я військовослужбовців, що дозволяє достатньо ефективно вирішувати службово-бойові завдання.

У традиційному варіанті психологічна реабілітація є складовою частиною медико-психологічної реабілітації і повинна проводитися з військовослужбовцями, які проходять лікування у зв'язку з травмами, опіками, психічними розладами та т.інш. У деяких випадках медико-психологічна реабілітація може доповнюватися фаховою і соціальною реабілітацією.

У нетрадиційному варіанті психологічна реабілітація являє собою вид психологічної допомоги, що надається військовослужбовцю, який переживає або

гострі реакції на актуальний стрес, або загострення відстрочених негативних психологічних наслідків, відстрочених реакцій і відстрочених розладів, обумовлених раніше пережитим стресом, що травмує психічно. Очевидно, що і при другому варіанті психолог повинен тісно взаємодіяти з медиками, а військовослужбовець на час реабілітації звільнитися від виконання службових обов'язків і знаходитись або в стаціонарних умовах медичних підрозділів, або в реабілітаційному відділенні госпіталю або санаторії.

У другому варіанті психологічна реабілітація є центральною ланкою реабілітаційного процесу і доповнюється або медичною реабілітацією, або тільки визначеною медичною допомогою. За наявності відповідних умов, у медичному підрозділі може здійснюватися неспецифічна психологічна реабілітація, що може починатися і закінчуватися в умовах підрозділу або бути першим етапом наступної, спеціалізованої психологічної реабілітації в умовах госпіталю або санаторію.

Неспецифічність або специфічність психологічної реабілітації повинна визначатися складністю наявних у людини психологічних проблем і ступенем спеціалізації засобів психологічного впливу, необхідних психологу для вирішення завдань психологічної реабілітації.

Заходи психологічної корекції та психологічної реабілітації, спрямовані на збереження моральних цінностей і адекватного сприйняття соціальної дійсності, формування установки на самостійне вирішення проблем, необхідно починати якомога раніше і продовжувати до повного відновлення в постраждалих спроможностей до соціально-психологічної адаптації [2; 4; 5].

До найбільш поширених методів надання психологічної допомоги військовослужбовцям у надзвичайних ситуаціях відносяться такі звичайні на перший погляд аспекти соціальних стосунків, як:

- прояви співчуття;
- схвалення поглядів, відношень, стосунків, намірів і дій;
- розкриття обмеженості помилкових суджень і вчинків;
- зрушення акцентів з переживання невдач на перспективи і успіх;
- натхнення позитивними прикладами подолання негараздів;
- звернення уваги на невизначені причини конкретних психологічних труднощів;
- систематизація чинників, що викликають психологічні труднощі;
- оцінка індивідуальних можливостей і спроможностей подолання психологічних труднощів;
- сумісний пошук психологічних залежностей проблемних ситуацій;
- вирішення проблеми внаслідок аналітичного перетворення в інший вигляд;
- визначення схованих і комбінованих варіантів розрішення проблеми;
- застосування нейропсихологічних технологій підстрахування, рейреймінгу і деф'юзінгу у відношенні до об'єкта надання допомоги;
- психологічний дебрифінг;
- психофізична релаксація;

- з'ясування змістоутворюючих професійних і життєвих мотивів;
- розкриття важливості духовного самовизначення і розвинення [1] .

Висновки. Таким чином, від повноти і якості психореабілітаційної роботи буде залежати не тільки відновлення боєздатності військовослужбовців, але і соціальне самопочуття особового складу, членів їхніх сімей, рівень морально-психологічного стану, профілактика аутодеструктивної поведінки, злочинів і подій, що у більшості випадків є наслідком професійного стресу і PTSD.

Література.

1. Іванова О.В., Ірхін Ю.Б., Ярема Н.Ю. Професійна підготовка практичних психологів ОВС: Навчально-методичний посібник. – К.: Київський нац. Ун-т внутр. справ, ДП «Друкарня МВС». 2008. – 98 с.
2. Бандурка О.М. та ін. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу ОВС України: Науково-практич. посібник. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. Справ, 2005. – 319 с.
3. Кравченко О.В., Тімченко О.В., Христенко В.Є. Психологічне забезпечення діяльності ОВС в ризиконебезпечних ситуаціях оперативно-службової діяльності. – Х., 2002.
4. Тімченко О.В. Синдром посттравматичних стресових порушень: концептуалізація, діагностика, корекція та прогнозування: Монографія. Х., 2000.
5. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. Ред.. проф. О.В. Тімченка – К.: ТОВ «Август-Трейд», 2007. – 502 с.

Карпець Л.А., Приходько В.С.

Мовленнєва компетентність як невід'ємна складова підготовки майбутніх спортсменів-футболістів (особливості підготовки до Євро-2012)

Вища освіта скерована на формування фахової культури, важливими складовими якої є мовленнєва компетентність та комунікативна досконалість. Здобуття вищої освіти передбачає необхідність опанування мовної сфери обраної спеціальності. Якість підготовки фахівців у вищих навчальних закладах залежить від розроблення нетрадиційних підходів до визначення змісту, організаційних форм і методів навчання з огляду на мету і специфіку діяльності ВНЗ, а у спортивному ВНЗ сьогодні й з участю у Євро-2012.

Проблема якості освіти не є новою: протягом багатьох років вона визначала діяльність закладів освіти в нашій країні. Та сьогодні важливо впроваджувати системи управління якістю, яка б не лише гарантувала підготовку фахівців відповідно до державних стандартів, але й забезпечувала передбачуваність результатів освітнього процесу. Швидкі зміни розвитку суспільства визначають необхідність оновлення не лише змісту, але й методів і умов, які сприятимуть впровадженню принципів системного навчання, інтегруванню діяльнісного підходу в процесі підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах. Один із найважливіших факторів підготовки майбутніх спеціалістів у галузі фізичної культури і спорту – це мовленнєва обізнаність фахівців.

В українському суспільстві фізичне виховання завжди посідало одне з чільних місць, тому й підготовка фахівців з фізичної культури і спорту повинна бути всебічною, зокрема й мовленнєвою. Як приклад, зупинимося на підготовці тренерів з футболу, адже футбол уже давно став значним явищем у житті суспільства. Футбол – одна з наймасовіших ігор нашого століття, яка приваблює до себе молодь, формує почуття патріотизму, гідності за свою націю. Саме рівень спортивних досягнень футболістів і ставить сьогодні високі вимоги перед студентами-футболістами різноаспектної цілеспрямованої багаторічної підготовки.

Мовленнєва компетентність повинна стати потужним фактором у професійній підготовці футболістів за різних взаємопов'язаних умов, як-от: читання різних джерел, якими репрезентоване стилістичне розмаїття рідної та іноземних мов (наукова, художня, публіцистична та ін. література); стеження за фаховою термінологією кожної з мов, якими вони послуговуються з метою уникнення інтерференційних помилок; вироблення навичок самоконтролю й самокорекції, враховуючи мовленнєві норми.

Якість підготовки визначається мовленнєвими знаннями, вміннями та навичками, отриманими студентами у ВНЗ, сформованістю професійно необхідних особистісних якостей. Знання про потрібні професійні якості особистість може усвідомити через ціннісні орієнтації, тому фундамент нової системи вищої освіти має будуватися не лише виходячи з потреб тільки ринку праці, але й з принципу задоволення потреб самої особистості у вищій освіті, її інтелекту та її подальшій самореалізації як висококваліфікованого спеціаліста. Таким чином, основними напрямками впровадження такого принципу ми вважаємо забезпечення їх максимально можливими шляхами вибору елітарної підготовки здібних і активних студентів, формування відповідної професійної та інтелектуальної культури (сукупність професійної підготовки фахівця, гнучкості та адаптивності мислення, володіння необхідними методологічними та методичними технологіями, завдяки яким студенти орієнтуються в умовах існуючих систем науково-інформаційного пошуку та управління).

Сьогодні студентів у ВНЗ потрібно опанувати закономірності щодо функціонування мовних норм у конкретних мовленнєвих ситуаціях і використовувати їх у різних видах фахової мовленнєвої діяльності. Відсутність мовленнєвих знань помітно знижує рейтинг фахівця, позбавляючи його професійної перспективи, адже саме ці знання, безперечно, становлять фундамент освіченості та професіоналізму.

Саме у ВНЗ студенти-спортсмени повинні засвоїти науковий стиль як функціональний різновид національної літературної мови, спортивну термінологію як найрухомішу, найдинамічнішу частину лексики мови спеціальності. Зокрема, кожен студент повинен уміти визначити роль і місце іншомовних слів та їх власне українських відповідників у спортивній терміносистемі.

Набута студентами-футболістами під час навчання у ВНЗ філологічна освіченість уможливлуватиме високий рівень подальшої професійної самоосвіти,

сприятиме реалізації фахових знань у продуктивні способи мовленнєвої діяльності, результуватиме подалі комунікативну спроможність під час проведення Євро-2012.

Кобикова Ю.В.

К проблеме проституции и секс-туризма в Украине

В ходе подготовки к футбольному чемпионату Евро-2012 сотрудникам милиции необходимо обратить пристальное внимание на проблемы проституции и секс-туризма. Опыт предыдущих Чемпионатов мира показывает, что с прибытием из-за рубежа большого числа болельщиков, вопрос секс-индустрии быстро набирает актуальность.

Например, во время недавнего Чемпионата мира в ЮАР кроме местных работниц коммерческого секса (согласно статистике, каждая вторая путана в ЮАР ВИЧ-инфицирована), болельщикам предоставляли свои услуги РКС из Европы. Острые проблемы бедности, СПИДа и преступности так и не были решены, а лишь еще больше обнажились, делая ЮАР менее привлекательной для туристов в будущем. «Праздник футбола» для африканцев принес только сиюминутную радость. Опыт Греции в проведении спортивного мероприятия мирового масштаба, Олимпиады 2004, в этом направлении также оказался плачевным.

Не сложно предположить, что в Украину за быстрой наживой потянутся проститутки не только из стран СНГ, но и из дальнего зарубежья. Следовательно Украина, как следующая на очереди «хозяйка» футбольного чемпионата «Евро 2012», рискует получить ряд серьезнейших проблем.

Проституция – это миллиардный теневой доход, особенно на период таких грандиозных мероприятий, как Чемпионат Европы по футболу. Как социальное явление проституция влечет за собой не только падение престижа страны, но и рост заражения населения СПИДом и венерическими заболеваниями. Также возрастает угроза криминальных конфликтов за передел территории между желающими заработать на человеческих слабостях. Данным положением вещей уже обеспокоен ряд неправительственных женских организаций.

Для профилактики отрицательных последствий деятельности работниц коммерческого секса следует принять ряд мер. Оптимальными видятся криминализация клиента и официальное осуждение спроса на торговлю женским телом, а именно:

- информировать футбольных болельщиков о том, что проституция в Украине незаконна;
- развернуть социальную программу, направленную на борьбу с проституцией;
- разработать визуальные решения и «слоган» на тему борьбы с проституцией и разместить их в местах скопления болельщиков.

Неправительственные женские организации в свою очередь предложили следующие меры по борьбе с проституцией в Украине:

- принять закон о криминализации лиц, пользующихся услугами проституток;
- признать проблему секс-туризма в Украине на государственном уровне и определиться с юридической и моральной оценкой этого явления;
- запретить въезд в Украину иностранным гражданам, которые были замечены в секс-турах;
- увеличить наказание за сутенерство и сводничество;
- усилить и активизировать борьбу государственных структур с секс-мафией в Украине.

Следует приложить усилия к тому, чтобы Евро-2012 улучшил имидж и поднял престиж Украины, а не усугубил уже существующие проблемы и не принес новые. Борьба с секс-туризмом и проституцией в нашей стране является одним из приоритетных направлений для органов внутренних дел Украины.

Коновалова Л.М.

Професійно-психологічна підготовка працівників підрозділів міліції громадської безпеки по охороні громадського порядку

На виконання вимог УЄФА по забезпеченню безпеки учасників фінальної частини чемпіонату Європи з футболу в 2012 році, який проходить в Україні, питання психологічної готовності задіяних працівників міліції є пріоритетним.

В органах внутрішніх справ України професійна підготовка рядового й начальницького складу визначається наказами МВС України 2003 року №1444, №1458 як організований, безперервний і цілеспрямований процес з оволодіння знаннями, спеціальними вміннями і навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань [1, 2]. Але йдеться мова лише про навчання без урахування основ сучасної андрагогіки, яка визначає процеси формування нових соціальних установок.

Обмеженість науково обґрунтованих рекомендацій і навчально-практичних посібників призводить до того, що теоретична підготовка працівників не надає їм належного комплексу знань, а практична майже відсутня. Тому основною метою цього дослідження є спроба визначити деякі аспекти реалізації програми професійно-психологічної підготовки.

Працівник підрозділу міліції громадської безпеки для психологічного впливу на осіб, які негативно сприймають його правомірні вимоги повинен:

- мати високий рівень психологічної стійкості; психічну та фізичну витривалість, здатність зберігати високий моральний дух і бойову активність; комунікативні вміння та якості; добре розвинені пам'ять та сприймання;
- володіти вмінням психологічного впливу на людей;

- мати високі морально-ділові якості (принциповість, тактовність, справедливість, вимогливість до себе й оточуючих, готовність до самопожертви, висока правосвідомість, дисциплінованість, ретельність тощо).

Обов'язковою передумовою формування такого рівня психологічної готовності виступає ґрунтовна підготовка особового складу.

Згідно з чинною нормативно-правовою базою психологічна підготовка – це комплекс заходів психологічного характеру, спрямованих на формування, підтримку та розвиток у працівників професійно важливих психологічних і морально-ділових якостей, внутрішнього самоконтролю в конфліктних ситуаціях, комунікативної культури, психологічної готовності до професійної діяльності в екстремальних ситуаціях, позитивної мотивації до вибору безпечних технологій виконання службових завдань.

Виділяють два види психологічної підготовки (попередню та безпосередню), які мають на меті формувати та підтримати психологічну готовність особового складу, що відповідає вимогам службових завдань, формувати психологічну готовність напередодні участі у конкретній ситуації [3].

Основним змістом цього процесу є:

- побудова в особового складу образу очікувальної ситуації, схеми майбутніх дій в ймовірних психологічно складних умовах;

- формування установки на ефективне вирішення службових завдань, зняття емоційного напруження;

- відпрацювання окремих навичок, узгодженості дій при виконанні певних завдань.

В межах підготовки передбачається необхідність реалізації такого психологічного змісту: когнітивна, мотиваційно-регуляторна та дієво-практична частина.

З огляду на поставлену проблему, психологічна підготовка для ефективного здійснення охорони громадського порядку в умовах скупчення агресивно налаштованого натовпу має вирішувати такі завдання:

- розвивати професійно-психологічну орієнтованість особистості;

- розвивати й вдосконалювати професійно значущі когнітивні якості;

- розвивати сензитивність у сприйманні навколишнього світу, інших людей, самого себе (тренування сензитивної спостережливості щодо невербальних, проксемічних проявів людини або групи в актуальній ситуації спілкування; фіксація вербальних аспектів поведінки людини або групи; встановлення «авторства» думок, ідей, індивідуальної своєрідності висловлювань, аргументації тощо);

- формувати вміння й навички швидкого та ефективного встановлення психологічного контакту та впливу на співрозмовників або групу в актуальній ситуації професійного спілкування;

- діагностувати та корегувати індивідуальний стиль поведінки в конфліктних ситуаціях;

- формувати вміння з реалізації посередницьких дій для розв'язання або локалізації конфлікту в актуальній ситуації професійного спілкування;

- формувати вміння по здійсненню компетентної оперативної діагностики соціально-психологічних індикаторів поведінки натовпу, а також диференційованої оцінки окремих категорій його учасників;
- формувати вміння прогнозування можливих варіантів динаміки поведінки натовпу, можливостей трансформації його стану, наслідків його дій; узгодженого оцінювання ймовірності прогнозу;
- формувати вміння по розробці узгоджених варіантів вирішення службових завдань в умовах шумових завад, дефіциту часу та інформації з урахуванням особливостей індивідуального стилю прийняття рішень;
- формувати вміння і навички по здійсненню публічного виступу, реалізації переговорної діяльності;
- формувати вміння і навички по здійсненню реалізації переговорної діяльності.

Вважаємо доцільним такі заняття проводити у формі спеціальних тренінгів чи навчальних ігор із конкретизацією запропонованої тематики та вдосконалення професійних вмінь і навичок.

Підсумовуючи, зазначимо, що реалізація поставлених завдань неможлива без професійно-психологічної підготовки, яка передбачає підняття на вищий рівень функціонування психіки й свідомості працівників міліції, підвищення ефективності психічної діяльності загалом і основних психічних процесів зокрема.

Література.

1. Наказ МВС України від 25.11.2003 №1444 «Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ОВС України».
2. Наказ МВС України від 25.11.2003 №1458 «Про організаційно-нормативне забезпечення виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ України».
3. Юхновець Г.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін. Під ред. Ануфрієва М.І., Кондратьєва Я.Ю. Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків: Науково-практичні рекомендації. – К.: НАВСУ, 1999.

Кузьмін Є.Л.

Фактори, які впливають на виконання службово-бойових завдань військовослужбовцями внутрішніх військ МВС України

Розглядаючи питання підготовки до виконання завдань з охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, як основні фактори, що впливають на військовослужбовця, виділяємо: психологічні, психофізіологічні, соціальні. Під їхнім впливом, військовослужбовець може проявляти реакцію у вигляді агресії, тривоги, страху, невпевненості, або почне пристосовуватись до тих чи інших обставин. Видатний учений Г. Мюнстерберг виділив такі психологічні показники особистості, що вкрай важливі в небезпечних видах діяльності, як увага, швидке орієнтування і здатність передбачення [5].

До психологічних чинників, які обумовлюють ризиконебезпечні ситуації на бойовій службі відносяться наступні:

- дефіцит часу для прийняття відповідальних рішень та їх реалізації;
- вплив на особистість військовослужбовця сильних подразників;
- домінування негативних емоцій, притаманних військовій службі;
- підвищена відповідальність і необхідність застосування адекватних заходів

при виконанні поставленого завдання.

До психофізіологічних чинників належать:

- слабкий тип нервової системи;
- наявність високої невротизації та психопатизації особистості;
- підвищена тривога та страх;
- емоційна неврівноваженість, імпульсивність, низька стресостійкість;
- недостатньо розвинені пам'ять та мислення.

До соціальних факторів належать:

- ненормований робочий день;
- відносно мала заробітна плата при значній вимогливості та системі покарань (кримінальна, адміністративна, дисциплінарна відповідальність);
- взаємовідносини між військовослужбовцями в одностатевій, закритій групі (підрозділі);
- принцип єдиноначальності;
- пільги для військовослужбовців, які прописані у законах, не виконуються в повному обсязі.

Базуючись на результатах досліджень Ю.М. Антоняна, О.М. Бандурки, С.П. Бочарової, В.А. Друзя, М.І. Єникєєва, В.П. Васильєва та інших, можна виділити три рівні взаємовідносин:

- військовослужбовець – суспільство;
- військовослужбовець – підрозділ;
- ставлення до себе, як до правоохоронця (військовослужбовця військової служби за контрактом).

Кожний з цих рівнів виділяє мотивацію діяльності, ступінь її відповідальності, зміст службових завдань і багато інших чинників, що впливають на умови проходження військової служби за контрактом.

Залежно від особливостей конкретних службово-бойових завдань і умов, у яких вони вирішуються, військовослужбовець підпадає під вплив різноманітних психогенних та психотравмуючих факторів. Їх можна умовно об'єднати у дві великі групи:

Група А – фактори, які здійснюють безпосередній емоційний вплив: А1 – небезпека, А2 – невизначеність, А3 – раптовість, А4 – негативні емоційні реакції.

Група Б – фактори, що здійснюють опосередкований емоційний вплив, який залежить від професійних можливостей військовослужбовців внутрішніх військ: Б1 – дефіцит часу, Б2 – збільшення темпу дій, Б3 – суміщення декількох видів діяльності, Б4 – надлишок інформації, Б5 – інтелектуальна складність [3].

Сукупність перерахованих факторів створює психологічне навантаження, що впливає на військовослужбовця внутрішніх військ при виконанні службово-

бойових завдань. Їх розмір у конкретній ситуації залежить від сумарного впливу факторів, але з обов'язковим домінуванням у загальному навантаженні окремих із них. Розмір і структура психологічного навантаження в різноманітних ситуаціях визначаються особливостями конкретної діяльності підрозділів внутрішніх військ та задач, які вони виконують.

Таким чином, грань, що відокремлює “нормальні” умови службової діяльності від “ризиконебезпечних”, залишається досить невизначеною. До сьогодні залишається проблема правомірності використання вогнепальної зброї та засобів індивідуального захисту військовослужбовцями внутрішніх військ, а також страх перед виконанням службово-бойового завдання, або як зазначалось раніше у прийнятті відповідального рішення.

При виконанні професійних дій високого ступеня відповідальності, військовослужбовці потребують пошуку нестандартних варіантів виходу з напруженої ситуації, тому спостерігаються такі явища: розгубленість, зниження координованості і точності рухів, уповільнення реакції, порушення логіки міркувань, зниження критичності мислення, розлади сприймання і уваги.

На мою думку, потрібно враховувати індивідуальні особливості військовослужбовця, професійно значущих для конкретного виду діяльності. Причиною помилкових дій може бути прояв якоїсь конкретної несприятливої індивідуальної характеристики правоохоронця або, що значно частіше, певної їхньої сукупності [2; 4]. Проте, практичним психологам не завжди видається можливим з упевненістю говорити про безпосередній зв'язок помилок із несприятливими психологічними якостями, тому що їхні показники піддаються більшій або меншій корекції в процесі професійно-психологічної підготовки особового складу ВВ МВС України.

Література.

1. Караяни А.Г. Прикладная военная психология / А.Г. Караяни, И.В. Сыромятников. – СПб.: Питер, 2006. – 480 с.
2. Кравченко О.В. Психологічне забезпечення діяльності ОВС в ризиконебезпечних ситуаціях оперативно-службової діяльності: навчальний посібник / О.В. Кравченко, О.В. Тімченко, В.Є. Христенко. – Харків, 2002. – 127 с.
3. Лефтеров В.О. Психологічні детермінанти загибелі та поранень працівників органів внутрішніх справ: Монографія / В.О. Лефтеров, О.В. Тімченко. – Донецьк: ДІВС МВС України, 2002. – 324 с.
4. Лебедева С.Ю. Психологічне забезпечення професійної та функціональної надійності фахівців снайперських груп спеціальних підрозділів МВС України: Монографія / С.Ю. Лебедева, О.В. Тімченко. – Харків: Видавництво ХНАДУ, 2005. – 326 с.
5. Мюнстерберг Г. Психология и экономическая жизнь / Г. Мюнстерберг. – М., 1924. – 262с.

Агрессия футбольных фанатов как социально опасный феномен

По популярности и распространенности на планете футбол (англ. football, от foot - нога и ball - мяч) занимает первое место среди игровых видов спорта. Отмечая в 2004 году 100-летие со дня основания, руководство Международной федерации футбола (FIFA) констатировало, что ее членами являются 208 национальных футбольных федераций, что превышает количество стран входящих в состав Организации Объединенных наций.

Однако, за последние годы отмечена устойчивая тенденция роста негативных явлений, которые не только омрачают спортивный праздник, но и приводят к трагическим последствиям. Спортивные арены стали местом, где законопослушный болельщик ощущает явный дискомфорт. Например, в Российской Федерации только в 2009 году в отношении футбольных «фанатов» было возбуждено 19 уголовных дел (в 2008 – только 2); к административной ответственности привлечено 7 тысяч правонарушителей.

Футбольные клубы вынуждены тратить огромные средства на мероприятия по обеспечению безопасности на своих стадионах. По подсчетам экспертов, только в 1970-1980-х годах их стоимость увеличилась на 50 млн. \$.

Противоправные действия футбольных «фанатов» нередко приводят к значительному моральному и материальному ущербу. Так, в 2009 году «фанатами» футбольного клуба «Крылья Советов» (Самара) Центральному стадиону г.Казани был нанесен ущерб на сумму 262 тысячи рублей.

В Днепропетровске 14 августа 2010 г. после футбольного матча между футбольными клубами «Днепр» и «Металлист» харьковские болельщики нанесли ущерб стадиону «Днепр-Арена» на 25 тыс. грн.

Ежегодный ущерб, причиняемый английскими футбольными «фанатами» оценивается в 40 млн. фунтов стерлингов.

Поэтому проблема насилия и футбольного хулиганства предметом многих исследований (D. Brimson, 1997, 2006; J. King, 1996; Н. Хорнби, 1992; Р. Бэрн, Д.Ричардсон, 2000; А. Бейбарсов, 2002; П.Ланфранши, 2005 и др.).

Истоки около футбольного насилия, как и сам футбол, берут свое начало в Англии. Начиная с XIX века, футбольные матчи там сопровождалась драками и беспорядками. Нередко после игры болельщики и игроки команд сходились в поединке, бодем известном как «стенка на стенку».

Современные футбольные хулиганы (от ирл. hooley - дикость, дикий) - это лица, которые нарушают общественный порядок, связывая свои действия с футбольными пристрастиями и обосновывая их ими. Главной отличительной особенностью хулиганства является исполнение ритуалов насилия и культ агрессивности. Футбольные хулиганы расценивают свое движение как особую субкультуру. Статистика свидетельствует, что преступления на почве футбольного хулиганства совершаются до или после футбольных матчей, а также в местах массовых скоплений футбольных болельщиков.

Многие ведущие футбольные страны Европы (Голландия, Германия, Италия, Испания) имеют национальные хулиганские группы, а некоторые из них даже копируют манеры и агрессивный стиль английских «фанов». Зафиксирован целый ряд инцидентов, в которые были вовлечены хулиганы различных стран. Так, в 1985 году на бельгийском стадионе «Эйзель» на финальном матче Кубка европейских чемпионов между клубами «Ювентус» и «Ливерпуль» в результате беспорядков на футбольных трибунах погибло 39 болельщиков.

30 сентября 2010 года незадолго до матча группового этапа Лиги чемпионов произошла драка между 100 фанатами испанской команды «Валенсия» и группой болельщиков английского клуба «Манчестер Юнайтед».

В тот же день в Афинах между «фанами» местного клуба «Панатинаикос» и датского клуба «Копенгаген» произошла групповая драка, в которой приняли участие более 50 человек. Два болельщика из Дании были госпитализированы с ножевыми ранениями.

Не являются исключением и футбольные фанаты Украины, достаточно привести несколько фактов:

- в сентябре 1987 года на центральном вокзале Киева произошла драка между 500 фанатами киевского «Динамо» и 300 московского «Спартака»;

- в августе 2001 года более ста футбольных хулиганов из Киева и Одессы перед матчем между командами «Динамо» и «Черноморец» устроили драку в самом центре украинской столицы;

- 17 сентября 2010 г. во Львове, после окончания матча около тысячи фанатов местного футбольного клуба «Карпаты» напали на болельщиков команды "Боруссии" из Дортмунда (ФРГ). При этом они использовали камни, петарды и бутылки с зажигательной смесью.

Футбольное хулиганство в том виде, в котором оно существует сегодня, начало зарождаться на берегах Туманного Альбиона в конце 1950-х годов.

В середине 1960-х годов зрители английских стадионов примерно на 70 % состояли из тех, кто отождествлял себя с футбольным насилием. Поэтому каждый второй матч заканчивался серьезными инцидентами. С определенной целью - выявить сильнейшего среди футбольных фанатов, в другой город вместе с командой выезжало от 400 до 7000 человек.

В конце 1970-х - начале 1980-х эта внутренняя проблема Англии приняла общеевропейский масштаб. Лидерами английского выездного движения стали фанаты футбольного клуба «Ливерпуль», которые стали прививать европейским болельщикам свой агрессивный стиль поддержки, включая групповые драки и погромы во всех городах, где играла их команда.

Результаты исследования, посвященного поведению английских «фанам», ездивших на Чемпионат Европы (1988) и Чемпионат Мира (1990) позволил выявить ряд факторов, оказавших существенное влияние на возникновение массовых беспорядков: статьи в местных СМИ перед турниром; провокации по отношению к англичанам болельщиками других команд; влияние на английских фанатов некоторых политических сил; «некорректное» или предвзятое обращение

полицейской Германии и Италии; проблемы с жильем для иностранных «фанов» в некоторых городах; репутация английских фанатов; английский «патриотизм».

В последние годы на стадионах мира отмечается устойчивая тенденция активизации проявления футбольного расизма и экстремизма. Особенно актуальной эта проблема является для Италии, Франции, Германии и Польши.

Например, по данным МВД Италии трибуны стадионов во время футбольных матчей сильно политизированы. В стране насчитывается около 80 тыс. готовых к насилию фанатов. Болельщики нескольких футбольных клубов (Livorno, Florenz, Genua) принадлежат к левым группировкам фанатов, которые симпатизируют антифашистам и коммунистам. Другие группировки являются правоэкстремистскими. Это обусловлено тем, что многие группы фанатов находятся под контролем праворадикальных группировок. Например, в феврале 2006 года на трибунах футбольного клуба «Roma» во время игры против «Livorno» были размещены портреты фашистского диктатора Бенито Муссолини и свастика. Против 11 болельщиков были возбуждены дела.

Неотъемлемым атрибутом современного футбола стали случаи проявления расизма на стадионах. Так, во время игры за Кубок УЕФА в ноябре 2004 года, камерунец Пьер Бова подвергся расистским оскорблениям со стороны фанатов клуба «Лацио». В 2006 году во время игры между футбольными клубами «Messina» и «Inter» каждый контакт темнокожего игрока Андре Кполо с мячом сопровождался расистскими выкриками «фанов» команды «Интера».

Именно эта политическая поляризация «фанов» зачастую и создает взрывоопасность многих игр в футбольной лиги Италии.

Проблема расизма не чужда и французскому футболу. Так, в 2006 году после игры за кубок УЕФА между парижским PSG и «Hapoel» (Тель-Авив) около 150 «фанов» Сен-Жермена устроили «охоту» на болельщиков израильского клуба.

Результаты социологического исследования показали, что из-за жестокости и праворадикальной идеологии многих французских «фанов» большинство чернокожих граждан Франции из-за страха перед хулиганами не решаются ходить на стадион.

Не является исключением Испания, что подтверждается многими фактами. Так, в ноябре 2004 года во время международной игры между национальными командами Испании и Англии в Мадриде темнокожим игрокам команды гостей пришлось выслушать множество оскорбительных выкриков в свой адрес.

В конце ноября 2004 года были зафиксированы расистские выходки во время игры между командами «Реал» (Мадрид) и «Байер 04» (Лeverкузен).

В современной Германии проблема футбольного расизма и экстремизма стала особо острой из-за вовлечения в эти процессы неонацистских групп.

Приведенные факты свидетельствуют о том, что футбольное хулиганство, насилие и правый экстремизм являются общеевропейским феноменом.

Для выработки общей стратегии борьбы против расизма и ксенофобии в европейском футболе в 1999 году по инициативе австрийской кампании Fair Play была основана организация Футбол против расизма в Европе (Football Against Racism in Europe, FARE). На этом поприще она успешно сотрудничает с

Международной федерацией футбола, Европейским союзом футбольных ассоциаций и Евросоюзом, что позитивно сказывается на результатах.

Нередко агрессивное поведение болельщиков на трибунах стадионов провоцирует неспортивное поведение самих игроков. Например, в 1983 году футболист М. Бэгли подбежал к рефери, выхватил у него из рук судейский блокнот и съел страницы, на которых арбитр зафиксировал его нарушения. В 1989 году игрок Ф. д'Эрколи публично съел красную карточку, которую судья предъявил ему за грубую игру. В 2002 году Х.Силва из фарм-клуба мадридского «Реала», которому арбитр показал красную карточку, укусил его за плечо. К сожалению, подобных случаев история футбола знает сотни.

В 1992 году для предупреждения беспорядков на стадионах и спортивных сооружениях в Дюссельдорфе был создан Центральный информационный штаб, который имеет базу данных, в которой регистрируются наиболее агрессивные футбольные хулиганы.

Мировая правоприменительная практика свидетельствует о том, что невозможно обеспечить правопорядок только репрессивными методами, усилиями исключительно правоохранительных органов. Залог успеха - в скоординированных действиях всех субъектов проведения мероприятия: организаторов (футбольных ассоциаций, клубов), администрации спортивных объектов, общественных организаций (клубов болельщиков), представителей органов исполнительной власти.

В охране правопорядка на стадионах при проведении спортивных матчей целесообразно шире использовать силы клубов футбольных «фанатов». Например, в России накоплен опыт работы, когда активные члены официально зарегистрированных клубов футбольных фанатов участвуют в обеспечении безопасности при проведении спортивных матчей.

Во многих регионах органами внутренних дел налажено тесное и целенаправленное взаимодействие с главами местных администраций, руководством Профессиональной футбольной лиги, Российского футбольного союза, футбольных клубов, администрациями спортивных сооружений, лидерами фан-клубов.

Для обеспечения безопасности футбольный клуб «Челси» тесно сотрудничает с администрацией округов и Управлением полиции Лондона. Конфиденциальную информацию о нарушителях правопорядка во время матчей можно сообщить по специальному номеру телефона.

В свете сказанного, особую значимость и актуальность приобретает проблема безопасности на спортивных сооружениях в связи с проведением на стадионах Украины Чемпионата Европы в 2012 году (EURO 2012). От эффективности работы правоохранительных органов по обеспечению безопасности и предупреждению правонарушений во многом будет зависеть имидж нашей страны и ее престиж в мире.

Некоторые аспекты оказания психологической помощи пострадавшим в чрезвычайных ситуациях

Представлен детальный анализ основных понятий и исследований в области психологической науки и чрезвычайных ситуаций на Кубе и в Латинской Америке. Особое внимание уделяется ведущим закономерностям в процессе социально-психологической подготовки и оказании помощи пострадавшим от последствий чрезвычайных ситуаций. Данные аспекты являются результатами двадцатилетней практической деятельности автора в этой области по оказанию социально-психологической помощи пострадавшим лицам разных культур при различных чрезвычайных ситуациях. Результатами проведенной работы доказана актуальность и необходимость в продолжении усовершенствования психологических программ в данной области.

Regularidades psicológicas y sociales imprescindibles a conocerse por parte del personal e instituciones vinculados a las situaciones de desastres

Introducción.

A partir del Decenio Internacional de los Desastres en los años noventa coordinado por las Naciones Unidas la humanidad comenzó a tomar mayor conciencia de la gravedad y magnitud que nos acechaba en cuanto a las emergencias y los desastres. No obstante, tal criterio se afianzó en muchos campos del saber, peor en menor medida en lo relativo a la verdadera comprensión de las complejidades del comportamiento humano en tales circunstancias, pues los aspectos psicológicos y sociales apenas eran tomados en consideración.

La actualidad y vigencia del tema que nos ocupa radica en los siguientes *razonamientos*:

1. Los desastres como fenómenos no se les puede seguir llamando *naturales*, pues su principal causa es el ser humano en el proceso autodestructivo del medio ambiente y la propia sociedad humana.

2. Las crecientes consecuencias y severo impacto de índole biológico-psicológico-social-espiritual y medioambiental de los desastres en los inicios del siglo XXI, no es más exclusiva en los países del Tercer Mundo subdesarrollado, sino también en países del Primer y Segundo mundo también, pues nada ni nadie está exento de ello.

3. La incapacidad de la comunidad científica internacional y de la propia humanidad para comprender los matices de los desastres no como fenómenos estáticos, sino como situaciones que se forman y desarrollan como procesos.

4. La necesidad de analizar con mayor seriedad y sistematicidad todos sus requerimientos de índole psicológico-social como un área imprescindible de desarrollo tanto de conceptualizaciones como de nuevas tecnologías que van a favorecer los

sistemas de pronósticos, preparativos y elevar la capacidad de respuesta ante los desastres.

En la búsqueda de respuestas a estos u otros problemas, poco a poco a nivel internacional va surgiendo un movimiento de publicaciones enmarcadas en las nuevas actividades de la Estrategia Internacional para la Reducción de los Desastres –IRSD / EIRD (38) que van más allá de la teoría abstracta del problema ortodoxo de la salud mental académica donde se incluyen los criterios psicológicos y sociales, lo que percibimos en los criterios del continente Europeo intentado integrar la Medicina de Emergencias (9), en las Ex Repúblicas Soviéticas (1,3), en los Estados Unidos partiendo de los preceptos de la psicotraumatología (6,13,26), los cuales de una u otra manera se reflejan en los Manuales de la Oficina Panamericana de La Salud para las Américas (8,14,16,28,32). Todos ellos de una u otra manera en congruencia con las estrategias de la Organización Mundial de la Salud (12) y la Asociación Psiquiátrica Mundial – WPA a través de sus expertos (5). Muy novedosa en pos de aglutinar a los estudiosos del tema ha sido la propuesta de Guía sobre Salud Mental y Apoyo Psicosocial en Situaciones de Emergencia por el Comité Permanente Interagencial (15,29). Inclusive las instituciones religiosas le están prestando atención a estos aspectos (35).

No obstante, se requiere ir más allá de una declaración de la importancia de la inserción de la salud mental como área de estudio y actuación, por lo cual resaltamos los aportes de colegas psicólogos que han propuesto conceptualizaciones muy *sui generis* sobre el comportamiento humano en desastres delimitándose incluso estos temas como una nueva disciplina en la ciencia psicológica (34,36,38), propuestas de perfiles psicológicos tanto de los profesionales como de los socorristas con caracterizaciones muy profundas de todo lo que acontece en cada una de las etapas del ciclo de reducción de los desastres (17,25,30,33).

Se exponen a continuación algunas ideas y experiencias al respecto de cómo en Cuba y Latinoamérica se ha trabajado y piensa al respecto, con vistas a ofrecer perspectivas poco conocidas al Lector de los territorios de Ucrania, Rusia, Bielorrusia y otros países vecinos sobre *las regularidades psicológicas y sociales del acontecer en desastres*.

Desarrollo.

La psicología como ciencia en Cuba y Latinoamérica ha seguido las mismas pautas y regularidades de lo acontecido en otros continentes con sus particularidades. De igual manera que las situaciones de desastres en nuestra Región responden a sus factores de riesgos y vulnerabilidades geográficas- geológicas-hidrometeorológicas- físicas, u otras, las cuales igualmente al resto del mundo se perciben muy afectadas por las consecuencias tanto del cambio climático, como de los fenómenos de la globalización, la crisis mundial y el incremento de la pobreza, entre muchas otras cuestiones. Todas ellas muy pocas veces tomadas en cuenta en los análisis de los desastres, por la fuerte presencia de los *mitos y estereotipos* en nada acordes a las realidades del *normal* comportamiento humano ante lo *anormal* de los desastres como tal.

La experiencia nacional e internacional nos recomienda para una mejor comprensión de esta valoración seguir profundizando en la *Ecuación conceptual básica de los desastres* a nivel psicológico y social. La cual generalmente puede ser agrupada en 4 elementos:

1. Al *desastre*: incluye ello a todas sus características, desde el tipo de fenómeno, las amenazas (de origen natural, tecnológicas, sanitarias u otras), la manera de surgir y desarrollarse (súbita, lenta, paulatina), los diferentes tipos de riesgos / vulnerabilidades, los daños más típicos ante cada desastre por años y épocas históricas.

2. Al ser humano, al *individuo*: se trata de analizar cada una de las características de las personas que se van a ver involucradas (tanto directa como indirectamente) en cada tipo de desastres, sus experiencias previas, los niveles culturales / escolaridad y de preparación / capacitación / actuación en desastres, la pertenencia a unos u otros grupos sociales / étnicos, las posibilidades de accesibilidad a los servicios básicos en cada localidad. Muy importante, destacar a las experiencias previas y en particular las vivencias de todo tipo en desastres, lo cual no es sinónimo ni de sufrimientos – traumas ni de algunas entidades nosológicas o diagnósticos profesionales reconocidos como enfermedades-dolencias mentales u otras.

3. A la *comunidad*: entorno y medio donde van a desarrollarse los individuos y los desastres de manera concreta y objetiva. Se requiere de una amplia caracterización de los aspectos topográficos- geológicos- ingenieros - sociodemográficos – culturales, entre otros, cada uno de ellos vinculados a las capacidades y posibilidades de preparación / actuación en desastres.

4. A la *respuesta*: la interacción entre cada uno de ellos va a llevarnos a las valoraciones de las posibles *respuestas* desde lo individual-grupal-familiar-institucional-comunitario y social, que ante algunos desastres se ha vivenciado por su magnitud e impactos puede llegar a ser de nivel y alcance global (18).

Ello nos lleva a delimitar a las *insuficiencias más frecuentes en las publicaciones* periódicas existentes en la Región latinoamericana vana a estar de una u otra manera relacionados con las cuestiones inherentes a los *insuficientes esfuerzos que se dedican a los preparativos para desastres*, de los cuales destacamos a los siguientes tópicos:

1. La ausencia de una sistematización y unificación conceptual acorde a las exigencias y tendencias históricas de nuestra cultura / realidades sobre el comportamiento humano y de que vamos a comprender como situaciones de desastres a nivel psicológico y social.

2. La gran variedad de contenidos, formas, vías y objetivos con que y para los que se diseñan dichos programas de preparativos en desastres.

3. Los peligros que nos amenazan por desastres en la actualidad al mundo son más frecuentes e intensos, por ende los riesgos y vulnerabilidades a los mismos se hace también más manifiesta. Sin embargo, los programas de preparación para desastres siguen siendo parcializados, muy abstractos, más asociados a la teoría academicista que a las experiencias-lecciones de buenas prácticas.

4. Los aspectos psicológicos y sociales en los programas de preparación para desastres siguen siendo muy minoritarios, con inadecuaciones, muy alejados de su propia esencia, con un mayor peso a favor de las consideraciones propensas a las ideas de “*daños*” psicopatológicos-psiquiátricos.

5. Los criterios concebidos y demostrados como ciencia constituida en preparación para desastres apenas se divulgan y conocen mucho más allá de sus propios escenarios. Por lo cual no llegan a ser tenidos en cuenta ni debidamente ni implementados ni

validados a pesar de ser necesarios ante muy similares realidades en desastres en otros países y culturas de la Región.

6. Muy importante, prevalece el discurso y la declaración más que la verdadera consciencia y adecuada aplicación de la comprensión y actuación multi e inter disciplinaria – de la multi e inter sectorialidad en el campo de los desastres.

7. En consecuencia, hoy son muy pocos los países con la existencia de sus propios programas nacionales de preparación en desastres, y principalmente - los especializados para los aspectos psicológicos y sociales.

En Cuba las exigencias psicológicas y sociales al personal e instituciones vinculados a las situaciones de desastres no existían antes del año 1959, solamente a partir del triunfo de la Revolución se comienzan a dar los primeros pasos al respecto. Hasta hace unos treinta quizás veinte años apenas se hablaba-sabía de las cuestiones de índole psicológica y social en desastres propiamente dichos, pues ellos se veían y desarrollaban de manera implícita en cada uno de los demás programas de preparación concebidos por nuestra Sociedad y Sistema de Medidas de Defensa Civil por sus principios y experiencias concretas en cada lugar y comunidad del país. El cumplimiento de las actividades y la preparación de toda la sociedad para la respuesta en cada etapa del ciclo de reducción de desastres, es hoy en Cuba una demostración y el cumpliendo acorde a *la Directiva No. 1 del Primer Vice-Presidente del Consejo de Defensa Nacional de Cuba- 20 de junio del 2005-* documento rector dentro del marco legal integrador de la actuación en desastres (11).

Nosotros en lo personal comenzamos a trabajar en este tema como psicólogo a partir del año 1990, cuando Cuba responde ante la solicitud de ayuda para los damnificados por el accidente nuclear de Chernobil por parte del Gobierno de la Ex Unión Soviética con la organización del Programa humanitario de atención médica – psicosocial-educativa y cultural conocido internacionalmente como “*Niños de Chernobil*”. Programa que ya a beneficiado a más de 25 mil personas en el Centro Sanatorial ubicado en la Ciudad de Tarará en las afueras de la Ciudad de La Habana, y una cifra superior en el Centro Médico Internacional Infantil de “*Evpatoria*”, ubicado en la península de Crimea en Ucrania a partir de febrero del año 1998. Se puede decir sin duda alguna que el nacimiento como disciplina independiente de la *Psicología en emergencias y desastres en Cuba*, ocurre con el diseño de las acciones psicológicas y sociales del programa de Chernobil (21,22,24).

A *manera de integración* la experiencia acumulada y todos los encuentros que hemos realizado tanto con Especialistas como los Damnificados vinculados a desastres (de Cuba, Latinoamérica, y otras culturas) en estos veinte años en el marco de nuestro trabajo práctico directo de atención a personas-instituciones-comunidades podemos enunciar algunas *regularidades psicológicas y sociales imprescindibles a conocerse por parte del personal e instituciones vinculados a las situaciones de desastres*, entre las cuales señalamos a las siguientes:

1. *Los desastres* a lo largo de la historia, en la actualidad y siempre deben ser considerados como procesos que transcurren por el ciclo de reducción de los desastres y siempre van a estar vinculados a múltiples fenómenos histórico-económicos-sociales-culturales-medioambientales u otros, según se trate el objeto de análisis.

2. *La memoria histórica* sobre cada individuo, grupo, institución, comunidad, sociedad, región, continente y a nivel mundial deberá ser estudiada y conocida tanto en lo general como en lo relativo a los desastres. En la misma se van a insertar y armonizar de manera dialéctica todos los fenómenos de carácter subjetivo y objetivo que de una u otra manera se requieran analizar.

3. Siempre van a co-existir y necesitar de las respectivas interacciones los elementos procedentes de la *sabiduría popular y del quehacer científico* vinculados a los desastres. Por lo cual se requiere realizar siempre al ocurrir un desastre un *profundo y multi e interdisciplinario análisis de las lecciones aprendidas* (tanto de las buenas como de las malas prácticas).

4. En los reportes sobre desastres no puede ser excluido ningún aspecto a la hora de analizarles con seriedad: evento (posible desastre)- individuo (posible damnificado), entorno-medio (comunidad) y el comportamiento humano (posibles respuestas). Donde el rol y accionar de los *aspectos psicológicos y sociales* debe ser obligatorio.

5. El *comportamiento humano en desastres* no resulta en la mayoría de los casos como posible consecuencia de una manera *automática un conjunto de manifestaciones psicotraumáticas* porque el proceso de estresogénesis no funciona como una relación tan fatalista del tipo lineal “*causa-efecto*” en los desastres. Por lo tanto, el ser humano en desastres mayormente va a demostrar un comportamiento “*normal*” ante las exigencias *críticas-amenazantes-conflictivas-desbordantes* denominadas “*anormales*” en situaciones de desastres por su esencia, dado las posibilidades incalculables de la resiliencia para re-estructurar y movilizar los mecanismos necesarios de la adaptación y readaptación humana.

6. Los sistemas y programas de preparación – prevención – promoción - capacitación con un matiz psicológico y social resultan vitales para desde el ANTES favorecer el desarrollo en lo individual-grupal-institucional-comunitario y social los niveles necesarios de *entrenamiento histórico-cultural general y en desastres*. Lo cual deberá ir dirigido a todos los factores implicados en los desastres a través del propio proceso de preparación psicológica y social con vistas a sistematizar los reflejos condicionados necesarios y alcanzar un *sobreaprendizaje de conductas adaptativas* mucho más amortizadoras de los *posibles* impactos del desastre. Ejemplo de ello resultan los simulacros, simulaciones, ejercicios de laboratorio, rollplaying-visualizaciones-catarsis-etc., in situ de situaciones reales de desastres.

7. La *preparación psicológica y social para desastres* deberá desarrollar una *amplia gama de actividades* de índole informativas, motivacionales y de capacitación; y de estas últimas diseñar programas de preparación de nivel básico, avanzado y llegar a alcanzar los conocimientos-habilidades y destrezas profesionales en estos temas.

8. Cada individuo, grupo, familia, institución, comunidad y sociedad deben tener concebidos, revisados, actualizados y validados por los Especialistas y Organismos del Sistema de Defensa / Protección Civil sus respectivos *programas / planes de reducción de desastres*: respondiendo siempre al qué-cómo-cuándo-cuánto y por qué HACER.

9. En cada uno de los grupos poblacionales, según sus propias particularidades históricas-económicas-psicológicas-sociales-culturales u otras, deben tener dominio de las *técnicas de primeros auxilios y de la primera ayuda psicológica ante situaciones*

críticas. Tomando en consideración las lecciones aprendidas al respecto en situaciones de desastres anteriores.

10. De gran importancia se considera conocer siempre en cada institución y comunidad como se encuentra la *preparación (general y en desastres)* y experiencias previas / paralelas existentes entre los integrantes de las Sociedades Nacionales de la Cruz Roja, Equipos de Bomberos-Rescate y Salvamento, Brigadas de los Sistemas de Urgencias Médicas de Emergencias y Urgencias en general, la funcionabilidad de los Equipos de los Colectivos de Psicología-Psiquiatría, u otros afines, tanto a nivel hospitalario (con régimen de internamiento parcial-total y las Unidades de Intervención en Crisis-UIC) como principalmente a nivel comunitario. A todos ellos se les denomina *Equipos de Trabajo Multi e Interdisciplinarios* con posibilidades de *brindar de ser necesario ayuda con el apoyo de las técnicas especializadas* – psicológica-social – psicopatológica - psiquiátrica-psicofarmacológica - psicoterapéutica, antiestrés, briefing, defusing, debriefing, EMDR, u otras; las cuales se recomienda deben estar de antemano protocolizadas y debidamente validadas.

11. Valorar en consecuencia siempre los niveles de *disposición y de preparación psicológica y social para desastres de los recursos humanos desde el ANTES tanto del personal voluntariado-socorristas como de los profesionales de una u otras disciplinas*.

12. El conocimiento contemporáneo existente sobre desastres desde lo individual-grupal-familiar-comunitario y hasta la sociedad como un todo, el debido *entrenamiento y los sistemas de pronóstico / alerta temprana* deben incluir en sus tópicos a los aspectos psicológicos y sociales de manera integrada y dialécticamente interrelacionados con los otros criterios en análisis.

13. Debe existir una *coherencia e interrelación permanente e ininterrumpida entre las experiencias y vivencias en desastres* locales-nacionales e internacionales sobre cada uno de los aspectos relativos a los desastres.

14. Con vistas a garantizar cada una de estas *regularidades psicológicas y sociales imprescindibles* para desastres, se requiere conocer-respetar-diseñar-actuar y apegarse al *marco legal existente en cada país para los desastres*. Además, dicho marco legal debe estar incluido y respaldado por la *voluntad política y la planificación de todo el desarrollo sostenible socioeconómico y cultural* en cada uno de nuestros países.

Literatura consultada.

1. Борчук Н.И. Медицина экстремальных ситуаций / Борчук Н.И. – Минск.: Вышэйшая школа, 1998. – 238 с.

2. Лоренсо Руис А. Психологические основы международных реабилитационных программ для пострадавших от крупномасштабных критических инцидентов: Дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Университет внутренних дел; Международный детский медицинский центр "Евпатория". – Х., 2000. – 220 с.

3. Яковенко С.І. Теорія і практика психологічної допомоги потерпілим від катастроф (на прикладі постчорнобильської ситуації): Дис... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – К., 1998. – 484 с.

4. Apoyo Psicológico basado en la Comunidad. Manual de Formación. Federación Internacional de Sociedades de la Cruz Roja y la Media Luna Roja. Geneva, 2003.http://www.cruzroja.org/documentos/docs/manual_apoyo_psicologico_sp.pdf

Міжнародна науково-практична конференція, Академія внутрішніх військ МВС України

17 листопада 2010 року м. Харків

5. Benyakar M. (2003): Lo Disruptivo. Amenazas individuales y colectivas: el psiquismo ante guerras, terrorismos y catástrofes sociales. Editorial Biblos; Buenos Aires, Argentina.
6. Andrew M. Psychological treatment of post-traumatic stress disorder (PTSD). Cochrane Database Syst Rev. 2007;3: CD003388
7. Brunet i Bragulat, I. (2002): Catástrofes, asistencia psicológica y organización ambiental. En, http://www.cuadernosdecrisis.com/v1_002html
8. Cohen, R.E.; Ahearn, Fr.L.Jr. (1980): Manual de la Atención de Salud Mental para víctimas de desastres. Copyright HARLA S.A. de C.V. Printed in México.
9. Community Emergency Preparedness: A Manual for managers and policy-makers. World Health Organization; Geneva, Switzerland, 1999.
10. Cruz Roja Media Luna Roja - América Latina - Salud. La Política de Apoyo Psicológico se funda en la Estrategia 2010 de Salud y Servicios a la Comunidad (Revisado 281009) <http://www.cruzroja.org/salud/apoyo.htm>
11. Directiva No. 1 del Vicepresidente del Consejo de Defensa Nacional para la planificación, organización y preparación del país para las situaciones de desastres. Centro de Información del CLAMED. La Habana, 2005.
12. Environmental Health in Emergencies and Disasters. A Practical Guide. Edited by B. Wisner and J. Adams. World Health Organization; Geneva, Switzerland, 2002.
13. Everly, G.S.Jr.; Lating, J. (1995): Psychotraumatology: key papers and are concepts in post-traumatic stress. N.Y.: Plenum.
14. Guía para la elaboración de los planes nacionales de salud mental en situaciones de desastres y emergencias en los países centroamericanos. Área de Preparativos para Situaciones de Emergencias y Socorros en Casos de Desastres Unidad de Salud Mental y Programas Especializados. Octubre, 2003. <http://www.crid.or.cr/digitalizacion/pdf/spa/doc15324/doc15324.htm>
15. IASC Guidelines Mental Health and Psychosocial Suport. Geneva, 2007.
16. Impacto de los Desastres en la Salud Pública. Editor Eric K. Noji. OPS; Sept. 2000. USA. disaster-publications@paho.org
17. Incidentes con múltiples víctimas. Recomendaciones y dispositivos de actuación en salud mental a víctimas y familiares. Editado por Osasun Sailaf, Departamento de Sanidad del País Vasco, España. 2006.
18. Lorenzo Ruiz, A. "Teoría y prácticas en actividades de preparación psicosocial para emergencias y desastres en Cuba y América Latina". Memorias del III Congreso Nacional de Innovaciones en Psicología y Salud Mental. Organizado por la Escuela de Psicología de la Universidad de Tunja, Estado de Boyacá-Colombia. Imprenta y Publicaciones UPTC, Tunja-Colombia. Septiembre del 2008, pp.: 4-20
19. Lorenzo Ruiz, A. (2003). Apoyo psicológico en desastres. Apoyo Psicológico en Desastres. En, Gerencia de Desastres en Cuba Una compilación de Artículos contribuidas por el Centro de Información y Documentación del Centro Latinoamericano de Medicina de Desastres (CLAMED). Oficina de Asistencia Humanitaria de La Comisión Europea CARDIN. Biblioteca de la University of The West Indies. Kingston, Jamaica; Octubre, 2003; pp:10-16. Web site: <http://wwwcardin.uwimona.edu.jm:1104>
20. Lorenzo Ruiz, A. (2005). Rol de la psicoterapia integrada individual / grupal a un programa de rehabilitación para niños damnificados por desastres. En, Revista Electrónica de Psicología Iztacala Vol. 8 No.3, Diciembre de 2005. Universidad Nacional Autónoma de México Campus Iztacala. <http://www.iztacala.unam.mx/carreras/psicologia/psiclin/principal.html>
21. Lorenzo Ruiz, A. (2006). La Psicología en el Programa cubano de atención a personas afectadas por el accidente de Chernobil. En, La Monografía "Hacer y Pensar LA PSICOLOGÍA"; pp: 129.157. Compilación y Prólogo Ana María del Rosario Asebey y Manuel Calviño. Editorial Caminos, La Habana-Cuba.
22. Lorenzo Ruiz, A. (2006). Reflexiones sobre la evolución del quehacer psicológico en el tema de emergencias y desastres. Análisis de la experiencia en Cuba. En, la Revista Electrónica

CUADERNOS DE CRISIS; pp. 7-37. <http://www.cuadernosdecrisis.com/num5vol2/Num5Vol2-2006.pdf>

23. Lorenzo Ruiz, A.; Martínez Gómez, C.; Ventura Velázquez, R.E. (2009) Lineamientos para la salud mental en emergencias y desastres en Cuba. Bases metodológicas para la elaboración e implementación de la Indicación No. 20 del Ministro de Salud Pública de Cuba. La Habana, Cuba. (En soporte magnético, Centro de Información del Centro Latinoamericano de Medicina de Desastres).

24. Lorenzo Ruiz, A.; Perez Lovelle, R.; Amargós, G.; Becquer, L.; Vasileva Anguelova, M.; Perez, B. (1997): Psychological study of the Children from the areas affected by the Nuclear Accident in Chernobyl who were treated in Cuba. I/A/E/A- TECDOC- 958. Viena, Austria; pp. 69-89.

25. Losada Fernández, P. (2004) Función y perfil profesional del psicólogo como recurso humano en catástrofes. Ponencia presentada en el Congreso IV Conferencia Internacional de Psicología de la Salud "PSICOSALUD' 2004". La Habana, Cuba. 15 al 19 de noviembre 2004. Publicado en el CD ROM de sus Memorias.

26. Mitchell, J.T.; Everly, G.S.Jr. (1997): Critical Incident Stress Debriefing (CISD). An Operations manual for the Prevention and Traumatic Stress Among Emergency services and Disaster Workers. Second Edition Revised by Chevron Publish. Co., Maryland, USA.

27. Modelo de Intervención en Crisis para Niños y Niñas en situación de desastres. Guía Metodológica, Tercera Edición. Industrias Gráficas, S.A. de C.V. UNICEF El Salvador, 2001.

28. Musse Torres, J. Manual de Procedimientos en Emergencias. Publicación del Centro de entrenamiento de bomberos profesionales. Oficina Panamericana de la Salud. Washintong. D.C. 2000.

29. Nair Puthanveetil Unnikrishnan (2007). The Guidelines AISC. Aid workers put rights first in mind care. Inter-Agency Standing Committee (IASC). Bangalore, India. <http://www.tsunamiresponsewatch.org/trw/2007/03/13/aid-workers-put-rights-first-in-mind-care/>; indiadisasters.org

30. Palacios Banchemo, A.; Condori Inga, L; Ego-Aguirre Madrid, V. (2007). Impacto psicológico en el trabajo en emergencias y desastres en equipos de primera respuesta. En, <http://www.monografias.com/trabajos46/trabajo-en-emergencias/trabajo-en-emergencias.shtml>

31. Prewitt, J.O. (2002): Apoyo Psicosocial en Desastres: Un Modelo para Guatemala. Cruz Roja Guatemalteca. Impreso en Ciudad Guatemala, C.A., por impresos Otto Master.

32. Protección de la Salud Mental en situaciones de desastres y emergencias. Serie de Manuales y Guías sobre Desastres, No. 1; Washintong, D.C., Agosto 2002 disaster-publications@paho.org

33. Psycho-Social help to war victims, refugee women and their families. Editors Libbi Tata Arcel; Vera Folnegovic-Smalc, Dragica Kozaric-Kovavic, Ana Marusic. IRCT. 1995.

34. Santini, O.A.; López, D.O. (1997): DESASTRES. Impacto Psicosocial. Alción Editora, Córdoba, Argentina.

35. Servicio Psicosocial basado Comunidad. Guía del Facilitador. Editado por ACT Internacional, Ayuda Luterana de la Iglesia Sueca, Ayuda de la Iglesia Noruega, Asistencia Prebisteriana para Desastres. Versión 2, mayo del 2005. www.svenskakyrkan.se/psychosocialservices o www.act-intl.org

36. Shapiro, F. (2004): Desensibilización y reprocesamiento por medio de movimiento ocular (Eye Movement Desensitization and Reprocessing- EMDR). Editorial Pax, México, S.A.

37. UN, EIRD, Campaña de las Naciones Unidas sobre la Reducción de desastres en el 2000, www.unisdr.org

38. Valdés Valdés, O.; Lorenzo Ruiz, A.; Amador Lorenzo, E.L.; Cols. (2008): A prepararnos y protegernos: medio ambiente y desastres". Manual 3. Editado por Ministerio de Educación, Ministerio de Salud Pública, Ministerio de la Agricultura de Cuba. La Habana. Impreso por Molinos Trade.

39. Valero Álamo, S. (2002): Psicología en las Emergencias y los Desastres. Editorial San Marcos, Perú.

Психологічні особливості стратегічності мислення співробітників ОВС в ситуаціях групової взаємодії

Сучасний період характеризується неухильним зростанням вимог до підвищення ефективності професійної діяльності співробітників органів внутрішніх справ (ОВС). Важливого значення, при цьому, набуває вміння вибрати раціональний стратегічний варіант оперативно-службових заходів, та скоректувати свої дії в ситуаціях групової взаємодії, що як правило відбуваються в напружених умовах. Все це, безумовно, пов'язано з використанням потенціальних резервів мислення. Питання про те, які саме компоненти інтелектуальних дій мають найбільшу цінність для різних видів оперативно-службових дій, залишається актуальним, особливо в частині визначення стратегій мислення в ситуаціях як індивідуальної так і групової активності.

Метою нашого дослідження є аналіз та узагальнення основних стратегій мислення суб'єкта в умовах групової взаємодії під час виконання оперативно-службових завдань.

Оперативний співробітник стикається в ході розв'язання своїх професійних завдань з ситуаціями, сповненими психологічного змісту, оскільки діяльність відбувається в системі «людина-людина».

Як вказує Андросюк В.Г., діяльність оперативного працівника пов'язана з ризико небезпечними ситуаціями, та супроводжується реальною загрозою для життя та здоров'я. Разом з тим, Прудка Л.М аналізує можливі негативні наслідки професійної діяльності. До них відносяться: зниження ефективності діяльності, неадекватність вчинків, поява залежності від психоактивних речовин, психосоматичні розлади, підвищена збудливість, розлади сну, немотивована конфліктна поведінка, тощо.

В науковій літературі [1] визначена психологічна структура діяльності з наступних складових: цілі, мотиви, засоби, цілеспрямовані дії, кінцевий результат. Дослідження свідчать про нерівномірність розвитку тих, чи інших психічних функцій, що дозволяє нам зробити висновок про те, що розвиток юридичного мислення є тривалим процесом якісних перетворень розумових операцій, функцій, процесів, стратегій.

В першоджерелах представлена структура професійного мислення, визначаються його наступні компоненти:

- потребово-мотиваційний;
- цілеположення та цілепостановка;
- постановка завдань;
- планування і прогнозування;
- особливості виконання поставлених завдань.

Підкреслюються його наступні психологічні якості:

- гнучкість мислення;

- рефлексивність;
- правове усвідомлення;
- спостережливість;
- самоорганізація;
- пунктуальність;
- тактовність;
- емоційна стійкість;
- конкретність мислення;
- здатність перетворювати інформацію;
- здібність до ризику;
- ініціативність і здатність підпорядкувати собі волю супротивника;
- передбачення, інтуїція.

Разом з тим, в психограмі працівника оперативного розшуку акцентується увага на достатньому рівні розвитку оперативного мислення, характерними особливостями якого є вміння сприймати та оцінювати ситуації, в умовах дефіциту часу та відсутності необхідної інформації.

Проте, автор вважає, що найбільше придатною та ємкою дефініцією, яка характеризує мислення оперативних працівників є «юридичне мислення» [2]. Відмінність юридичного мислення від оперативного полягає в тому, що оперативне мислення – вид мислення, до того ж властивий багатьом професіям, в той час як юридичне мислення – професійний тип мислення на розвиток якого активно впливає професія.

В дисертаційних дослідженнях О.В.Диси та Д.Н.Завалішиної аналізуються професійно-важливі якості оперативних працівників. Особливої уваги привертають такі особливості мислення як: нестандартність, винахідливість, гнучкість.

П.Я.Пригунов звертає увагу на незалежності суджень, творчу уяву, вміння думати і діяти не по трафарету, відсутність інертності, вміння правильно реагувати на зміни в обстановці.

Аналізуючи роботи М.М.Бубера, Г.М.Кучинського, О.Є.Самойлова, можна надійти висновку, що важливу роль в розвитку мислення відіграє внутрішній діалог. Спираючись на зазначену обставину О.В.Диса доходить до висновку, що внутрішній діалог може виступати базовим компонентом оперативного мислення.

Відповідно до нашого припущення, про те, що оперативність мислення є головною характеристикою юридичного мислення оперативного співробітника, можна також казати про важливу роль діалогічності мислення в загальному розвитку юридичного мислення.

Наступним аспектом розвитку юридичного мислення є проблемність умов його розвитку. Взагалі психічний процес мислення характеризується потребою в вирішенні завдань що виходять за коло навичок. Мислення як процес включається у випадках пошуку нових підходів до вирішення нагальних питань. У зв'язку з цим в психологічній науці побудована структура розумового процесу при

вирішенні проблем (Л.Д.Столяренко, по В.Д.Берназу). До нею входять наступні елементи:

- мотивація;
- аналіз проблеми;
- пошук рішення
- логічне обґрунтування знайденої ідеї рішення, логічні докази правильності рішення;
- реалізація рішення;
- перевірка знайденого рішення;
- корекція.

Як зазначається в наукових дослідженнях, групова взаємодія здійснюється в складному варіативному середовищі і тому вимагає від співробітника ОВС умінь швидко орієнтуватися в навколишніх умовах і пристосовувати до них свої дії. Оперативна оцінка співробітником ОВС оперативно-службової ситуації лежить в основі ухвалення ним рішення про характеристику тактичних дій, стратегію щодо подальшого розвитку ситуації.

В науковій літературі визначено, що в процесі підготовки до оперативних завдань співробітники ОВС більшою мірою використовують дискурсивний тип мислення для оцінки і передбачення вірогідних оперативних ситуацій, а в умовах недовліку часу, в ситуації варіативності і конфліктності, оперативники використовують інтуїтивне мислення, а саме такі його ознаки як: оцінку ситуації, творче відкриття, антиципацію та поштовх до дії.

Стратегічність мислення співробітників ОВС є тонким управлінським механізмом поведінки і спеціально направлених дій, які обумовлені, або можуть бути пов'язані з рівнем фізичної, психологічної, технічної, інтелектуальної підготовленості, рівнем боротьби і специфікою контактів між суб'єктами оперативної діяльності. Від оптимальності використання стратегії залежить наскільки ефективно співробітник ОВС згодом зможе реалізувати в результат службових заходів та дій свій потенціал.

В психологічній літературі визначено наступні чотири стратегії мислення [3]. Перша - *стратегія одночасного пошуку* (або симультанна стратегія). Суб'єкти, що користуються цією стратегією (їх близько 2 %), відразу після пред'явлення ним проблемної ситуації формулюють для себе всі можливі гіпотези. Вибір кожної подальшої дії вони проводять так, щоб виключити максимальне число невірних гіпотез. Друга – *стратегія послідовного пошуку*. Вона відрізняється від попередньої тим, що суб'єкт формулює тільки одну гіпотезу, яку потім послідовно перевіряє відповідним вибором дій. Ця стратегія вимагає великих витрат часу і з цієї точки зору малоефективна. Проте її застосовує близько 25 % суб'єктів, оскільки вона досить легка у використанні. Третя – *консервативна стратегія*. На відміну від двох попередніх стратегій суб'єкти, які користуються нею, заздалегідь взагалі не формулюють ніяких гіпотез. Їх стратегія заснована на перевірці значущості окремих ознак пред'явленої ним ситуації (спортивні змагання). Даною стратегією користується близько 70 % суб'єктів. Четверта – *азартна стратегія*.

Характерною рисою даної стратегії є те, що, як і в консервативній стратегії, суб'єкти перевіряють не гіпотези, заздалегідь ними сформульовані, а намагаються відгадувати задумане супротивником поняття, перевіряючи значущість відразу два або більше ознак.

Таким чином, проблема дослідження стратегічності мислення є актуальною на сучасному етапі розвитку юридичної та психологічної науки. Перспективою подальших досліджень є визначення найбільше ефективних композицій стратегій мислення в різних видах оперативно-службової діяльності.

Література.

1. Луньов В.Є. Експертна оцінка та самооцінка як методи психологічної діагностики правових особливостей юридичного мислення в оперативно-розшуковій діяльності // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. / За ред. Максименко С.Д. – Житомир: «Вид-во ЖДУ ім. І.Франка», 2010. – т. 7, вип.22 – С. 111-115.

2. Луньов В.Є. Юридичне мислення в контексті психологічної безпеки працівників оперативного розшуку // Психологічна безпека особового складу силових структур та персоналу екстремальних професій: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 18 листопада 2009 року). – Х.: Академія внутрішніх військ МВС України, 2009. – С. 82-84.

3. Психологический практикум «Мышление и речь»: учебно-методическое пособие / сост.: А.А. Маленов, А.Ю. Маленова. – Омск: Изд-во ОмГУ, 2005. – С. 54-56.

Магда В.А.

Аналіз тенденцій професійного розвитку працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України у контексті попередження розвитку професійної деформації

Актуальність вивчення тенденцій професійного розвитку та технологій подолання професійного перевантаження зумовлена не тільки його негативним впливом на ефективність праці, але й тим, що професійне та, як наслідок, психологічне перевантаження впливає на все життя людини, змінюючи його психічний та соматичний стан, що призводить до втрати здоров'я, психологічних проблем, професійних та особистісних змін.

Розглядаючи детально проблему професійної деформації, у першу чергу, слід враховувати специфіку професійної діяльності, яка, безумовно, виступає найважливішим чинником формування деформаційних порушень. Специфіка діяльності фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України полягає у тому, що їх діяльність спрямована на допомогу, у разі неможливості надання допомоги фахівці МНС відчують почуття безпорадності. При цьому, ступінь відповідальності працівників є першою ситуативною реакцією на різноманітні стресори, і, тому, виступає головною специфічною особливістю професійної діяльності рятувальників. Зниження ступеню відповідальності за життя людей та

втрата альтруїзму – фактори, що опосередковують виникнення професійної деформації фахівців АРП МНС України.

Психологічну категорію професійної деформації у межах діяльності аварійно-рятувальних підрозділів МНС України можна визначити як комплекс взаємопов'язаних змін окремих якостей та особистості в цілому, що залежить від ступеню відповідальності працівників АРП за життя інших людей [3]. Психоемоційні та фізіологічні навантаження, що обумовлені специфікою діяльності, сприяють розвитку професійної деформації особистості фахівця.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що вивченням проблеми професійної деформації працівників силових структур у різних аспектах питання опікувалися такі дослідники як В. Куліченко, В. Столбовий, Т.Ткаченко, С. Піняєва, М. Андрєєв, В. Медведєв. Останні дослідження впливу професійної діяльності на особистість фахівців МНС проведені К.Платоновим О. Зотовою, В. Новиковим, А. Русаліною, В.Антонюком, Т.Кочетовим, В. Казміренком, проте, вивчення особливостей професійної деформації працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України з урахуванням специфіки професійної діяльності поки що залишається поза увагою дослідників.

Результати даних досліджень вказують на те, що внаслідок нерозривної єдності свідомості та специфічної діяльності формується професійний тип особистості. Якості особистості, що формуються у процесі виконання особистістю професійно-функціональної ролі, стають рисами характеру та починають проявлятися в інших сферах життєдіяльності даної особистості. Тому, на нашу думку, одним із дієвих механізмів попередження розвитку професійної деформації виступає детальний розгляд тенденцій професійного розвитку, що можуть призводити до дисгармонізації соціальних пластів мотиваційної, емоційно-вольової та поведінкової сфер особистості фахівця, викривлюючи сутнісні якості людини та глибоко дисгармонізуючи таким чином всю особистість в цілому [2].

Аналіз емпіричних досліджень дозволяє виділити основні тенденції професійного розвитку, що ведуть до професійної деформації особистості[1,4].

1. Відставання, сповільнення професійного розвитку у порівнянні із віковими та соціальними нормами, наприклад, затримка професійного самовизначення (професійного вибору) у результаті неблагополучних умов виховання.

2. Несформованість професійної діяльності (професійного спілкування, професійного типу особистості), відсутність необхідних моральних професійних уявлень, засобів професійної діяльності; слабкий рівень засвоєння професійних норм; низька продуктивність праці, недостатній професіоналізм та кваліфікація.

3. Дефіцитарність, порушення у руховій, зоровій, слуховій сферах, що блокує професійний розвиток.

4. Збіднення, сплюснення професійної діяльності (професійного спілкування особистості), а також звуження мотивів праці, мотиваційна недостатність, бідність інтересів у професійній діяльності, слабка задоволеність працею.

5. Зупинка, розрив у професійній діяльності (у професійному спілкуванні), невикористання засобів професійної діяльності з причини психічних станів (втома, монотонія, напруга).

6. Дезінтеграція професійного розвитку, наприклад, ціннісна дезорієнтація та формальне ставлення до професійної діяльності; розпад цілісної професійної свідомості та, як наслідок, нереалістична мета, що не відповідає можливостям, професійні кризи.

7. Низька мобільність, застрягання, неможливість переходу від застарілих ціннісних орієнтирів, невміння пристосуватися до нових умов та дезадаптація, невміння вийти з професійного образу у позапрофесійній сфері.

8. Диспропорційність, дисгармонічність, неузгодженість окремих складових професійного розвитку, коли одна сфера професійного розвитку домінує, а інша неправомірно відстає; наприклад, мотивація до професійного росту є, але заважає відсутність цілісної професійної свідомості; професійні здібності, техніки є, а моральних орієнтирів, духовності немає; у такому випадку виникає диспропорція планів професійного розвитку та наявних результатів даного розвитку, звідси виникають професійні кризи нереалізованості.

9. Послаблення професійних даних, наприклад, зменшення професійних здібностей, зниження швидкості реакції та професійного мислення в екстремальних ситуаціях, послаблення мотивації до роботи, зниження психологічної стійкості.

10. Втрата професійних умінь та навичок, повна втрата окремих операцій у професійній діяльності та професійному спілкуванні, розпад професійної діяльності, втрата професіоналізму та кваліфікації, тимчасова втрата працездатності, різке зниження ефективності праці, відсутність почуття задоволеності професійною діяльністю.

11. Викривлений професійний розвиток, поява раніше відсутніх негативних якостей, відхилень від соціальних та індивідуальних норм професійного розвитку, що змінюють профіль особистості; поява особистісних деформацій (наприклад, емоційне виснаження та вигорання, а також викривлена професійна позиція: владолюбство, потяг до маніпулювання людьми); деформація професійної свідомості; негативні риси особистості, що проявляються на фоні високого професіоналізму (егоїзм, відмова у допомозі колегам); деформація особистості при алкоголізмі.

12. Припинення професійного розвитку з причини професійних захворювань, довготривала чи постійна непрацездатність.

Вищезазначені відхилення та порушення професіонального розвитку можуть мати доволі складну динаміку прояву у процесі професійної діяльності особистості та призводити як до професійної деформації, так і до особистісної деформації – випадінню особистості із професійного та, як наслідок, із соціального контексту. З боку соціальної заданості – це артефакт, так би мовити зворотна сторона формування та розвитку професіонала. З боку особистості – психологічна данина, яку вона сплачує за високий рівень домагань, пристрасне захоплення діяльністю, ранню та надмірно вузьку професійну спеціалізацію.

Таким чином, з метою збереження психічного здоров'я фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України до системи психокорекційних заходів з профілактики професійної деформації доречним буде застосування

психорегулюючих тренувань, формування навичок саморегуляції, оволодіння релаксаційними техніками тощо. Психорегулюючі тренування, спрямовані на набуття фахівцем необхідних знань, дозволять йому самостійно контролювати власний психоемоційний стан у повсякденному професійному та позапрофесійному житті. При цьому, розвиток навичок саморегуляції сприятиме збереженню необхідних професійно важливих якостей цих фахівців.

Література.

1. Геллерштейн С.Г. К вопросу о профессиональной типологии // Психотехника и психофизиология труда. — М.: МГУ, 1930, 6. С.489-502.

2. Гонтаренко Л.О. До проблеми професійного добору до пожежно-рятувальних підрозділів в Україні, США та Великобританії // Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. — Харків: ПУПС, 2007. — Вип. 1(27). — 236 с.

3. Медведєв В.С. Проблеми професійної деформації співробітників ОВС (теоретичні та прикладні аспекти): Монографія / Медведєв В.С. — К.: Національна академія внутрішніх справ України — 1996. — 192 с.

4. Склень А.І. Психологічні особливості поведінкових стратегій подолання стресу у професійній діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів // Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.09 / А.І. Склень / Нац. ун-т цив. захисту України. — Х., 2008. — 19 с. — укр.

Марченко М.В.

Дослідження психологічної сумісності в колективах за допомогою використання комп'ютерної психодіагностичної програми

Ефективність діяльності, якість виконання завдань, кінцевий результат, залежать від співробітників, які виконують ті або інші функції в підрозділах МВС України. Узгодженість в діях співробітників, відсутність конфліктів — є важливою складовою продуктивної роботи людини. На даний час при формуванні колективів опираються на оцінку індивідуально — психологічних характеристик кандидатів, стаж та кваліфікацію спеціалістів. Як правило, при формуванні груп не враховується психологічна сумісність її членів.

Внаслідок цього у співробітників може бути не узгодженість в діях, що у подальшому призводить до виникнення конфліктних ситуацій. Вирішення цієї проблеми не можливе без використання сучасних інформаційних технологій. Такі технології мають забезпечувати розв'язання відповідних задач, пов'язаних із формуванням колективів, підвищення продуктивності праці за рахунок підбору психологічно сумісних співробітників до колективів.

На даний час виділяють велику кількість комп'ютерних психодіагностичних програм, які використовуються для підбору кадрів. Більшість авторів поділяють їх на «одномірні» та «багатомірні», «відкриті» та «закриті» програми [2]. Зазвичай програми в не залежності від виду та класифікації, направлені на виявлення індивідуально — психологічних якостей респондента, виявлення згуртованості в колективі та психофізіологічних особливостей людини, але майже не існує

програм направлених на виявлення психологічної сумісності людей які працюють разом.

Як відзначають Єгоров Ю.Н., Кормачев В.В. диади з високою психологічною сумісністю її членів характеризуються більш позитивним відношенням до роботи, толерантністю до психологічного стресу, високим рівнем спілкування, ригідністю [3].

При наявності в колективі психологічної сумісності спостерігаються такі явища як взаємна “співзвучність”, позитивний характер емоційних установок, спільність інтересів, потреб, подібність динамічної спрямованості й психофізіологічних реакцій (при операторській діяльності) і відсутність у даній групі виражених езопових устремлінь групи [6].

Відсутність сумісності членів колективу може приводити до таких явищ у колективі:

нерозуміння партнерами один одного виконуючу спільну діяльність;
підвищений рівень конфліктів серед членів колективу;
домінування суперницьких стилів поведіння;
незадоволеність діями партнерів;
тривале освоєння нової діяльності й нестабільність її виконання [4].

Для виявлення психологічної сумісності при підборі групи пропонується використовувати 16 факторний тест Р. Кеттела.

Була використана гіпотеза Р. Акоффа основою для оцінки вірогідності психологічної сумісності в групі повинні служити матриці координат кожного з дослідних даної групи в просторі особистості (рис.1) в якому ось абсцис «Х» відображає ступінь впливу людина на оточення, а ось ординат «У» ступінь впливу оточення на особу. Координати Х та У зазвичай знаходять за допомогою експертних оцінок п'яти незалежних експертів. [1]

Пропонується кількісна методика визначення матриці координат індивідууму у просторі особистості як функції шістнадцяти параметрів, отриманих у результаті обробки тесту Кеттела [5].

$$X_i = \frac{1}{80} \left\{ \frac{\sqrt{2}}{2} \left[\frac{M-C}{2} + (A+H+L+Q_1+Q_4-O-20) - |Q_2-5| \right] + [E+Q_3-10] \right\}$$
$$Y_i = \frac{1}{80} \left\{ \frac{\sqrt{2}}{2} \left[\frac{M-C}{2} + (Q_1+Q_4-H-L-N+5) + |Q_2-5| + |O-5| + |Q_2-5| \right] + [B+E+G-I-10] \right\},$$

де А,В,С,Д,Е,Ф,Г,Н,І,Л,М,Н,О,Q1,Q2,Q3,Q4 - величина параметрів особистості за відповідними шкалами Кеттела в стандартних станах.

У введеному просторі особистість індивідуума розглядається як чинність, величина якої пропорційна видаленню точки, що відповідає цьому індивідууму від точки (0;0) - початку координат.

Група із двох досліджених А і В має силу ОZ, яка дорівнює векторній напівсумі сил ОА й ОВ, що відповідають кожному з індивідуумів. Таким чином, побудувавши паралелограм АОBD на ОА й ОВ як на сторонах і взявши половину

його діагоналі $OZ=1/2OD$ ($1/2$ - коефіцієнт нормування, застосований для того, щоб результуючий вектор сил не виходив за межі простору особистості).

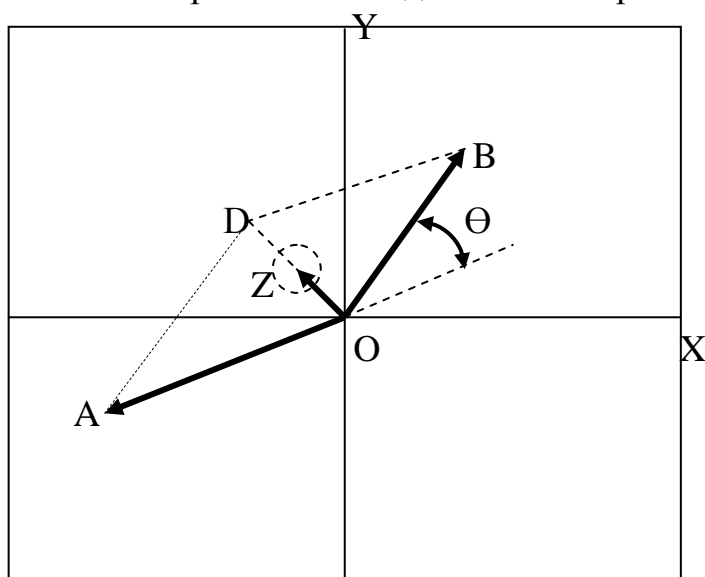


Рис. 1 Матриця координат

Пара, вектор результуючої сили якої розташований у точці $(0;0)$ або недалеко від неї, можуть ефективно співпрацювати. Чим далі від $(0;0)$ сила пари OZ, тим напруженіші їх відносини із-за виконання однієї й тієї ж психологічної функції. Збільшуються перекручування в сприйнятті однієї особи іншими. Під сприйняттям розуміється таке розташування, яке, за переконанням однієї особи, властиве іншій у просторі особистості. Перекручування в сприйнятті характеризується кутом асиметрії “ Θ ” між векторами сил пари або колективу й новачка.

Коли кут асиметрії перевищує 130° , то можна говорити що такіданні пари є психологічно не сумісними. Як що кут асиметрії від 90° до 129° то поступово втрачається надія на психологічну сумісність таких пар. При куті асиметрії від 40° до 89° можна казати про психологічну сумісність даних співробітників. Якщо кут асиметрії менше ніж 40° то такі пари можна вважати з високою психологічною сумісністю.

Таким чином, з метою досягнення психологічної сумісності при підборі нового співробітника треба, щоб кут асиметрії “ Θ ” між вектором членів, що залишилися, групи й новачком та абсолютною величиною вектора результуючої чинності нової групи були мінімальними.

Всього було досліджено 232 чоловіка (1064 пари), з них 20 жінок, та 212 чоловіків.

Проведене дослідження дозволило виявити пари з різними рівнями психологічної сумісності, виявити людей найбільш сумісними з іншими членами колективів.

Показники високої психологічної сумісності мають 22,74% досліджених. Майже у кожній такій парі у обох партнерів високі показники по фактору А

(відлюдність - товариськість). Та приблизно однакові показники по фактору В (інтелект). У більшості досліджених пар спостерігаються високі показники по факторам: А (відлюдність - товариськість), С (емоційна стійкість), М (практичність – розвинута уява), Q3 (низький самоконтроль – високий самоконтроль). Всі інші показники профілю особистості розташовані приблизно на однаковій відстані від середнього значення.

З отриманих результатів більше половини обслідувальних пар (55,38%) мають середню психологічну сумісність. В таких парах спостерігається показники вище середнього по факторам А (відлюдність - товариськість), С (емоційна стійкість), схожі показники по фактору В (інтелект).

Також були виявлені пари з низьким рівнем психологічної сумісності (17,16%). Серед пар з низькою психологічною сумісністю в більшості випадків, у одного з респондентів спостерігаються високі бали по фактору Е (підлеглість - домінантність), а у іншого чи високі бали по фактору Е (підлеглість - домінантність) або низькі бали по фактору І (жорстокість - чутливість)..

Серед досліджених колективів також були пари психологічно не сумісні. У більшості таких пар спостерігаються високі показники по фактору Е (підлеглість - домінантність), низькі показники по фактору О (впевненість у собі - тривожність), по всім іншим показникам спостерігається різноманіття.

У чверті респондентів спостерігається тільки високий рівень психологічної сумісності з іншими членами колективу. У таких респондентів високі показники по факторам А (відлюдність - товариськість), Q1 (консерватизм - радикалізм), та низькі показники по факторам Q2 (конформізм – нонконформізм), L (довіра – підозрілість), М (практичність – розвинута уява) Е (підлеглість - домінантність), та середні показники по фактору G (схильність до відчуттів – висока нормативність поведінки), В (інтелект). По всім іншим факторам не спостерігається однаковості в балах, тобто вони можуть бути як високими, середніми так і низькими.

Таким чином, розроблений метод дозволяє виділити чотири рівня виявлення психологічної сумісності такі як, високий, середній, низький та психологічно не сумісних людей. Психологічне дослідження показало, що більшість пар з високим та середнім рівнем психологічної сумісності мають високі показники по фактору А (відлюдність - товариськість), приблизно однакові показники по фактору В (інтелект).

Література.

1. Акофф Р. , Эмерли Ф. О целеустремленных системах. – М. : Советское радио, 1974.
2. Гаврилова Т.А., Хорошевский В.Ф. Базы знаний интеллектуальных систем СПб 2001 384с.
3. Егоров Ю.Н., Кормачев В.В. О личностных свойствах, обуславливающих успешность деятельности и психологическую совместимость руководителей судовых подразделений // Психол. журнал. – 1990. – Т.11. - №1. – С 131 - 137
4. Маслякова О.С. Формування ігрової комунікації в умовах невизначеності ситуацій у юних баскетболісток: Канд. дис. Тобольськ, 2005. - 166 с.
5. Мельников В.М., Ямпольский Л.Т. Введение в экспериментальную психологию личности. – М. : Просвещение, 1985.
6. Новиков В.В. Соціальна психологія. Навчальне видання. – М. 2002.

Психологічні аспекти підготовки особового складу внутрішніх військ до виконання службово-бойових завдань під час Євро - 2012

Рівень моральної і психологічної готовності військовослужбовців був актуальним у різні історичні часи. Відомі державні діячі і полководці минулого (Клаузевіц, Макіавеллі, Суворов) визнавали широке значення морального стану воїнів під час бою та вимагали його постійного вивчення, оцінки і прогнозування на чергові бойові дії.

У службово-бойовій діяльності внутрішніх військ виокремлюються певні особливості формування психологічної готовності особового складу до виконання службово-бойових завдань у тому числі і до охорони громадського порядку під час спортивного футбольного турніру Євро-2012, що обумовлює конкретні напрямки формування важливих професійних якостей до їх виконання.

Вплив на психіку правоохоронців широкого спектра несприятливих, дискомфортних і загрожуючих факторів, зростання потоку інформації під час проведення масових спортивних заходів створює фон для низького засвоєння оперативної інформації щодо підтримання на належному рівні громадського порядку.

Присутність великої кількості туристів з ближнього і далекого зарубіжжя, людей з іншими культурно-етнічним традиціями, менталітетом, темпераментом, соціальними цінностями та ціннісними орієнтаціями, породжує серед фанатів футболу сприятливі умови для стрімкого виникнення емоційного перенасичення та виникнення стану близького до афективного і може стати підґрунтям для непорозумінь у стосунках, провокувань та непрогнозованих відносин. Це є тими специфічними властивостями, які слід враховувати під час підготовки особового складу внутрішніх військ до участі в охороні громадського порядку під час міжнародного футбольного турніру та інших масових заходів.

Умовно готовність військовослужбовців до виконання завдань з охорони громадського порядку під час масових спортивних заходів можна розділити на професійну та психологічну підготовку.



Бути психологічно готовим до виконання завдань з охорони громадського порядку під час футбольного турніру Євро - 2012 – це означає уміти високоякісно виконувати звичайні професійні дії в специфічних умовах на межі психічного та фізичного перенавантаження.

Для ефективної підготовки військовослужбовців до виконання завдань з охорони громадського порядку під час футбольного турніру потрібно вирізняти

відповідні закономірності щодо взаємодії між суб'єктом і об'єктом підтримання громадського порядку, які умовно відбуваються в одній із трьох форм: а) взаємодія людини з людиною; б) взаємодія людини з групою людей; в) взаємодія групи з групою людей.

Серед типових різновидів причин та умов щодо створення протистояння між конфліктуючими сторонами можуть бути як причини, пов'язані з поразкою улюбленої спортивної команди, так і крайні політичні форми протистояння релігійні, міжконфесійні конфлікти, прорахунки у соціальній та міграційній політиці, існуючі міжнаціональні конфлікти та інше.

Для вживання превентивних заходів недопущення загострення стосунків між фанатами різних футбольних команд перш за все потрібно враховувати:

- а) які причини можуть сприяти виникненню конфліктних ситуацій між болівальниками;
- б) наявність умов для створення масових конфліктних ситуацій;
- в) які знаряддя можуть бути використані у створенні масових конфліктних ситуацій;
- г) що може послужити об'єктом для розвитку конфлікту;
- д) які способи можуть бути використані для створення масових конфліктних ситуацій;
- е) співвідношення (аналогія) реальної ситуації з типовими ситуаціями інших масових спортивних заходів.

В експериментальних дослідженнях ряд науковців (Котрелл, Ритл, і Уек, 1967; Ганцер 1968; Зайонк, і Сейлз, 1966) стверджують, що присутність великої кількості глядачів сприяє зростанню тривоги для відтворення складних навиків. Водночас відтворення простих навиків, завищення тривожності сприяє концентрації уваги, що впливає на уникнення від помилкових дій. Виконання складних дій, коли потрібно аналізувати велику кількість інформації створює умови для наростання тривожності що негативно впливає на оперативну пам'ять, сприяє упущенню ряду важливих елементів особливо при прийнятті єдиного правильного рішення.

Як показують дослідження, які проводяться у військах всього 12% офіцерів та 17% військовослужбовців військової служби за контрактом визнають себе готовими до участі в забезпеченні громадського порядку під час Євро-2012. 47,2% військовослужбовців вважають, що у військових частинах створені умови для їх професійного росту.

Формування психологічної готовності потребує значно більше часу, ніж вирішення суто технічних та матеріальних проблем, спонукає до комплексного підходу щодо психологічної підготовки особового складу на розвитку професійно-важливих якостей у тому числі і до професійного виконання службово-бойових завдань під час масових заходів та футбольного турніру. Послідовне вдосконалення системи психологічної підготовки сприятиме не тільки успішному виконанню завдань з охорони громадського порядку під час Євро-2012 а буде стимулювати особовий склад до зразкового виконання усіх службово-бойових завдань покладених на внутрішні війська МВС України.

Література.

1. Наказ МВС України від 28.07.2004 № 842 “Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України”.
2. Наказ командувача внутрішніх військ МВС України від 28.01.2006 № 39 „Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення діяльності внутрішніх військ МВС України”.
3. Александровский Ю.А., Любастов О.С., Співак Л.И., Щукін Б.П. Психогении в экстремальных условиях. – М.: Медицина, 1991 р. – с. 271.
4. Барко В.І., Ірхін Ю.Б., Нещерет Т.В., Шаповалов О.В. Професіографічний опис основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України. - К.: Друкарня МВС, 2007р.
5. Головін С.Ю. Словник психолога практика. М.: Харвест, 2001 - с.484.
6. Ірхін Ю.Б. Психологічне супроводження службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України в екстремальних умовах. – К.: Друкарня МВС, 2009 р.
7. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійно-психологічного відбору. – К.: Ніка-Центр, 2006 р. – с.101-109.
8. Платонов К.К. Структура и развитие личности – М.: Наука, 1986 р. – с. 255.
9. Петровський А.В., Ярошевський. М.Г. Психологія. Словник. - М.: видавництво політичної літератури, 1990 р. – с.266.
10. Мартенс Р. Соціальна психологія і спорт. – М.: фізкультура і спорт, 1979 р.

Молдавчук В.С., Пасічник В.І.

Враховання психологічних особливостей виконання завдань з підтримання громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів як умова забезпечення психологічної безпеки особового складу

Військовослужбовці внутрішніх військ при забезпеченні правопорядку під час проведення масових спортивних заходів вимушені діяти в умовах високої потенційної загрози отримання фізичних і психічних травм. Агресивні вияви натовпу спортивних фанатів можуть грубо порушувати стан громадського порядку в місцях проведення спортивних заходів, приводити до значних матеріальних збитків юридичних осіб та пересічних громадян, завдавати моральної і фізичної шкоди представникам правоохоронних органів, які протистоять таким правопорушенням. Виходячи з вказаного, підготовка військовослужбовців внутрішніх військ до охорони громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів повинна здійснюватись з урахуванням не тільки специфіки виконання службових завдань, але й психологічних особливостей цього виду діяльності, що суттєво підвищить психологічну готовність особового складу до впливу негативних психогенних факторів притаманних протидії натовпу спортивних фанатів.

Практика військ підтверджує, що якість правоохоронної діяльності в умовах протидії агресивному натовпу завжди визначається двома взаємопов'язаними компонентами: рівнем знань соціально-психологічних особливостей і механізмів,

які визначають поведінку індивіда та маси, та вмінням командирів усіх рівнів творчо застосовувати теорію на практиці, особливо при виконанні завдань щодо забезпечення громадського порядку при проведенні масових спортивних заходів.

Проведення спортивних змагань завжди пов'язується з необхідністю вжиття заходів підвищеної безпеки. Це обумовлено, насамперед, такими факторами, як велика кількість людей, що беруть у них участь, можливістю виникнення конфліктних ситуацій як суто між вболівальниками, так і між вболівальниками та військовослужбовцями внутрішніх військ, обстановкою, що склалася в окремому регіоні держави тощо. Виконання службових завдань у таких умовах призводить до надмірного психічного перенапруження військовослужбовців що, як наслідок, тягне за собою застосування неадекватних заходів реагування на дії громадян. Тобто, така діяльність призводить до виникнення професійного стресу, який проявляється комплексом негативних психічних станів, до яких слід віднести стомлення, перевтому, тривогу, страх й інші.

Вивчення практики виконання подібних завдань, опитування досвідчених офіцерів дозволили виділити наступні чинники негативного психологічного впливу на військовослужбовців при проведенні масових спортивних заходів:

- пануюча атмосфера конфліктного протиборства між особовим складом внутрішніх військ та спортивними фанатами, які порушують громадський порядок;

- недостатній рівень соціально-правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей;

- негативний морально-психологічний вплив спортивних фанатів, які порушуючи громадський порядок, принизливо ставляться до військовослужбовців;

- низька соціальна оцінка в суспільстві ролі правоохоронців у забезпеченні громадського порядку при проведенні масових спортивних заходів;

- постійна напруженість через високий рівень відповідальності і розуміння свого обов'язку в припиненні порушень та відновленні правопорядку;

- необхідність постійної готовності до дій в умовах ускладненої та екстремальної обстановки, самостійного прийняття рішення;

- висока вірогідність застосування фізичного впливу, спеціальних засобів, та відчуття відповідальності за правомірність цих дій.

За допомогою проведеного аналізу наукових праць, вивчення керівних документів, досвіду службово-бойової діяльності військ були визначені наступні психологічні особливості виконання завдань з підтримання громадського порядку при забезпеченні масових спортивних заходів.

1. Високий рівень колективної та особистої відповідальності за успішне виконання завдання з охорони громадського порядку при проведенні масових спортивних заходів.

2. Постійна потреба у отриманні об'єктивної інформації про зміни у оперативній обстановці в районі проведення спортивного заходу від якої залежить ефективність прийнятих рішень та виконаних дій.

3. Необхідність сформованості постійної психологічної готовності особового складу до змін у виконанні дій та поведінці натовпу спортивних фанатів, негайного застосування відповідних заходів у разі ускладнення обстановки.

4. Безпосередній характер негативного морально-психологічного впливу та реальної загрози здоров'ю військовослужбовців з боку фанатів.

5. Можливість якісного виконання завдань військовослужбовцями лише при максимальній пильності, сформованості у них навичок колективної згуртованої дії, толерантності до інтенсивного інформаційно-психологічного впливу, наявності умінь регуляції своїх психічних станів.

6. Необхідність розвиненості у посадових осіб підрозділів навичок здійснення заходів з профілактики психічних розладів військовослужбовців, які включають:

- виявлення факторів, негативно впливаючих на психічний стан військовослужбовців внутрішніх військ;
- контроль за динамікою психічних станів військовослужбовців;
- проведення заходів психокорекції, спрямованих на зняття гострих стресових проявів, відновлення працездатності;
- підтримання нормального соціально-психологічного клімату в підрозділах й інші.

Таким чином, проведене дослідження дозволило визначити, що виконання частиною внутрішніх військ завдань щодо забезпечення громадського порядку при проведенні масових спортивних заходів є складною за своїм змістом та організацією діяльністю і тому висуває комплекс вимог до підготовленості військовослужбовців щодо її здійснення. Вона супроводжується дією ряду специфічних стрес-факторів, які можуть викликати негативні реакції та стани військовослужбовців, різко погіршуючи надійність їх діяльності та ефективність виконання завдання. Ці стрес-фактори у випадку не надання належної уваги протидії їх впливу можуть призвести до ряду негативних наслідків для психічного здоров'я військовослужбовців. Тому врахування в ході професійної підготовки військовослужбовців частин внутрішніх військ психологічних особливостей виконання завдань з підтримання правопорядку під час проведення масових спортивних заходів є умовою забезпечення психологічної безпеки особового складу.

Нежута А.В.

Формування психологічної підготовки правоохоронців до забезпечення громадського порядку під час проведення спортивних заходів

Під час проведення спортивних заходів найбільш часто виникають непередбачені надзвичайні ситуації, які потребують втручання правоохоронних органів. Працівники міліції громадської безпеки за родом своєї професійної

діяльності часто перебувають в екстремальних ситуаціях, спілкуючись з особистостями антисоціальної поведінки. Негативна ситуація на роботі впливає перш за все на нервово-психічну систему, на риси характеру, на особисте життя. Це все призводить до суттєвих змін у службовій діяльності, а саме до зниження професіоналізму, а іноді до професійної деформації. Це пов'язано з тим, що правоохоронці громадської безпеки не вміють правильно поводити себе в конфліктних ситуаціях, правильно виходити зі стресових та депресивних станів. Тому треба частіше проводити заняття серед працівників ОВС стосовно формування психологічної підготовки. Необхідно перш за все приділяти увагу індивідуальним особливостям працівника ОВС, які пов'язані з успішним або не успішним подоланням психологічних труднощів оперативно-службової діяльності.

Психологічна підготовка працівників ОВС до забезпечення громадського порядку включає такі завдання [1]:

1. Навчити правоохоронців емоційно-вольовій регуляції, розумітися у психічних станах;
2. Навчити правоохоронців переборювати почуття страху;
3. Орієнтуватися в екстремальних ситуаціях;
4. Виходити із стресових станів;
5. Витримувати фізичні навантаження
6. Користуватися прийомами релаксації;
7. Швидко приймати правильні рішення.

Для повної оптимізації психологічної підготовки працівників громадської безпеки необхідно виявлення і розвинення таких професійно-важливих якостей як:

1. Високий рівень психічної стійкості;
2. Комунікативні вміння та якості;
3. Професійне мислення (логічність, критичність, кмітливість, швидкість);
4. Добре розвинута слухова і зорова пам'ять;
5. Психічна та фізична витривалість, збереження бойової активності;
6. Професійна спостережливість;
7. Інтуїція, вміння орієнтуватися в ситуації;
8. Професійна спрямованість.

Для підвищення професійної надійності правоохоронців при організації професійно-психологічної підготовки необхідно враховувати [1]:

1. Здатність до взаємної колективної праці;
2. Психологічну згуртованість та психологічну сумісність;
3. Взаємні інтереси і симпатії працівників;
4. Досвід спільної участі в екстремальних операціях.

Професійно-психологічна підготовка повинна передбачати високий рівень функціонування психіки і свідомості, підвищення ефективності роботи усіх психічних процесів [2].

Взагалі формування психологічної підготовки правоохоронців громадського порядку є дуже важливим аспектом в професійній діяльності працівників ОВС,

тому що виконання професійних обов'язків неможливе перш за все без розвитку професійно-важливих якостей особистості.

Література.

1. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Кондратьєв Я.Ю. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції (У двох частинах). [Текст] /Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Кондратьєв Я.Ю.// Психологічне супроводження оперативно-службової діяльності працівників органів внутрішніх справ в екстремальних умовах. Частина 2. Навчально-методичний посібник – К.: НАВСУ, 2003.

2. Юхновець Г.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. Під ред. Ануфрієва М.І., Кондратьєва Я.Ю. Забезпечення особистої безпеки працівників органів внутрішніх справ при виконанні службових обов'язків [Текст] /Юхновець Г.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. Під ред. Ануфрієва М.І., Кондратьєва Я.Ю.// Науково-практичні рекомендації – К.: НАВСУ, 1999.

Овсяннікова Я.О.

Причини суїцидальної поведінки у рятувальників МНС України

Самогубство – одна з вічних проблем людства, оскільки існує як явище практично стільки ж, скільки існує на Землі людина.

На сьогоднішній день Україна займає лідируючі позиції в статистиці суїцидів. За всі роки незалежності в Україні добровільно пішли з життя близько 200 тисяч людей – це населення великого міста або сільського району.

Об'єктивної цифри про кількість суїцидів, можливо, взагалі не існує. Справа в тому, що в Україні немає єдиної служби, на яку б покладався збір і аналіз такої інформації. А структури, які, так чи інакше мають справу з самогубцями, ведуть власну статистику. Ніхто ні фіксує випадки невдалих спроб самогубств, число яких за різними оцінками у 10-20 разів більше, ніж закінчених самогубств.

Проблема самогубства відноситься до кола тих проблем, що стосуються усіх верств суспільства, не минула вона і персонал МНС України. Суїцидні випадки, які трапляються в підрозділах МНС України, завдають великої моральної шкоди як сім'ям загиблих працівників, так і авторитету самої системи. Як відомо, діяльність працівників МНС пов'язана з високим рівнем фізичного та психоемоційного напруження, необхідністю адекватно реагувати в обставинах дефіциту часу.

Мабуть, ми ніколи не будемо напевно знати, що саме штовхає людину накласти на себе руки. Але науковцями з'ясовано, що передумовою аутодеструктивної поведінки і суїциду зокрема є апатія, зневіра в особисті перспективи, зниження творчої та вітальної активності в результаті психічної травми. Однак наявність психотравмуючої ситуації – недостатня умова для прояву суїциду. Виділяють ще одну складову – особистісні особливості суїцидента. Багато авторів, виявляють низку особливостей особистості, що не дозволяє їй адекватно реагувати на життєві проблеми і тим самим підштовхують до суїциду. До них часто відносять: невміння знайти способи задоволення потреб і бажань,

відмову від пошуку виходу зі складних ситуацій, низький рівень самоконтролю, невміння послабити нервово-психічну напругу, емоційну нестабільність, імпульсивність, підвищену сугестивність, безкомпромісність і відсутність життєвого досвіду [1].

На сьогоднішній день вчені виділяють різні групи причин, які є пусковим механізмом для здійснення суїциду: соціальні; економічні; політичні; філософські; психологічні; релігійні; біологічні; генетичні; соціально-психологічні; екзистенціальні.

Але хотілося б зупинитися саме на тих причинах суїцидальних проявів, які виявлені у рятувальників МНС України:

1. Матеріально-побутові причини :

- важкі житлові умови;
- низька і несвоєчасно виплачувана заробітна платня;
- слабкі соціальні гарантії;
- недостатнє матеріально-технічне забезпечення професійної діяльності;
- нерівномірний розподіл службових навантажень.

2. Соціально-психологічні причини:

• особистісні – завищена або занижена самооцінка, посилена об'єктивними обставинами, неможливість самореалізації, статева неспроможність, інтимно-особистісні проблеми, самотність;

• сімейні – подружня зрада, хвороба або смерть близьких людей, відсутність психоемоційного контакту з членами родини, нерозуміння з її боку;

• організаційні – конфліктні стосунки з колегами та керівництвом, погіршення соціально-психологічного мікроклімату в колективі;

• специфічні – професійна неспроможність, падіння престижу служби, страх покарання за порушення дисципліни і законності.

3. Медико-психологічні причини – погіршення стану здоров'я, серйозне невиліковне захворювання, наявність травм, поранень, психічні розлади, каліцтва [2].

Як ми бачимо, досить велика кількість складових впливає на психологічний стан рятувальника. Всі ці складові можуть призвести до виснаження як психічних так і фізичних ресурсів організму, і перевищити можливості захисних механізмів людини. Складні умови існування, професійна діяльність, яка пов'язана з постійним впливом стресогенних факторів підвищеної сили, стан здоров'я – все це необхідно враховувати керівникам підрозділів МНС України для попередження самогубств серед особового складу.

Література.

1. Психологія суїцидальної поведінки: Посібник / [Лебедев Д.В., Назаров О.О., Тімченко О.В., Христенко В.С., Шевченко І.О.]. – Харків, 2007. - 129 с.

2. Кризова психологія: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Х.: НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2010. – 383 с.

Метод професійного добору працівників МВС України

Для професійного добору працівників у будь-якій предметній галузі використовують звичайно експертні методи із застосуванням результатів вимірювання деяких психофізіологічних якостей за шкалами відношень та особистісні опитувальники. Для останніх чисельне оцінювання виконується за шкалами найменувань і порядку впереміж або за абсолютною шкалою. Методики обробки результатів оцінювання практично зводяться до підрахунку кількості позитивних відповідей на запитання особистісних опитувальників. При цьому критерії вибору за результатами оцінювання встановлені інтуїтивно (довільно) [1, 2].

Наявність адекватної моделі працівника (професійної діяльності) як комплексу відповідних суттєвих ознак (якостей особистості), зміст яких повинен мати позитивний аспект, забезпечує високу якість професійного добору.

Перелік суттєвих ознак звичайно визначається експертними методами переваги (рангів), оцінювання (приписування балів) і співставлення: для кожної ознаки за даними експертного оцінювання розраховується коефіцієнт вагомості. Головною процедурою для цих методів є визначення узгодженості думок експертів і коригування складу групи експертів або їх навчання при наявності неузгодженості. Ця процедура фактично виключає можливість отримання об'єктивних результатів. До того ж, один із рекомендованих показників узгодженості – коефіцієнт конкордації (КК) – прямо пропорційний величині, яка може розглядатися як «аналог» дисперсії результатів оцінювання за експертами та оцінюваними ознаками, та зворотно пропорційний другій степені кількості експертів і третій степені кількості ознак. Це визначає головну ваду КК як показника – він суперечить одному з основних положень метрології – збільшення кількості вимірювань зменшує випадкову складову похибки вимірювань.

Пропонується метод побудови моделей працівників МВС України для професійного добору, сутність якого така.

Для кожного фахівця відповідно до його функціональних обов'язків складається перелік позитивних ознак особистості.

Відшукується у термінологічних та тлумачних словниках визначення для кожної з ознак.

Виконується лінгвістична обробка переліку з метою виключення синонімічних понять.

Для уточнення переліку він обробляється групою експертів-фахівців відповідної галузі методом приписування балів з використанням чотирибальної шкали. Експертні оцінки за цією шкалою: при суттєвості ознаки для фахівця – 5, при несуттєвості – 2; 3 та 4 – у відповідності з оцінками типу бінарних «скоріше ні, чим так»; «скоріше так, чим ні».

Розраховуються коефіцієнти вагомості (КВ) для кожної з ознак. Із вихідного переліку можуть виключатися ознаки з малими значеннями коефіцієнтів вагомості.

Узгодженість думок експертів оцінюється за коефіцієнтом варіації, який має прозорий смисл – він прямо пропорційний середньому квадратичному відхиленню ознаки і зворотно пропорційний значенню КВ.

Отриманий перелік суттєвих ознак (тільки) оформляється у вигляді тезаурусу термінів і визначень і є інформаційною моделлю фахівця. Мовним засобом маніпулювання даними є абетковий покажчик термінів і визначень.

На ґрунті отриманої моделі здійснюється професійний добір за методом, сутність якого наступна.

Група експертів із числа осіб, які добре знають кандидата, вивчають інформаційну модель фахівця, а потім заповнюють опитувальний аркуш, який містить відповідний тезаурусу перелік ознак. Для оцінювання використовується чотирибальна шкала (табл. 1) як відповідь на запитання типу «В наявності у кандидата поіменована ознака?» щодо будь-якого твердження з переліку ознак.

Обробка, подання й візуалізація результатів оцінювання у вигляді пелюсткової діаграми виконуються за апробованою методикою [3]. Ступінь збігання психологічного змісту роботи (професії) і схильності індивіда до визначеного типу діяльності визначається коефіцієнтом відповідності: чим від ближче до одиниці, тим краще кандидат відповідає моделі фахівця.

Таблиця 1

Критерій оцінювання	Бал
Так	5
Скоріше так, чим ні	4
Скоріше ні, чим так	3
Ні	2

Для автоматизування процесу добору в програмному середовищі Visual Basic був розроблений програмний модуль «Селекція», що пройшов апробацію, яка свідчить про адекватність реалізованого методу відомим методам добору (ранжирування).

Література.

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы/ Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 512 с.
2. Человеческий фактор. В 6-ти тт. Т.1. Эргономика – комплексная научно-техническая дисциплина/ Пер. с англ.; Ж. Кристенсен, Д. Майстер, П. Фоули и др. – М.: Мир, 1991. – 599 с.
3. Козлов В.Є. Методика рейтингового оцінювання для експертного застосування/ В.Є. Козлов, В.Т. Оленченко, І.О. Юзьков// Системи управління, навігації та зв'язку. – 2009. – вип. 4 (12). – С. 69-74.

Осьодло В.І., Татарінов Є.В.

Проблема розвитку кар'єрних домагань офіцерів

Як зазначено в Концепції кадрової політики в Збройних Силах України, затвердженій наказом Міністра оборони України № 659 від 27.11.2007 [3], існуюча система кадрового забезпечення не повною мірою спрямована на індивідуальний підхід до особистості, її розвитку та кар'єрного зростання, а система управління

кар'єрою не забезпечує достатнє планування та управління кар'єрою військовослужбовців, не спрямована на оптимальне досягнення можливості кожного реалізувати свої наміри та потенціал. На нашу думку кар'єрні домагання офіцерів є однією з провідних детермінант кар'єрного зростання особистості офіцера в процесі військової служби, вони відображають актуальний зв'язок з професією, професійною кар'єрою, а також є мотиваційно-сисловою основою, що забезпечує перспективність та ефективність подальшого кар'єрного просування в професійному середовищі.

Варто зазначити, що феномен кар'єрних домагань та психологічні особливості їх розвитку у офіцерів є недостатньо дослідженим в психології, зокрема, дослідженню кар'єрних домагань присвячено окремі роботи. Так Л.М. Долгих визначає їх змістовною характеристикою професійної перспективи, а в роботах Н.В. Волкової, Е.Г. Молл, А.П. Поплавської, Л.Г. Почебут, В.А. Чікер, Е. Шейна та інших досліджено лише кар'єрні орієнтації та очікування.

Особистість перманентно стоїть перед необхідністю самоперетворення, як зазначає Н. І. Сарджвеладзе [2, с.206-207], виділяючи наступні детермінанти такого прагнення: 1) самонеприйняття та відчуття меншовартості, 2) позитивний початок (тенденція до саморозвитку за В. Штерном; мотивація росту, самоактуалізація і самореалізація за А. Маслоу, Г. Олпортом, К. Роджерсом; прагнення до росту своєї самоцінності за Ф. Лершем), імпульс самоперетворення детермінований досягнутим рівнем розвитку і прагнення розвиватися в подальшому, позитивною самооцінкою, усвідомленням своїх позитивів. Саме тому, на нашу думку самоперетворення включає відчуття самоцінності, прагнення до росту і самовдосконалення і, як наслідок постійну самокорекцію і роботу над своїми недоліками.

Зазначимо, що *розвиток кар'єрних домагань*, як детермінанти професійного розвитку та кар'єрного зростання нерозривно пов'язаний з професійним розвитком особистості офіцера. В основі професіоналізації лежать механізми двох рівнів: механізми, що включають людину в ситуацію пошуку професії, її прийняття, навчання і т.ін.; механізми і протиріччя між людиною і професією, що знімаються в міру підвищення рівня професіоналізації – власне з процесами розвитку пов'язана реалізація механізмів другої групи [4, с.111].

На нашу думку, кар'єрні домагання у процесі професійного становлення виступають показником, за яким можна виявити актуальний зв'язок фахівця з професією, професійною кар'єрою, дослідити особливості особистісного та професійного становлення на певному етапі, та на цій основі прогнозувати перспективність та ефективність подальшого просування фахівця в професійному середовищі.

В процесі розвитку кар'єрних домагань важливим чинником виступає їх упереджувально-інструментальний характер, який дозволяє людині в умовах неможливості реалізації свого потенціалу для подальшого кар'єрного розвитку або активно змінювати умови досягнення бажаного результату, або очікувати доки ці умови не з'являться і потім реалізувати намічений задум. Зміни, що відбуваються з офіцером в ході переосмислення власного досвіду, перебудови особистості,

формування нового досвіду, пізнання себе сприяють актуалізації механізмів рефлексії, професійного зростання і самовдосконалення, відкривають простір для розкриття механізмів його розвитку. При цьому основним психологічним механізмом розвитку є не стільки наявність внутріособистісних протиріч, скільки процес їх розв'язання.

Офіцерська служба має внутрішню необхідність постійного професійного росту. Її ключова роль визначається тим, що через посаду здійснюється зв'язок у ланцюжку начальник (командир) – підлеглий. У зв'язку з цим офіцер знаходиться в дихотомічній взаємодії: з одного боку, підлеглі жадають від нього розуміння своїх проблем, а з іншого боку – начальники ставлять перед ним визначені службові задачі.

Оскільки професійне зростання у військовому середовищі пов'язане з вертикальним сходженням, офіцерська служба орієнтована на проходження послідовності ступенів до вищої посади з більш високим статусом, що обумовлює орієнтування на вертикальну кар'єру. Сутність позитивних сторін цього є відсутність мобільності офіцера-фахівця, яка полягає в тому, що світ для нього досить суворий і продуманий і за рахунок цієї продуманості знижена невизначеність майбутнього, свою активність офіцер використовує на вивіреному кар'єрному шляху. Недоліки ж у першу чергу полягають у тому, що зниження рівня невизначеності відбувається не за рахунок реалізації власних бажань і можливостей, а за рахунок орієнтації на зовнішні суспільні норми, що далеко не завжди збігаються або відповідають їм. Формування почуття професійної самодостатності, самоорганізованості і невичерпності посади, орієнтація на багатомірне її використання в більшому ступені пов'язане з моделлю кар'єри інтрапринера, у якій за В. Ю. Іконніковим [6] до управлінських функцій додається почуття хазяїна свого життя, що одержує задоволення від повсякденної практики. Позитивними сторонами інтрапринерської моделі, на нашу думку, є: прагнення самому незалежно від інших організувати своє життя, необтяженість погонею за символами статусу, самодостатність, самоорганізованість і служіння самому собі в більшому ступені, чим іншим при відповідній винагороді праці, розумний ризик замість боязкої оглядки на ієрархічні норми.

На нашу думку, офіцери, *спрямовані на вертикальну кар'єру*, характеризуються відповідальністю, активністю, працьовитістю на своєму шляху вгору, контролем емоцій, схильністю планувати своє далеке майбутнє, включеністю в соціальне середовище, але діють вони за зовнішніми заданими суспільством зразками, женуться за престижними в суспільстві статусами, переступаючи часто через свої внутрішні потреби; *спрямовані на горизонтальну кар'єру*, збалансовані, діють узгоджено зі своїми внутрішніми устремліннями та прагненнями самостійно влаштувати світ за своїм зразком, оптимістичні та відповідальні перед собою і колегами за успіхи та неуспіхи своєї праці. Але, в рамках військово-професійної діяльності для офіцерів виділимо третій тип – *інтегровану кар'єрну модель*, в основі якої знаходяться розвинені кар'єрні домагання, коли відбувається поєднання просування кар'єрними сходами офіцерської служби (вертикальна кар'єра, зовнішньо задана) та вдосконалення

своєї майстерності в межах посади (горизонтальна, внутрішньо детермінована кар'єра), адже в сучасних умовах важливою особистісною рисою офіцера є *здатність розвиватися в межах посади*, при відсутності умов для подальшого зростання. Такий офіцер розвивається професійно, набуваючи нових рис професіоналізму, тим самим готуючи собі ґрунт для посадового та кар'єрного зростання в подальшому, а часом і створюючи для цього умови.

Проведений аналіз досліджень дозволяє сформулювати наступні рівні розвитку кар'єрних домагань. На нашу думку, при *низькому рівні розвитку кар'єрних домагань* офіцеру властиві наступні індивідуально-психологічні характеристики: складність збереження високої якості виконання роботи в ситуаціях тиску фактора часу, недостачі матеріально-технічних ресурсів, відсутності інформації від колег і вищого керівництва; не схильні виявляти ініціативу, недостатньо наполегливі в вирішенні проблем, що гальмують їх професійне та посадове зростання; потреба в професійній кар'єрі детермінована зовнішніми соціальними факторами (еталонами) або такими особистісними мотивами як посадові обов'язки; професійна кар'єра в даному випадку виступає як емоційно насичений, але слабо структурований образ, що обумовлює зовнішню поведінку в професійній діяльності і формальне виконання професійних функцій; не схильні враховувати службові інтереси, реалізують насамперед особисті цілі, не схильні “викладатися”, направляючи свою активність в інші сфери життя. При *високому рівні розвитку кар'єрних домагань* особистості офіцера властиві якості: легко адаптуються до мінливих обставин і здатні ефективно, з високим ступенем гнучкості і наполегливості справлятися з труднощами, що гальмують їхній професійний розвиток і кар'єрне просування; прагнення виявляти ініціативу, уміння структурувати професійні проблеми і зберігати високу якість виконання роботи в ситуаціях тиску фактора часу, недостачі матеріально-технічних ресурсів, відсутності інформації; вони інтуїтивно знають свої сильні і слабкі сторони у відношенні професійного і посадового просування, уміло модифікують свої кар'єрні цілі й активно діють у напрямку їх досягнення; схильні до самонавчання, швидко включаються в процес самотренування, дуже ощадливо й ефективно витрачають час; охоче засвоюють нові методи і технології роботи, адаптують свої уміння до змінених умов професійної діяльності; володіють системою психологічних установок на роботу, що закріпилися в підсвідомості на базі асоціативних зв'язків з кар'єрним зростанням.

Література.

1. Жизненный путь и профессиональная карьера специалиста / Под ред. В.Ю. Иконников, В.И. Подшивалкина. – Кишинев: Центральная типография, 1997. – 192с.
2. Сарджвеладзе Н.И. Самоотношение личности // Психология самосознания. Хрестоматия / Н.И. Сарджвеладзе. – Самара: Издательский Дом “БАХРАХ-М”, 2007. – С.174-207.
3. Наказ Міністра оборони України від 27.11.2007 року № 659 “Про затвердження Концепції кадрової політики в Збройних Силах України”.
4. Фонарев А.Р. Психологические особенности личностного становления профессионала / А.Р. Фонарев. – РАО; Московский психолого-социальный ин-т. – М.; Воронеж: МПСИ, 2005. – 559с.

Структура професійно-психологічних якостей рятувальників Кримського гірського пошуково-рятувального загону МНС України

Гірський Крим край туризму. Для попередження надзвичайних ситуацій, які виникають у результаті туристичної діяльності й ефективного проведення рятувальних робіт 13 вересня 2006 року була створена Державна спеціалізована аварійно-рятувальна служба пошуку й рятування туристів МНС (ДСАРСПРТ МНС). Служба проходить період становлення, а тому має потребу в постійному вдосконаленні, у тому числі з боку психологічного забезпечення діяльності.

Рятувальники ДСАРСПРТ МНС постійно працюють в екстремальних умовах, здійснюють пошуково-рятувальні роботи в гірських, спелеологічних і водних районах Карпат та Криму[1]. Виявлення психологічних резервів, напрямків оптимізації та вивчення регіональної специфіки професійної діяльності рятувальника ДСАРСПРТ є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності аварійно-рятувальних служб МНС України в цілому. У зв'язку із цим гостро стоїть проблема визначення професійно-психологічних якостей цих фахівців і розробка професіограми даної професії[2]. Аналіз наукової літератури показує, що дослідження проблем діяльності є об'єктом уваги психологічної науки вже кілька десятиліть. Їх досліджували вітчизняні й закордонні науковці - Б.Г. Ананьєв, В.П. Зинченко, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломів, С.Д. Максименко, В.С. Мерлін, К.К. Платонов, С.Л. Рубинштейн, Г.С. Суходольский, Ю.Л. Трофимов але ін.

Психологічні аспекти діяльності працівників екстремальних служб стали предметом дослідження В.И. Барка, И.О. Бодрова, В.И. Лебедева, М.С. Корольчука, Г.В. Ложкіна, Е.М. Потапчука, О.Д. Сафіна, В.В. Стасюка, О.М. Столяренка, О.В. Тімченка, М.И. Томчука й ін.

Зупинимось більш детально на рятувальниках Кримського гірського пошуково-рятувального загону(ГПРЗ). Поглиблений аналіз організаційно штатної й функціональної побудови Кримського ГПРЗ незаперечно доводить, що даний вид рятувальної діяльності по змісту значною мірою відрізняється від діяльності рятувальників інших служб та підрозділів МНС України.

Основними завданнями Кримського гірського пошуково-рятувального загону МНС України є пошук і порятунок туристів у гірсько-лісових масивах незалежно від пори року, надання методичної допомоги суб'єктам туристичної діяльності щодо запобігання надзвичайних ситуацій з туристами, а також мінімізації можливих наслідків від надзвичайних ситуацій[2].

Проведені нами дослідження з аналізу нормативно правових актів і керівних документів МНС України й аналіз експертних оцінок фахівців з визначення професійно-психологічних якостей рятувальників Кримського ГПРЗ виявили наступні якості (вибудувано за рангом):

1. Тривале збереження інтенсивного (концентрованого) уваги, незважаючи на утому й дію постійних подразників;

2. Уміння виділити в інформації найбільш істотне (головне);
3. Здатність не послабляти увага під впливом страху або несподіваних зовнішніх впливів;
4. Зосередженість в умовах перешкод;
5. Самовладання й витримка вміння брати на себе відповідальність за ухвалені рішення й дії;
6. Уміння зберегти працездатність в умовах аварійної ситуації, дефіциту часу, при дії сильних подразників і в напружених ситуаціях;
7. Уміння зберегти працездатність і активність при утомі, що розвивається;
8. Уміння передбачати можливі зміни обстановки й очікувані результати діяльності здатність швидко перемикає увага з одного виду діяльності на іншій.

Також у ході дослідження групі експертів (у групу ввійшли командир загону, 2 заступника командира загону, 2 командири груп, 10 рятувальників) було запропоновано визначити критерії еталона гірського рятувальника. Використовуючи свою професійну термінологію й запропоновані професійно важливі якості експерти виявили наступне: загальним критерієм еталона гірського рятувальника є так зване «майстерність гірського східника». До нього можна віднести такі якості як:

1. Альтруїзм;
2. Бажання до подолання природних перешкод;
3. Любов до гірських сходжень;
4. Орієнтація в безопорному просторі;
5. Інстинкт виживання;
6. Ведення активного способу життя;
7. Професійне заняття екстремальним видом спорту.

Література.

1. Статут Кримського гірського пошуково-рятувального загону Державної спеціалізованої аварійно-рятувальної служби пошуку і рятування туристів МНС, затверджений Наказом МНС від 17.11.2008р. № 836.

2. Гонтаренко Л.О. Професіографічний аналіз діяльності працівників чергово-диспетчерської служби екстреного виклику МНС України: дис...кандидата психологічних наук: 19.00.09 / Гонтаренко Людмила Олександрівна.- Х.,2008.- 219 с.

Приходько І.І., Тімченко О.В.

Психологічна безпека особового складу сил охорони правопорядку України під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи 2012 року з футболу

Згідно рішення УЄФА Україна та Польща у 2012 році є організаторами Чемпіонату Європи з футболу. На сили охорони правопорядку (СОПр) України, до складу яких входять співробітники органів внутрішніх справ та військовослужбовці внутрішніх військ МВС України, покладається одне з

Міжнародна науково-практична конференція, Академія внутрішніх військ МВС України

17 листопада 2010 року м. Харків

найважливіших завдань – забезпечення громадської безпеки (ГБ) та охорона громадського порядку (ОГП), припинення групових і масових його порушень під час проведення даних міжнародних спортивно-масових заходів.

На виконання розпорядження Голови Харківської обласної державної адміністрації та Харківського міського Голови, начальника Департаменту з підготовки та проведення матчів з футболу Чемпіонату Європи 2012 року у Харківській області науково-дослідний центр Академії внутрішніх військ МВС України розробив та запропонував пропозиції щодо об'єднаної „Концепції та Стратегії забезпечення безпеки та правопорядку підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році в Харківській області”. Основою при розробленні Концепції та Стратегії були Розпорядження Кабінету Міністрів України (КМУ) від 17 вересня 2008 року № 1244-р „Про схвалення Концепції забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення в Україні фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу”, Постанова КМУ від 29 червня 2004 року № 823 „Про затвердження порядку забезпечення громадського порядку та безпеки під час проведення футбольних матчів”, Розпорядження МВС України № 1025 від 20 грудня 2006 року „Про забезпечення громадського порядку та безпеки під час проведення футбольних матчів, інших масових спортивних заходів”, матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій „Актуальні питання охорони громадського порядку під час проведення міжнародних спортивно-масових заходів” (2008-2009 рр. Донецький юридичний інститут Луганського державного університету внутрішніх справ), інші документи, що регламентують організацію забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки під час проведення масових спортивно-масових заходів.

Метою розробленої Концепції (далі Концепції) безпеки та правопорядку підготовки і проведення матчів з футболу Чемпіонату Європи 2012 р. в Харківській області є визначення принципів, шляхів та заходів щодо забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки під час підготовки та проведення матчів з футболу Чемпіонату Європи 2012 року в Харківській області. Головною метою Стратегії (далі Стратегії) є забезпечення належного рівня громадського порядку на стадіоні та належного рівня громадської безпеки у місті загалом.

Проведений аналіз матеріалів з різних інформаційних джерел (засоби масової інформації, Інтернет, наукові дослідження тощо) показав, що в останні роки у всьому світі, у тому числі й в Україні, відмічається зростання кількості порушень громадського порядку з боку молодіжних неформальних угруповань (спортивних фанатів), вони відрізняється особливою зухвалістю та жорстокістю, заподіянням матеріального збитку обладнанню стадіонів, транспортним засобам та матеріальному майну громадян. Ці дії також часто супроводжуються нанесенням фізичних пошкоджень та можливим виникненням психічних розладів не тільки у громадян, але й у особового складу сил охорони правопорядку, які забезпечують охорону громадського порядку та громадську безпеку під час проведення спортивно-масових заходів, особливо матчів з футболу. Тому питання

забезпечення особистої, у тому числі психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку України, є дуже важливими та актуальними.

Невід'ємною частиною забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки під час підготовки та проведення Євро-2012 є психологічне супроводження даних міжнародних спортивно-масових заходів. Різні аспекти проблеми психологічного забезпечення професійної діяльності військовослужбовців внутрішніх військ та співробітників органів внутрішніх справ України у своїх працях розглядали Д.О. Александров, В.Г. Андросюк, В.І. Барко, Л.М. Балабанова, І.В. Ващенко, І.Ю. Воробйова, Ю.Б. Ірхін, Л.І. Казміренко, В.О. Лефтеров, І.І. Ліпатов, С.Ю. Лебедева, О.М. Логачов, В.С. Медведєв, Л.І. Мороз, О.М. Морозов, О.В. Тімченко, О.В. Шаповалов, Г.О. Юхновець, С.І. Яковенко та багато інших дослідників. Однак в їхніх наукових дослідженнях питання психологічної безпеки особового складу не розглядалися.

Дослідження показало, що на сьогоднішній день серед вчених немає єдиних поглядів на категорію „психологічна безпека”, тому, на наш погляд, необхідно більш докладно розглянути її зміст.

Найбільш системні наукові дослідження психологічних проблем безпеки людини стали з'являтися наприкінці ХХ століття й були представлені, в основному, у публікаціях авторських колективів – С.Ю. Решетиної та Г.Л. Смоляна; С.К. Рощина та В.А. Сосніна; Г.В. Грачова й І.К. Мельника; а також М.А. Котика, І.М. Панаріна, В.Є. Лепського. Уперше термін психологічна безпека було введено С.К. Роциним і В.А. Сосніним у 1995 р., під яким вони розуміли стан суспільної свідомості, в якому суспільство в цілому й кожна окрема особистість сприймають існуючу якість життя як адекватну й надійну, оскільки вона створює реальні можливості для задоволення природних і соціальних потреб громадян сьогодні й дає їм підстави для впевненості в майбутньому [2].

У тому ж році І.М. Панарін опублікував результати наукових досліджень психологічної безпеки військовослужбовців [3]. Аналізуючи поняття психологічної безпеки, яка ним розглядалася як одна зі сфер національної безпеки, автор його розкриває через використання понять „психічне здоров'я” і „загрози”. При цьому психологічна безпека трактується як такий стан психіки населення держави, при якому забезпечується успішний психічний розвиток, і адекватно відображуються внутрішні й зовнішні погрози психічному здоров'ю.

Декілька пізніше Г.В. Грачов, І.К. Мельник (1996, 1998, 2003), розглядаючи різноманітні аспекти інформаційного впливу як на сучасне суспільство в цілому, так і на конкретну особистість, пропонують визначення інформаційно-психологічної безпеки особистості, маючи на увазі, що це „певний стан захищеності психіки особистості від дії різноманітних інформаційних факторів, що перешкоджають або утруднюють формування й функціонування адекватної інформаційно-орієнтовної основи соціальної поведінки людини в цілому й життєдіяльності в суспільстві, а також адекватної системи її суб'єктивних (особистісних, суб'єктивно-особистісних) відносин до навколишнього світу й самої до себе” [4, с. 33].

У дослідженнях С.Ю. Решетиної, Г.Л. Смоляна при вивченні проблеми психологічної безпеки людини й суспільства, за думкою авторів, переважною є інформаційна складова безпеки, а не психологічна. За їхньою думкою, інформаційно-психологічна безпека особистості – це стан захищеності особистості, що забезпечує збереження її цілісності та можливість розвитку при постійних інформаційних впливах на індивідуальну свідомість”, яка відноситься до конкретної форми інформаційної безпеки [5, с. 21]. Порухення інформаційно-психологічної безпеки особистості може привести до двох наслідків: порушень психічного здоров'я та деградації форм відображення та структури потреб; зміни ціннісних орієнтацій та світовідчуття.

Автори особливо розглядають питання про можливість введення критеріїв, що дозволять оцінити рівень інформаційно-психологічної безпеки, хоча й вказують на їхню відносність, до яких можна віднести: „почуття задоволеності або незадоволеності своєю інформованістю; адекватність відбиття людиною навколишнього світу, показником чого можуть виступити дії людини в умовах, що змінюються. Критерієм стійкості особистості до інформаційно-психологічного впливу може бути виборче відношення до інформації й уміння оцінити негативні й суперечливі впливи” [5, с. 24].

Дослідження психологічної безпеки суб'єкта професійної діяльності дозволили Шликовій Н.Л. визначити її як „складне структуроване психологічне утворення, що припускає розгляд психологічної безпеки як цілісної системи процесів, результатом протікання яких є відповідність потреб, цінностей, можливостей суб'єкта відбитим характеристикам реальної дійсності” [6, с. 285]. Складовими психологічної безпеки є протиріччя між цінностями (можливостями) суб'єкта й відбитими у свідомості суб'єкта характеристиками реальної дійсності. Функціонування психологічної безпеки відбувається як „процес емоційно-оцінного відбиття, результатом якого є сукупність порівнюваних суб'єктом еталонних і реальних образів соціальних об'єктів, явищ і ситуацій, що визначають наявність і рівень прояву протиріч між цінностями (можливостями) суб'єкта й відбитих характеристиках реальної дійсності” [6, с. 286].

Таким чином, на сьогодні існують різні підходи до визначення психологічної безпеки особистості: по-перше, психологічну безпеку можна визначати з погляду формування й розвитку індивідуально-психологічних особливостей людини, які виступають суб'єктивними умовами для формування безпеки; по-друге, психологічна безпека людини розглядається як рівень розвитку умов його життєдіяльності (якості життя); по-третє, психологічна безпека може бути розглянута як результат протікання психічних процесів.

Проаналізував сутність та зміст понять безпеки у різних галузях науки, визначимо, що психологічна безпека персоналу СОПр представляє складну багаторівневу динамічну систему, яка визначає ступінь захищеності психіки людини, її здатність підтримувати оптимальний рівень функціонування, спроможність усунення виникаючих зовнішніх та внутрішніх загроз та можливість збереження на достатньо стійкому дієздатному рівні під час виконання службово-бойових завдань в особливих та екстремальних умовах.

Відзначимо, що для розробки заходів щодо запобігання психологічної безпеці особового складу СОПр під час охорони громадського порядку при проведенні спортивно-масових заходів за участю команд іноземних держав необхідно враховувати особливості проведення цих міжнародних змагань. На них приїжджають уболівальники із-за кордону, які мають власну, характерну для цієї країни, субкультуру. Тому під час проведення змагань виникають проблеми міжкультурної комунікації між співробітниками сил охорони правопорядку й іноземними уболівальниками. Як позитивний приклад вирішення даної проблеми можна привести досвід виконання курсантами Академії ВВ МВС України службово-бойових завдань (СБЗ) з ОГП під час проведення міжнародних футбольних матчів за участю харківської команди „Металіст” [7]. На позитивний результат виконання даних завдань немаловажну роль вплинуло знання основ міжкультурної комунікації, вивчення субкультури Великої Британії, вільне володіння англійською мовою особовим складом. Тому, на нашу думку, під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році для охорони громадського порядку необхідно залучати особовий склад, який досконало володіє іноземною мовою, наприклад, випускників гуманітарного факультету Академії внутрішніх військ МВС України, які навчаються на спеціалізації „Переклад” та у майбутньому стають військовими референтами-перекладачами. Подібні пропозиції, які були розроблені співробітниками науково-дослідного центру Академії ВВ МВС України, запропоновані до проекту Регіональної об’єднаної „Концепції та Стратегії забезпечення безпеки та правопорядку підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році в Харківській області”.

Щодо профілактики психологічної безпеки особового складу СОПр при розробленні заходів психологічного супроводження виконання СБЗ з ОГП та ГБ під час футбольних матчів, у тому числі й міжнародних, необхідно враховувати наступне. За даними наукових досліджень, при проведенні різних спортивно-масових заходів серед спортивних фанатів й уболівальників є близько 5 % явних та потенціальних лідерів (підбурювачів), 8 – 10 % громадян, які можуть чинити опір співробітникам сил охорони правопорядку, 50 – 55 % байдужих, 15 – 20 % обережних, 10 % осіб, що піддаються психологічному впливу. Тому дуже важливо навчити особовий склад сил охорони правопорядку ідентифікувати категорію лідерів та осіб, що можуть чинити опір правоохоронним органам.

Деякі фахівці висловлюють думку, що бешкетування спортивних (на Україні найчастіше футбольних) фанатів цілком передбачувані. Виникнення безладів під час проведення спортивно-масових заходів полягає у тому, що футбольне насильство ніколи не відбувається спонтанно. Непотрібно перебільшувати здатність звичайних законслухняних громадян водночас перетворюватися в агресивно налаштований натовп, однак серед спортивних фанатів є певний прошарок, постійно готовий до хуліганства, незалежно від ситуації та приводу.

Так, від 6 до 12 % спортивних фанатів постійно готові приєднатися до будь-якої бійки, це, як правило, юнаки у віці 15-20 років та молоді чоловіки до 30 років, які найчастіше ніде не вчать й не працюють. Вони схильні до фізичної агресії, за характером злісні, імпульсивні, шукають примітивні розваги, для цих осіб

характерні соціо- і психопатичні тенденції. Наукові дослідження й власні дані підтверджують, що вболівальник може перетворитися в погромника з великою ймовірністю, якщо він бився за кілька днів до початку спортивного заходу й хоча б раз шов на спортивний матч заради того, щоб подивитися не гру, а затіяти бійку. Ці дві ознаки практично однозначно говорять, що ця людина обов'язково проявить агресію на трибуні або поза нею.

Щоб натовп уболівальників, потенційно готовий до погрому, приступив до виконання дій, необхідно декілька обов'язкових факторів: вживання алкоголю, психічна деградація особистості та сприйнятливність. Алкоголь – це один із обов'язкових складових всіх „біляспортивних” безладів. Спиртне допомагає переходу від абстрактної деструктивної тенденції до реального насильства. Для розсудливої людини важко знайти привід для бійки, а психічна деградація деякої частини населення, спортивне божевілля зміщає систему цінностей: хулігани схильні до того, щоб з погрози там, де їх немає, її знайти – у випадкових поглядах, необразливих коментарях і жестах сторонніх людей тощо – так створюються приводи до конфлікту. Як тільки починаються безладдя, з'являється сприйнятливність, психологічна циркуляція й передача емоційного стану – одне з ключових складових людської поведінки у натовпі. Ескалація будь-якого конфлікту відбувається зі швидкістю ланцюгової реакції, тому що психіка людей вже змінена й готова до боротьби.

Серед фанатів найчастіше влаштовують бійки ті, що прийшли на змагання з групою товаришів. Перебування людини в натовпі деіндивідуалізує її, кожний з його учасників втрачає почуття відповідальності за власну поведінку. Причиною такої трансформації поведінки є впевненість у власній безкарності, відчуття того, що кожна конкретна людина не буде затримана і покарана, як окрема особистість, що за дії, які вчинені в натовпі, можлива тільки колективна відповідальність.

Чи можна попередити або зупинити агресію й насильство, які безпосередньо впливають на психологічну безпеку особового складу СОПр при виконанні службово-бойових завдань з охорони громадського порядку та забезпеченні громадської безпеки під час проведення міжнародних матчів з футболу? Експерти не дають однозначної відповіді на це питання [8]. Багаторічна традиція, відповідно до якої найбільш агресивні асоціальні елементи з делінквентною поведінкою концентруються навколо футбольних полів, залишається актуальною і на даний час. Які б заходи не вживали для розподілу вболівальників різних команд і обмеження споживання спиртного, ніщо не зможе запобігти безладдям, якщо люди прийшли на стадіон або вийшли після спортивного матчу на вулицю для того, щоб улаштувати погром. У хуліганів можуть бути заздалегідь заготовлені й пляшки із запальною сумішшю, і свинцеві кийки, і навіть гасла націоналістичного змісту.

Таким чином, для запобігання негативних факторів, які впливають на психологічну безпеку особового складу СОПр при виконанні службово-бойових завдань з охорони громадського порядку та забезпеченні громадської безпеки під час підготовки та проведення Євро-2012, необхідні знання основ міжкультурної комунікації, психології поведінки особистості в натовпі, методів психологічної

протидії та психологічного впливу на громадян для попередження та припинення порушень громадського порядку.

Література.

1. Воробйов В.І. Розроблення концепції та стратегії забезпечення безпеки та правопорядку підготовки та проведення Чемпіонату Європи у 2012 році в Харківській області / Воробйов В.І., Бацамут В.М., Приходько І.І. / Забезпечення громадської безпеки правоохоронними органами під час проведення Чемпіонату Європи з футболу 2012 року: матеріали українсько-німецької науково-практичної конференції (м. Донецьк, 18.06.2009р.). – Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2009. – С. 72-77.
2. Рошин С.К. Психологическая безопасность: новый подход к безопасности человека, общества и государства / С.К. Рошин, В.А. Соснин // Российский монитор. – 1995. – № 6.
3. Панарин И.Н. Психологическая безопасность военнослужащих / И.Н. Панарин // Ориентир. – 1995. – № 8. – С. 48-51.
4. Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: состояние и возможности психологической защиты / Г.В. Грачев. – М.: Изд-во РАГС, 1998. – 125 с.
5. Решетина С.Ю. Информационно-психологическая безопасность личности (Контуры проблемы) / С.Ю. Решетина, Г.Л. Смолян // Проблемы информационно-психологической безопасности: сборник статей и материалов конференции. – М., 1996. – С. 19-24.
6. Шлыкова Н.Л. Психологическая безопасность субъекта профессиональной деятельности: дис. ... доктора психол. наук: 19.00.03 / Шлыкова Надира Летфулловна. – М., 2004. – 335 с.
7. Приходько І.І. Психологічне супроводження охорони громадського порядку військовослужбовцями внутрішніх військ МВС України під час проведення спортивно-масових заходів / І.І. Приходько // Актуальні питання охорони громадського порядку під час проведення міжнародних спортивно-масових заходів: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС, 2008. – С. 57-62.
8. Convention ESMA (European stadium managers association). 18-21 September 1995. Rapports de commision Committee Reports: Parc des Princes. – 1995. – 106с.

Рютін В.В.

Забезпечення психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку при взаємодії з натовпом спортивних фанатів

Демократизація суспільного життя в Україні за останні роки суттєво вплинула на активізацію діяльності багатьох громадських, релігійних, спортивних та інших об'єднань, які не лише активно пропагандують свої погляди на суспільно-політичну та економічну ситуацію в країні, активно залучають до своїх лав громадян, але й намагаються вплинути на неї, виходячи зі своїх програмних цілей та інтересів. Нажаль засоби та форми впливу, що застосовують вищевказані структури, не завжди відповідають правовим нормам. Першим, хто стає на шляху запобігання правопорушень у момент масових акцій є особовий склад сил охорони правопорядку. Саме від рівня психологічних підготовки співробітників МВС, залежить їх ефективність та адекватність дій в умовах такого соціально-

психологічного феномену як натовп, психологічний вплив якого розповсюджується і на особистість правоохоронця.

У аспекті підготовки до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році, особливу увагу привертає до себе поведінка спортивних фанатів, дії яких дедалі стають більш агресивнішими та зухвалішими. Саме проблема взаємодії правоохоронця з «спортивним натовпом», потребує суттєвого психологічного аналізу, з огляду на проблему зміни стану свідомості людини у натовпі. Іншими словами, постає проблема психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку в умовах масової поведінки.

Проблема психологічного впливу натовпу на особистість була досліджена у працях таких відомих психологів як Г. Ле Бон, З.Фрейд, С.Московичи, Г.Блуммер та інших [1].

Зокрема, Г. Ле Бон говорить про динаміку «свідомого» людини, яка потрапила у натовп. Він проголошує закон духовної єдності натовпу: «Свідома особистість зникає, притому почуття та ідеї усіх окремих одиниць, що утворює ціле та зветься натовпом, приймає один той же напрямок. Утворюється колективна душа, що має тимчасовий характер, але й дуже певні риси» [1, 11]. Вчений звертає увагу на психологічні характеристики натовпу: імпульсивність, мінливість, роздратованість, легковірність, перебільшення, однобічність почуттів, нетерпимість, консерватизм та інші [1, 11-60]. Такий набір психологічних ознак може суттєво впливати на свідомість правоохоронця. Нашу увагу привертає наголос Г. Ле Бона про те, що у натовпі зникають багато індивідуальних ознак особистості, навіть професійних. Тобто, навіть правоохоронець, за певних негативних умов, має небезпеку піддатись психологічному впливу масового несвідомого.

З.Фрейд продовжує ідеї Г.Ле Бона, він розглядає психологічні механізми масової поведінки, аналізує психологічне «зараження» [1, 134] та розглядає «механізм зростання афекту» [1, 143] у натовпі. Особливо привертає увагу функціонування механізму ідентифікації – «взаємний зв'язок масових індивідів за самою природою ідентифікації є важливою ефектною спільнотою» [1, 161]. Тобто в умовах натовпу, є певна небезпека опинитися у стані афекту навіть правоохоронцеві, тобто він потребує відповідного психологічного захисту.

С.Московичі також наголошує на змінах у свідомості та поведінці людини у натовпі. Він розглядає такі зміни як невроз, та характеризує його:

- відхід від логічного мислення, навіть уникнення його, перевага алогічного мислення;

- розкол раціонального та ірраціонального у людині, його внутрішньому та зовнішньому житті [1, 396]. Постає проблема психологічної профілактики подібних неврозів серед правоохоронців які виконують завдання по охороні громадського порядку при масових заходах, зокрема спортивних.

Сучасні соціальні психологи дають змістовну характеристику натовпу спортивних фанатів. А. Назаретян звертає увагу на: агресивність, жорстокість, імпульсивність, безвідповідальність натовпу спортивних фанатів [2].

Цілком зрозуміло, що психологічний вплив «спортивної маси» на свідомість правоохоронця не може бути механічно усунений. Мова може йти лише про психологічну підготовку та організаційні заходи, що можуть забезпечити «психологічну безпеку» правоохоронця. Аналіз впливу натовпу на свідомість людини, дозволяє нам визначити основні напрями забезпечення психологічної безпеки правоохоронця:

- Когнітивний аспект: оволодіння правоохоронцем знаннями з масової психології та правильним використанням їх змісту у службовій діяльності, оволодіння іноземною мовою;

- Поведінковий аспект: виопрацювання дій, щодо взаємодії зі спортивними фанатами – формування емоційної та фрустраційної толерантності;

- Дотримання та врахування вікових, професійних (стаж та досвід) характеристик правоохоронців при призначенні до виконання завдань забезпечення правопорядку на стадіонах.

- Просторовий аспект: правильне розосередження особового складу правоохоронних структур, що забезпечує їх мобільність пересування та оперативну взаємодію, візуалізацію правоохоронців один одного, оперативну взаємозаміну за необхідністю.

- Психофізіологічний аспект - збереження психофізіологічних ресурсів правоохоронців, своєчасна забезпеченість первинних потреб.

- Психопрофілактичний аспект – розробка та проведення психологічних тренінгів, щодо взаємодії правоохоронців у критичних ситуаціях впливу натовпу спортивних фанатів.

Література.

1. Психология масс: хрестоматия / Сост. Д.Я. Райгородский. – Самара: «Бахрах-М», 2010. – 592 с.
2. <http://arhivknig.com/filosofija-i-religija/12386-akop-nazaretjan-psikhologija-stikhijnogo.html>

Сергієнко Т. М.

Проблема дезадаптивної поведінки курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів у контексті соціальної депривації

Безумовною цінністю цивілізованого суспільства є життя і здоров'я людини. Це є непорушною істиною, яка не піддається сумніву. Проте, проголошені суспільні цінності не завжди відображають тенденції реального суспільного життя взагалі і тим більше асоціальних вчинків окремих громадян зокрема.

Курсанти молодших курсів вищих військових учбових закладів відносяться до особливої категорії громадян, які виконують військовий обов'язок в особливих умовах: казармовий побут, імперативність статутних вимог, жорсткий розпорядок дня, обмеження виходу за межі вищого військового навчального закладу, обмеження спілкування з референтними людьми і групами, і інше. Таким чином,

курсант частково депривований від соціуму і втрачає навички взаємодії у цивільному соціумі. Опинившись у певний момент наодинці у цивільному середовищі, молода людина може опинитися в стані дезадаптації і допустити безліч помилкових поведінкових дій. Ця проблема може ще більш посилитися під час проведення в Україні футбольних матчів Євро - 2012, коли величезна кількість іноземних уболівальників опиниться в великих містах нашої країни. Дана проблема вимагає ретельного вивчення і рішення, виходячи з сучасних гуманітарних підходів.

У сучасній психологічній науці активно вивчається феномен депривації (буквально з латинського - втрата, позбавлення чого-небудь). Як соціальне, педагогічне і психологічне явище, воно може бути розглянуто саме з цих позицій.

У соціологічному розумінні депривація - наслідки відносної бідності, що допускає позбавлення матеріальних благ першої необхідності. Жертвами такої депривації є ті, хто до певного набору благ при відомій особовій самостійності дістають значно менший доступ, чим більшість населення. Особу можна вважати такою, якщо вона опинилася в ураженому стані мінімум по чотирьох позиціях нерівності з шости: робота, здійснення інтересів, наявність житла, матеріальні умови, спосіб життя, стан здоров'я. Якщо особа уражена по двох-трьом позиціях, то її можна віднести до категорії людей, які знаходяться під загрозою депривації.

Педагогічний аспект соціальної депривації ще не отримав належного наукового дослідження, ймовірно через неоднозначність і протилежність думок про педагогічну дію на особу. Психологічні і педагогічні теорії достатньо успішно розроблялися, апробувалися, відтворювалися і розвивалися саме в частково замкнених або ізольованих від решти суспільства колективах, які через явні соціальні обмеження можна називати депривованими. Такими є: армійський колектив, колективи ув'язнених, релігійні спільноти, секти і таке інше. Інтерес викликає висновки Т.Адорно, який вказує на взаємообумовленість колективізму і жорстокості. Він пише: «Виходить слід з того, яке страждання заподіює колектив спочатку будь-якому індивідові, який в нього вступає» [1]

Необхідно звернути увагу на професії, у діяльності яких обов'язковою умовою є наявність принципів штучної або тимчасової депривації. Наприклад, підготовка військових фахівців, де масово застосовують різні терміни і ступені штучної депривації, використовується сувора ізоляція як один з найефективніших засобів психолого-педагогічної дії.

У даний час залишається відкритою дискусія про ступінь доцільності штучної депривації у педагогічних системах. Проте очевидно, що закриті педагогічні системи, що характеризуються певною тоталітарністю, виконують позитивну суспільну функцію стабілізації соціальної системи у цілому, і одночасно здійснюють негативну дію на особу, депривують її.

У сучасній психології депривація розуміється як суб'єктивне відчуття і психосоматичні реакції особи, викликані недостатнім навантаженням на сенсорику людину в умовах повної ізоляції або часткового обмеження життєвих умов. Психологія свідчить про психопатології таких депривованих людей. Відсутність необхідної уваги матері і батька, улюбленої людини, тобто з боку

значущих людей, приводить до стану «референтної депривації». Даний тип депривації вимагає більш глибокого вивчення, оскільки саме тут можуть знаходитися причини, що штовхають людину до прояву дезадаптивної поведінки.

Таким чином, феномен соціальної депривації і вплив її на дезадаптивну поведінку курсанта характеризується цілим рядом проблем:

- проблема свободи особистості і соціальної творчості: труднощі у реалізації людиною інтересів і потреб (рівень «особистість - держава, суспільство»);
- проблема соціальної адаптації і дезадаптації (рівень «особистість - колектив»);
- проблеми психологічної інтеграції і дезінтеграції (рівень «особистість - сім'я, значуща особа»).

Література.

1. Адорно Т. В. Воспитание после Освенцима // Новое время. 1993. № 5, С. 56-59.

Смола Р.М.

Стани психічної готовності фахівців підрозділів швидкого реагування МВС України, що виникають під час професійної діяльності

Кожна діяльність вимагає свого набору професійних, волевих, психологічних якостей; надзвичайно важливим виявляється формування особи зі стійкою системою поглядів, загальних потреб і мотивів, через які людина сприймає та оцінює дійсність, вибирає адекватну поведінку й регулює її відповідно до стійкої загальної позиції.

Особливої уваги заслуговує діяльність підрозділів міліції швидкого реагування. Напружений характер професійної діяльності фахівців спеціальних підрозділів, висока відповідальність і висока психологічна ціна результатів їх діяльності, наявність невизначеності й інформаційних перевантажень, висока ймовірність виникнення непередбачених подій, погроза здоров'ю й життю – все це може бути причинами виникнення різного роду труднощів при здійсненні професійної діяльності в особливих умовах, викликати у працівників спеціальних підрозділів МВС України стану напруженості, ставити під погрозу зриву рішення професійного завдання. Отже, вирішення проблеми психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ до професійної діяльності здобуває в цей час особливе соціальне й політичне значення.

Питання формування готовності знайшли своє відбиття та одержали розвиток у теорії та практиці професійної підготовки насамперед відносно діяльності людини в особливих напружених умовах. Багатопланові дослідження проблеми провели психологи М.И.Дьяченко, В.П.Каширін, М.П.Коробейников, Л.Н.Кузнецов, В.О.Лэфтеров, А.М.Столяренко, С.І.Сьєдин, О.В.Тімченко та інші учені, які проаналізували процес психологічної підготовки з урахуванням специфіки особливостей діяльності конкретного фахівця. Зазначені автори

визначають сутність психологічної підготовки в цілеспрямованому впливі на психіку працівників з метою формування у особового складу психологічної готовності, стійкості, інших характеристик і якостей, які забезпечують високу надійність дій в умовах, що вимагають високих нервово-психічних витрат.

Можна припустити, що готовність має своїм механізмом функціональну систему, яка забезпечує на основі певного збудження настроювання організму й наступну доцільну поведінку відповідно до умов і завдань. Реакція на непередбачені подразники, стійкість до дії факторів зовнішнього середовища визначається силою (працездатністю) нервової системи стосовно гальмового процесу, балансом нервових процесів, їхньою здатністю до переважного розвитку збудження або гальмування, рухливістю нервових процесів, їхньою тимчасовою характеристикою. Виникнення психологічної готовності визначається розумінням майбутнього завдання, усвідомленням відповідальності, і виділяє тривалу й ситуативну готовність.

Цікавим є підхід, в якому визначаються наступні компоненти психологічної готовності:

відображуючий високий професійний розвиток пізнавальних і стійких якостей особистості, що забезпечує стійке реагування працівника на всі впливи навколишнього середовища з урахуванням майбутньої діяльності;

спонукальний (центральний) – система мотивів з їхньою взаємозалежністю й супідрядністю;

виконавчий – міцні й високорозвинені розумові й сенсорні здатності;

регулюючий – вольові якості особистості, емоційна стійкість, здатність доволно знижувати негативний вплив шкідливих факторів, управляти своїм поведінням у стані напруженості.

Відзначається, що стан готовності забезпечує перехід до виконання нового завдання, або – до виконання завдання в умовах, що змінилися. Звідси видно, що сформована готовність дозволяє адекватно реагувати на зміну зовнішніх умов, забезпечуючи взаємозв'язок внутрішнього стану індивіда із зовнішніми цілями діяльності.

Деякі вчені, розглядаючи психологічну стійкість як найважливішу професійну характеристику особистості, багаторівневий і системний об'єкт професійної підготовки в динаміці протікання й цілісної взаємодії компонентів, виділяють в понятті психологічної готовності внутрішню настроєність на самовіддане поведіння, мобілізованість всіх сил на активні й доцільні дії. У той же час визначається, що для позначення психологічного компонента збереження ефективності діяльності в екстремальних умовах працівником підрозділу швидкого реагування органів внутрішніх справ термін "психологічна стійкість" повніше відбиває проблему. Однак недостатньо виділяється взаємозв'язок між поняттями "психологічної готовності" і "психологічної стійкості", прояв стійкості не розглядається як якісна сторона готовності, хоча на стадії виконання дії цілком може йти мова про готовність до стійкості.

Питання формування готовності знайшли своє відбиття й одержали подальший розвиток у теорії та практиці професійної підготовки насамперед

відносно діяльності людини в особливих напружених умовах. Визначена сутність психологічної підготовки в цілеспрямованому впливі на психіку співробітників з метою формування у особового складу ОВС психологічної готовності, стійкості, інших характеристик і якостей, які забезпечують високу надійність дій в умовах, що вимагають високих нервово-психічних витрат.

Слід зауважити, що готовність до професійної діяльності розглядається як стан, що передує певній діяльності; цей стан, у якому концентруються можливості людини, які досягають вищого ступеня; він проявляється перед, при виконанні й при завершенні службового завдання; стан готовності до професійної діяльності має різні рівні й компонентну структуру; прояв готовності залежить від особливостей особистості й умов діяльності. Стан готовності має складну динамічну структуру, що включає сукупність емоційних, вольових, мотиваційних, пізнавальних, операціональних сторін, процесів, властивостей, утворень, станів психіки людини в їхньому співвідношенні із зовнішніми ситуаційними умовами й майбутніми завданнями.

Крім готовності як психічного стану, існує й проявляється готовність як стійка характеристика особистості. Її називають по-різному: підготовленістю, тривалою або стійкою готовністю. Будучи завчасно сформованою, ця готовність – істотна передумова успішної діяльності.

У самому загальному виді тривала готовність являє собою структуру, у яку входять:

- 1) позитивне відношення до того або іншого виду діяльності, професії;
- 2) адекватні вимогам діяльності, професії риси характеру, здатності, темперамент, мотивації;
- 3) необхідні знання, навички, уміння;
- 4) стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів.

На відміну від стану, тимчасової готовності, що відбиває особливості й вимоги майбутньої ситуації, тривала готовність – це стійка система професійно важливих якостей особистості (позитивне відношення до професії, організованість, уважність, самовладання й т.д.), її досвід, знання, навички, уміння, необхідні для успішної діяльності в багатьох ситуаціях.

Позитивні риси тривалої готовності – відповідність структурі, змісту та умовам професійної діяльності, легкість актуалізації й включення у виконання завдання, пластичність, сполучення стійкості та динамізму. У той же час позитивними рисами тимчасової готовності є: відносна стійкість, відповідність структури оптимальним умовам досягнення мети, дієвість впливу на діяльність.

Тимчасова й тривала готовність перебувають у єдності. Тимчасова готовність – це щораз створюване функціональне вістря довгострокової готовності, що підвищує її дієвість. Виникнення готовності як стану залежить від довгострокової готовності. У свою чергу тимчасова готовність визначає продуктивність тривалої готовності в даних конкретних обставинах. Обидва види готовності ефективно реалізуються за умови доцільного керування й самоврядування, впливу на свідомість і підсвідомість.

Практичний інтерес представляє готовність до правильної, адекватної поведінки в екстремальних ситуаціях. В якості загальних рис екстремальних ситуацій можна відмітити такі як раптовість, несподіванка, необхідність зміни стереотипу діяльності, емоційна напруженість. Ступінь психологічного впливу цих факторів визначається готовністю людини до подій, що розвиваються. Інакше кажучи, готовність як особливий психічний стан визначає межу впливу такого подразника, як екстремальна ситуація.

Готовність людини до успішних дій в екстремальній ситуації складається з його особливостей як особистості, рівня підготовленості, повноти інформації про ситуацію або завдання, наявності часу й засобів для ліквідації екстремальної ситуації, наявності інформації про ефективність мір, що вживаються.

У цілому можна зробити висновок, що психологічна готовність до екстремальних ситуацій – це активний стан організму особистості, що відповідає всіляким вимогам цих ситуацій і виступає як регулятор доцільної поведінки. Психологічна готовність сприяє збереженню ефективності діяльності при несподіваних ускладненнях і виникненні стресових реакцій.

Як показали дослідження, перед виконанням складного, пов'язаного з небезпекою й ризиком завдання у фахівців штурмових груп підрозділів швидкого реагування МВС України можуть виникати різні психологічні стани: активної мобілізації сил, готовності й упевненості; пасивності, поглибленості в себе; тривоги, недоцільної активності, коливань, сумнівів; переваги установок на неминучість невдачі, непевності й страху.

Про різноманітність станів і реакцій перед складною ризикованою дією свідчать наступні дані спостережень і вимірів психофізіологічних функцій. Завдяки підготовчій роботі в 50% фахівців перед небезпечною дією зберігаються більш-менш нормальні фізіологічні й психологічні стани, хоча вони й напружені, але не відчувають страху, коливань, сумнівів, непевності. Близько 20% переживають сильне хвилювання й тривогу - 20% проявляють неупорядковану активність або скутість. Близько 10% відчувають непевність і сильну напруженість. Становлять інтерес спостереження й психофізіологічні виміри після небезпечної дії: у частини фахівців відновлюються показники, близькі до звичайного (близько 35%), у деяких знижений тонус (20%), інші зберігають збуджений стан.

Суб'єктивні стани фахівців перед небезпечною дією залежать від їхнього досвіду й індивідуальних особливостей, від проведеної підготовчої роботи, особистого приклада керівників, товаришів.

Для підтримки готовності на етапі виконання завдання потрібно активізувати позитивні мотиви впливу на психічні стани фахівців загонів спеціального призначення МВС України, вводити елемент новизни в умови й зміст їхньої діяльності, управляти їхньою активністю, вносити ясність у ситуацію, указувати кращі способи дій, подавати особистий приклад пильності, майстерності й дисципліни.

Дослідження показують, що зниження рівня готовності, особливо в складній ситуації, виникає, як правило, при перевазі в діяльності вузькоособистих мотивів і

негативних психічних станів. Тому необхідно постійно активізувати почуття відповідальності та прагнення виконати завдання, оптимізувати ситуацію, здійснювати координацію сил усередині колективу, вчасно забезпечувати необхідну його організаційну й психологічну структуру, контролювати й коректувати хід діяльності, стимулювати спонукальні мотиви виконання завдання.

Спринчук С. В.

Аспекти формування професійно-психологічної стійкості працівників ОВС України до дій в екстремальних умовах

У сучасному світі футбол став однією із складових культури, а футбольні матчі – найбільш масовими видовищними заходами, які загалом позитивно впливають на економіку країни, пропагують здоровий спосіб життя, разом з тим, міжнародний досвід засвідчує непоодинокі випадки конфліктних ситуацій як на спортивному, так і на міжетнічному, релігійному чи іншому підґрунті.

У 2012 році в Україні має проводитись фінальна частина Чемпіонату Європи з футболу. Це перші змагання такого рівня в Україні, і на нього очікується приїзд значної кількості уболівальників, в т.ч. із зарубіжних країн. Вимоги УЄФА щодо проведення Чемпіонату чітко визначають забезпечення безпеки всіх його учасників, тому питання психологічної готовності особового складу ОВС, які будуть задіяні, являється пріоритетним.

Загальна екстремальна підготовленість працівника ОВС складається із морально-психологічної підготовленості, психофізіологічної стійкості та професійно-психологічної підготовленості, які виступають у ролі самостійних взаємопов'язаних показників.

В даному контексті цілеспрямоване формування професійно-психологічної стійкості передбачає:

- ознайомлення з екстремальними факторами і ситуаціями;
- підвищення опірності до екстремальних розумових труднощів;
- звикання до надмірних емоційних навантажень;
- навчання подолання вольових труднощів;
- підвищення надійності виконання звичайних професійних дій зі збереженням високих результатів у будь-яких передбачених екстремальних ситуаціях;
- навчання методів і прийомів забезпечення особистої безпеки;
- формування впевненості в собі та вміння володіти собою і своїм психічним станом. [1].

Зважаючи на це, з метою мінімізації та подолання негативних явищ, пов'язаних з психологічною готовністю правоохоронців у проведенні спортивних заходів ГУМВС областей спільно із ВНЗ МВС необхідно організувати комплексні тактико-спеціальні навчання особового складу із врахуванням особливостей

оперативно-службової діяльності підрозділів міліції громадської безпеки та видів екстремально-психологічної підготовки [1, 2].

Як основні форми психологічної підготовки можна використати практичні заняття, рольові ігри, тренінги тощо, в т.ч. із використанням напрацювань ВНЗ МВС [1, 3, 4].

Таким чином, формування професійно-психологічної стійкості у працівників ОВС дозволить виконати надані УЄФА державні гарантії та забезпечити безпеку та правопорядок під час проведення Євро-2012.

Література.

1. Ірхін Ю.Б. Психологічне супроводження заходів з охорони громадського порядку під час проведення спортивних змагань : методичні рекомендації / Ю.Б. Ірхін. – К.: КНУВС, ДП «Друкарня МВС», 2007.
2. Наказ МВС України від 25.11.2003 р. №1444 «Про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ОВС України».
3. Безпека та правопорядок: словник спеціальних термінів і абревіатур: практичний посібник / за заг. ред.. ректора Академії управління МВС Фатхутдінова В.Г.-К.:Академія управління МВС.,2010.-43с.
4. Расистська та неонацистська символіка у футболі: практичний посібник/ за заг. ред.. ректора Академії управління МВС Фатхутдінова В.Г.-К.:Академія управління МВС.,2010.-44с.

Сутович Е.И.

Образ профессионала как компонент профессионального самосознания личности специалиста экстремальных профессий

Трансформации социального облика нашего общества координальным образом изменяют стратегию подготовки специалистов экстремальных профессий. На передний план в подготовке представителей таких профессий выходят проблемы формирования у них мобильности, устойчивости к манипулированию, адаптируемости к жизнедеятельности в условиях нарастающего динамизма, неопределенности, расширения информационных потоков и способов психологического воздействия. Решение данной задачи предполагает анализ формирования психологической защиты специалистов экстремальных профессий как системы, обеспечивающей их психологическую безопасность.

Понятие психологическая защита сегодня получило широкое распространение в психологической науке. Выделяются два направления в его рассмотрении: как преодоление внутриличностного конфликта (З. Фрейд, А. Фрейд и др.) и как феномен межличностного взаимодействия и нивелирования негативного внешнего воздействия (А.А. Деркач, Е.Л. Доценко, Г.В. Грачев. А.В. Петровский и др). Общим для указанных подходов выступает этимология понятия «защиты» (животных, конкретного человека, общества) как таковой. При этом отмечается, что отсутствие сформированной психологической защиты у

личности, как одного из видов защиты, усиливает зависимость её от других (личности, группы), снижает самостоятельность, нейтрализует свободу выбора.

Рассматривая понятие психологической защиты в широком социальном контексте, Г.В. Грачев указал, что данный термин имеет свою структуру (объект, предмет, угрожающие факторы, характер ущерба, средства, субъекты) и может пониматься, во-первых, как то, что защищает (определенное системно-структурное образование), во-вторых, как действие (система функционирования данной системы). При этом, проводя анализ феномена «психологическая защита» как системного образования Г.В. Грачев отметил, что в качестве её объекта может выступать любой социальный субъект различного уровня сложности (государство, общество, социальные организации, группы, семья, отдельно взятая личность). Предметом психологической защиты может являться целостное структурное образование и процессы как элементы его структуры (мировоззрение, самосознание, ценностные ориентации, образ Я и пр.) [1].

Обладая сложным внутренним устройством, любая профессия включает в себя множество разнообразных характеристик. В представлении человека они могут существовать как разрозненно, в виде частных образов, так и обобщённо, интегративно, в виде «образа профессии», «образа специалиста», «образа профессионала». Данные образы являются компонентами профессионального самосознания личности специалиста экстремальных профессий и при рассмотрении психологической защиты могут выступать её предметом.

К анализу закономерностей функционирования образа профессионала разных профессий, его роли в общении и взаимодействии людей обращаются не только психологи, но и представители других наук - социологии, политологии, культурологии и т.д. Интерес исследователей к проблеме формирования образа профессионала обусловлен общественно-практическими, научно-теоретическими факторами, а также социокультурными изменениями, наблюдающимися в обществе. Каждая историческая эпоха характеризуется развитием специфичных для неё форм социально-экономической жизни людей. Изменение условий жизнедеятельности членов общества влечет за собой изменение способов ее планирования, организации и оценки [3]. Для того или иного общества, класса, возрастной или профессиональной группы характерно различное восприятие человека. Данный вывод подтверждают исследования, посвящённые анализу образов профессионалов в различных профессиях: преподавателя (Н.В.Парнюк, 2003), руководителя (О.В.Бараусова, 2004), политического лидера (М.Д.Замская, 2006), психолога (Н.В.Шаньгина, 2007) и т.д. В работах указанных авторов акцентируется внимание на той роли, которую играет образ профессионала в социальном, личностном и профессиональном самоопределении человека, формировании его отношения к профессиональной деятельности.

При всём многообразии понимания категории образа профессионала, основной вопрос изучения данного феномена в психологии, по существу, сводится к описанию его структуры, а также тех или иных характеристик, позволяющих дифференцировать степень его сформированности (адекватности и полноты рассмотрения), устойчивости и значимости для личности специалиста.

Именно данные характеристики определяют психологическую защиту специалистов экстремальных профессий как таковую. При этом в структуре данного образа должны занимать значимые позиции такие понятия, как «психологическое воздействие», «риск», «манипуляция» и пр., а также отношение самого представителя экстремальной профессии к ним.

Являясь компонентом сознания и самосознания, образ профессионала выполняет регулирующую функцию, мотивируя человека, определяя цели его личностного, социального и профессионального становления. Данный образ, с одной стороны, выступает как образец (эталон) представителя профессии, как цель профессиональной подготовки, ориентир в развитии, с другой, способствует и является основой для выработки критериев и показателей оценки человеком уровня своего профессионализма. Анализируя образ профессионала с точки зрения первой позиции, следует отметить, что он направляет специалиста экстремальной профессии в ходе его трудовой жизни, является организующим началом самопознания, придаёт субъекту целеустремлённость, динамизм и видение жизненной и профессиональной перспективы и тем самым ориентирует на саморазвитие и самосовершенствование, устойчивость к различного рода манипуляциям, информационно-психологическому воздействию. Выделенные в образе профессионала профессионально значимые качества позволяют специалистам экстремальных профессий определить свои личностные позиции к той или иной воспринимаемой информации, процессу её анализа, выработать адекватную стратегию поведения в ситуации противоречия. Вторая оценочная функция образа профессионала проявляется в анализе динамики самой профессии в системе «прошлое-настоящее-будущее», что позволяет специалисту экстремальной профессии выстроить систему критериев оценки уровня своего профессионализма. Такой анализ дает человеку возможность объективно оценивать себя как представителя особой (экстремальной) профессии.

Для индивида общество – это та среда, в которой он непосредственно находится. Сформированный образ профессионала нельзя проанализировать без анализа системы общественных отношений. В этом плане образ профессионала может рассматриваться как компонент профессиональной культуры, носитель определённых, свойственных только этой культуре качеств. Следует отметить, что в современных условиях развития нашего общества образ профессионала характеризуется нарастающей динамичностью, изменчивостью под воздействием экономических, производственных и общественных отношений, координального изменения информационного пространства, а также способов психологического воздействия.

Рассмотрению процесса развития личности и её профессионального роста посвящено исследование З.И. Рябикиной. Одним из выводов является то, что профессиональный рост специалиста становится фактом развития личности, если в процессе профессионализации возникают противоречия, решение которых согласуется с решением противоречий пространства личностных смыслов. По мнению З.И. Рябикиной, к ним относятся следующие противоречия: между образом профессионала (профессиональным эталоном) и образом «Я»; между

образом «Я» и реальными характеристиками личности; между требованиями личности и их обозначением в сознании через элементы системы культурных знаков; между сформированными социальными стереотипами и формирующимся в сознании личности эталоном; между реальными требованиями профессии к качествам формирующегося специалиста и ожиданиями сообщества. Если в процессе образования личности образ профессионала навязан, имплицирован сообществом и имеет упрощённо-стереотипизированную структуру, то он неминуемо разрушит систему личностных смыслов, девальвирует систему ценностей, а также окажет негативное влияние на активность человека. Выбор такого образа профессионала в качестве цели развития не обеспечит профессиональную успешность, и в ряде случаев опосредованно может оказывать деструктивное влияние на представление человека об окружающем его социуме, особенностях профессиональной деятельности [2]. Следовательно, адекватно сформированный, отличающийся полнотой и целостностью образ профессионала лежит в основе успешности специалиста экстремального профиля на трудовой стадии социализации, разрешения его внутренних противоречий и сомнений. Сложность данного вопроса заключается в определении наиболее приемлемых форм и методов формирования образа профессионала как предмета психологической защиты специалистов экстремальных профессий.

Таким образом, проблема путей формирования образа профессионала является центральной для понимания становления личности специалиста экстремальной профессии в информационном обществе, организации процесса подготовки кадров в соответствии с изменениями способов психологического воздействия, достижений науки и техники. Для её решения образ профессионала целесообразно рассматривать в прямой зависимости не только от социума, но и от индивидуальных особенностей личности специалиста экстремальной профессии. Данный образ как психологическое образование определяет поведение личности в социуме: формирует отношение индивида к другим и к самому себе, способствует выделению себя из социума и включению в определенную группу (группу специалистов экстремальных профессий), структурирует и подчиняет жизнедеятельность субъекта в соответствии с принятыми в обществе ценностями и традициями, а также традициями профессионального сообщества. Выступая в качестве предмета психологической защиты, образ профессионала позволяет специалисту экстремального профиля противостоять психологическому воздействию разной направленности и силы, выработать стратегию поведения в ситуации противоречия.

Литература.

1. Грачев Г.В. Личность и общество: информационно-психологическая безопасность и психологическая защита. – М.: ПЕР СЭ, 2003. – 304 с.
2. Рябикина З.И. Развитие личности и профессиональный рост: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Белорус. гос. пед. ун-т им. М.Танка. – Минск, 1997. – 47 с.
3. Сощенко И.Г. Образ человека в социокультурном пространстве информационного общества: Автореф. дис. ... канд. филос. наук: 09.00.13; Ставропольский гос. ун-т. – Ставрополь, 2007. – 23 с.

Особливості поведінкових реакцій рятувальників в умовах екзистенціальної загрози

Кожна надзвичайна ситуація викликає в особистості рятувальника ряд психофізіологічних, емоційних та поведінкових реакцій, які так чи інакше змінюються одна одну в період знаходження в зоні лиха. Отримані нами в ході емпіричного дослідження результати дають змогу стверджувати, що рятувальники, як і постраждалі прерживають ряд специфічних змін у функціонуванні усього організму в цілому.

Тож, розглянемо динаміку психофізіологічних станів та поведінки особистості рятувальника в залежності від часу, який він знаходиться у зоні надзвичайної ситуації:

Найперші зміни в функціонуванні усього організму рятувальника в цілому відбуваються одразу після потрапляння у надзвичайну ситуацію. Зазвичай перетворення характеризуються короткотривалим станом заціпеніння, дезорганізацією поведінки та думок, нелогічністю висновків та загальним станом розгубленості [2]. На цьому етапі спрацьовує один з основних інстинктів – самозбереження, тож всі дії керуються саме імпульсами цього інстинкту.

В інших сферах особистості також відбувається ряд змін та перетворень: з'являється емоційний дискомфорт, напруження, підвищується рівень ситуативної тривоги та виникає страх. Для підтримки оптимального рівня функціонування організму рятувальника включається механізм психологічного захисту заперечення, який дає змогу не усвідомлювати всіх небезпечних факторів екзистенціальної загрози, які несе у собі надзвичайна ситуація. Після «адаптації» рятувальника до нових умов професійної діяльності, тобто після урегулювання емоційного дискомфорту на першу позицію виступає потреба у безпеці, яка дає можливість перейти на новий етап реагування та визначає нові емоційні переживання.

В функціонуванні організму ще спостерігається загальне психічне напруження, але при цьому включаються всі резерви, організм, наче, мобілізується, реєструються високі показники сприйняття та мозкової діяльності. На цій стадії можуть проявлятися необмірковані ризиковані вчинки, незвично велика сміливість, особливо при проведенні рятувальних робіт [3]. В межах даної стадії рятувальники не критично ставляться до своєї безпеки, до оцінки реальних факторів загрози життю та здоров'ю. В емоційній сфері в основному переважає відчуття відчаю, з яким особистість починає «активно боротися».

Як тільки актуальна потреба (потреба у безпеці) задовольняється, починає формуватися нова потреба – потреба бути самостійним, автономним від всіх (рятувальної команди, населення, тощо). Ця потреба не лише відображає відділення кожного конкретного рятувальника як окремого суб'єкта діяльності, а й як людину зі своїми емоціями, переживаннями, потребами, тощо [1]. Тож, в

організмі рятувальника відбуваються зміни, як і фізичних відчуттях так і в психологічних.

Нові відчуття характеризуються значним зниженням показників оцінки власного стану. На цей час вже доволі істотно відображається загальна втома рятувальників, що проводять аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи в зоні надзвичайної ситуації, тож, на даній стадії рятувальник відчуває себе втомленим, з'являється дискомфорт у шлунково-кишковому тракті, нудота, «важкість» у голові. До цього усього накладається прагнення особистості до автономії, свободи, так званій «внутрішній» незалежності, тож реєструються відчуття розгубленості, бо на перших етапах відсторонення від оточуючих необхідно пристосуватися до нових обставин та відчуттів.

Після того як потреба у самостійності задоволена, з'являється нова потреба – виговоритися, самому стати джерелом інформації, що надається оточуючим [2].

Наступний етап зміни стану рятувальника характеризується стабілізацією внутрішнього стану та настрою. За власною оцінкою вони відчувають себе значно краще, зменшуються негативні відчуття в області шлунково-кишкового тракту, головні болі та серцева тахікардія, потроху починає відновлюватися сон, який був неспокійним, або зовсім відсутній на попередніх стадіях. Ще спостерігається загальна замкнутість та напруження при встановленні контактів з оточуючими, рятувальники, але потреба поділитися своїми переживаннями, відчуттями та думками підштовхує до «вибіркової відкритості», тобто рятувальники намагаються самі обирати об'єкти для спілкування та не контактувати з неприйнятними їм особистостями. Зазвичай об'єктами їх контактів стають люди, що не беруть будь-якої участі в ході надзвичайної ситуації (не залучені в неї та не мають до неї ніякого відношення). Можливість поділитися своїми переживаннями дає змогу знизити рівень психологічного напруження, що залишився в них.

Перехід до нових змін у функціонування організму рятувальника пов'язаний з виникненням потреби у прийнятті та самоприйнятті себе та своїх переживань. Такий перехід зазвичай найбільш помітний в поведінкових реакціях рятувальників: активізується міжособистісне спілкування, починає нормалізуватися емоційна забарвленість мови, вперше за весь час з'являються жарти, які знаходять емоційний відгук в оточуючих. Нормалізуються сновидіння, під час сну рятувальники можуть відпочити, їх не так часто мучать страхіття. Також відновлюється діяльність шлунково-кишкової та серцево-судинної системи, на цей час зустрічаються лише поодинокі випадки неприємних відчуттів.

В цей період рятувальники шукають прийняття оточуючими їх отриманого «внутрішнього досвіду», нових відчуттів та переживань, як однієї з їх часток [4]. Потребують прийняття їх «нових», загартованих новою надзвичайною ситуацією, яка несла екзистенціальну загрозу як їм самим так і населенню в цілому.

Таким чином, отримані нами дані дають змогу прогнозувати поведінку рятувальників під час знаходження у ситуацій екзистенціальної загрози, визначати актуальні потреби, знання яких допоможе при складанні алгоритму надання необхідної психологічної допомоги.

Література.

1. Абабков В.А. Адаптация к стрессу: Основы теории, диагностики, терапии / В.А. Абабков, М. Пере. - СПб.: Речь, 2004. - 166 с.
2. Березин Ф. Б. Психическая и психофизическая адаптация / Березин Ф.Б. – Л.: Наука, 1988. – С. 44-103.
3. Ломов Б.Ф. Психологические проблемы деятельности в особых условиях / Б.Ф. Ломов, Ю.М. Забродин. - М.: Наука, 1985. - 231с.
4. Набиуллина Р.Р. Механизмы психологической защиты и совладания. (определение, структура, функции, виды, психотерапевтическая коррекция). Учебное пособие / Р.Р. Набиуллина, И.В.Тухтарова. – Казань: изд-во ИП Тухтаров В.Н., 2003. – 98 с.

Форотинська О.В., Кривчач А.В.

Особливості самосвідомості особистості футбольних уболівальників

Україна активно готується до «Євро 2012»: будуючи стадіони, ремонтуючи дороги, піклуючись про розвиток готельного бізнесу, щоб достойно зустріти гостей з інших держав та відповідати європейським стандартам. Але мало уваги приділяється саме особливостям футбольних уболівальників. Адже їх поведінку не можна передбачити і часто їх дії є агресивними. Сприйняття футбольних уболівальників та футбольних фанатів іншими соціальними групами характеризується підвищеною стереотипністю та носить, як правило, загальне негативне забарвлення.

Дослідження різних аспектів фанатизму взагалі в даний час є вельми актуальними. Дослідники приділяли увагу фанатизму релігійному та політичному. Особливості ж футбольного фанатизму, на наш погляд, досліджено недостатньо. Фан-рухи є найбільш поширеними серед молоді, підвищена захопленість безпосередньо впливає на підлітків і на формування їх особистості, образу Я. Таким чином, участь у фан-рухах безпосередньо впливає на формування особистості сучасної молоді.

У науковій літературі явище фанатизму описане недостатньо широко. В ході дослідження було проаналізовано ряд статей на цю тему, написаних священнослужителями, журналістами і психологами. Дане явище часто обговорюється на різних форумах в Інтернеті. Самі фани пишуть статті на сайтах про відчуття, що виникають у них, а також про власні переживання, про свою захопленість і про те, як це впливає на їх життя. Футбольні уболівальники навіть створюють свої угруповання – «ультрас», та ведуть потаємну боротьбу, влаштовують бійки з фанами інших команд.

Існує істотна різниця між футбольними уболівальниками та саме фанатами. Футбольних фанатів необхідно розглядати з трьох позицій: як суспільний рух, як соціальну групу і як носіїв специфічної субкультури. Фан-групи, як правило, складаються з 15-30 чоловік, що виконують певний набір ролей і що підкоряються певним нормам. Переважну більшість груп має так звані "статут", в якому визначені обов'язки члена фан-групи, при недотриманні яких він з цієї групи

виключається. Втім, поки ці вимоги не дуже жорсткі, і навіть якщо фанат порушує ці правила, але знаходиться в хороших відносинах з рештою членів цієї фан-групи, то санкції по відношенню до нього навряд чи будуть застосовані. Неорганізовані фанати ні в яких угрупованнях усередині руху не полягають, але проте, виявляються охопленими соціальними мережами, беруть участь в значній частині репертуару колективних дій і, таким чином, не випадають з руху.

Саме субкультура стала основною причиною появи фан-руху, яке виникло саме для того, щоб відтворювати дану культурну традицію. Тому можна сказати, що субкультура - ключовий момент, підстава такого явища як футбольний фанатизм [1].

Не існує самостійної національної субкультури футбольних фанатів. Так, існують деяка національна специфіка, ті або інші практики, відмінні від практик фанатів інших країн, варіанти сленгу. Але все це можна віднести до відмінностей різних народів в темпераменті, культурних традиціях і т.ін. Через широке висвітлення футболу телебаченням і пресою, а також в результаті постійних контактів фан-груп з різних країн, відбулося створення загальносвітової фанатської субкультури [3].

Хоча фан-рух в Україні виник для того, щоб відтворити вже існуючий культурний еталон, склад учасників виявився принципово іншим, ніж на Заході. Фан-рухи на Заході об'єднують людей, середній вік яких близько 26-40 років, люди вже твердо стоять на ногах в цьому житті. Середній вік українських та російських фанатів 15-25 років. Напевно, існує принципово різна система мотивації участі. Однак цікаво, що майже всі лідери набагато старше за віком (починали в 70-80-х роках).

Фанатська субкультура принципово опозиційна по відношенню до загальної культури суспільства, оскільки націлена на створення власного стилю життя, але не конфліктна. Рідкісні конфлікти (зіткнення фанатів з міліцією), якщо і виникають, то, як правило, не за ініціативою футбольних фанатів. Весь потенціал конфлікту випліскується усередині субкультури, на інші фан-течії [2].

Останнім часом в Україні росте число людей, що називають себе «футбольними фанатами». Саме вони перетворилися на одних з головних дійових осіб в шоу на стадіонах. Навколо цієї теми склалося багато міфів та домислів. Отже, футбольний фанатизм є цікавим явищем соціальної психології і потребує подальших досліджень.

Отже, футбольні фанати мають специфічні психологічні особливості, що відрізняють їх від інших та пояснюють приналежність до групи по інтересам.

Значущість проблеми і визначила напрям дослідження, мета якого - вивчення психологічних особливостей футбольних уболівальників.

Задачі дослідження:

1. Виявити особливості самовідношення активних футбольних уболівальників.
2. Виявити особливості образу Я футбольних уболівальників.
3. Вивчити особливості локусу контролю активних футбольних уболівальників.

У дослідженні були застосовані наступні методики: тест-опитувальник самовідношення В.В. Століна, рівень суб'єктивного контролю (УСК), методика діагностики міжособистісних відносин Лірі. Для відбору випробовуваних в контрольну групу була створена спеціальна анкета.

Для статистичної обробки використовувався t-критерій Стьюдента.

Дослідницька вибірка складається з двох груп по 30 чоловік кожна. Досліджувану групу склали вболівальники з високим рівнем захопленості футболом. До контрольної групи ми обрали людей, не схильних до фанатизму.

До групи футбольних вболівальників увійшли 18 хлопців і 12 дівчат, середній вік яких 20 років. Контрольну групу склали люди, що не мають категоричних поглядів і переконань, не схильні до наслідування. Вони були заздалегідь відібрані за допомогою анкети. Групи були зрівняні по статі та віку.

Підводячи підсумки дослідження, було виявлено наступне:

1. Нами були виявлені деякі достовірні відмінності у самовідношенні футбольних уболівальників. Вони мають достовірно вищий рівень інтегрального відчуття «за» власне «Я», самоповаги, відношення інших, самоінтересу, само розуміння, ніж контрольна група. Загалом показники само відношення футбольних вболівальників є дуже високими. Вони вірять в свої сили, здібності, енергію, у них розвинені захисні можливості власного «Я». Варто відмітити, що самоповага футбольних фанатів дещо завищена і вони прагнуть створити соціально бажаний образ, прикрашаючи себе. Їм необхідно відчувати власну значущість і важливість, що вони реалізують через спілкування з іншими уболівальниками. Беручи участь у фан-русі вони відчують емоційний підйом і через спілкування з однодумцями підживлюють віру у власні сили.

2. Розглянувши образ бажаного та реального Я футбольного вболівальника було виявлено, що вони орієнтовані на ухвалення і соціальне схвалення, прагнуть задовольнити вимоги всіх, тому намагаються здаватися краще. Вони схильні до співпраці, кооперації, активні в досягненні цілей групи, прагнуть заслужити визнання і любов. Футбольні вболівальники вважають себе достовірно більш товариськими, ніж особи, які не схильні до участі у фан-рухах. Образ реального Я футбольного вболівальника – людина впевнена у собі, наполеглива, але не обов'язково лідер. Егоїзм виражений слабо, орієнтація на себе, мають схильність до суперництва. Вони вперті та енергійні, критичні по відношенню до усіх соціальних явищ та оточуючих людей. Майже не схильні до покірливості чи залежності від інших, в міру довірливі, здатні підкорюватися та чесно виконувати свої обов'язки, не завжди можуть стримувати власні емоції. Футбольних вболівальників можна охарактеризувати як людей, що можуть співпрацювати, схильні до кооперації, компромісні при вирішенні проблем і в конфліктних ситуаціях, прагнуть бути у згоді з думкою оточуючих, свідомо конформні, ініціативні ентузіасти в досягненні цілей групи, прагнуть допомагати, відчувати себе в центрі уваги, заслужити визнання і любов, товариські, проявляють теплоту і дружелюбність у відносинах. Саме ці якості вони проявлять при вступі до футбольного клубу, об'єднуючись у групи з однодумцями.

Цікаво відмітити також низький рівень домінування. Можна припустити, що хоча у більшості футбольних вболівальників присутнє бажання самоствердитися і виразити себе шляхом приєднання до групи, проте вони обирають або підкорюються уже існуючому лідеру. Домінування може виявлятися поза футбольним клубом, який лише додає впевненості. Відмічено, що у футбольних фан-клубах часто лідерами є значно старші чоловіки, що об'єднують навколо себе інших уболівальників та знайомлять їх з офіційними та неофіційними правилами футбольних вболівань.

Бажаний, ідеальний образ Я футбольних вболівальників доброзичливий, не прагне домінувати, але упевнений в собі, енергійний, наполегливий і наполегливий, хоча не обов'язково лідер. Вони прагнуть бути у згоді з думкою оточуючих, набувати нових знайомств, у них присутнє бажання подобатися таким оточуючим. Ідеальний образ - людина ініціативна в досягненні цілей групи, який прагне допомагати, відчувати себе в центрі уваги, заслужити визнання і любов, товариський, проявляє теплоту і дружелюбність у відносинах.

Співвідношення реального і бажаного образу Я футбольних вболівальників показали, що вони бояться поганого відношення, скептичні і насправді зазнають деякі труднощі в спілкуванні. За своєю активністю, бажанням домінувати вони приховують сумніви в собі і невпевненість. У ідеалі футбольні вболівальники хотіли б не підсилити деякі свої якості, а навпаки позбавитися від деяких з них: бути менш критичними до тих, що оточують і не підкорятися обставинам або іншим людям, а висловлювати свою думку в будь-якій ситуації.

3. З погляду локусу контролю, інтернальності/екстернальності, можна описати футбольних фанатів як людей, які активно шукають інформацію і, як правило, добре обізнані про ситуацію. Футбольні фанати не пов'язують свої успіхи, досягнення з везінням або щасливою долею. Вони сподіваються на власні сили, продумують власні вчинки з метою твердження або придбання більшого статусу.

Так само вони мають схильність звинувачувати самого себе в різноманітних неприємностях і невдачах, вважають своїх партнерів причиною значущих ситуацій, що виникають в сім'ї. У міжособистісних відносинах відчують себе здатним викликати пошану і симпатію інших людей.

Отже, отримані в нашому дослідженні дані дозволили відзначити ряд особливостей самосвідомості футбольних вболівальників та їх Я-концепції. Під час взаємодії органів захисту правопорядку з вболівальниками необхідно враховувати ці особливості.

Література.

1. Бримсон, Д. Фанаты: триумфальное шествие футбольных хулиганов по Европе [Текст]/ Д.Бримсон – СПб: Ред Фиш ТИД Амфора, 2004. – 382 с.
2. Ильин Е.П. Психология спорта [Текст] /Е.П. Ильин – СПб: «Питер», 2009. – 352с.
3. Ольшанский Д.В Психология масс / Д.В.Ольшанский - СПб: «Питер», 2002. – 368с.

Забезпечення психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році

В останні роки у всьому світі, у тому числі й в Україні, відмічається зростання кількості порушень громадського порядку з боку молодіжних неформальних угруповань (спортивних фанатів), вони відрізняються особливою зухвалістю та жорстокістю, заподіянням матеріального збитку обладнанню стадіонів, транспортним засобам та матеріальному майну громадян. Ці дії також часто супроводжуються нанесенням фізичних пошкоджень та можливим виникненням психічних розладів не тільки у громадян, але й у особового складу сил охорони правопорядку, які забезпечують охорону правопорядку та громадську безпеку під час проведення спортивно-масових заходів, особливо матчів з футболу. Тому питання забезпечення особистої, у тому числі психологічної, безпеки особового складу сил охорони правопорядку є дуже важливими та актуальними.

Одним з найголовніших завдань міліції, відповідно до ст. 2 Закону України «Про міліцію», є охорона громадського порядку. Особливого значення це завдання посідає під час проведення масових заходів, різновидом яких є футбольні матчі. Сферу громадського порядку становлять переважно відносини, що виникають і розвиваються в громадських місцях, до яких, насамперед, належать місця спільного проживання, праці, відпочинку, а також спілкування людей з метою задоволення різноманітних суспільних потреб.

Працівники міліції наділені відповідними правами, повноваженнями, забезпечені спеціальними засобами і тільки у поєднанні з вдалою організацією несення служби та вмілим керуванням можливе успішне вирішення завдання щодо охорони громадського порядку та забезпечення безпеки під час проведення футбольних матчів.

Невід'ємною частиною забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки під час підготовки та проведення Євро 2012 є психологічне супроводження даних міжнародних спортивно-масових заходів.

Серед вчених немає єдиних поглядів на категорію «психологічна безпека». Найбільш системні наукові дослідження психологічні проблем безпеки людини стали з'являтися наприкінці ХХ століття.

В. А. Сосніним у 1995 р., під яким вони розуміли стан суспільної свідомості, в якому суспільство в цілому й кожна окрема особистість сприймають існуючу якість життя як адекватну й надійну, оскільки вона створює реальні можливості для задоволення природних і соціальних потреб громадян сьогодні й дає їм підстави для впевненості в майбутньому.

Розглядаючи різноманітні аспекти інформаційного впливу як на сучасне суспільство в цілому, так і на конкретну особистість, визначення інформаційно-психологічної безпеки особистості може мати такий вигляд: «певний стан захищеності психіки особистості від дії різноманітних інформаційних факторів,

що перешкоджають або утруднюють формування й функціонування адекватної інформаційно-орієнтовної основи соціальної поведінки людини в цілому й життєдіяльності в суспільстві, а також адекватної системи її суб'єктивних відносин до навколишнього світу й самої до себе».

На сьогодні існують різні підходи до визначення психологічної безпеки особистості: по-перше, психологічну безпеку можна визначити з погляду формування й розвитку індивідуально-психологічних особливостей людини, які виступають суб'єктивними умовами для формування безпеки; по-друге, психологічна безпека людини розглядається як рівень розвитку умов його життєдіяльності (якості життя); по-третє, психологічна безпека може бути розглянута як результат протікання психічних процесів.

Проаналізувавши сутність та зміст понять безпеки у різних галузях науки, можна сказати, що психологічна безпека персоналу сил охорони порядку представляє складну багаторівневу динамічну систему, яка визначає ступінь захищеності психіки людини, її здатність підтримувати оптимальний рівень функціонування, спроможність усунення виникаючих зовнішніх та внутрішніх загроз та можливість збереження на достатньо стійкому дієздатному рівні під час виконання службово-бойових завдань в особливих та екстремальних умовах.

Для розробки заходів щодо запобігання психологічної безпеки особового складу сил охорони порядку під час охорони громадського порядку при проведенні спортивно-масових заходів за участю команд зарубіжних держав необхідно враховувати особливості проведення цих міжнародних змагань. На них приїжджають вболівальники із-за кордону, які мають власну, характерну для цієї країни, субкультуру. Тому під час проведення змагань виникають проблеми міжкультурної комунікації між співробітниками сил охорони правопорядку й іноземними уболівальниками. Для позитивного результату виконання даних завдань немаловажну роль буде мати необхідність під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році для охорони громадського порядку залучати особовий склад, який досконало володіє англійською мовою.

Щодо профілактики психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку при розробленні заходів психологічного супроводження виконання охорони громадського порядку та громадської безпеки під час футбольних матчів, у тому числі й міжнародних, необхідно враховувати наступне. За даними наукових досліджень, при проведенні різних спортивно-масових заходів серед спортивних фанатів й уболівальників є близько 5% наявних та потенціальних лідерів(підбурювачів), 8-10% громадян, які можуть чинити опір співробітникам сил охорони правопорядку, 50-55% байдужих, 15-20% обережних, 10% осіб, що піддаються психологічному впливу. Тому дуже важливо навчити особовий склад сил охорони правопорядку ідентифікувати категорію лідерів та осіб, що можуть чинити опір правоохоронним органам.

Деякі фахівці висловлюють думку, що бешкетування спортивних фанатів цілком передбачувані. Виникнення безладів під час проведення спортивно-масових заходів полягає у тому, що футбольне насильство ніколи не відбувається спонтанно. Не потрібно перевищувати здатність звичайних законослухняних

громадян водночас перетворюватися в агресивно налаштований натовп, однак серед спортивних фанатів є певний прошарок, постійно готовий до хуліганства, незалежно від ситуації та приводу.

Щоб натовп уболівальників, потенційно готовий до погрому, приступив до виконання дій, необхідно декілька обов'язкових факторів: вживання алкоголю, психічна деградація особистості та сприйнятливність. Алкоголь це один із обов'язкових складових всіх «бід спортивних» безладів. Спиртне допомагає переходу до реального насильства. Для розсудливої людини важко знайти привід для бійки, а психічна деградація деякої частини населення, спортивне божевілля зміщає систему цінностей: хулігани схильні до того, щоб з погрози там, де їх немає, її знайти у випадкових поглядах, необразливих коментарях і жестах сторонніх людей тощо, так створюються приводи до конфлікту.

Аналіз стану оперативної обстановки в громадських місцях та на вулицях населених пунктів країни, під час проведення спортивних змагань свідчить про те, що питома вага злочинів зросла відносно загальної кількості. Аналіз надзвичайних подій дозволяє визначити психологічні чинники, що передують небезпечній ситуації, або безпосередньо формують її. Серед таких чинників вирішальним є психологічна неготовність працівника до професійно ефективних і, водночас, безпомилково безпечних дій.

Очевидно, що рівень професійної підготовки до безпечного виконання службових обов'язків, щодо забезпечення громадської безпеки в місцях масового скупчення громадян не відповідає вимогам сьогодення й потребує докорінного поліпшення.

В сучасних умовах діяльності працівників органів внутрішніх справ спостерігається наявність великої кількості ризиків (стрес-факторів), які негативно впливають на психічний стан працівників міліції та призводять до травматизму, а іноді й загибелі.

Потрапивши в екстремальні умови, кожний працівник випробує великі, а часом і граничні навантаження, спостерігаючи за всім, що відбувається й виконуючи необхідні професійні дії. Він багато й напружено міркує, оцінює, робить для себе висновки, приймає рішення, продумує способи поведінки й дій, мобілізує власні сили й можливості, переборює внутрішні труднощі й коливання, підкоряє свою поведінку вирішенню поставлених завдань, тощо. Те, що відбувається в його психіці, неминуче відбивається на якості його професійних дій, при чому неоднозначно.

До об'єктивних причин надзвичайних подій слід віднести відсутність закріпленої на постійне носіння табельної зброї за особовим складом, що пояснюється страхом відповідальності деяких керівників структурних підрозділів та територіальних органів ОВС за можливу втрату зброї їх підлеглими. Внаслідок відсутності табельної зброї, засоби активної оборони, й індивідуального захисту, зв'язку, вони не представляють серйозної загрози для злочинців, особливо якщо злочинці озброєні або на їх боці чисельна перевага.

Наступною причиною є недосконалість правової бази з питань забезпечення особистої безпеки співробітників ОВС під час виникнення групових порушень громадського порядку.

До суб'єктивних причин надзвичайної події відносяться причини, які виникають внаслідок неправильних дій співробітника міліції, невірної оцінки обстановки, що склалася, хибної впевненості у власних силах, психологічної невпевненості у собі та у колегах.

Спираючись на наукове дослідження з питань удосконалення психологічної підготовки працівників у правоохоронній діяльності можна стверджувати, що підготовка працівників з психологічними чинниками під час забезпечення ГБ в місцях масового скупчення громадян повинна здійснюватися з урахуванням особливостей проведення масових заходів, психологічної підготовки та тренування особового складу та впровадження цих особливостей підготовки в навчальний процес у всіх вищих навчальних закладах системи МВС України.

Таким чином, для запобігання негативних факторів, які впливають на психологічну безпеку особового складу сил охорони правопорядку при виконанні службово-бойових завдань з охорони громадського порядку та забезпеченні громадської безпеки під час підготовки та проведення Євро-2012, необхідні знання основ між культурної комунікації, психології поведінки особистості в натовпі, методів психологічної протидії та психологічного впливу на громадян для попередження та припинення порушень громадського порядку.

Література.

1. Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: состояние и возможности психологической защиты /Г.В. Грачев.- М.: Узд-во РАГС, 1998.-125с.
2. Решетина С.Ю. Информационно-психологическая безопасность личности/С.Ю. Решетина , Г.Л. Смолян// проблемы информационно-психологической безопасности: сборник статей и материалов конференции.- М., 1996.- с. 19-24
3. Шлакова Н. Л. Психологическая безопасность субъекта профессиональной деятельности :дис. Доктора психол. Наук:19.00.03.-М., 2004.-335с.
4. Дружинин В.Н. ситуационный поход к психологической диагностике способностей /В. Н. Дружинина//Психол. Журн.-1991.-№2.

Харченко С.В.

Этнические стереотипы старшеклассников

В ходе формирования новых государств на территории постсоветского пространства возросла напряженность межнациональных отношений. Проявление национальных антипатий часто принимает агрессивный характер и переходит границ обычной бытовой этнонетерпимости. При подготовке сил охраны правопорядка проведению Чемпионата Европы по футболу в 2012 году необходимо акцентировать внимание на особенностях этнических стереотипов у молодежи с целью недопущения возникновения конфликтов на этнической почве.

Представляется важным провести ряд социальных мероприятий, направленных на формирование более позитивного отношения у украинцев к представителям других стран.

Подрастающее поколение отражает настроения общества, но в то же время на их стереотипы возможно влиять с целью формирования лояльного восприятия представителей других национальностей и профилактики формирования национальной нетерпимости. Особо значимым представляется изучение этнических стереотипов у школьников. В период активного межнационального взаимодействия, в воспитании подрастающего поколения представляется важным ориентация на общечеловеческие ценности.

В проведенном исследовании были использованы: метод Е.С. Богардуса «Измерения социального расстояния», специально разработанная анкета «Отношение к другим национальностям», школьникам так же было необходимо подобрать несколько слов-ассоциаций и наиболее подходящий цвет к типичному представителю национальности (использовался стандартный 8 цветовой набор Люшера). Участникам исследования были предложены в методике Е.С. Богардуса и ассоциативном эксперименте следующие национальности: русские, украинцы, поляки, евреи, цыгане, немцы, французы, албанцы, американцы, японцы, арабы, чеченцы, китайцы.

В исследовании принимали участие: 60 человек, ученики 10-11 классов: 30 учеников школы г. Харькова (русскоговорящие) и 30 учеников школы г. Кременчуга Полтавской области (украиноговорящие). Доминирующее количество обследованных старшеклассников считают себя украинцами.

У школьников нет осознанных проблем в общении с представителями других национальностей или религий, при этом большинство обследованных не имели опыта общения с представителями других этнических групп, который позволил бы им составить о них собственное мнение, об их особенностях они судят в основном из СМИ и рассказов старших. Все участники исследования хотели бы поехать в другую страну.

Анализ вербальных ассоциаций показал следующее. Русских и украинцев старшеклассники в основном характеризовали положительно, как хороших, красивых, доброжелательных, веселых, добрых. Сколько либо заметных особенностей в описании русских и украинцев у школьников из разных регионов Украины выявлено не было.

Характерными чертами французов обследованными полагались: романтичность и нежность, красивый язык и красивая страна. Харьковчане поляков в основном считали торгашами и спекулянтами или затруднялись в характеристики их, а жители г. Кременчуга характеризовали поляков как нормальных и гостеприимных. Японцев и китайцев наиболее часто характеризовали как умных людей. Большинство школьников считают, что американцы развиты в технике, но неправильно питаются.

Следует отметить, достаточное количество негативных по содержанию словесных ассоциаций у обследованных школьников в адрес некоторых национальностей. Так, немцев испытуемые часто характеризовали как фашистов и

врагов народа, безусловно, этот стереотип связан с продолжающимся негативным влиянием Второй мировой войной. Наиболее характерными чертами евреев школьники считали: жадность и хитрость. Цыгане старшеклассникам чаще представлялись ворами, хитрыми и лживыми людьми.

Большинство харьковчан не смогли охарактеризовать албанцев, а испытуемые из Кременчуга считали их террористами. Арабов харьковчане характеризовали как «бабников», жадных, наглых, грязных, некрасивых, жестоких, испытуемые из г. Кременчуга - как террористов. Чеченцев характеризовали как жестоких, злых, постоянно воюющих.

Большинство испытуемых приписывали основные цвета, такие как красный и зеленый русским, украинцам и французам. Русским, украинцам, французам, японцам и китайцам испытуемые чаще приписывали красный цвет – выражение жизненной силы, активности, стремление к успеху, жадного желания все жизненных благ.

С коричневым цветом у испытуемых больше всего ассоциировались такие национальности как арабы, албанцы и чеченцы. Большинство испытуемых приписывали черный цвет чеченцам и арабам, что в целом свидетельствует о неприятии представителей данных этносов. Испытуемые чаще всего приписывали серый цвет наиболее типичным представителям таких национальностей как поляки и евреи, что так же отражает низкий уровень принятия.

Большинство испытуемых считают возможным вступление в брак только с украинцами и русскими. Испытуемые из г. Кременчуг считают возможной настоящую дружбу со всеми национальностями, а испытуемые из г. Харькова - только с украинцами и русскими. Большинство испытуемых из г. Кременчуга не возражают против того, что бы их соседями по лестничной клетке были люди любой национальности, кроме чеченцев и цыган, а харьковчане могут жить по соседству с русскими, украинцами, американцами, немцами, французами, японцами, китайцами и евреями. Большинство испытуемых могли бы работать с людьми разных национальностей, кроме чеченцев (харьковчане) и цыган (испытуемые из Кременчуга). Большинство участников исследования не возражают против предоставления гражданства людям всех национальностей, кроме чеченцев и евреев. Большинство школьников считают, что люди любой национальности могут посетить нашу страну как туристы. В основном участники исследования считают, что президентом страны может быть украинец и русский. Испытуемые часто говорили, что цыган и чеченцев даже не пустили в свою страну.

Полученные результаты позволяют сделать следующие выводы:

1. У обследованных старшеклассников выявлены достаточно четкие, внутренне не противоречивые этнические стереотипы, на формирование которых однозначное влияние оказано СМИ.

2. У старшеклассников был выявлен выраженный этноцентризм — предпочтение своей этнической группы, при этом в исследовании не было обнаружено противопоставления или выраженного различия русских и

украинцев. К русским и украинцам старшекласники и Харькова и Кременчуга относились с большой симпатией, позитивно оценивали их качества. Социальное расстояние – минимальное.

3. Выявлена группа национальностей, к которым у старшекласников сформировалось отрицательное отношение как на сознательном, вербальном уровне, так и невербальном уровне. Социальное расстояние – максимальное. По отношению к данным национальностям необходимо формировать более терпимое отношение на уровне массового сознания.

Харченко О.В.

Психологическая подготовка к деятельности личного состава во время Чемпионата Европы по футболу в 2012г.

Битвы фанатов между собой и с силовыми структурами – не единственная возможность возникновения чрезвычайных ситуаций. Частенько акты вандализма совершаются не по злему умыслу, а в приступе радости по поводу успеха любимой команды. Кто бы ни выиграл первенство Чемпионата Европы по футболу в 2012г., в Украине будет жарко. Уличные празднования победы или поражения в чемпионате сами по себе являются серьезным фактором риска. Стоит заметить, что в последние 10 лет ни один крупный футбольный форум, проходивший в Европе, не обошелся без беспорядков. Оснований полагать, что нынешний турнир станет исключением из правила, на данный момент нет, но чем лучше будет подготовлен личный состав силовых структур, и предприняты все меры предосторожности, тем выше вероятность того, что последствия Чемпионата Европы в 2012 году будут минимальными.

Деятельность, которая носит психогенный характер, в особых условиях приводит к психофизиологическим изменениям в организме и личности. Это вызвано тем, что данная деятельность требует приложения больших психоэмоциональных сил, чем деятельность в ежедневно привычных условиях. В связи с этим у недостаточно подготовленного специалиста в экстремальных ситуациях либо при продолжительном нахождении в условиях повышенных нервно-психических нагрузок возникает своеобразный психофизиологический блок, тормозящий процессы в коре головного мозга, прежде всего — отвечающие за выполнение данной профессиональной деятельности. Наступает ступор. [3,7]

Мобилизовать свои лучшие качества, выполнить стоящую задачу в заданные сроки и с минимальными затратами психических и физических усилий могут лишь те люди, которые характеризуются высоким уровнем психологической готовности к действиям в экстремальных условиях и повышенной толерантностью к психологическому стрессу.

В.Н. Дружинин, А.М. Столяренко, А.В. Тимченко и многие другие ученые определяют психологическую готовность – как одну из составляющих общей готовности к действию, определяемую психологическими факторами.

Психологическая готовность человека складывается из его личностных особенностей, уровня подготовленности, полноты информации, наличия времени и средств для ликвидации непредвиденной ситуации, наличие информации об эффективности принимаемых решений. Общим средством повышения психологической готовности является психологическая подготовка. [1,5,6,7].

Интересным, с точки зрения нашей работы, является целенаправленное формирование индивидуальных приемов, обеспечивающих специалисту сохранение заданных параметров выполнения деятельности в сложных условиях.

Основными современными направлениями психологической подготовки, по мнению таких авторов как Б.А. Смирнов и Е.В. Долгополова, являются:

1. моделирование в процессе тренировок необычных (в т.ч. и экстремальных) ситуаций и отработка при этом необходимых действий специалиста;

2. идеомоторная или мысленная тренировка, основанная на воспроизведении тренируемых умений и навыков с помощью умственных представлений;

3. совершенствование и тренировка профессионально важных для данной деятельности качеств с помощью специальных методических приемов и тренажеров [7,8].

Благодаря моделированию в процессе тренировок необычных ситуаций, возникающая в реальной деятельности экстремальная ситуация является для человека уже не столь неожиданной, он оказывается более подготовленным к ней. Моделирование может проводиться с помощью стендов и макетов (ситуационное моделирование).

Идеомоторная или мысленная тренировка – это моделирование в идеальном плане, которое основывается на воспроизведении тренируемых навыков или отдельных элементов деятельности с помощью умственных представлений, которые заключаются в представлении о движении, как если бы оно выполнялось в реальности. Несмотря на отсутствие реализации движения, в идеомоторном акте имеются не только перцептивные (в виде зрительных образов и мышечных ощущений), но и эффекторные компоненты (слабая мышечная динамика, возбуждение мышц), соответствующие данной двигательной задаче.

Приобретаемые в ходе обоих видов моделирования навыки повышают степень сознательного контроля над протеканием психических процессов, а так же в будущем могут снизить экстремальность и неожиданность ситуации [6,7].

Третье направление психологической подготовки связано с совершенствованием и тренировкой профессионально важных психологических качеств. Для тренировки используются как специальные методические приемы (например, мнемотехники) так и специальные психологические тренажеры (тренажеры памяти, внимания, реакции).

А.М. Столяренко называет это направление антистрессовой тренировкой, А.В. Тимченко – психологической экстремальной подготовкой, Ф.П.Космолинский – психологической тренировкой. Несмотря на различие в терминологии, главная цель такой подготовки, на наш взгляд, заключается в том,

чтобы повысить экстремальную готовность человека, его стрессоустойчивость [1,3,5,7].

Помимо всего вышеизложенного, на наш взгляд, для психологической подготовки личного состава силовых структур к Чемпионату Европы по футболу в 2012г., нужно провести информационную подготовку, в которой будут освещены такие понятия как: "спортивные фанаты", "фанатское движение", "агрессивная толпа" и дать их психологическую характеристику.

Е.П. Ильин определяет фанатизм как доведенную до крайности степень приверженности какому-либо интересу, команде, сопровождающуюся нетерпимостью к соперникам. Фанатское движение есть организованное изнутри сообщество активных болельщиков, живущее по своим правилам и традициям. Фанатами являются в основном подростки и юноши, хотя часто среди них встречаются и взрослые люди. Половина фанатов не занимаются активно спортом, а остальные имеют самую низкую спортивную квалификацию либо вообще безразрядники. Фанаты подвержены групповому влиянию, поэтому все одеты в цвета своей любимой команды. Уровень культуры у них, как правило, низкий, круг интересов ограничен. По данным В.К. Сафонова, участвуя в фанатском движении, они компенсируют свою нереализованность и отсутствие авторитета в других сферах жизни [2, 4].

Е.П. Ильин отмечает, что по натуре фанаты максималисты и поэтому радость после победы или злость после поражения «своей» команды проявляют бурно и агрессивно, устраивая погромы на улице и в транспорте. Существует две точки зрения на влияние спортивного зрелища на агрессивность зрителей. Первая сводится к тому, что люди наблюдают за эмоциональным и агрессивным поведением спортсменов, они представляют себя на их месте и дают выход своим эмоциям и агрессивным импульсам. Второе объяснение сводится к тому, что человек, наблюдающий за агрессивными действиями, и сам становится более агрессивным, увеличивая и без того высокую агрессивность как черту личности. Однако связь между фанатизмом и агрессивность как чертой личности выявлена только у тех фанатов, которые сильно идентифицируют себя с любимой командой [2].

Во многих случаях фанаты ведут себя как агрессивная толпа. В большинстве литературы, толпа определяется как бесструктурное скопление людей, лишенных ясно осознаваемой общности целей, но взаимно связанных сходством эмоционального состояния и общим объектом внимания. Формирование толпы начинается с некоего ядра, в качестве которого выступают зачинщики. Первоначальное ядро толпы может сложиться под влиянием рационалистических соображений и ставить перед собой вполне определенные цели. Но в дальнейшем ядро обрастает лавинообразно и стихийно. Толпа увеличивается, вбирая в себя людей, которые, казалось бы, ничего общего друг с другом до этого не имели [2, 4].

С точки зрения психологов, поведение толпы имеет ряд особенностей. Чувство принадлежности к массе дает человеку ощущение силы и правоты, уверенности в безнаказанности. В массе бессознательное, в том числе и

агрессивность, выходит на первый план. Все это приводит к поступкам, которые невозможны для отдельного человека. Каждый в отдельности разумный человек, вливаясь в массу, резко меняет свое поведение, подчиняясь внушающему действию толпы.

На наш взгляд интересно, что в отличие от уличной толпы, неорганизованной по своей сути, толпа фанатов является хорошо организованной группой активных болельщиков и имеет своих лидеров. Поэтому агрессивное поведение фанатов не спонтанно, оно заранее продумывается, в том числе и побоища с фанатами других команд. Для многих фанатов делом чести является участвовать в стычках с фанатами команд из других городов либо стран. Агрессивность и антиобщественное поведение фанатов становится в настоящее время серьезной психологической и социальной проблемой.

Исходя из всего вышеизложенного, можно сделать вывод о том, что психологическая подготовка личного состава силовых структур к Чемпионату Европы по футболу 2012 года, связанная с формированием психологической устойчивости, умением преодолевать напряженность, является неотъемлемой частью безопасности и спокойствия граждан. Психологическая подготовка – это тренировка психики человека на ее устойчивость и общую активность, которая поможет специалисту в стихийно сложившейся экстремальной ситуации принимать быстро и правильно решения, мобилизовать внутренние резервы организма.

На наш взгляд, информационная осведомленность силовых структур, которые будут обеспечивать безопасность проведения Чемпионата Европы по футболу в 2012 году, о фанатском движении и таком социальном явлении как фанатизм, а также характеристиках агрессивной толпы тоже должна входить в психологическую подготовку.

Литература.

1. Дружинин В.Н. Психология: учебник для гуманитарных вузов/ В.Н. Дружинин – СПб: Питер, 2001 – 656 с.
2. Ильин Е.П. Психология спорта / Е.П. Ильин – СПб.: Питер, 2008 - 352 с.
3. Космолинский Ф.П. Эмоциональный стресс при работе в экстремальных условиях / Ф.П. Космолинский – М.: Медицина, 1976 – 186 с.
4. Сафронов В.К. Агрессия в спорте / СПб.: Изд-во - Петербургского ун-та, 2003 – 256 с.
5. Столяренко А.М. Экстремальная психопедагогика / А.М. Столяренко – М.: Юнити-Дана, 2002 – 608 с.
6. Тимченко А.В. Психологические аспекты состояния, поведения и деятельности людей в экстремальных условиях и методы их коррекции / А.В. Тимченко – Х.: Изд-во ХВУ, 1997 – 168 с.
7. Смирнов Б.А. Психология деятельности в экстремальных ситуациях / Б.А. Смирнов, Е.В. Долгополова – Х.: Изд-во Гуманитарный Центр, 2007 – 292 с.
8. Психологический словарь-справочник / [ред. М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович] – Минск.: Харвест, 2007 – 576 с.

Соціально-психологічна профілактика соціально-стресових розладів у вболівальників під час проведення Євро-2012

Невід'ємною частиною сучасного суспільного життя є масові спортивні заходи, які відвідують численні вболівальники тих чи інших видів спорту. Одним з найбільш популярних спортивних видовищ безперечно є футбол. Наприкінці 60-х - на початку 70-х рр. минулого сторіччя суспільство зіткнулося з новим соціальним феноменом – футбольним фанатизмом. Наступним кроком у своєрідній еволюції даного феномену стала поява так званих футбольних хуліганів, які характеризуються проявом агресії та насильства.

Події які супроводжували футбольні матчі останніх чемпіонатів Європи та чемпіонату світу, наочно доводять, що прояви футбольного насильства та агресії набувають поширення, а це актуалізує нагальну необхідність їх вивчення з метою запобігання та мінімізації негативних наслідків.

Як показує досвід, в умовах - відриві від місця проживання вболівальника, незнайомій географічній місцевості, невідомому культурно - етнічному середовищі мають негативний вплив на психіку людини. Ці дискомфортні умови загрожують здоров'ю вболівальника та породжують підвищений рівень емоційного стресу.

У людини, яка знаходиться у натовпі, – відмічав З. Фрейд, – під її впливом нерідко відбуваються глибокі зміни духовної діяльності. Його афективність надзвичайно підвищується, а інтелектуальні надбання зменшуються. Ці процеси проходять у напрямку порівнювання себе з іншими масовими індивідуумами. [1]. Сучасні соціологи та психологи, що вивчають проблеми масової поведінки, по різному дивляться на психічні розлади людині яка опинилася у натовпі. В 1991 році на основі аналізу стану психічного здоров'я населення Росії та колишніх республік Радянського Союзу було висунуто припущення про наявність групи соціально-стресових розладів (ССР) [2, 3, 4].

Але, Пітер Марш [5] зосередив свою увагу на поведінці, що спостерігається, і на символах, відтворених футбольними вболівальниками. Він вперше довів, що безладдя на трибунах і поза ними були добре спланованими груповими діями, керованими та обмеженими негласними правилами, а не афективними проявами агресії. Це означає, що спеціалістам які забезпечують порядок та безпеку вболівальників необхідно вивчити та осмислити досвід соціально-психологічного забезпечення діяльності в даних ситуаціях, які мали місце на початку в другій половині ХХ – початку ХХІ ст.ст. та приділити більшу увагу профілактики соціально-стресових розладів.

Питанню профілактики соціально-стресових розладів у різних групах населення, при підготовці до масових заходів приділяється недостатньо уваги. Всі зусилля зосереджуються на недопущенні та знешкодженні антисоціальних проявів. Але як свідчить досвід останніх років, саме профілактика відіграє значну роль.

Найважливішими напрямками психофілактичної роботи в наших умовах є:

- запобігання виникненню надмірної психологічної напруги під час проведення футбольних матчів;

- психологічна спостереження за найбільш вразливими учасниками цього процесу та психологічна нейтралізація їх;

- профілактика девіантної поведінки молоді (правопорушення, пияцтво, наркоманія, токсикоманія тощо)

Вказані напрями забезпечуються роботою всієї сукупності підрозділів загальнонаціональної соціально-психологічної служби, співробітників МВС, МНС.

Однією з важливих форм психофілактичної роботи є соціально-психологічний консиліум — колективний метод вивчення всіх учасників, основними завданнями якого є виявлення характеру й причин відхилень у поведінці вболівальників (інших учасників) (як негативного, так і позитивного плану); розробка програми заходів, спрямованих на корекцію відхилень, обговорення й прийняття рішень з приводу конфліктних ситуацій. Залежно від мети консиліуму його склад може бути різним, як правило, до нього входять психологи, члени футбольного комітету, представники силових структур, члени фанатського руху.

Основне завдання консиліуму — допомогти учасникам консиліуму з різних сторін підійти до оцінки розвитку подій, основних якостей особистості (вболівальник-міліціонер; вболівальник-психолог; вболівальник-вболівальник), показати складність і неоднозначність проявів поведінки, як вболівальників, так осіб які забезпечують їх безпеку, ставлень один до одного, розкрити проблеми самооцінки, мотивації, та інших інтересів, емоційного настрою, а головне — забезпечити підхід до вболівальників з оптимістичною гіпотезою відносно перспектив подолання соціально-стресових розладів визначити реальну програму роботи з ними.

Таким чином, можна зробити висновок, що конкретна психофілактична робота в тій чи тій сфері будується на:

- прогнозуванні можливих ускладнень у житті чи розвитку певного контингенту, який є основним об'єктом діяльності психологічної служби;
- визначенні соціально-психологічних умов, за яких ці ускладнення можуть бути попереджені або їхнє переживання пом'якшене;
- розробці системи заходів, які б забезпечували ці умови, із залученням до їх здійснення всіх зацікавлених сторін.

Важливо, щоб зміст соціально-психологічної профілактики, не лише містив абстрактно-теоретичні знання, а містив у собі конкретні способи та заходи що забезпечують психологічну безпеку усіх учасників футбольного матчу.

Література.

1. Фрейд З. Массовая психология и анализ человеческого «Я» // Психология масс // Сост. Д.Я. Райгородский. Сасмара. 1998. с. 147

2. Александровский Ю.А. // Обозрение психиатрии и мед. психологии им. В.М. Бехтерева С.Петербург. - 1992. N 2.-С. 3-12.
3. Alexandrovsky Y.A. //Am. Acad. ofPsych and the Law. - Vol. 17.-N 3.-P. 90-91.
4. Александровский Ю.А. //Актуальные вопросы военной и экологической психиатрии. С.Петербург. - 1995. - С. 15-22.
5. Marsh P., Fox K., Carnibella G., McCann J., Marsh J.: Football Violence in Europe [online] Available: http://www.sirc.org/publik/football_violence.html (September 5, 2005)

Шиліна А.А., Греса Н.В.

Проблема фанатизму: його види і форми

У історії розвитку культури феномен фанатизму завжди викликав підвищений інтерес у філософів та релігійних мислителів, у психологів та соціологів, політиків та діячів культури, оскільки дане явище в різних своїх формах знаходить віддзеркалення у всіх сферах суспільного життя.

Фанатизм - непохитна і відкидаюча альтернативи прихильність індивіда певним переконанням, яка знаходить вираз в його діяльності і спілкуванні. Фанатизм пов'язаний з готовністю до жертв; відданість ідеї поєднується з нетерпимістю до інакодумців, зневагою до етичних норм, які перешкоджають досягненню загальної мети. Фанатизм - феномен групової психології. Для фанатиків, які знаходять підтримку у взаємному визнанні, характерна підвищена емоційність, некритичне відношення до будь-якої інформації, підтверджуючої їх погляди, неприйняття критики, навіть доброзичливої. Фанатизм як емоційний прояв характеризується надмірним завзяттям, ентузіазмом, одержимістю, сліпою вірою в правоту своїх переконань, в перевагу і винятковість предмету свого обожнювання [1, С. 479]. Фанатизм — соціально-психологічний феномен, що характеризує особистісну позицію і систему відносин цієї особи з референтними групами і групами членства в логіці неприйняття навіть обгрунтованою, але такою, що суперечить жорстким установкам фаната інформації, що відображає некритичний підхід індивіда до будь-якої інформації, яка в тому або іншому ступені підкріплює його позицію, установки, уявлення і переконання, готовність до жертвовної поведінки в ім'я останніх незалежно від того, є подібна активність етичною або аморальною.

У міжнародній класифікації хвороб виділяється сім видів фанатизму [3, С. 151]: релігійний, політичний, ідейний, фанатизм здоров'я, науковий фанатизм, спортивний виділяється в окрему групу, фанатизм у сфері мистецтв. Три види з названих є найбільш поширеними: релігійний фанатизм (культи, секти, психічно хворі люди, що не входять в будь-які групи), спортивний (найчастіше футбольний - вболівальники) і фанатизм мистецтва (коли об'єктами поклоніння є артисти, актори та інші служителі мистецтва).

Серед ознак, що характерні для спортивних фанатів та фанатів мистецтва виділяють наступні [2]:

1. Фанатик надто гостро переживає все, що відбувається в житті об'єкта його поклоніння (впадає в депресію після програного їм матчу, дівчина втрачає спокій, якщо улюблений артист одружився і т.д.). Крайня форма - самогубство, особливо якщо об'єкт поклоніння гине або йде зі сцени.

2. Більша частина фінансових витрат йде на переслідування об'єкта поклоніння: фанатик їздить за ним на виступи, всюди супроводжує, скуповує всю атрибутику: диски, плакати, одяг, символіку, бере участь в аукціонах, щоб придбати якомога більше речей, що належали об'єкту поклоніння.

3. Об'єкт поклоніння стає для фанатика "ідеєю фікс". Людина не може ні на чому іншому зосередитися, ні про що інше, крім нього, думати, говорити, закидає листами, набридає дзвінками, чекає біля під'їзду, в гримерках і т.д.

4. Коло інтересів помітно звужується: навчання, спілкування, інші інтереси, що раніше приносили радість, відходять на другий план або зовсім зникають. Ця ознака найчастіше проявляється у підлітків.

5. У поведінці фанатика спостерігаються агресивні випадки та дії на людей з інших фанатських рухів, особливо якщо хто-небудь погано відгукнеться про об'єкт поклоніння, зробить їдке зауваження в його адресу (бійки вболівальників різних футбольних команд).

6. Об'єкт поклоніння зводиться фанатиком мало не в ранг святих, обожнюється, ідеалізується ім. Негативна інформація про поведінку, вчинках "об'єкта" відкидається фанатичною людиною.

Дуже часто фанатам потрібне «енергетичне підживлення», тому що з часом будь-які ідеї втрачають свою силу і виразність. Щоб розширити коло прихильників своїх поглядів вони створюють фан-клуби. В Україні перші подібні об'єднання з'явилися в кінці минулого століття і носили достатньо мирний характер: товариства любителів фотографії, радянських машин і футбольних клубів, наприклад. З розвитком інтернету і процесів світової глобалізації фан-клуби стали набагато мобільніші, численніші, та й різноманітніші [5, С. 52]. Вони створюються на честь улюблених музикантів, літературних персонажів і навіть смерті (наприклад, готи і емо, які захоплюються цим таїнством і пов'язаними з ним ритуалами).

З погляду психології джерелом фанатизму є бажання людини змінювати світ, в якому він живе, самостверджуватися в ньому. Негативні наслідки такого прагнення – це спроби диктувати свою волю іншим, нав'язувати свої переконання, деколи навіть насильно. Фанатизм за своєю природою беззастережно категоричний і ворожий по відношенню до протилежної думки, фанатик як би розділяє світ на чорне і біле, не приймаючи перехідних відтінків.

Причини фанатизму можуть бути різними: політичні (як допомога в управлінні державою або народом), психологічні (як засіб відходу від реального світу або пошук свого «я»), релігійні (як норма деяких релігій або зайва вимогливість до віруючих у зв'язку з неправильним розумінням заповідей) [4, С. 122-123].

Особливо часто фанатизм виявляється в підлітковому віці. Саме в цей час формується особистість, її інтереси, погляди, активно вирішується питання «Хто

я?»). Дуже важливо у цей момент м'яко направити підлітка у бік загальнолюдських цінностей, дозволити відчувати йому свою важливість і в інших сферах життя.

Крайні прояви фанатизму зустрічаються в чистому вигляді досить рідко. У більшості випадків фанатизм - явище тимчасове, характерне для підліткового віку і юності. З часом воно безслідно зникає, залишаючи яскраві приємні спогади, або переходить у стійку не патологічну прив'язаність людини до об'єкта минулих пристрастей.

Література.

1. Большая психологическая энциклопедия. – М. : ЭКСМО, 2007. – 544 с.
2. Иншаков С. М. Культура и ее воздействие на преступность / С. М. Иншаков // Культура и преступность. М., 2006. С. 13.
3. Международная классификация болезней (10-й пересмотр). Классификация психических и поведенческих расстройств. Клинические описания и указания по диагностике / Под ред. Ю. Л. Нуллера, С. Ю. Циркина – СПб. – 2004. – 389 с.
4. Менделевич В. Д. Психология девиантного поведения / В. Д. Менделевич : Учебн. пособ. – М. : МЕДпресс, 2001 – 432 с.
5. Попов В. Г. Молодежь в сфере криминогенного влияния / Г. В. Попов // Социологические исследования. 2006. №2. С. 51–53.

НАШІ АВТОРИ

- Андріанова О.А.** викладач кафедри менеджменту фізичної культури Харківської державної академії фізичної культури, Україна, м. Харків.
- Балабіна Т.О.** курсант 5 курсу навчально-наукового інституту психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Бацамут В.М.** кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, заступник начальника науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України – начальник науково-дослідної лабораторії службово-бойового застосування внутрішніх військ МВС України, полковник, Україна, м. Харків.
- Бєлай С.В.** кандидат військових наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії службово-бойового застосування внутрішніх військ МВС України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, майор, Україна, м. Харків.
- Бомстарк Гі (Baumstark Guy)** радник Національної жандармерії Франції з питань підготовки підрозділів підтримання правопорядку при Головному управлінні внутрішніх військ МВС України, Франція.
- Бондаренко Я.Г.** старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Борисюк О.М.** викладач Львівського державного університету внутрішніх справ, Україна, м. Львів.
- Бородін Б.Д.** доцент кафедри військового навчання та виховання гуманітарного факультету Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Васищев В.С** викладач кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, майор, Україна, м. Харків.
- Ващенко І.В.** кандидат історичних наук, доцент, начальник кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, полковник, Україна, м. Харків.
- Войтенко О.М.** кандидат медичних наук, доцент, викладач кафедри військової психофізіології Військово-медичної академії ім. С.М. Кірова, Російська Федерація, м. Санкт-Петербург.
- Воробйова І.В.** кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психології службово-бойової діяльності внутрішніх військ науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.

- Гіренко С.П.** кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри прикладної психології Навчально-наукового інституту психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Горбов О.М.** старший викладач кафедри тактики внутрішніх військ Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Горєлишев С.А.** кандидат технічних наук, доцент, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії впровадження сучасних інформаційних технологій науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Гребенюк О.М.** доктор медичних наук, професор, начальник кафедри військової токсикології і медичного захисту Військово-медичної академії, Російська Федерація, м. Санкт-Петербург.
- Греса Н.В.** кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної і прикладної психології та педагогіки навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Грищенко А.О.** курсант 4 курсу навчально-наукового інституту підготовки кадрів кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ, Україна, м. Київ.
- Гунбін К.Ю.** начальник факультету № 4 (гуманітарного) Академії внутрішніх військ МВС України, полковник, Україна, м. Харків.
- Дежурний Л. І.** доктор медичних наук провідний науковий співробітник Федерального державного закладу «Центральний науково-дослідний інститут організації і інформування охорони здоров'я», Російська Федерація, м. Москва.
- Досяк М.І.** старший офіцер відділу морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності управління виховної роботи Головного управління внутрішніх військ МВС України, підполковник, Україна, м. Київ.
- Дяченко І.М.** старший викладач кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник, Україна, м. Харків.
- Іванова О.В.** кандидат психологічних наук, доцент, начальник кафедри загальної та соціальної психології Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби Національної академії внутрішніх справ, Україна, м. Київ.
- Іллюк О.О.** доцент кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Іохов О.Ю.** кандидат технічних наук, начальник кафедри інформатики та прикладних інформаційних технологій Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Каплюченко О.П.** старший викладач кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, майор, Україна, м. Харків.

- Карпець Л.А.** кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри української та іноземних мов Харківської державної академії фізичної культури, Україна, м. Харків.
- Кобікова Ю.В.** викладач кафедри загальної і прикладної психології та педагогіки навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Ковальчишина Н.І.** кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Макіївського економіко-гуманітарного інституту, Україна, Донецька обл., м. Макіївка.
- Комісаров О.Г.** кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри адміністративної діяльності ОВС Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Україна, м. Запоріжжя.
- Коновалова Л.М.** ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ, Україна, м. Київ.
- Конопляник С.В.** перший заступник начальника Головного управління - командувача внутрішніх військ з бойової та спеціальної підготовки, генерал-лейтенант, Україна, м. Київ.
- Копотун І.М.** кандидат юридичних наук, заступник начальника з навчальної та наукової роботи навчально-наукового інституту підготовки кадрів кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ, полковник міліції, Україна, м. Київ.
- Корсун С.І.** кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної психології навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби Національної академії внутрішніх справ, Україна, м. Київ.
- Кравченко О.В.** кандидат психологічних наук, доцент кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Кривчач А.В.** випускниця навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Кузминіч І.В.** ад'юнкт Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Кузьмін Є.Л.** офіцер-психолог військової частини 3045, старший лейтенант, Україна, Рівненська обл., м. Кузнецовськ.
- Лефтеров В.О.** доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та соціології Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ, Україна, м. Донецьк.
- Ліпатов І.І.** кандидат психологічних наук, професор, професор кафедри оперативного застосування внутрішніх військ Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Логачов Н.Г.** кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної і прикладної психології та педагогіки навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.

- Лоренсо Руїс А. (Dr. Alexis Lorenzo Ruiz)** доктор психологічних наук, професор Гаванського Університету і Гаванського Медичного Університету, Куба. Професор і завідувач відділенням психології Санаторію Тарара, головний фахівець у кубинській програмі допомоги дітям Чорнобиля.
У Латиноамериканському центрі медицини катастроф:
- Член Технічного комітету і Комітету Радників;
- Другий начальник кафедри «здоров'я і надзвичайні ситуації»;
- Координатор Наукового Комітету післядипломної освіти магістратури «здоров'я і надзвичайні ситуації»;
- Представник у Латиноамериканській Федерації Психології надзвичайних ситуацій;
- Представник у Латиноамериканській Мережі Психології надзвичайних ситуацій.
Член національної групи психології Куби, член національної групи дитячої юнацької психіатрії Куби. Віце-Президент Наукового Суспільства Психології Здоров'я. Заступник Голови секції надзвичайних ситуацій Наукового Суспільства Психіатрії Куби. Член наукової національної постійної ради з психології Куби при Міністерстві Вищої Освіти.
- Луньов В.Є.** завідувач лабораторією експериментальної психології факультету права і психології Макіївського економіко-гуманітарного інституту, Україна, Донецька обл., м. Макіївка.
- Лисенко К.І.** кандидат психологічних наук, начальник Головного клінічного шпиталю Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації, Російська Федерація, м. Москва.
- Магда В.А.** практичний психолог Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №36 Харківської міської ради Харківської області, Україна, м. Харків.
- Марченко М.В.** методист навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Матюхін О.О.** магістр Макіївського економіко-гуманітарного інституту, Україна, Донецька обл., м. Макіївка.
- Мацегора Я.В.** кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психології службово-бойової діяльності внутрішніх військ науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Михайлова О.Г.** кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри фонетики та граматики Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Мірошко О.П.** старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Мовчан Д.А.** начальник сектору з питань безпеки міжнародних масових заходів Робочого апарату Укрбюро Інтерполу, Україна, м. Київ.

- Молдавчук В.С.** начальник управління виховної роботи Головного управління внутрішніх військ МВС України, Заслужений працівник культури України, генерал-майор, Україна, м. Київ.
- Нежута А.В.** викладач кафедри загальної і прикладної психології та педагогіки навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Непіпенко Л.П.** кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Неудахін Г.В.** науковий співробітник Федерального державного закладу «Центральний науково-дослідний інститут організації і інформування охорони здоров'я», Російська Федерація, м. Москва.
- Носов А.В.** кандидат медичних наук, доцент кафедри військової токсикології і медичного захисту Військово-медичної академії, Російська Федерація, м. Санкт-Петербург.
- Овсяннікова Я.О.** кандидат психологічних наук, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України, Україна, м. Харків.
- Оленченко В.Т.** старший викладач кафедри інформатики та прикладних інформаційних технологій Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник, Україна, м. Харків.
- Олійник М.М.** кандидат історичних наук, доцент, начальник кафедри соціальних та правових дисциплін Академії внутрішніх військ МВС України, полковник, Україна, м. Харків.
- Опрошанська Л.В.** психолог II категорії кабінету професійно-психологічного добору Харківського прикордонного загону, Україна, м. Харків.
- Орлов М.М.** кандидат військових наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії будівництва внутрішніх військ МВС України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Осинський Є.К.** радник-консультант Української Служби Рятуння, здобувач Національного університету цивільного захисту України, полковник, Україна, м. Харків.
- Остафійчук Т.В.** кандидат психологічних наук, заступник начальника кафедри роботи з персоналом, юридичної психології, педагогіки та політології Академії управління МВС, Україна, м. Київ.
- Осьодло В.І.** кандидат психологічних наук, доцент, начальник кафедри психології та педагогіки Національного університету оборони України, полковник, Україна, м. Київ.
- Павленко Р.В.** старший викладач кафедри соціальних та правових дисциплін Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник, Україна, м. Харків.
- Павлов Я.В.** заступник начальника курсу №5 з виховної роботи Академії внутрішніх військ МВС України, ст. лейтенант, Україна, м. Харків.

- Пасічник В.І.** кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри оперативного застосування внутрішніх військ Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Пелепейченко Л.М.** доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри філології, перекладу та мовної комунікації Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Пенькова Н.Є.** викладач кафедри військового навчання та виховання гуманітарного факультету Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Побережний А.А.** начальник науково-дослідної лабораторії впровадження сучасних інформаційних технологій науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник, Україна, м. Харків.
- Покайчук В.Я.** викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Україна, м. Запоріжжя.
- Поляков І.О.** начальник відділення впровадження психотренінгових технологій науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України, Україна, м. Харків.
- Приходько В.С.** кандидат філологічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов Харківської державної академії фізичної культури, Україна, м. Харків.
- Приходько І.І.** кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту фізичної культури Харківської державної академії фізичної культури, Україна, м. Харків.
- Приходько І.І.** кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Прокопенко Ю.О.** кандидат медичних наук, доцент кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Ревуцька С.М.** кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філології, перекладу та мовної комунікації Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Резніков В.О.** кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Рютін В.В.** кандидат педагогічних наук, начальник науково-дослідної лабораторії психології службово-бойової діяльності внутрішніх військ науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Савченко О.А.** заступник командувача внутрішніх військ МВС України по роботі з особовим складом, генерал-лейтенант, Україна, м. Київ.
- Салієнко О.О.** викладач кафедри соціальних та правових дисциплін Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.

- Сальніков О.М.** кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики та прикладних інформаційних технологій Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Севрук І.І.** кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціальних та правових дисциплін Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Сергієнко Т.М.** старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Суми.
- Сидоров Д.А.** кандидат медичних наук, заступник начальника кафедри військової токсикології і медичного захисту Військово-медичної академії, Російська Федерація, м. Санкт-Петербург.
- Симоненко Г. В.** викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Смола Р.М.** старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Спільник Т.М.** кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри фонетики та граматики Академії внутрішніх військ МВС України, м. Харків.
- Спринчук С.В.** старший викладач-методист відділу методичної роботи в системі підвищення кваліфікації та спеціалізації Науково-методичного центру навчальних закладів МВС НАВС, підполковник міліції, Україна, м. Київ.
- Стаднік А.В.** кандидат медичних наук, доцент кафедри військового навчання та виховання Академії внутрішніх військ МВС України, полковник, Україна, м. Харків.
- Сутович О.Й.** кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін закладу освіти «Військова академія Республіки Білорусь», Республіка Білорусь, м. Мінськ.
- Татарінов Є.В.** ад'юнкт кафедри психології та педагогіки Національного університету оборони України, капітан, Україна, м. Київ.
- Тімченко О.В.** доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психології службово-бойової діяльності внутрішніх військ науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.
- Тітаренко Д.С.** науковий співробітник відділення впровадження психотренінгових технологій науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології Національного університету цивільного захисту України, Україна, м. Харків.
- Товма М.І.** кандидат психологічних наук, заступник начальника Академії внутрішніх військ МВС України по роботі з особовим складом, полковник, Україна, м. Харків.

- Форотинська О.В.** викладач кафедри загальної та прикладної психології і педагогіки навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Харченко А.Л.** курсант 4-го курсу навчально-наукового інституту підготовки кадрів кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ, Україна, м. Київ.
- Харченко О.В.** аспірант кафедри загальної психології Національного університету цивільного захисту України, Україна, м. Харків.
- Харченко С.В.** кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та педагогіки навчально-наукового інституту психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Хміляр О.Ф.** кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, заступник начальника кафедри психології та педагогіки Національного університету оборони України, підполковник, Україна, м. Київ.
- Христоєв В.А.** заступник міського голови – директор департаменту у справах сім'ї, молоді, спорту та підготовки Євро-2012 з футболу Харківської міської ради, Україна, м. Харків.
- Цвар П.В.** інспектор відділу комплектування та проходження служби Національний університет цивільного захисту України, Україна, м. Харків.
- Черкашин О.Д.** кандидат педагогічних наук, начальник науково-дослідної лабораторії будівництва внутрішніх військ МВС України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник, Україна, м. Харків.
- Черкашин С.Д.** молодший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії службово-бойового застосування внутрішніх військ МВС України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, майор, Україна, м. Харків.
- Чернишенко О.Є.** молодший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії будівництва внутрішніх військ МВС України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України Академії внутрішніх військ МВС України, старший лейтенант, Україна, м. Харків.
- Чміль М.О.** кандидат психологічних наук, доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Шаповалов Б.Б.** кандидат психологічних наук, професор кафедри вогневої та фізичної підготовки Академії управління МВС України, Україна, м. Київ.
- Швецов А.С.** старший викладач кафедри соціальних та правових дисциплін Академії внутрішніх військ МВС України, Україна, м. Харків.

- Шивіков В.М.** заступник начальника Кримського територіального командування внутрішніх військ МВС України, полковник, Україна, м. Сімферополь.
- Шиліна А.А.** кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної і прикладної психології та педагогіки навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Шорохова Г.М.** науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем профілактики та розслідування злочинів навчально-наукового інституту підготовки фахівців слідства та дізнання Харківського національного університету внутрішніх справ МВС України, Україна, м. Харків.
- Юзьков І.О.** доцент кафедри інформатики та прикладних інформаційних технологій Академії внутрішніх військ МВС України, підполковник, Україна, м. Харків.
- Яценко О.В.** слухач навчальної групи 5201 Національного університету оборони України, капітан 3 рангу, Україна, м. Київ.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	3
<i>Савченко О.А.</i> Актуальні проблеми забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу	3
<i>Полторак С.Т.</i> Роль вищих навчальних закладів та наукових установ МВС України у підготовці до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.....	7
<i>Христоєв В.А.</i> Нормативно-правове забезпечення підготовки та проведення у м. Харкові фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу.....	12
РОЗДІЛ 1 ПРАВОВІ І ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНИХ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	19
<i>Бацамут В.М., Бєлай С.В.</i> Застосування спеціальних засобів “Терен-6” в ході проведення спеціальної операції з ліквідації масових заворушень	19
<i>Бомстарк Г.</i> Деякі аспекти ефективності професійної діяльності в умовах ризику.....	22
<i>Бородін Б.Д., Пенькова Н.Є.</i> Морально-психологічне забезпечення в контексті психологічної безпеки діяльності військовослужбовців внутрішніх військ	23
<i>Ващенко І.В., Рєзніков В.О.</i> Расизм та прояви ксенофобії під час проведення спортивних заходів: як подолати стереотипи...27	27
<i>Гребенюк А.Н., Сидоров Д.А., Носов А.В.</i> Проблеми обеспечения безопасности массовых мероприятий, связанные с возможным воздействием химических веществ.....	30
<i>Грищенко А.О.</i> Міжнародний досвід правоохоронних органів з питань підготовки та проведення масових спортивних заходів	32
<i>Іохов О.Ю., Сальніков О.М., Кузминіч І.В., Горбов О.М.</i> Визначення загроз інформаційній безпеці для особового складу сил охорони правопорядку під час підготовки та проведення чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.....	35
<i>Ковальчишина Н.І., Матюхін О.О.</i> Міжнародний досвід ефективної протидії терористичним погрозам екстремістів	38
<i>Комісаров О.Г., Мовчан Д.А.</i> Узагальнення досвіду роботи поліції країн-членів ЄС у середовищі футбольних уболівальників.....	41
<i>Конопляник С.В., Черкашин О.Д., Шивіков В.М.</i> Футбольний чемпіонат. Безпека. Охорона громадського порядку. Досвід застосування Військ карабінерів Італійської Республіки	45
<i>Копотун І.М.</i> Досвід діяльності патрульної служби поліції в зарубіжних країнах та перспективи його впровадження в Україні	47
<i>Корсун С.І.</i> Психолого-юридичні проблеми протидії торгівлі людьми під час проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році	51
<i>Михайлова О.Г., Спільник Т.М.</i> Європейський досвід використання мовної комунікації під час проведення масових заходів та виникнення масових заворушень	52

Непіненко Л.П.	
Політична культура у духовному розвитку особового складу сил охорони правопорядку.....	56
Олійник М.М., Швецов А.С., Павленко Р.В.	
Актуальні проблеми правового регулювання правоохоронної діяльності військ правопорядку системи МВС України та педагогічні аспекти підготовки військовослужбовців Академії ВВ МВС України до проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.....	60
Опрошанська Л.В.	
Особливості міжособистісних конфліктів прикордонників з громадянами, які перетинають державний кордон.....	64
Орлов М.М.	
Імідж регіональних сил охорони правопорядку в період проведення Євро-2012 через удосконалення системи управління ними.....	65
Осинский Е.К.	
Психологические аспекты обеспечения безопасности VIP–персон на футбольных матчах.....	73
Павлов Я.В.	
Комунікативна компетентність як чинник морально-психологічної безпеки службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в умовах можливості виникнення або наявності міжкультурного конфлікту.....	77
Пеленейченко Л.М., Ревуцька С.М.	
Роль довідника з комунікації до Євро – 2012 у забезпеченні психологічної безпеки суб'єктів правоохоронної діяльності.....	80
Покайчук В.Я.	
Питання забезпечення кавалерійськими підрозділами міліції охорони громадського порядку та безпеки під час підготовки та проведення фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 року.....	84
Приходько И.И., Андрианова Е.А.	
Организационные аспекты подготовки и проведения чемпионата Европы по футболу в 2012 году.....	88
Салієнко О.О.	
Правовий захист органів внутрішніх справ під час проведення спортивних заходів.....	92
Севрук І.І.	
Специфіка соціального управління у частинах та підрозділах ВВ МВС України за умов екстремальної ситуації.....	93
Симоненко Г.В., Мірошко О.П.	
Організаційно-тактичні аспекти охорони громадського порядку при проведенні Чемпіонату України з футболу у 2012 році.....	97
Стаднік А.В., Прокопенко Ю.О.	
Особливості психологічного забезпечення діяльності військовослужбовців внутрішніх військ з охорони правопорядку під час Євро 2012.....	100
Тимченко А.В., Лефтеров В.А.	
Опыт полиции Германии по психологической подготовке полицейских к обеспечению Чемпионата мира по футболу.....	102
Товма М.І., Ліпатов І.І.	
Організаційні заходи забезпечення психологічної безпеки військовослужбовців внутрішніх військ під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.....	104
Хміляр О.Ф., Яценко О.В.	
Врахування домінуючих інстинктів фахівців силових структур під час локалізації конфліктів на спортивному та міжетнічному підґрунті.....	109
Чернишенко О.Є., Черкашин С.Д.	
Професійна діяльність військових перекладачів в процесі підготовки до Євро-2012.....	114

<i>Чміль М.О., Шорохова Г.М., Балабіна Т.О.</i>	
Українська модель безпеки при проведенні Євро 2012	117
<i>Шановалов Б.Б., Остафійчук Т.В.</i>	
Бойові мистецтва, як засіб підготовки працівників ОВС до виконання службових обов'язків під час проведення Євро-2012	121
РОЗДІЛ 2 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ З ФУТБОЛУ У 2012 РОЦІ.....	124
<i>Бондаренко Я.Г.</i>	
Основні напрямки спеціальної професійно-психологічної підготовки по формуванню психологічної готовності фахівців підрозділів спеціального призначення МВС України до діяльності.....	124
<i>Борисюк О.М.</i>	
Особливості професійного становлення майбутніх офіцерів на етапі навчання у ВНЗ.....	127
<i>Войтенко А.М.</i>	
Психофизиологическая подготовка специалистов опасных профессий: цель, задачи и принципы.....	131
<i>Воробйова І.В., Мацегора Я.В.</i>	
Соціально-психологічні чинники, що впливають на імідж сил охорони правопорядку.....	134
<i>Гіренко С.П.</i>	
Конфліктологічні аспекти психологічної безпеки працівників ОВС	138
<i>Горлишев С.А., Побережний А.А.</i>	
Автоматизація процесу психологічного відбору військовослужбовців, які приймають участь у охороні громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів вищого рівня ..	142
<i>Гунбін К.Ю.</i>	
Протидія інформаційно-психологічному впливу: структурний компонент психологічної безпеки військовослужбовців внутрішніх військ при виконанні службово-бойових завдань	144
<i>Дежурний Л.И., Неудахин Г.В.</i>	
Особенности психологического статуса личного состава сил охраны правопорядка при оказании первой помощи в случае чрезвычайной ситуации с большим количеством пострадавших при проведении массовых мероприятий. Простейшие методы профилактики и борьбы с негативным влиянием таких ситуаций на психологическое состояние сотрудников.....	145
<i>Дежурний Л.И., Лысенко К.И., Неудахин Г.В.</i>	
Интернет ресурсы по первой помощи и первой психологической помощи.....	147
<i>Дяченко І.М., Васищев В.С.</i>	
Психологічні особливості розвитку підліткового футбольного фанатизму	151
<i>Іванова О.В.</i>	
Окремі питання психологічної підготовки працівників ОВС до забезпечення охорони громадського порядку під час проведення в Україні Чемпіонату Європи 2012 року з футболу ..	153
<i>Ілюк О.О.</i>	
Методика оцінювання та прогнозування психологічних втрат і психологічної безпеки військовослужбовців на основі їх морального духу та морально-психологічного стану	155
<i>Каплюченко О.П., Кравченко О.В.</i>	
Психологічна допомога військовослужбовцям внутрішніх військ в умовах надзвичайних ситуацій.....	160
<i>Карпець Л.А., Приходько В.С.</i>	
Мовленнєва компетентність як невід'ємна складова підготовки майбутніх спортсменів-футболістів (особливості підготовки до Євро-2012).....	165
<i>Кобикова Ю.В.</i>	
К проблеме проституции и секс-туризма в Украине.....	167

Коновалова Л.М.	
Професійно-психологічна підготовка працівників підрозділів міліції громадської безпеки по охороні громадського порядку	168
Кузьмін Є.Л.	
Фактори, які впливають на виконання службово-бойових завдань військовослужбовцями внутрішніх військ МВС України.....	170
Логачев Н.Г.	
Агрессия футбольных фанатов как социально опасный феномен.....	173
Лоренсо Руис А.	
Некоторые аспекты оказания психологической помощи пострадавшим в чрезвычайных ситуациях	177
Луньов В.Є.	
Психологічні особливості стратегічності мислення співробітників ОВС в ситуаціях групової взаємодії.....	185
Магда В.А.	
Аналіз тенденцій професійного розвитку працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України у контексті попередження розвитку професійної деформації.....	188
Марченко М.В.	
Дослідження психологічної сумісності в колективах за допомогою використання комп'ютерної психодіагностичної програми	191
Молдавчук В.С., Досяк М.І.	
Психологічні аспекти підготовки особового складу внутрішніх військ до виконання службово-бойових завдань під час Євро - 2012.....	195
Молдавчук В.С., Пасічник В.І.	
Врахування психологічних особливостей виконання завдань з підтримання громадського порядку під час проведення масових спортивних заходів як умова забезпечення психологічної безпеки особового складу	197
Нежута А.В.	
Формування психологічної підготовки правоохоронців до забезпечення громадського порядку під час проведення спортивних заходів	199
Овсяннікова Я.О.	
Причини суїцидальної поведінки у рятувальників МНС України	201
Оленченко В.Т., Юзьков І.О.	
Метод професійного добору працівників МВС України.....	203
Осьодло В.І., Татарінов Є.В.	
Проблема розвитку кар'єрних домагань офіцерів.....	204
Поляков І.О.	
Структура професійно-психологічних якостей рятувальників Кримського гірського пошуково-рятувального загону МНС України	208
Приходько І.І., Тімченко О.В.	
Психологічна безпека особового складу сил охорони правопорядку України під час підготовки та проведення Чемпіонату Європи 2012 року з футболу	209
Рютін В.В.	
Забезпечення психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку при взаємодії з натовпом спортивних фанатів.....	215
Сергієнко Т. М.	
Проблема дезадаптивної поведінки курсантів молодших курсів вищих військових навчальних закладів у контексті соціальної депривації	217
Смола Р.М.	
Стани психічної готовності фахівців підрозділів швидкого реагування МВС України, що виникають під час професійної діяльності	219

<i>Спринчук С. В.</i>	
Аспекти формування професійно-психологічної стійкості працівників ОВС України до дій в екстремальних умовах.....	223
<i>Сутович Е.И.</i>	
Образ профессионала как компонент профессионального самосознания личности специалиста экстремальных профессий	224
<i>Титаренко Д.С.</i>	
Особливості поведінкових реакцій рятувальників в умовах екзистенціальної загрози	228
<i>Форотинська О.В., Кривчач А.В.</i>	
Особливості самосвідомості особистості футбольних уболівальників.....	230
<i>Харченко А.Л.</i>	
Забезпечення психологічної безпеки особового складу сил охорони правопорядку під час Чемпіонату Європи з футболу у 2012 році.....	234
<i>Харченко С.В.</i>	
Этнические стереотипы старшеклассников	237
<i>Харченко О.В.</i>	
Психологическая подготовка к деятельности личного состава во время Чемпионата Европы по футболу в 2012г.....	240
<i>Цвар П.В.</i>	
Соціально-психологічна профілактика соціально-стресових розладів у вболівальників під час проведення Євро-2012.....	244
<i>Шиліна А.А., Греса Н.В.</i>	
Проблема фанатизму: його види і форми.....	246
НАШІ АВТОРИ.....	249

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ОСОБОВОГО СКЛАДУ СИЛ ОХОРОНИ
ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ТА
ПРОВЕДЕННЯ ЧЕМПІОНАТУ ЄВРОПИ З
ФУТБОЛУ У 2012 РОЦІ**

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

(українською, російською, французькою та іспанською мовами)

Друкується в авторській редакції

*Відповідальний за випуск: І.І. Приходько
Комп'ютерна верстка: Я.В. Мацегора*

Підписано до друку 12.11.2010 р. Формат паперу 60x84/16. Ризограф.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 11,5. Облік.-вид. арк. 11,0. Тираж 80 прим. Зам. №.

Редакційно-видавниче відділення Академія ВВ МВС України
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 1840 від 10.06.2004 р.
Друкарня Академії ВВ МВС України
61001, м. Харків, пл. Повстання, 3